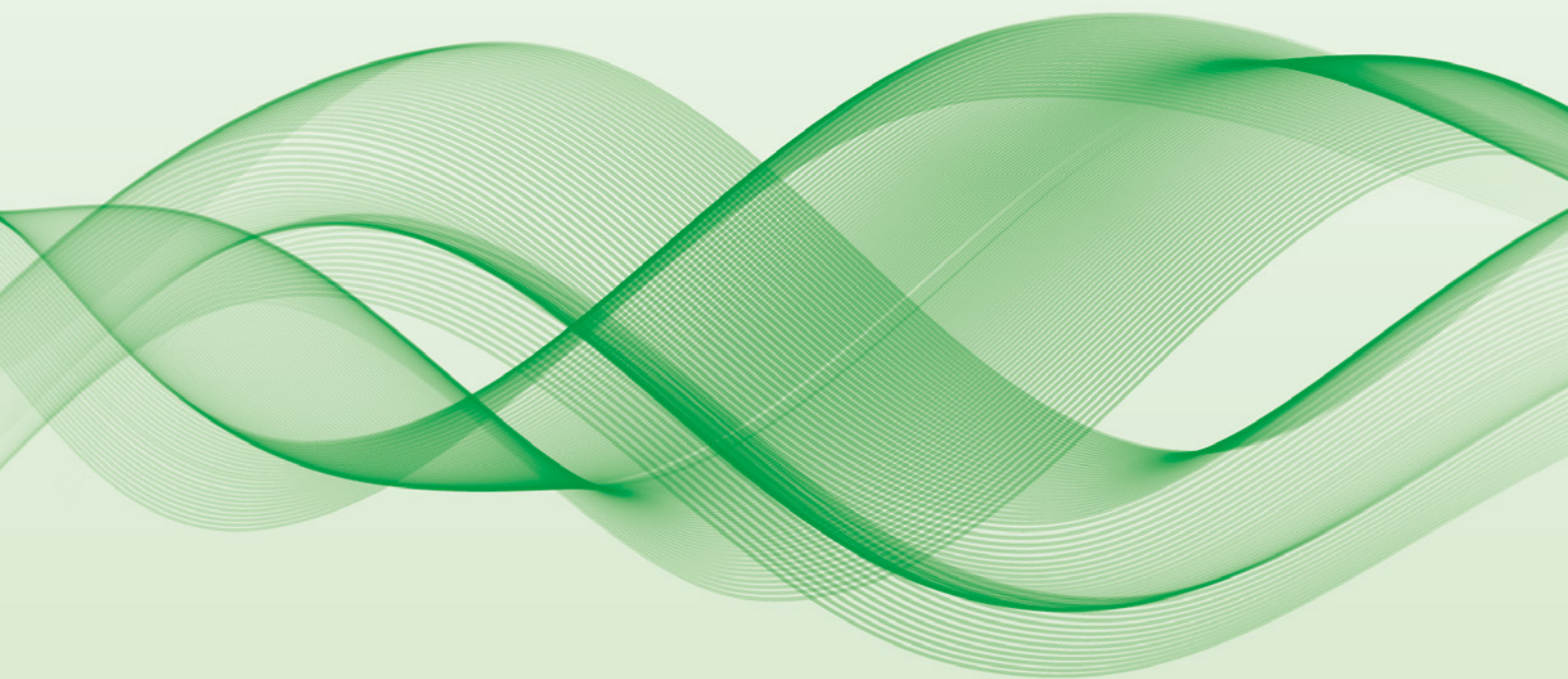

Alueelliset kehitysnäkymät

www.temtoimialapalvelu.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

KEHA-keskus

Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2016

Alueelliset kehitysnäkymät | Jouko Nieminen
2/2016

Tekijät (toimielimestä: nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisu-aika
Jouko Nieminen Strategiajohtaja KEHA-keskus		26.9.2016
		Toimeksiantaja(t)
		Työ- ja elinkeinoministeriö
		Toimielimen asettamispäivä
Julkaisun nimi		
Alueelliset kehitysnäkymät 2/2016		
Tiivistelmä		
<p>Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2016 -katsaus on ELY-keskusten yhdessä keskeisten aluekehittäjien kanssa muodostama näkemys seutukuntien ja ELY-keskusalueiden nykytilasta ja lähiajan näkymistä. Tämän katsauksen arviot on tuotettu syyskuun 2016 aikana.</p> <p>Alueet ennakoivat, että positiiviseen suuntaan kääntynyt talouskehitys jatkuu alueilla lähiajat. Käänne parempaan oli nähtävissä jo keväällä, ja nyt yksikään alue ei enää usko talouskehityksen heikkenevän. Vaikka yleiskuva onkin myönteinen, ovat kasvuodotukset edelleen maltillisia. Myös työttömyys jatkaa laskusuunnassa ja työpaikkoja avautuu aiempaa enemmän. Tosin pitkäaikaistyöttömyys tulee olemaan ongelmallinen. Ongelmat työvoiman saatavuudessa ovat nousseet taas pinnalle eri puolilla maata.</p> <p>Rakentamisen piristyminen näkyy positiivisesti varsinkin maakuntakeskuksissa. Esimerkiksi Helsingin, Tampereen, Turun ja Joensuun seuduilla rakentamisen merkitys talouden paranemisessa korostuu. Meriteollisuuden saamat uudet tilaukset kohentavat näkymiä erityisesti Turun ja Rauman seuduilla, mutta alihankintaketjun kautta myönteiset vaikutukset heijastuvat kautta maan. Metsäteollisuuden suurinvestoinnit ovat Keski-Suomen talouskasvun taustalla ja alan investointisuunnitelmat ovat edelleen mittavia.</p> <p>Kaupan alan murros jatkuu ja alan näkymät ovat epävarmat. Maataloudessa vaikeudet jatkuvat ennen muuta tuottajahintojen laskun johdosta.</p> <p>Monilla alueilla työttömyys kääntynyt laskuun ja avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut. Vaikka työmarkkinat ovatkin piristyneet, odotetaan pitkäaikaistyöttömien määrän kasvavan edelleen. Työvoiman kysynnän piristymisen johdosta keskustelu osaavan työvoiman saatavuudesta tulee korostumaan.</p> <p>TEM:n yhdyshenkilö: Elinkeino- ja innovaatio-osasto/Toimialapalvelu/Esa Tikkanen, s-posti: esa.tikkanen(at)tem.fi puh. 050 040 5459</p> <p>KEHA-keskuksen ja ELY-keskusten yhdyshenkilö: Jouko Nieminen; jouko.nieminen(at)ely-keskus.fi, puh 0295 022 769</p>		
Asiasanat		
Aluetalous, ennakointi		
ISSN Verkkojulkaisu		ISBN Verkkojulkaisu
2323-7678		978-952-327-129-6
Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta
186	Suomi	-
Julkaisija		Kustantaja
Työ- ja elinkeinoministeriö		

Besöksadress Postadress
Alexandersgatan 4 PB 32
00170 HELSINGFORS 00023 STATSRÅDET
Telefon 029 506 0000
Telefax (09) 1606 2166

Regionala utvecklingsutsikter
2/2016

Författare		Publiceringstid 26.9.2016
Jouko Nieminen Strategidirektör Utvecklings- och förvaltningscentret		Uppdragsgivare Arbets- och näringsministeriet
		Organets tillsättningsdatum
Titel Regionala utvecklingsutsikter 2/2016		
Referat Översikten om de regionala utvecklingsutsikterna hösten 2016 är närings-, trafik- och miljöcentralernas och de centrala regionutvecklarnas gemensamt bildade uppfattning om nuläget och utsikterna för den närmaste framtiden i de ekonomiska regionerna och närings-, trafik- och miljöcentralernas områden. Bedömningarna i denna översikt har gjorts i september 2016. Regionerna bedömer att den ekonomiska utvecklingen i regionerna kommer att fortsätta i positiv riktning under den närmaste tiden. En förändring till det bättre kunde ses redan i våras, och nu tror ingen av regionerna längre att den ekonomiska utvecklingen kommer att gå nedåt. Även om den allmänna bilden är positiv, är tillväxtförväntningarna fortfarande måttliga. Även arbetslösheten fortsätter sjunka och det blir allt fler lediga jobb. Långtidsarbetslösheten kommer dock att vara problematisk. Problem med tillgång på arbetskraft har återigen blivit aktuella på olika håll i landet. Att det skett ett uppsving i byggandet syns positivt i synnerhet i landskapscentrumen. Exempelvis i Helsingfors-, Tammerfors-, Åbo- och Joensuu-regionen är byggandet av stor betydelse när det gäller förbättringen av ekonomin. Nya beställningar för marinindustrin förbättrar utsikterna i synnerhet i Åbo- och Raumoregionen, men via underleverantörskedjan sprids de positiva effekterna till hela landet. Skogsindustrins stora investeringar ligger bakom den ekonomiska tillväxten i Mellersta Finland, och investeringsplanerna inom branschen i fråga är fortfarande omfattande. Brytningsskedet inom handelsbranschen fortgår, och utsikterna för branschen är osäkra. Inom jordbruket fortsätter svårigheterna framför allt på grund av lägre producentpriser. I många regioner har arbetslösheten börjat minska och antalet lediga jobb ökat. Även om arbetsmarknaden har piggnat till väntar man sig att långtidsarbetslösheten fortsätter att öka. På grund av den ökade efterfrågan på arbetskraft kommer diskussionen om tillgången på kompetent arbetskraft att intensifieras. Kontaktperson vid ANM: Närings- och innovationsavdelningen/Branschtjänst/Esa Tikkanen, e-post: esa.tikkanen@tem.fi, tfn 050 040 5459 Kontaktperson vid utvecklings- och förvaltningscentret och närings-, trafik- och miljöcentralen: Jouko Nieminen, e-post: jouko.nieminen(at)ely-keskus.fi, tfn 0295 022 769		
Nyckelord Regionekonomi, prognostisering		
ISSN Verkkojulkaisu 2323-7678		ISBN Verkkojulkaisu 978-952-327-129-6
Sidoantal 186	Språk Finska	Pris -
Utgivare Arbets- och näringsministeriet		Förläggare

Visiting address

Aleksanterinkatu 4
FIN-00170 Helsinki
FINLAND

Postal address

P.O. Box 32
FIN-00023 GOVERNMENT,
Helsinki FINLAND

Telephone 029 506 0000
Fax +358 9 1606 2166

Series title and number of the publication

Outlook for regional development
2/2016

Authors (institution: Name, Chairperson, Secretary) Jouko Nieminen Strategy Director KEHA Centre		Date 26/09/2016
		Commissioned by Ministry of Economic Affairs and Employment
		Date of appointment
Title Regional economic prospects 2/2016		
<p>Abstract</p> <p>Regional economic prospects in autumn 2016 is a review of the current situation and short-term prospects in the regions and ELY Centre areas prepared by the ELY Centres (Centres for Economic Development, Transport and the Environment) together with key regional developers. The evaluations in this review were made in September 2016.</p> <p>The regions anticipate that the positive trends of economic development will continue in the near future. The turn for the better could already be seen in the spring, and none of the regions now expect a downward trend in their economic development. Even if the general picture is positive, growth expectations remain moderate. The unemployment rate also keeps falling, and more vacancies are becoming available. Long-term unemployment will be a problem, however. Labour availability has again emerged as a problem in different parts of the country.</p> <p>On a positive note, a revival can be seen in the construction sector, especially in regional centres. In the areas of Helsinki, Tampere, Turku and Joensuu, for example, construction plays a significant role in the improving economic situation. The new orders received by the maritime industry mean a brighter outlook for the areas of Turku and Rauma, in particular, while the knock-on effects will be felt across the country through the subcontracting chain. Economic growth in Central Finland has been boosted by major forest industry investments, and the sector is planning further large investments.</p> <p>The trade sector is undergoing a transition, and its outlook is uncertain. The difficulties facing agriculture are set to continue, primarily because of decreases in producer prices.</p> <p>Unemployment rates have begun to fall in many regions, and the number of vacancies has grown. Although the job market has revived, it is expected that the level of long-term unemployment will continue to rise. A stronger demand for labour and cuts planned in vocational education and training will fuel a debate about the availability of skilled labour.</p> <p>Contact person at MEE: Enterprise and Innovation Department/Business Sector Services/Esa Tikkanen, e-mail: esa.tikkanen(at)tem.fi, tel. +358 50 040 5459 Contact person at KEHA Centre and ELY Centre: Jouko Nieminen; jouko.nieminen(at)ely-keskus.fi, tel. 0295 022 769</p>		
Key words Regional economy, foresight		
ISSN (online publication) 2323-7678		ISBN (online publication) 978-952-327-129-6
Pages 186	Language Finnish	Price -
Published by Ministry of Economic Affairs and Employment		Sold by

Sisällysluettelo

Taustaa	7
Yhteenveto	8
Uudenmaan ELY-keskus	12
Helsingin seutukunta	43
Raaseporin seutukunta	44
Porvoon seutukunta	44
Loviisan seutukunta	44
Varsinais-Suomen ELY-keskus	45
Turun seutukunta	54
Salon seutukunta	54
Loimaan seutukunta	54
Vakka-Suomen seutukunta	55
Turunmaan seutukunta	55
Satakunnan ELY-keskus	56
Porin seutukunta	63
Rauman seutukunta	64
Pohjois-Satakunta	64
Pirkanmaan ELY-keskus	65
Tampereen seutukunta	73
Etelä-Pirkanmaan seutukunta	73
Ylä-Pirkanmaan seutukunta	73
Lounais-Pirkanmaan seutukunta	74
Luoteis-Pirkanmaan seutukunta	74
Hämeen ELY-keskus	75
Lahden seutukunta	85
Hämeenlinnan seutukunta	85
Riihimäen seutukunta	86
Forssan seutukunta	86
Kaakkois-Suomen ELY-keskus	87
Kouvolan seutukunta	96
Kotkan-Haminan seutukunta	96
Imatran seutukunta	97
Lappeenrannan seutukunta	97
Etelä-Savon ELY-keskus	98
Mikkelin seutukunta	106
Pieksämäen seutukunta	106
Savonlinnan seutukunta	106
Pohjois-Savon ELY-keskus	107
Kuopion seutukunta	112
Varkauden seutukunta	113
Ylä-Savon seutukunta	113
Koillis-Savon seutukunta	113
Sisä-Savon seutukunta	114
Pohjois-Karjalan ELY-keskus	115
Joensuun seutukunta	123
Keski-Karjalan seutukunta	124
Pielisen Karjalan seutukunta	124

Keski-Suomen ELY-keskus.....	125
Jyväskylän seutukunta	134
Jämsän seutukunta	135
Keuruun seutukunta	135
Joutsan seutukunta	135
Saarijärven-Viitasaaren seutukunta	136
Äänekosken seutukunta	136
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus	137
Seinäjoen seutukunta.....	143
Suupohjan seutukunta.....	143
Järvisuodun seutukunta	143
Kuusikuntien seutukunta	144
Pohjanmaan ELY-keskus	145
Vaasan seutukunta	153
Kyrönmaan seutukunta	153
Suupohjan rannikkoseutu.....	153
Pietarsaaren seutukunta	154
Kaustisen seutukunta	154
Kokkolan seutukunta	154
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus	155
Oulun seutukunta	161
Koillismaan seutukunta	162
Oulunkaaren seutukunta	162
Raahen seutukunta	162
Nivalan-Haapajärven seutukunta	163
Haapaveden-Siikalatvan seutukunta	163
Ylivieskan seutukunta.....	163
Kainuun ELY-keskus	164
Kajaanin seutukunta	171
Kehys-Kainuun seutukunta	171
Lapin ELY-keskus	172
Rovaniemen seutukunta.....	182
Kemi-Tornion seutukunta.....	182
Torniolaakson seutukunta.....	183
Itä-Lapin seutukunta.....	183
Tunturi-Lapin seutukunta.....	183
Pohjois-Lapin seutukunta	184
Liite 1 Keskeisiä tilastotietoja, koko maa, ELY-keskukset ja seutukunnat	185

Taustaa

Alueelliset kehitysnäkymät 2/2016 on ELY-keskusten yhdessä muiden aluekehittäjien kanssa muodostama näkemys ELY-keskusalueiden ja seutukuntien¹ nykytilasta ja lähiajan näkymistä. Katsauksen arviot on tuotettu kuluvan vuoden syyskuussa.

Katsausta on laadittu vuodesta 2006 alkaen ja se on keskeinen osa lyhyen aikavälin alue-ennakointia. Kyseessä on laadullinen arvio, jossa keskeisessä roolissa ovat aluekehittäjien ja yritysten kehittämisen parissa toimivien henkilöiden näkemykset. Laadullista arviota tukevat tilastotiedot sekä alueelliset kyselyt ja barometrit. Alueellisten katsausten laatimisessa on monilla alueilla tärkeässä roolissa alueilla toteutetut keskustelupaneelit, joissa osallistujat muodostavat yhteisen näkemyksen alueen nykytilasta ja tulevaisuudesta. Arviointikohteita ovat elinkeinoelämä ja yritystoiminta sekä työttömyyden määrä ja rakenne. Näkemykset tiivistetään jokaisen seutukunnan ja ELY-keskuksen kohdalla plus-miinus-arvioihin. Arvioitavat ajankohdat ovat:

- nykyhetki suhteessa vuoden takaiseen
- tilanne puolen vuoden kuluttua verrattuna nykyhetkeen
- tilanne vuoden kuluttua verrattuna nykyhetkeen

Kehitysarviot kuvaavat alueen muutoksen suuntaa, ei arvioitavan asiakokonaisuuden tasoa alueella. Kehitysarviot eivät myöskään mahdollista alueiden välistä vertailua, vaan aluetta arvioidaan aina suhteessa alueen nykytilaan tai menneeseen kehitykseen.

Katsauksessa nimeltä mainittujen yritysten tiedot perustuvat pääosin mediaseurantaan. ELY-keskusten vastuutahot katsauksen laatimisessa ovat olleet:

Uusimaa	tutkija Jouni Nupponen
Varsinais-Suomi	työmarkkina-analyytikko Juha Pusila
Satakunta	ylivohtaja Marja Karvonen, tutkija Hannu Ahvenjärvi
Pirkanmaa	ennakointiasiantuntija Juha Salminen
Häme	erikoissuunnittelija Sanna Paakkunainen
Kaakkois-Suomi	erikoistutkija Tarja Paananen
Etelä-Savo	johtava asiantuntija Marja Aro
Pohjois-Savo	yksikön päällikkö Jan Blomberg
Pohjois-Karjala	johtava asiantuntija Pekka Myllynen
Keski-Suomi	strategiapäällikkö Eija Heinonen
Etelä-Pohjanmaa	strategiapäällikkö Timo Takala
Pohjanmaa	yksikön päällikkö Kaj Kaski
Pohjois-Pohjanmaa	asiantuntija Jarkko Pietilä
Kainuu	erikoissuunnittelija Anne Ristioja
Lappi	strategiapäällikkö Tuija Ohtonen, tutkija Tuula Uusipaavalniemi, toimialapäällikkö Heino Vasara

Katsauksen koostamisesta ja laadintaprosessin koordinaatiosta on vastannut strategijohdaja Jouko Nieminen KEHA-keskuksesta.

¹ Vuoden 2014 alusta alkaen seutukunnat lakkautettiin virallisena aluejakona, mutta tilastollisena alueluokituksena seutukuntaa käytetään vielä toistaiseksi.

Yhteenvedo

Alueet ennakoivat, että positiiviseen suuntaan kääntynyt talouskehitys jatkuu alueilla lähiajat. Käänteeseen oli nähtävissä jo keväällä, ja nyt yksikään alue ei enää usko talouskehityksen heikkenevän. Vaikka yleiskuva onkin myönteinen, odotetaan kasvusta kuitenkin hidasta.

Työttömyys jatkaa laskusuunnassa ja työpaikkoja avautuu aiempaa enemmän. Vaikka kokonaistyöttömyys onkin laskussa, tulee pitkäaikaistyöttömyys olemaan edelleen haaste alueille.

Elinkeinoelämä ja yritystoiminta

Alueilla arvioidaan, että elinkeinoelämän ja yritystoiminnan osalta tilanne on **tällä hetkellä** 44 seutukunnassa² parempi kuin vuosi sitten. Yhdelläkään alueella ei koeta tilanteen heikentyneen vuoden takaiseen verrattuna ja vuoden takaisella tasolla ollaan 23 seutukunnassa. **Lähimmän puolen vuoden aikavälillä** odotetaan parannusta nykyiseen nähden 38 seutukunnassa, eikä missään uskota heikkenevään kehitykseen. 29 seutukunnassa tilanteen odotetaan pysyvän nykyisellä tasollaan. **Vuoden päähän** ulottuvat arviot ovat tälle katsaukselle tuttuun tapaan positiiviset. Nykytilanteeseen verrattuna kehityksen odotetaan paranevan 55 seutukunnassa eikä yhdelläkään alueella ennakoida tilanteen heikkenevän.

Rakentamisen piristyminen näkyy positiivisesti varsinkin maakuntakeskuksissa. Esimerkiksi Helsingin, Tampereen, Turun ja Joensuun seuduilla rakentamisen merkitys talouden paranemisessa korostuu.

Meriteollisuuden saamat uudet tilaukset vaikuttavat suoraan Turun ja Rauman seutukuntien tilanteeseen ja tulevaisuuden näkymiin. Alihankintaketjun kautta myönteiset vaikutukset heijastuvat myös muualle maahan. Alan yritysten investoinnit luovat uskoa alan jatkuvuuteen pidemmälläkin aikavälillä.

Metsä Fibren suurinvestointi on Keski-Suomen, varsinkin Äänekosken seudun, talouskasvun taustalla. Metsäteollisuuden investointisuunnitelmat ovat edelleen mittavia ja suurimmat tällä hetkellä pinnalla olevat suunnitelmat kohdistuvat Kemiin, Kemijärvelle ja Kuopioon.

Maataloudessa vaikeudet ovat syventyneet ja tuottajahintojen laskeminen on jatkunut. Tilanne on kärjistynyt varsinkin maitotaloudessa ja sikataloudessa.

Kaupan alan näkymät ovat edelleen heikot kotimaisen kysynnän laskun johdosta ja alan rakennemuutos digitalisaation myötä jatkuu. Konkreettinen esimerkki alan haasteista on Anttilan toiminnan loppuminen. Aukioloaikojen vapautumisen on arvioitu piristäneen myyntiä jonkin verran. Keskeisimmät kaupan alan investoinnit painottuvat pääkaupunkiseudulle, jonne on tulossa merkittäviä uusia kauppakeskuksia.

Työttömyyden määrän ja rakenteen kehitysnäkymät

Työttömyys on useimmilla alueilla lähtenyt varovaiseen laskuun. Työttömyyden määrän ja rakenteen arvioidaan olevan tällä hetkellä vaikeampi kuin viime vuonna 12 seutukunnas-

---

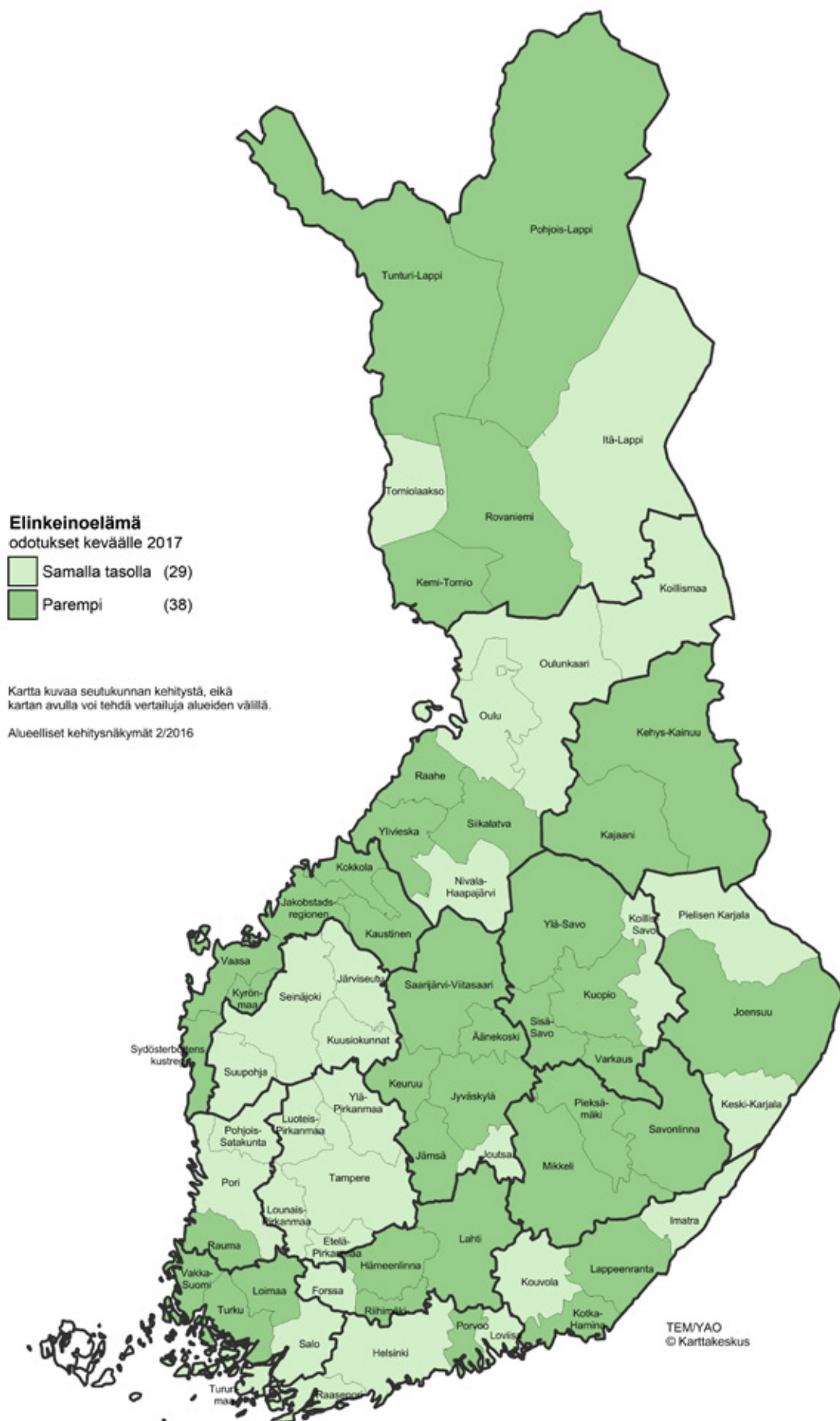
² Manner-Suomessa on 67 seutukuntaa

sa. Samalla tasolla kuin vuosi sitten ollaan 22 seutukunnassa ja 33 seutukunnassa työttömyyden arvioidaan helpottuneen.

Seuraavan puolen vuoden kuluessa työttömyystilanteen arvioidaan helpottuvan 32 seutukunnassa ja heikkenevän vain Vaasan ja Kyrönmaan seutukunnissa. Ensi vuoden syysä koskevissa arvioissa myönteiseen työttömyyskehityksen uskotaan 51 seutukunnassa, eikä missään odoteta työttömyyden vaikeutuvan nykyiseen verrattuna.

Työttömyyden pitkittyminen on suuri huolen aihe eri puolilla maata ja pitkäaikaistyöttömyys tulee vielä kasvamaan. Työttömyyden pitkittyminen on selkeästi varttuneempien ikäryhmien ongelma. Pitkäaikaistyöttömyyteen liittyy myös alhainen koulutustaso.

Kasvava työvoiman kysyntä, työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset ja osaamisvaatimusten tiukkeneminen lisäävät työvoiman saatavuuden haasteita.

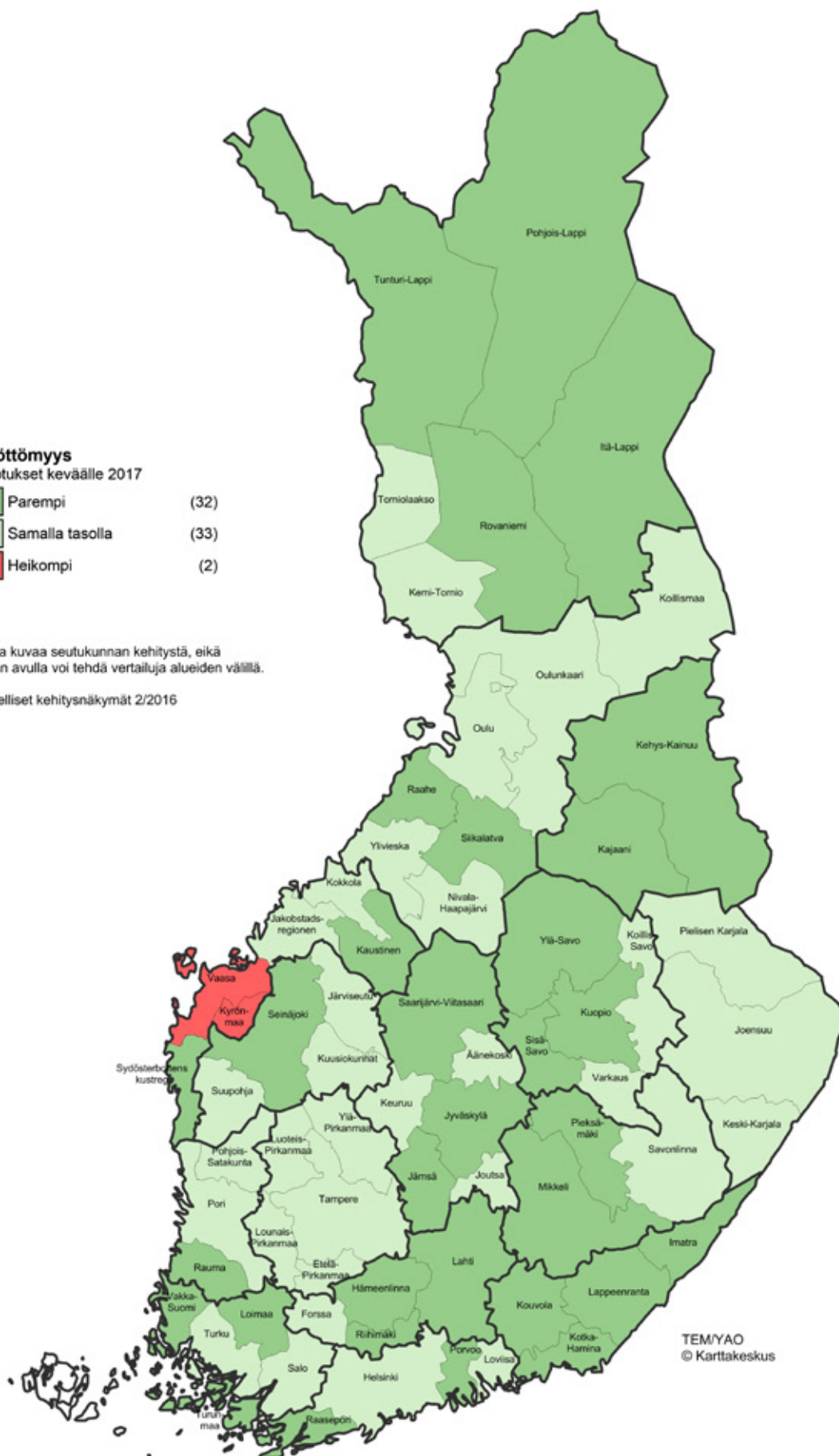

Työttömyys
odotukset keväälle 2017

■ Parempi	(32)
■ Samalla tasolla	(33)
■ Heikempi	(2)

Kartta kuvaa seutukunnan kehitystä, eikä kartan avulla voi tehdä vertailuja alueiden välillä.

Alueelliset kehitysnäkymät 2/2016

TEM/YAO
© Karttakeskus

Uudenmaan ELY-keskus

Helsingin sk	6 kk	Loviisan sk	6 kk
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0
Työttömyys	0	Työttömyys	0

Raaseporin sk	6 kk	Porvoon sk	6 kk
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+
Työttömyys	+	Työttömyys	+

Uudellamaalla asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 1 630 514 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 17 913 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömiä työnhakijoita oli 102 018 ja työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta 12,2 %.

Uudenmaan ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Uudenmaan bruttokansantuote nousi 2000-luvulla yhtäjaksoisesti aina vuoteen 2009 saakka, jolloin BKT per henkilö kääntyi jyrkkään noin 5 % laskuun edellisvuoteen verrattuna. Aluetaloudellisesti tärkeiden elektroniikka- ja sähköteollisuuden, kaupan sekä mm. logistiikka-alan ongelmien vuoksi vasta vuonna 2013 bruttokansantuote per henkilö ylitti vuoden 2008 tason. Tällä hetkellä eniten kasvua alueella on palvelualoilla: liike-elämän palve-

luissa, rahoituksessa, matkailu ja ravintolapalveluissa sekä kotitalouden palveluissa. Jalostusaloista kasvua on rakentamisessa. Vaikka maailmankauppa kasvaa kuluvana vuonna 2-3 prosentin vauhtia, mm. teknologiateollisuuden uusien tilausten alkuvuoden toteuma ei ennako aiakaan kuluvalla vuodelle liikevaihdon kasvua. Myös kaupan alalla kasvua ei ole odotettavissa tukkukaupan laskevien hintojen ja erikoiskaupan ongelmien takia.

Merkittävimmät kasvualat tulevat Uudellamaalla tulevaisuudessa todennäköisesti olemaan liike-elämän palvelut, matkailu- ja ravintola-ala, rakentaminen, terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut sekä terveysteknologia. Merkittäviä kasvumahdollisuuksia on myös esim. jakamistalouteen liittyvät liiketoimintamallit joissa suomalaisittain suuri asukastiheys erityisesti pääkaupunkiseudulla antaa huomattavia toimintamahdollisuuksia.

Vuonna 2015 Uudenmaan yrityskanta oli noin 129 300, mikä vastaa kolmasosaa koko maan yrityskannasta. Uudenmaan osuus Suomen tavaraviennin arvosta vuonna 2015 oli 31 % ja tavaratuonnin arvosta 61 %. Tavaraviennin arvo laski edellisvuodesta 13 prosenttia, eli 2,6 miljardia euroa. Viennin madaltuminen johtui enimmäkseen öljytuotteiden vientihintojen ja -määrien laskusta. Sen sijaan palveluvienti kasvaa. Viime vuonna Suomen palveluviennin arvo oli 15 % korkeampi kuin vuotta aiemmin. Yksistään Helsingin seudun osuus Suomen palveluviennin arvosta oli 55-60 % mikä vastasi arviolta 9-10 miljardin euron vientituloja.

Uudenmaan yritysten toimialarakenne on alueellisesti eriytynyt. Pääkaupunkiseutu on maailman metropolien tapaan vahvasti erikoistunut informaatioon ja viestintään, liike-elämän palveluihin, vähittäiskauppaan sekä rakentamiseen. Itäinen ja läntien Uusimaa ovat vahvoja teollisuusalueita, selvästi teollisempia kuin Suomi keskimäärin. Itä-Uusimaa on öljynjalostuksen myötä Suomen kemianteollisuuden keskittymä. Läntisen Uudenmaan vahvuuksia ovat kemianteollisuus, logistiikka ja kasvamassa määrin myös matkailu. Kone- ja metalliteollisuus, logistiikka sekä tukkukauppa ovat merkittäviä toimialoja Kuuma-seudulla (Hyvinkää, Järvenpää, Kirkkonummi, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti). Maa- ja metsätalous on keskittynyt Itäiselle ja läntiselle Uudellemaalle, joskin elinkeinon aluetaloudellinen merkitys on näilläkin alueilla laskussa.

Uudenmaan työpaikkaomavaraisuus on varsin korkea, sillä nettomäärisesti ainoastaan 4 % alueen työpaikoista täyttyy muista maakunnista pendelöijillä. Uudenmaan ulkopuolelta eniten alueella käydään töissä Lahdesta, Tampereelta ja Turusta, ts. isoista radanvarren kaupungeista. Omassa kunnassaan eniten työskennellään Hangossa (84 %), Helsingissä (77 %), Raaseporissa (75 %) ja Porvoossa (65 %).

Uudellamaalla on neljä yliopistoa ja kuusi ammattikorkeakoulua. Alueen keskimääräinen koulutustaso on varsin korkea. Korkeasti koulutettujen osuus työikäisestä väestöstä on 30 %. Korkeasti koulutettujen suhteellinen työmarkkinatilanne on edelleen selkeästi parempi kuin muilla koulutusasteilla, vaikkakin työmarkkinatilanne onkin suhteellisesti heikentynyt muita koulutusasteita enemmän finanssi- ja eurokriisin jälkeisenä aikana.

Uusimaa ja etenkin pääkaupunkiseutu ja sen opinahjut pärjäävät kansainvälisissä vertailuissa varsin korkealla tasolla. Brittiläisen The Economist -lehden tekemän vertailun mukaan Helsinki on maailman kymmenenneksi paras kaupunki asua. Vertailussa huomioitiin mm. kaupunkien turvallisuus, terveydenhuolto, koulutus, infrastruktuuri ja ympäristö. Vastaavasti Helsingin yliopisto sijoittui arvostetussa Shanghain yliopistovertailussa (ARWU)

varsin korkealle sijalle 56. Näin ollen tutkimuksen määrä, laatu ja kansainvälisyys ovat Helsingin yliopistossa arvioitu varsin korkealle tasolle. Näyttää siltä että jatkossakin toimintaedellytykset korkeaan sijoitukseen säilyvät, kun yliopiston irtisanomiset näyttävät kohdistuneen pääasiassa tutkimus- ja opetussektorin ulkopuolisiin toimintoihin.

Kaikkiaan 19 prosentilla alueen väestöstä ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Mm. toisen asteen oppilaitosten houkuttelevuutta täytyy tavalla tai toisella pystyä lisäämään, mikäli tuotanto ja työvoiman tarve halutaan tulevaisuudessa täyttää alueen nuorilla. Tilannetta ei helpota ammatillisen koulutuksen suuruudistus, jossa hallitusohjelman mukaisesti ammattikoulujen rahoitusta leikataan vuonna 2017 valtakunnallisesti kaikkiaan 190 miljoonaa euroa. Kärjistäen koulut joutuvat tekemään säästöt tiloista, aloituspaikoista tai yksikköhinnoista eli yhden opiskelijan vuosikustannuksista. Suurena vaarana on että aloituspaikkoja tullaan leikkaamaan aloilta joissa hakijamäärät on ennestään alhaiset. Tällainen on esimerkiksi kone- ja metalliala jossa töitä on Uudellamaalla varsin hyvin tarjolla. Opettajien ammattijärjestö OAJ on laskenut että pahimmillaan työpaikkansa voi menettää Suomessa 3 800 työntekijää. Henkilöstömenojen osuus ammatillisen koulutuksen kustannuksista on OAJ:n mukaan 60-65 prosenttia.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan (jatkossa T&K) menot olivat Uudellamaalla vuonna 2014 noin kolme miljardia euroa. Tämä on 46 % koko maan tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista ja noin 4 % alueen bruttokansantuotteesta. Vuoden 2014 jälkeen yksityisen sektorin T&K panostukset ovat Uudellamaalla pienentyneet verkko-Nokian ja Microsoftin irtisanomisten jälkeen Uudellamaalla useilla sadoilla miljoonilla. Yliopistojen tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ovat olleet Uudellamaalla koko 2000-luvulla vahvassa nousussa ja ainoastaan vuonna 2012 T&K menot olivat pienemmät kuin edellisvuonna. Yliopistosektorin merkittävän rahoittajan Suomen Akatemian saama valtionrahoitus on ollut selkeässä kasvussa, sillä kuluvana vuonna rahamäärä on noin 140 miljoonaa suurempi kuin esimerkiksi vuonna 2008. Näin ollen saattaa hyvinkin olla että Uudenmaan korkeakoulusektorin T&K menoihin ei kohdistu laskupaineita myöskään jatkossa.

Sen sijaan soveltavaan tutkimukseen on tulossa suuri lovi kun Tekesin määrärahoja leikataan hallitusohjelman mukaan 95 miljoonalla eurolla vuoteen 2019 mennessä. Tämän ohella Tekesin SHOKit (strategisten huippuosaamisten keskittymät) ajetaan vaiheittain alas. Nähtäväksi jää millaiset vaikutukset tällä on vaikutuksia alueen yrityskenttään, innovaatioihin ja tuotekehittelyyn.

Koko maan väestöstä asuu Uudellamaalla noin 30 %. 2010-luvulla väestönkasvu on keskittynyt erityisesti pääkaupunkiseudun kuntiin ja maakunnan kuntakeskuksiin. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan vuonna 2015 Uudenmaan väestönlisäys oli 16 855, josta nettomaahanmuuttoa oli 5 019. Luonnollista väestönlisäystä oli 5 887 ja kuntien välistä nettomuuttoa 5 949. On varsin todennäköistä että jatkossakin maan sisäinen muuttoliike sekä ulkomaiset suorat rekrytoinnit sekä maahanmuutto ylipäätään kohdentuvat pääosin Uudellemaalle.

Uudellamaalla väestön ikärakenne on varsin suotuista verrattuna muuhun Suomeen. Väestöllinen huoltosuhde eli alle 15-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden määrä 100 työikäistä kohden oli 50 vuonna 2015. Vuoteen 2025 mennessä luvun arvioidaan alueella nousevan noin 55:en. Toisin sanoen väestö vanhenee Uudellamaalla vaikkakin huomattavasti vähemmän

kuin muualla Suomessa. Koko väestörakenteen ennustettavuutta hankaloittaa lisääntyvä turvapaikanhakijoiden määrä.

Uudellamaalla on valtava potentiaali yritysten sijoittumisessa alueelle, sillä yritysten arvostamista seikoista liikenneyhteydet, markkinoiden läheisyys ja kasvukeskukset ovat ehdottomasti tekijöitä joissa yritysten vaatimuksiin pystytään hyvinkin vastaamaan jo nyt suurelta osin. Kuuma-alueen yritysalueilta (liikenne)yhteydet lentokentälle ovat erinomaiset. Vuosaaren satamasta satamatie liittyy sujuvasti kehä III -tiehen ja samalla Suomen päätieverkkoon. Myös junakuljetuksille on luotu hyvät edellytykset sillä Keravalla päärrataan yhtyvä satamarata johtaa suoraan Vuosaaren sataman laitureille ja terminaaileille. Uudennmaan saavutettavuuteen ja houkuttelevuuteen kansainvälisen yritystoiminnan suhteen vahvistui huomattavasti kun Helsingin ja Saksan Rostockin välinen tietoliikenneverkot yhdistävä merikaapeli valmistui alkukeväällä. Uusi yhteys avaa nopean linkin pohjoisiin datakeskusympäristöihin sekä Aasian ja itäisimmän Euroopan markkina-alueille. Alueella on lukuisia yrityskeskittymiä, joissa synergiaedut ovat kansainväliselläkin mittakaavalla korkealla tasolla. Esimerkkejä tällaisesta ovat: Ruoholahti, Otaniemi/Keilaniemi, Vallila, Aviapolis, Kuuma-alueen yritysalueet ym.

Etenkin pääkaupunkiseudun hautomo- ja kiihdyttämötoiminta luo loistavat mahdollisuudet nuorille kasvuhakuisille yrityksille (jatkossa startup) saada toimintansa alkuvaiheessa hyvät edellytykset kilpailukykyiseen yritystoimintaan. Pääkaupunkiseudun hautomokenttä vahvistui ennestään, kun Marian sairaalan startup -keskus avattiin syyskuussa. Tiloihin on tullut 60 yritystä, 500 työntekijää sekä viisi pääomasijoitusyhtiötä. Vain kolmannes hakeneista yrityksistä on päässyt mukaan, mutta keskusta ehkä laajennetaan vuonna 2017. Tähän saakka suurimpia hautomoja alueella ovat olleet helsinkiläiset HUB13 ja Loft, jotka ovat hakeneet synergiaetuja yhteistyön tiivistämisestä eri osa-alueilla.

Uudellamaalla yhä enemmän suuret yritykset Uudellamaalla ottavat startup-yrityksiä mukaan kehittämään omaa liiketoimintaansa. Näin ollen nämä saavat parhaimmillaan rauhasa kehitellä kumppaniyrityksen liiketoimintaratkaisua ja vastaavasti rahoittava taho saattaa saada huomattavan arvonlisän omalle toiminnalleen. Näyttää siltä että tämä symbioosi on alueella laajentumassa yhä useammalle toimialoille. Myös ns. sisäiset startupit, joissa eritoten isot yritykset perustavat oman startupin, näyttää olevan yleistymässä alueella. Etenkin jälkimmäisessä tapauksessa kestot saattavat olla hyvinkin pitkiä, parhaimmillaan jopa muutaman vuoden mittaisia. Jälkimmäinen malli poikkeaa varsin paljon tyypillisestä, muuttaman kuukauden pituisesta varsinaisesta kiihdyttämötoiminnasta. Tunnetuimpia kiihdyttämöitä ovat: Summer of Startups, Avanto Ventures, Gorilla Ventures, Turbiini Accelerator, Vertical Startup Sauna, xEDU Accelerator sekä Newco Helsinki Accelerator. Näistä ainoastaan Gorilla Ventures kiihdyttämöohjelman kesto on enemmän kuin 4 kuukautta. Yksikään yllä mainituista ei operoi pääkaupunkiseudun ulkopuolella.

Uudellamaalla yritykset ovat olleet varsin riippuvaisia pankkirahoituksesta ja tähän usein kytketystä Finnveran takuista. Tilannetta on jo muutaman vuoden ajan hankaloittanut pankkeihin kohdistunut tiukentunut sääntely, jonka myötä pk-yritysten rahoitusehdot ovat tiukentuneet. Ongelma on Euroopan laajuinen, sillä maanosan yrityssektorilla ulkoisesta rahoituksesta runsaat 70 % on pankkirahoitusta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa vastaava osuus on alle 20 %. Pk-yritysbarometrin tuloksista voidaan päätellä että muiden rahoituslähteiden ku-

ten esim. joukkorahoituksen merkitys tulee Uudellamaalla tuskin lähitulevaisuudessaakaan merkittävästi kasvamaan. Tosin tuoreen joukkorahoituslain myötä pk-yrityksille jatkossa rahoitusta pitäisi olla entistä enemmän tarjolla mm. sijoittajansuojan parantumisen myötä.

Kiinnostus yrittäjyyteen on Uudellamaalla selvässä nousussa. Alueella yritysneuvonnassa käyneiden määrät ovat kasvaneet myös kuluvana vuonna. Osittain tähän vaikuttaa haastava työllisyystilanne, mutta myös asenteenmuutos ja lisääntynyt riskinottohalukkuus. Esim. korkeakouluissa yrittäjyysopinnot on pitkälti integroitu osaksi tutkinto-ohjelmien opetussuunnitelmia, mikä on selkeästi kantamassa hedelmää. Myös kunnat ja yliopistot tekevät entistä tiiviimpää yhteistyötä yrittäjyyden edistämiseksi. Yhtenä esimerkkinä on mm. Helsinki Think Company –yrittäjyysyhteisö, joka laajeni kevään aikana keskustakampukselta Viikkiin. Tämä opiskelijoita, tutkijoita ja yrittäjiä yhteen tuova tila tarjoaa mahdollisuuksia verkostoitua ja jalostaa uusia ideoita liiketoiminnaksi.

On huolestuttavaa, että pk-yritysbarometrissa (2/2016) Uudenmaan kyselyssä teollista internetiä ja Big dataa käyttää vain muutama prosentti barometriin vastanneista. Myöskään verkkokauppaa yritysten tuotteiden ja palveluiden myynnissä ei käytä kuin vähän yli kymmenys. On jopa syytä kyseenalaistaa väittämä että alueella ollaan kärjessä Euroopan muihin metropoleihin verrattuna digitalisaation käytön osalta. Näyttää siltä että laajimmin digitalisaatiota alueella hyödynnetään rahoitustoiminnassa sekä liike-elämän palveluissa. Lähitulevaisuudessa liike-elämän palveluissa tulevat yleistymään taloushallinnon yrityksissä mm. ohjelmistorobotit. Esim. henkilöstöpalveluyrityksissä erilaiset mobiilisovellukset ovat jo nyt tärkeä työkalu liiketoiminnassa.

Omistusasuntojen ja vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen kalleus on etenkin pääkaupunkiseudulla ikuisuusongelma. Nykyinen tilanne, jossa pääkaupunkiseudulla keskimäärin 40 % nettotuloista menee asumiseen, on kestävämmän mm. kulutuskysynnästä riippuvaisen toimialojen että tiettyjen työpaikkojen täyttymisen kannalta. Hallitus on reagoinut nykyiseen tilanteeseen budjettiriihen ns. asuntopaketilla. Tämä sisältää mm. investointiavustuksen myöntövaltuuden noston, rakentamattoman maan kiinteistöveron noston sekä pitkien korkotukilainojen omavastuukoron puolittamisen. Hallitus on myös päättänyt että ARA-asuntoihin otetaan tulorajat. Tämän päätöksen pelätään useilta tahoilta lisäävän sosiaalista segregaatiota.

Vuotuinen riittävä asuntojen rakennustahti yksistään Helsingin seudulla (Helsingin seutukunta pl. Karkkila, Lohja, Mäntsälä ja Siuntio) on Rakennusteollisuus ry:n arvion mukaan 15 000-17 000 kappaletta. Tästä tavoitteesta on 2010-luvulla pääsääntöisesti jääty jälkeen. Arava- ja pitkäaikaisella korkotukilainalla rahoitettujen asuntojen (ns. ARA-asunnot) osuus vuotuisesta asuntotuotannosta on pyörinyt Uudellamaalla vain 20-25 % välillä vuositasolla. Toisin sanoen valtaosalla alueen asukkaista asumisen kustannus määräytyy markkinahintaisesti. Uudellamaalla tyhjiä ARA-asuntoja ei ole tällä hetkellä ollenkaan.

Liikennemuutokset ovat pääkaupunkiseudulla lisääntymässä voimakkaasti. Kehä I:llä autoja kulkee vuorokaudessa 90 000 ja Kehä III:lläkin 70 000. Mm. Kehä III:lla vuonna 2030 autojen määrän arvioidaan olevan 50 % nykyistä suurempi. Alueella onkin tietyt infrateemat tällä hetkellä ylitse muiden: kaksi pikaraitiotiehanketta, Raide-Jokeri, Kruunusillat-hanke sekä kaupunkibulevardien rakentaminen. Kahta ensiksi mainittua tarjotaan ratkaisuna ruuhkien pienentymiseen ja yksityisautoilun vähentämiseksi. Vastaavasti kaupunkibule-

vardeja on perusteltu yhtenä ratkaisuna edellä mainitun asuntopulan vähentämiseksi. Helsingin ja Espoon välinen Raide-Jokeri sekä Kruunusillat -projekti (Hakaniemestä Laajasaloon kulkeva siltayhteys raitiovaunulinjoinen) varmistuivat kesän ja alkusyksyn kynnyksellä. Hämeenlinnanväylän varrelle ja keskuspuiston mahdollisesti pilkkomiseen johtavan kaupunkibulevardin osalta on julkistettu yleiskaavaluonnos, joten toteutuessaan rakentaminen alkaisi vasta vuosien päästä.

Cleantechin, kiertotalouden ja biotalouden osalta Uudellamaalla on tulevaisuudessa valtava potentiaali mm. kuluttajakeskeisten liiketoimintamallien, energiasektorin cleantech-ratkaisujen sekä suurten ja keskisuurten yritysten lisääntyvällä yhteistyöllä start up -yritysten kanssa. Esimakua tästä nähtiin jo viime syksyn Slush-tapahtumassa, jossa suomalaiset suuryritykset etsivät cleantech- ja kiertotalousratkaisuja start up-yhtiöiltä mm. vesiin, meriteknologiaan sekä energiaan innovaatiokilpailuiden muodossa. Kuluttajakeskeiset liiketoimintamallit ovat globaalisti cleantechin aggressiivisimmin kasvava markkina. Uudellamaalla on maailmanluokan digi- ja cleantech-osaamista, ja tätä osaamista on vapautunut ICT-alansuurten irtisanomisten myötä. Kun niitä yhdistetään nousevaan kulutuskysyntään, yrityksillä on mahdollisuuksia edetä kuluttaja-cleantechin huipulle. Mm. DEMOS Helsingin vetämässä Peloton-ohjelman ”imussa” on kasvamassa pieniä gasellirytyksiä, jotka kehittävät kuluttajaratkaisuja energian tehokkaaseen ja kestävään hyödyntämiseen. Vertaislähettipalveluja, älykkäitä termostaatteja, kotitaloustarvikkeiden vertaislainaamista, myynti- ja kuljetuspakkauksia kierrätettäviä sekä kestäväen kehityksen arvoja ja kulutustottumuksia ohjeistavat yritykset ovat Uudellamaalla cleantech-palvelusektorin keihäänkärkiratkaisuja, joissa lähitulevaisuuden kasvupotentiaali on merkittävä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Pk-yritysbarometrin syksyn tulokset ovat Uudenmaan osalta varsin positiiviset. Suhdannäkymiä kuvaava saldoluku on noussut 15 prosenttiyksikköä keväästä 2016, ollen nyt +37. Uudenmaan alueen suhdannenäkymät henkilökunnan määrän suhteen ovat hieman positiivisemmat kuin keväällä 2016. 25 % alueen pk-yritysten edustajista arvioi henkilökunnan määrän olevan vuoden kuluttua tämän hetkistä suurempi ja 10 % arvioi henkilökunnan määrän olevan pienempi, saldoluksi muodostuu +15 (keväällä 2016 +9). Mielenkiintoista on että kustannuksiin liittyvissä osatekijöissä palkkatason ei suoranaisesti katsota olevan merkittävä työllistämisen esteenä, vaan selkeästi suurimmaksi esteeksi nousevat työn sivukulut. Rahoitukseen liittyvistä osatekijöistä vakuuksien puute (46 %) sekä rahoituksen hinta koetaan alueella koko maata merkittävimpinä kehittämisen esteinä. Rahoituksen saatavuus nähdään puolestaan pienempänä kehittämisen esteenä alueella.

Selkeästi yritykset odottavat liikevaihdon kasvavan (+36) mutta näyttää siltä että kasvu tapahtuu kotimarkkinoilla, sillä sekä panostukset kansainvälistymiseen (-3) että viennin arvossa (-1) ei arvioida tapahtuvan juuri tapahtuvan muutosta. Toisaalta vastaajista 63 prosentilla on jo valmiiksi hetkellä suoraa vientitoimintaa ulkomailla. Kahdella viidestä koko maan ja Uudenmaan alueen suoraa vientitoimintaa harjoittavista pk-yrityksistä viennin osuus kokonaisliikevaihdosta on alle 9 %. Kustannusten (palkkakustannusten (+29) ja materiaalien hinnat (+35)) uskotaan selkeästi nousevan, toisaalta yritykset odottavat että

tämä tulee kompensoiduksi lopputuotteiden tai palveluiden hinnassa (+33). Uudellamaalla voimakkaasti ja mahdollisuuksien mukaan kasvavien pk-yritysten yhteenlaskettu osuus (49 %) on hieman suurempi kuin keväällä 2016.

Uudenmaan alueella eniten kehittämistarvetta nähdään markkinoinnissa ja myynissä (56 %) ja toiseksi eniten yhteistyössä/verkottumisessa ja alihankinnassa (39 %). Reilulla kolmasosalla (35 %) kehittämistarpeita nähdään olevan henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa. Kehittämistarpeissa ei ole juuri tapahtunut muutosta aiemmasta.

Valtaosa (77 %) ei aio ottaa ulkopuolista rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana. Niistä yrityksistä jotka aikovat ottaa ulkopuolista rahoitusta, pankkien merkitys on edelleen huomattavasti suurin (70 %) ennen rahoitusyhtiöitä (29 %) ja Finnvera (23 %). Bisnesenkeleiden merkityksen yritysten rahoituskanavana arvioidaan olevan pysyvän suhteellisen alhaisena (14 %). Joskin nousua on huomattavasti keväästä, jolloin luku oli 7 %.

Digitaalisuus liiketoiminnassa on edelleen varsin perinteisellä pohjalla, sillä yritysten kotisivut (81 %) ja sosiaalinen media (48 %) ovat vastaajilla huomattavasti suurimmat liiketoiminnassaan hyödyntämiä työkaluja. Esim. teollinen Internet (3 %) ja Big data (3 %) olivat kyselyissä merkitykseltään varsin vaatimattomia. Myös verkkokauppaa yrityksen tuotteiden ja palveluiden myynissä käyttää vain reilu kymmenys (12 %).

Pääkaupunkiseudun pk-yritysbarometrin tulokset ovat useilla mittareilla paremmat kuin Uudellamaalla ja koko maassa. Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana ovat Uttamaata ja koko maata paremmat mm. suhdannenäkymien (+41), henkilökunnan määrän (+19) sekä liikevaihdon kasvun (+41) osalta. Näistä suhdannenäkymien ja liikevaihdon kasvun osalta tulokset ovat parantuneet keväästä. Sen sijaan henkilökunnan määrän osalta tilanne on pysynyt muuttumattomana. Myös pääkaupunkiseudulla pk-yritysten kustannukset näyttävät kasvavan palkkakustannusten (+30) ja materiaalien hintojen (+28) kasvun vuoksi. Näyttää siltä että kustannuksia kompensoi lopputuotteiden tai palveluiden hintojen kasvu (+32) kuten Uudellamaalla ja koko maassa. Selkeästi muuta maata sekä Uttamaata suurempi osuus yrityksistä on voimakkaasti ja mahdollisuuksien mukaan kasvavia (59 %). Kehittämistarpeiden osalta tilanne on hyvin samanlainen kuin muuallakin.

Samoin kuin muuallakin, valtaosa yrityksistä ei aio ottaa uutta lainaa seuraavan 12 kuukauden aikana. Niistä yrityksistä jotka aikovat ottaa ulkopuolista rahoitusta, pankkien merkitys on edelleen suurin, mutta vähäisempi kuin muualla. Muista alueista poiketen Tekesistä aiotaan ottaa lainaa (27 %) huomattavasti muita alueita enemmän.

Digitaalisten työkalujen hyödyntämisen osalta pk-seudulla teollisen internetin (6 %) ja Big datan (8 %) käyttö on huomattavasti yleisempää (joskin edelleen melko vähäistä) kuin muualla.

Kuntien yritysneuvonnassa (yrityskäynnit) kävijämäärät ovat olleet useissa kunnissa Uudellamaalla hiukan nousussa. On kuitenkin huomattava että useinkaan käynnit eivät johda yrityksen perustamiseen, esimerkiksi Espoossa kuluvan vuoden osalta neuvonnassa käyneistä suhteellisen pieni osuus 38 % on perustanut yrityksen. Kuntien yrityspalvelut ovat raportoineet suurimpina kasvun esteinä kysyntäongelmia ennen rahoitusta ja osaavan työvoiman tarvetta. Yrityksen laajentumisen osalta usein esteenä näyttää olevan arkuus henkilökohtaiseen asiointiin potentiaalisen asiakkaan kanssa. Yritysneuvojen on täytynyt alueella panostaa sinnikkyden ja rohkeuden luomiselle jopa jo toimiville yrityksille. Maahan-

muuttajien osuus yrityskäynneistä on kasvussa. Espoossa luku on 32 %, Helsingissä 35 % ja Vantaalla 40 %. Usein esteeksi yritystoiminnan perustamiselle tuntuu muodostuvan mm. epärealistinen tilannekuva markkinoista tai liian keskeneräinen liiketoimintasuunnitelma.

Kasvuyrityksen yhtenä mittarina voidaan käyttää Tekesin ja Team Finlandin -asiakas-tunnustelu –työkalua. Tunnustelutyökalu on tarkoitettu kasvuhakuisille ja kansainvälistymi-seen pyrkiville yrityksille. Tammi-kesäkuussa asiakastunnustelutyökalua oli Uudellamaal-la käyttänyt 512 yritystä, mikä on hukan enemmän kuin vuotta aiemmin samalla ajanjak-solla. Kuluvana vuonna 41 % koko maan tunnustelutyökalua käyttäneistä oli Uudeltamaal-ta. Kasvuyrityksiä on kartoitettu muuallakin. Kauppalehden listauksessa Suomen 100 no-peimmin kasvavasta kasvuyrityksestä 43 on Uudeltamaalta. Näistä peräti 31:ssä annuali-soitu kolmen vuoden liikevaihdon kasvu ylitti keskimäärin 100 %. Kasvuyrityksissä Espoon ja Helsingin merkitys on huomattava. Vastaavasti Deloitte 50-kasvuyrityslistalla peräti 26 yritystä oli vuonna 2015 Helsingistä ja Espoosta. Suurimmat kasvajat vuoden 2015 lista-uksessa olivat AlphaSense, Gapps, City Digital, Yousician sekä Alekstra. Eniten kasvuyri-tyksiä Uudellamaalla on liike-elämän palveluissa sekä informaatio ja viestintä toimialalla. Jälkimmäisessä lukumäärää kasvattavat ohjelmistoalan kasvuyritykset.

Uudenmaan merkittävimmät **teollisuudenalat** ovat kone- ja metalliteollisuus, elekt-roniikka- ja sähköteollisuus sekä kemianteollisuus. Teollisuus työllistää Uudellamaalla noin 78 000 henkeä. Työllisiä on näin ollen noin 11 000 henkeä vähemmän kuin vuonna 2008. Teollisuuden liikevaihto oli vuoden 2016 ensimmäisellä kvartaalilla Helsingin seudulla arvi-olta 4 % alemmalla tasolla kuin vuotta aiemmin. Tätä ennen liikevaihto laski vuotta aiem-pana verrattuna vuoden 2015 jokaisella kvartaalilla. Teollisuuden liikevaihtoa on kuluvan vuoden osalta laskenut tuottajahintojen laskeminen. Helsingin seudun painoarvo on mm. elektroniikka- ja sähköteollisuuden sekä kone- ja metalliteollisuuden myötä alueella var-sin merkittävä, joten alueen liikevaihdon kehitys pitkälti kuvaa koko Uudenmaan tilannetta.

Kemianteollisuudessa alkuvuonna liikevaihto laski vuotta aikaisempaan pitkälti öljyn hinnan voimakkaan laskun johdosta. Merkittävin kemianteollisuuden klusteri on Porvoon Kilpilahti, jossa lähitulevaisuuteen suhtaudutaan varovaisen positiivisesti. Tuotanto- ja vien-timäärissä ei ole tapahtunut muutosta. Kemian vienti jakautuu tällä hetkellä suunnilleen kol-meen yhtä suureen lohkokoon, mikä kuvaa pitkälti myös Uudenmaan kemianteollisuuden ra-kennetta: peruskemia, öljytuotteet sekä kemian muu tuoteteollisuus (ml. lääkkeet, kosme-tiikka, pesuaineet, maalit, muovi- ja kumituotteet). Liikevaihdon kehitys Uudellamaalla riip-puu pitkälti nimenomaan öljyn ja kaasun maailmanmarkkinahinnan kehityksestä. Tärkeim-mät vientimaat vuonna 2015 olivat ruotsi, venäjä ja saksa vuonna 2015. Tuonnista 50 % öljy ja peruskemia, lääkkeiden osuus oli vastaavasti 20 %. Tärkeimmät tuontimaat ovat: Saksa, Venäjä ja Ruotsi. Peruskemian kysynnässä kotimaan teollisuuden pitkän aikavälin keskiarvoa alhaisempi tuotanto ei ole näkynyt juurikaan millään lailla. Jätteistä ja tähteis-tä valmistettavien uusiutuvien polttoaineiden suurin jalostamo on Porvoossa. Uusiutuvien polttoaineiden näkymät ovat säilyneet suhteellisen vakaina.

Kemiassa lääketeollisuus on Suomessa vahvasti keskittynyt lähinnä Uudellemaalle ja Varsinais-Suomeen. Suomessa on toiminut kolme varsinaista T&K toimintaa harjoittavaa lääkeyritystä; Orion Espoossa, Bayer ja Santen. Näistä Santen on lopettanut /lopettamas-

sa T&K toimintaansa Suomessa. Orion sijaitsee Espoossa, mutta Bayerin tuotanto on Turussa ja Santenin Tampereella.

Espoossa olevat monikansalliset lääkeyritykset kuten Pfizer, Novartis, Roche yms. ovat tosiasiallisesti maahantuontiyrityksiä, jotka tekevät jonkun verran kliinistä tutkimusta Suomessa. Suurin osa näiden yritysten tutkimuksesta on keskitetty muualle kuin Suomeen. Lääketuotantoa näillä yrityksillä ei ole Suomessa.

Kemianteollisuus on merkittävä toimiala Uudenmaan bio- ja kiertotalousekosysteemisä. Porvoossa on jo pitkään ollut teollista symbioosia. Esimerkiksi öljyn sivutuotteena syntyntä muoviteollisuuden raaka-ainetta on yritystoiminnassa pitkään tullut hyödynnetyksi. Uusiutuvien polttoaineiden raaka-aineet syntyvät pienistä sivuvirroista kuten elintarvike- ja kasviöljyteollisuuden sivutuotteina. Vastaavasti mm. Espoossa lietettä hyödynnetään bio-kaasun valmistuksessa.

Työllisten määrässä ei alalla ole tapahtunut juurikaan muutosta. Lähitulevaisuudessa suurempia rekrytointipaineita ei Kemianteollisuus ry:n mukaan ole, vaikka alalla onkin pien- tä vaihtuvuutta. Ongelmana on ollut ja uhkakuvana myös lähitulevaisuudessa näyttää olevan että ala ei vedä tarpeeksi nuoria. Ensisijaishakijoiden määrä on melko alhainen, työntekijöiden keski-ikä suhteellisen korkea. Lisäksi oppimistason laskua pidetään suurena ongelmana ja yritysten täytyykin pitkälti kouluttaa työntekijät itse. Tutkimusta ja tuotekehitystä uhkaa siirtyä Uudeltamaalta maan rajojen ulkopuolelle.

Teknologiateollisuudessa Uudenmaan osuus vuoden 2014 aluetietojen mukaan on koko maan toimipaikkojen määrästä 32 %. Vuonna 2015 Uudenmaan osuus koko maan liikevaihdosta oli 35 % ja henkilöstön määrästä kolmannes. Teknologiateollisuuden osuus oli alueen koko viennistä 47 % ja tutkimus- ja kehittämistoimien investoinneista 66 %. Vuonna 2015 alalla työskenteli Uudellamaalla 96 200 henkilöä. Tammi-maaliskuussa Uudellamaalla teknologiateollisuuden liikevaihto laski 3 % edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna.

Eniten Uudellamaalla työllistää tietotekniikka-ala ennen kone- ja metallituoteteollisuutta, sähkö- ja elektroniikkateollisuutta ja suunnittelua ja konsultointia. Näkymät ovat suhteellisen vakaat, isoja muutoksia ei ole lyhyellä aikavälillä odotettavissa. Työllisten määrä ei ole kuluvaan vuonna juurikaan muuttunut vuotta aiemmasta. Pääkaupunkiseudun rakentaminen on lisännyt selkeästi suunnittelun ja konsultoinnin liikevaihtoa sekä uusien tilausten määrää, toisaalta teollisten investointien vähäisyys alueella on edelleenkin ongelma. Kokonaisuudessaan teknologiateollisuuden uudet tilaukset ovat huomattavasti alemmalla tasolla kuin viime vuonna. Liikevaihto Uudellamaalla tuskin nousee viime vuoteen nähden.

Kone- ja metalliteollisuudessa suurimpana kasvun esteenä on tärkeimmän vientialueen, EU28-maiden melko alhainen investointikysyntä. Paitsi kotimaiset alueelliset tuet, Uudellamaalla kilpailukykyä heikentää myös joidenkin Keski-Euroopan maiden saamat alue- tuet. Lukuisissa alueen alihankintayrityksissä on tuotantoa siirretty osittain Baltiaan ja mm. Puolaan alhaisempien tuotantokustannusten takia ja ainakaan lähitulevaisuudessa tähän on tuskin tulossa muutosta. Kone- ja metalliteollisuudessa Kuuma-alue ja Länsi-Uusimaa (erityisesti Raasepori ja Lohja) ovat vahvoja alueita. Kulutuskysyntä ei suoranaisesti vaikuta kuin harvoin uusimaalaisiin yrityksiin, koska tuotteet ovat välihyödykkeitä mm. paperi-, kaivos- ja autoteollisuuden (koneiden ja laitteiden vienti) tarpeisiin. Robotiikka on yleis-

tymässä parhaimmillaan jopa mikroyrityksiin, jonka myötä työtehtävät muuttuvat perinteisen hitsauksen ohella kohti ohjelmointia ja ylläpitoa. Kone- ja metalliteollisuudessa teollisen internetin hyödyntämisessä ollaan Uudellamaalla varsin pitkällä.

Elektroniikkateollisuudessa pääkaupunkiseudun merkitys on huomattava, vaikkakin Microsoftin toiminnan lähes täydellinen lakkauttaminen vähensi merkittävästi alueen merkitystä. Suurissa yrityksissä kasvua ei ole tapahtunut ja Microsoftin toimintojen alasajon johdosta näiden liikevaihto tulee myös kuluvan vuoden osalta hyvin todennäköisesti laskemaan. Alan rakennemuutosta kuvaa se että T&K panostukset ovat vuoden 2008 jälkeen pienentyneet 4 miljardilla eurolla ja huippuaikojen 10 000 tutkijan joukko on verkko-Nokian suurten irtisanomisten sekä Microsoftin toimintojen alasajon jälkeen kutistunut muutamaa tuhanteen. Tästä vähennyksestä Uusimaa kattaa merkittävän osan,

Jatkuvasti kasvava pääkaupunkikeskeinen terveysteknologia tulee lisäämään ennestään alueen merkitystä. Myös jatkossa elektroniikka- ja sähköteollisuuden kasvuodotukset tulevat pitkälti rakentumaan terveysteknologian ja ylipäättään hyvinvointia lisäävän teknologian osalle. Joskin alueella on merkittävääkin sähköteollisuuden yritystoimintaa, jossa robotiikan hyödyntämistä tuotantolinjoilla on käytössä. Merkittävin terveysteknologian keskus on Helsingin Vallilassa jossa toimii useita start up yrityksiä, vajaat 700 ammattilaista ja alan vakiintunut toimija GE Healthcare. Myös VTT:n ja Otaniemen merkitys on terveysteknologiassa Vertical- yrityskiihdyttämön ja VTT:n osalta erityisesti puettavan teknologian ratkaisuihin merkittävä.

Suunnittelu- ja konsultointialalla liikevaihto on kasvanut kuluneen vuoden tammi-huhtikuussa 11 % vuotta aiempaan verrattuna. Alan yritykset tarjoavat mm. teollisuuden ja rakentamisen konsultointipalveluja. Uudellamaalla kasvua voi olla rakentamisen korkeista volyymeistä johtuen vieläkin enemmän. Selkeästi alan liikevaihtoa ja tilauskantaa ovat nostattaneet vuoden 2015 lopusta lähtien suuret rakennushankkeet. Yksistään Uudenmaan rakennusprojektien lukumäärän korkean volyymin perusteella liikevaihto todennäköisesti kasvaa vähintään kuluvana vuotena, todennäköisesti pidempäänkin. Alalla on ollut kuluvana vuonna isoja rekrytointeja. Mm Ramboll on oman ilmoituksensa mukaan rekrytoinut viimeisen vuoden aikana 200 uutta työntekijää.

Tietotekniikka-alalla tammi-huhtikuussa liikevaihto oli hieman edellisvuotta korkeammalla tasolla, mutta huhti-kesäkuussa uusien tilausten määrä oli selkeästi vuotta aiemman tason alapuolella. Teknologiateollisuus ennakoikin että liikevaihto ei kuluvana vuonna tule kasvaamaan. Isot it-talot Uudellamaalla ovat ilmoittaneet edelleen rekrytoivansa uusia työntekijöitä. Viime vuodet Tietotekniikka-ala on Uudellamaalla pitkälti kasvanut peliteollisuuden kasvun myötä. Nyt näyttää siltä että alueelta on nousemassa lisää merkittäviä toimijoita, joista helsinkiläinen Unity Technologies ylsi viime vuonna jo 118 miljoonan liikevaihtoon. Pelialan osuus ohjelmistotalan työllisistä on noin viisi prosenttia ja liikevaihdosta kymmenen prosenttia. Alalla pitkälti korostuu kasvuhakuisuus ja kansainvälistymistarve. Syksyä ohjelmistotalalla varjostaa CGIn yt-neuvottelut, joissa yritys on ilmoittanut vähennystarpeeksi 240 työntekijää. Valtaosa ohjelmistotalan yrityksistä on nuoria muutaman hengen startup –yrityksiä, joiden merkitys kokonaisliikevaihdon osalta on vielä varsin pientä. Usein liiketoiminta ei saa ”tuulta alleen” ja hittituotteen puuttuessa toiminta lakkaa. Pääomarahojus Uudellamaalla edelleenkin ohjautuu toimialoista kenties eniten ohjelmistotalan yrityksiin.

Teknologiateollisuudessa on hävinnyt vuodesta 2008 Uudellamaalla 5600 työpaikkaa. Teknologiateollisuudessa eläköityminen tulee jatkumaan suhteellisen korkealla tasolla. Kapasiteetin vajaakäyttö on suhteellisen korkealla tasolla, joten tilauskannan elpyminen ei välttämättä näy kovinkaan nopeasti työllisten määrän lisääntymisenä vaikka uusien tilausten määrä kääntyisikin kasvuun. Tosin henkilöstön kokonaisvahvuuden vähenemisestä huolimatta teknologiateollisuuden yritykset rekrytoivat tammi-kesäkuussa koko maassa uutta henkilöstöä kaikkiaan runsaat 14 000. Rekrytoinneista kaksi kolmasosaa oli pk-yritysten tekemiä ja kolmannes vähintään 250 henkilön yrityksiä. Näyttää siltä, että 2010 –luvulla työpaikkoja on syntynyt erityisesti suunnitteluun ja konsultointiin sekä tietotekniikka-alalle. Hyvin todennäköisesti myös jatkossa nämä ovat teknologiateollisuudessa kasvavat toimialat työllisten määrän osalta. Elektroniikka- ja sähköteollisuudessa sekä kone- ja metalliteollisuudessa on useiden työtehtävien osalta paljon epävarmuustekijöitä. Avautuvissa tehtävissä tarvitaan jo nyt toisenlaista osaamista kuin alalta työttömäksi jääneillä on tarjota.

Rakentaminen

Perinteisesti jalkisyyden ala, rakentaminen, toipui melko pian finanssikriisin jälkeen vuonna 2010, mutta vuonna 2011 volyymit kääntyivät uudelleen laskuun. Tästä on kuitenkin toivuttu ja viime vuosi oli jo todella vahvaa asuntotuotannon osalta. Yksistään pääkaupunkiseudulla aloitettiin vuonna 2015 noin 12 000 uuden asunnon rakentaminen. Kuluvasta vuodesta näyttäisi alkuvuoden perusteella tulevan vielä parempi. Rakennusteollisuus ry ennakoiki koko vuodelle aloitettujen asuntojen määrän Helsingin seudulla olevan 15-17 000 välillä. Myös liikevaihto oli alkuvuonna (Q1) alueella mukavassa 3 prosentin kasvussa.

Näyttää siltä että Suomen asuntorakentamisen kärki on edelleen 20 kilometrin sisällä Helsingin keskustasta. Asuntojen rakentaminen painottuu pääosin omistusasuntojen ja kovan rahan vuokra-asuntojen rakentamiseen. Alhaisten korkojen tilanteessa rakennusliikkeet eivät ole motivoituneita lisäämään ARA tuotantoa vaikka valtion budjettiriihen päätöksillä lyhyt korkotukimalli (rakennetut asunnot saataisiin myydä kun korkotukilaina lakkaa 10 vuoden jälkeen) sopeutetaankin osaksi pitkän 20 vuoden korkotukimallin kanssa. Vuonna 2015 Helsingissä vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen hintaero ARA-vuokriin ylitti ensimmäistä kertaa 50 %, Espoossa eroa oli 25 %.

Elementtien toimittajille tilanne on ollut äärimmäisen haastava ja rakennustarvikkeiden saatavuus on ollut viime aikoina hidaste alueen rakentamiselle. Kerrostalohteissa kysyntä lisääntyy jatkuvasti kohti pienempiä asuntoja. Sijaintia Uudellamaalla preferoidaan selkeästi tilakokoon nähden. Lisäksi pienten asuntojen kysyntää lisää yksinasuvien määrän kasvu Uudellamaalla. Näiden ns. sinkkotalouksien määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa 13 prosentilla. Myös iäkkäämpi sukupolvi hyvinkin usein hakeutuu pientaloista asuin-kuntansa keskusta-alueille parempien palveluiden ja helpon asumismuodon takia. Pääkaupunkiseutua myöten pientalojen rakentaminen on alhaalla tasolla, ja em. seikkojen myötä asuntojen kysyntä hyvin pitkälti myös jatkossa rajoittuu kerrostaloihin.

Asuntojen rakentaminen tulee etenkin pääkaupunkiseudulla ainakin muutaman vuoden ajan pysymään varsin korkealla tasolla, todennäköisesti pidempäänkin. Ulkomaalaisten kiinteistösijoitusyhtiöiden portfolioissa asuntojen määrä on kasvussa, sillä tuotto-odo-

tukset ovat Uudellamaalla jopa korkeammat kuin muualla Pohjoismaissa. Myös asuntosi-
joitusrahastot edelleenkin ovat aktiivisia rakennuttajia. Väestö valuu Uudellemaalle, joten
Uusimaa on nettomuuttovoittoalue sekä maahanmuuton että maan sisäisen muuton takia.
Myös seuraavassa kappaleessa mainittu MAL-sopimus todennäköisesti edesauttaa asun-
torakentamisen kasvua. Gryndaus on edelleen varsin korkealla tasolla.

Lähitulevaisuuden asuntorakentamisen kasvua tulee todennäköisesti tukemaan Helsin-
gin seudulla hallituksen päätös valtion osallistumisesta pääkaupunkiseudun kuntien kans-
sa tehtävään MAL-sopimukseen. Seudun 14 kunnan alueelle pitäisi rakentaa yhteensä
60 000 uutta asuntoa vuosien 2016-2019 aikana. Sopimuksen myötä vuonna 2016 asun-
totuotanto olisi 13 500 asuntoa ja kasvaisi sen jälkeen vuosittain tuhannella asunnolla. Hel-
sinkiin, Espooseen, Vantaalle ja Kauniaisiin pitäisi rakentaa vajaat 46 000 asuntoa. Täs-
tä Helsingin osuus on 24 000 asuntoa, Espoon 12 000 ja Vantaan 9 600 asuntoa. Tuotan-
nosta noin 30 % tulisi olla pitkällä tai lyhyellä korkotuella rakennettuja asuntoja tai erityis-
ryhmien vuokra-asuntoja, eli selkeästi enemmän kuin tällä hetkellä. Sopimuksen mukaan
valtio myöntää pitkän korkotuen vuokra-asuntotuotantoon käynnistysavustuksia yhteensä
10 miljoonalla eurolla vuodessa. Sopimuskaudella tulee valmistua 6,2 miljoonaa kerros-
alaneliömetriä asuntotonttien asemakaavoja.

Puutalorakentamista on käynnissä mm. Helsingissä (Kuninkaantammi) ja Espoossa (Ta-
piola). Raide-Jokerin varrelle saattaa hyvinkin todennäköisesti muodostua puutalorakenta-
misen tulevaisuuden suurimmat volyymit. Puutalorakentamisen pienehköihin volyymeihin
on osaltaan vaikuttanut rakennusten enimmäiskorkeusvaatimukset.

Kuuma-alueella asuntoja rakennetaan ainakin viime vuotisella tasolla. Järvenpäässä
rakentaminen on alueen vilkkainta. Kaupungin keskustan korkein rakennus tulee poikke-
uksellisen korkeaksi, alustavien tietojen mukaan 15 kerroksiseksi. BoKlok taloja ruvetaan
syksyn aikana rakentamaan Keravalle. Vihdissä rakennetaan syksyn aikana mm. rivitalo-
ja. Tällä hetkellä rivitalojen rakentaminen on Uudellamaalla ylipäättään volyymiltaan varsin
vähäistä ja myyntiajat ovat useilla paikkakunnilla varsin pitkät. Hyrylän asuntomessualue
Rykmentinpuistossa tulee olemaan merkittävimpiä uudisasuntotuotantokohteista lähitule-
vaisuudessa (asuntomessut vuonna 2020). Kaavavalituksia Kuuma-alueelle on tehnyt ai-
nakin Uudenmaan ELY-keskus.

Hotellirakentaminen on keskittynyt vahvasti pääkaupunkiseudulle. Muualla majoituska-
pasiteettiin satsaaminen on ollut pitkään erittäin vähäistä. Tällä hetkellä Länsi-Uudellamaal-
la Hangossa Hotelli Regataan suunnitellaan kuitenkin noin 1500 neliömetrin kustannusar-
violta viiden miljoonan euron laajennusta. Suljettuna olevan Hyvinkään hotellin kohtalo var-
mistunee syksyn aikana. Porvoon Taidetehtaan hotellihankkeen osalta on vielä paljon epä-
varmuustekijöitä. Kaupunginjohdolla näyttää olevan tahtotila hankkeen toteutumisen osalta.

Koulujen ja päiväkodin rakentamista ja peruskorjauksia on varsiin laajasti ympäri Uutta-
maata. Suurin käynnistynyt hanke on Metropolian ammattikorkeakoulun 40 000 neliömet-
rin kampuksen rakentaminen Myllypuroon. Muita hankkeita Helsingissä ovat Stadin am-
mattiopiston (Roihupelto) ja Myllypuron päiväkodin rakentaminen sekä Jätkäsaaren kou-
lun huomattavasti laajennustyö. Itä-Uudellamaalla Porvoossa investoidaan Kevätkummun
kouluun sekä Point Collegen uusiin tiloihin tilat länsirannalla. Porvoon projektit ovat osa
usean kymmenen miljoonan euron elinkaariprojektia. Sen sijaan Askolan kirkonkylän kou-

luhanke käynnistyy vasta alkuvuonna 2017. Kuuma-alueella mm. Keravalla ja Tuusulas-
sa alkaa koulujen rakentaminen. Jälkimmäinen käynnistyy jo lokakuussa. Suunnitteluvai-
heessa on kustannusarviolta 29 miljoonan euron Sipoon koulu. Vastaavasti Leppävaaraan
suunnitellaan yli 1 000 oppilaan koulukeskusta.

Infrahankkeita on käynnissä monissa paikoin. Kehä 1:lla on käynnissä mm. lisäkaisto-
jen rakentamista sekä Keilanimen kohdalla kattamistyöt, Kehä 3:lla on mm. ramppien ra-
kentamista. Länsiväylän kupeessa on työmaita mm. Hannuksenpellon autoliikkeiden ra-
kentamisen johdosta. Myös Länsimetron rakentaminen kestää vuoteen 2020 saakka. Li-
säksi pääteiden varrella on meneillään korjaus ja siltarakentamista. Infrahankkeiden osal-
ta pääkaupunkiseudulla kaikkiaan on lukuisia projekteja, joiden voidaan ennakoida kestä-
vän aikakin vuoteen 2020 saakka. Espoon ja Helsingin poikittaisliikennettä alueelle lisää-
vä Raide-Jokeri käynnistyneenä parhaimmalla tapauksessa vuonna 2017. Olympiastadio-
nin remontti ja Helsingin keskustakirjaston rakentaminen ovat edelleen käynnissä. Espoon
Blominmäen kustannusarvioltaan 160 miljoonan euron jätevedenpuhdistamon louhinta al-
koi syyskuussa. Edelleen käynnissä on Finavian lentokenttäprojekti, jossa projektin aikai-
seksi työntekijöiden kokonaismääräksi on ilmoitettu noin 5000 henkeä.

Muutama merkittävä hanke on myöhässä alkuperäisestä aikataulustaan. Sekä Espoon
sairaala että Länsimetro ovat edelleen keskeneräisiä. Näistä jälkimmäinen on hankaloit-
tanut paitsi työpaikkaliikkumista, mutta myös menetettyä tulovirtaa bussiterminaalin yhte-
ydessä oleville kaupoille.

Keski-Uudellamaalla merkittävä infraprojekti olisi toteutuessaan kustannusarviolta 42
miljoonan euron Klaukkalan ohikulkutie, jonka toteuttamisesta valtio ja kunnat tekevät pää-
töksen ilm. keväeseen mennessä. Tällä hetkellä iso infraprojekti alueella on kustannusar-
violta 64 miljoonan euron Hyvinkään sairaala.

Liike- ja toimitilojen rakentaminen käy etenkin pääkaupunkiseudulla korkealla tasolla
ja volyymit ovat kasvaneet viime vuoteen verrattuna. Toimitilojen vajaakäyttöaste on edel-
leen korkea ja näyttää siltä että jatkossakin yritykset preferoivat uusia toimitiloja vanhojen
sijaan tehokkaampien neliöiden ja energiatehokkuuden vuoksi. Näin ollen toimitilaraken-
taminen tullee pysymään varsin korkealla tasolla. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella toimi-
tilojen rakentaminen muodostuu pääasiassa radan varsilla olevista logistiikka/teollisuus-
kiinteistöistä.

Kokonaan uusista rakenteilla olevista kauppakeskuksista merkittävimpiä ovat Tripla ja
Redi, jotka toki sisältävät paljon muutakin, kuten asuntoja, toimitiloja ja Triplan tapaukses-
sa jopa hotellin. Nämä työllistävät yksistään pääurakoitsijoiden taholta toista tuhatta ja ali-
hankkijoita on useita satoja. Hankkeiden etenemisen myötä työntekijöiden määrää edel-
leen lisääntyy. Alueella spekuloidaan, riittääkö näiden jälkeen lisää tarvetta liiketilaraken-
tamiselle etenkin kun Dixin ja Iso Omenan viimeisen laajennusvaiheen, Tapiolan keskus-
tan (Ainoa) laajennusvaihe, uudelleenrakennettava Lippulaivan ja Niittykummun ostoskes-
kukset tulevat valmiiksi. Muualla Uudellamaalla liiketilarakentamisen osalta on hiljaisem-
paa. Länsi-Uudellamaalla merkittävin yksittäinen hanke on todennäköisesti syksyn aikana
käynnistytävä kauppakeskus Melban rakentaminen Lohjalla.

Hoivakiinteistöjen rakentaminen on edelleen voimakasta etenkin pääkaupunkiseu-
dulla. Muualla palvelutaloja rakennetaan ainakin Loviisassa, Porvoossa, Sipoossa ja Vih-

dissä. Nyt näyttää yleistyvän hybridikohteet, joissa hoivataloon yhdistetään erilaisia liiketiloja. Hoivamarkkinoiden uskotaan rakentajien mukaan kasvavan myös lähivuosina. Yksityiset palveluntarjoajat hoitavat yhä suuremman osan myös päivähoidon palveluista, jonka myötä yksityisiä päiväkoteja nousee useille alueille Uudellamaalla.

Korjausrakentaminen on jo pidemmän aikaa Uudellamaalla ylittänyt uudisrakentamisen liikevaihdon. Tilanne näyttää myös tämän vuoden osalta varsin hyvältä. 60- ja etenkin 70-luvulla rakennettuja lähiöitä, joissa linjasaneeraukset ovat välttämättömiä, on Uudellamaalla varsin paljon. Toisin kuin uudisrakentamisessa linjasaneerauksia ei voi lykätä loputtomiin, joten kyseessä on myös suhdannevapaampi rakentamisen muoto.

Helsingin Munkkiniemessä on tekeillä Koneen pääkonttorin muuntaminen asunnoiksi. Vastaavasti Espoossa kaupunginhallitus on hyväksynyt Keilaniemen alueen asemakaavan muutoksen. Tämän myötä Fortumin entinen pääkonttori voitaisiin muuttaa asunnoiksi. Kaikkiaan muuntorakentamisen volyymit ovat kuitenkin kehittyneet kenties oletettua pienemmillä volyymeillä. Varsin usein vanhat tilat todetaan liian hankalaksi hyödyntää. Esimerkkinä toimii Haapaniemenkadun virastotalo, jonka purku on jo alkanut.

Urakoiden määrä ja tarve näkyy alueella yritysten tuloksissa. Sijoitetun pääoman tuotto on korkeampaa kuin missään muussa rakentamisessa. Toisin kuin paikoittain reuna-alueilla, pääkaupunkiseudulla taloyhtiöt ovat ainakin toistaiseksi saaneet helposti lainaa taloteknistä modernisointia (putket, julkisivut, sähköt ja ilmanvaihto) varten. Kovaa kysyntää korostaa hintojen raju nousu muutaman viimeisen vuoden aikana. Pääkaupunkiseudulla perinteisen putkiremontin hinta oli viime vuonna mediaanina 830 euroa vastikeneliöltä. Vuoden 2012 barometritulosten perusteella vastaava lukema oli 650 euroa.

Täydennysrakentamiselle on etenkin pääkaupunkiseudulla selkeästi tarvetta. Rakentamista hidastavat kaavoitus- ja lupabyrokratia sekä kaavavalitukset katsotaan varsin merkittäväksi esteeksi tilanteen muuttamiseksi. Esim. Espoossa valitetaan hallinto-oikeuteen keskimäärin joka neljännessä asemakaavasta. Uudisrakentamisen sujuvoittamiseksi tältä osin on kaavailtu uutta maankäyttö- ja rakennuslakia, jonka myötä kuntalaisten ja ELY-keskusten oikeutta valittaa kaavoituspäätöksissä rajoitettaisiin nykyisestä. Myös ympäristöministeriön valtaa kaava-asioissa tulitaisiin lain voimaantulon myötä rajoittamaan tietyiltä osin.

Uudellamaalla oli vuoden 2016 toisella vuosineljänneksellä noin 52 000 rakennusalan työllistä. Tämä on 4 000 enemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan, mutta vain 1 000 työllistä enemmän kuin samaan aikaan vuonna 2008.

Palvelut

Palvelualojen kasvu Uudellamaalla on perustunut merkittävältä osin kotimaisten kuluttajien varaan. Yritysten toimintatapojen muutokset lisäävät palveluiden kysyntää ja näin ollen kasvattavat liikevaihtoa useillakin palvelualoilla. Joustoja haetaan edelleen jopa enenevässä määrin esimerkiksi ulkoistusten ja henkilöstövuokrauksen kautta. Pääkaupunkiseudun rakentamisen kiihtyvä kasvu tukee yritys- ja asiantuntijapalveluita. Tämä näkyy alueella esimerkiksi insinööri- ja arkkitehtitoimistojen tilauskannassa.

Logistiikassa Uudenmaan satamien konttimäärät ovat olleet vuoden 2016 aikana pääosin kasvussa. Uudenmaan satamista lähtee merkittävä osa ulkomaanrahdista. Vaikka Uu-

denmaan yritysten viennin ja tuonnin suhteellinen osuus Suomen tavaraviennistä onkin ollut laskussa, niin satamien (Helsinki, Hanko ja Inkoo) konttimäärät ovat alueella pääasiassa kuluvin vuoden aikana nousseet. Tämä selittyy sillä, että esim. Helsingin satamasta lähtevässä viennissä huomattava määrä muodostuu muun muassa muualta Suomesta tulevista metsäteollisuuden tuotteista. Konttiliikenteen kasvu on jatkunut jo vuodesta 2013 lähtien huolimatta Suomen heikosta taloustilanteesta. Kasvu näkyy nyt myös Helsingin Sataman konttiliikenteen markkinaosuudessa, joka on kasvanut noin 30 prosenttiin. Lisää kapasiteettia Uudellamaalla tulee kun Hangon Koverharin satama aloittaa täysimääräisesti toimintansa. Koverhar on elokuussa varmistunut Nord Stream 2 kaasuhankkeen logistiikkakeskukseksi kolmeksi vuodeksi yhdessä HaminaKotka sataman ohella. Koverharin satamaan rakennetaan parhaillaan terminaalia sementin käsittelyä varten.

Ulkomaankaupasta valtaosa on merirahdista. Rikkidirektiivin kuljetuskustannuksia lisäävä vaikutus on tullut pitkälti kompensoiduksi polttoaineen hinnan laskulla. Öljyn hinta tulee tuskin nykyisestä kuitenkaan ainakaan laskemaan, joten kustannusten pysyminen nykyisellään saattaa olla haasteellista. Maarahdin (kumipyörä ja raideliikenne) osuus on pienentynyt Venäjän kaupan viime vuoden ja kuluvin vuoden laskun myötä. Uudenmaan sisämaan logistiikkakeskuksissa tunnelmat ovat kaksijakoiset. Keskon hankittua Lähikaupat Tukon Keravan varasto on jäänyt ”tyhjän” päälle. Vastaavasti Anttilan sata henkeä työllistänyt Keravan varastotoiminnot siirrettiin jo keväällä Orimattilaan. Vielä ei ole tullut tietoa milloin varastotoiminnot ajetaan alas ja minkä verran työntekijöitä on esim. Kuuma-alueelta. Lidlin Järvenpään logistiikkakeskus valmistuu vasta 2018, joten liiketoiminta ja työllisten määrä tulee seuraavat vuodet kasvamaan enimmäkseen rakennusalan työntekijöillä. Sen sijaan Stockmannin logistiikkakeskus Tuusulan Jusslassa on jo harjakorkeudessa. Stockmann on aikaisemmin ilmoittanut että työvoiman tarve tullaan täyttämään aikaisempien logistiikkakeskusten työvoimalla. Kesällä Tuusulaan valmistui Vallilan logistiikkakeskus.

EK:n suhdannebarometrin elokuun tulosten perusteella logistiikkayritysten tulevaisuuden odotukset ovat yhä pessimistiset, mutta barometrin saldoluvut ovat nousseet selvästi vuoden takaisesta. Ulkomaankaupan alamäki heikentää edelleen logistiikkapalvelujen näkymiä, mutta yleisesti hiukan parantuneet talousnäkymät vahvistavat niitä. EK:n suhdannebarometrista ei kuitenkaan ole eroteltu Uudenmaan tuloksia, joka saattavat hyvinkin olla koko maata paremmat.

Liike-elämän palvelut on Uudellamaalla ja erityisesti pääkaupunkiseudulla ollut jo pitkään kasvuala. Mm. henkilöstöpalveluyritysten kasvu jatkuu edelleen voimakkaana. Erityisesti rekrytointi- ja ulkoistuspalvelut ovat kasvaneet, mutta myös vuokratyövoiman käyttö on lisääntymässä usealla toimialalla. Näyttää siltä logistiikka on ollut Uudellamaalla erityisesti esillä ulkoistamistoimien osalta. Tästä esimerkkinä Mm. Postin ja Tokmannin toiminnan ulkoistamiset ja näihin liittyvät yt-neuvottelut. Vuokratyövoiman käyttö on kuluvin vuoden aikana ollut kasvussa kaupan alalla, matkailu- ja ravintola-alalla sekä rakennusallalla. Useilla toimialoilla vallitseva kysynnän voimakkaat heilahtelut pitävät henkilöstöpalvelualan kasvua yllä. Parhaiten ovat pärjänneet yritykset jotka ovat nopeimmin hyödyntäneet digitalisaatiota ja palveluiden mobiilikäyttöä rekrytointivälineenä. Alalla on ollut joitakin merkittäviä yritysostoja kuluvin vuoden aikana. On hyvin todennäköistä että henkilöstöpalvelualan yritykset ovat suurimpia hyötyjiä, kun maakuntauudistus 2019 astuu voimaan.

Liikkeenjohdon konsultoinnin suurimmilla yrityksillä sekä liikevaihto- että tulos on kasvanut vuoden 2015 aikana. Etenkin veropalveluiden kysynnän ennakoidaan kuluvana vuonna kasvavan erityisesti yksityisen sektorin uusien raportointivaatimusten myötä. Veroneuvontapalveluissa kilpailua ovat lisänneet lakiasiaintomistojen näyttävä esiinmarssi kilpailemaan suurimmista asiakkaista. Toimialojen väliset raja-aidat ovat entisestään hämärtyneissä, kun alan suurimmat konsulttiyhtiöt hankkivat enenevässä määrin ohjelmisto-osaimista muutenkin kuin yksittäisten rekrytointien kautta.

Toiminnan tehostaminen on näkynyt selkeästi taloushallinnon toimintojen leikkauksina mm. alueen korkeakoulusektorilla. Lisäksi yritysten keskittyminen ydinliiketoimintaan näkyy toimintojen ulkoistamisessa ja taloushallinnon kokonaisvaltaisia palveluita tarjoavien yritysten liikevaihdon kasvuna. Kasvumahdollisuuksia taloushallinnon toimijoille lisää edelleen mm. pienyritysten prosessien kehittymättömyys. Arviolta vain 50-70 % yrityksistä käyttää tällä hetkellä verkkolaskutusta. Taloushallinnon prosesseissa on tällä hetkellä käynnissä iso murros. Sitä ruokkivat paitsi yleinen digitalisaatio, myös Euroopan unionin uusi maksupalveludirektiivi ja nousevat teknologiat kuten bitcoin-virtuaalivaluutasta tuttu lohkoketju sekä koneäly. Taloushallinnon alalla toimii edelleen paljon tilitoimistoa ja kirjanpito palvelua harjoittavia pienyrityksiä, joilla keski-ikä on varsin korkea. Alan työllisyysennusteen ennakoidaan olevan tulevaisuudessa vähintäänkin haastava.

Markkinointi- ja mainostoimistojen suurimmat yritykset operoivat pääosin Helsingistä. Alan toimijat ovat haastavassa tilanteessa kahdella pääalueella mediamainonnan ja suoramarkkinoinnin saralla. Digimainonta on toistaiseksi kasvanut varsin vaatimattomasti, toisin kuin esim. Ruotsissa. Tulevaisuuteen on kuitenkin ladattu vahvoja odotuksia. TNS Gallupin arvion mukaan digitaalisen mainonnan osuuden perinteisestä mediamainonnasta arvioidaan kasvavan noin 40%:iin vuoteen 2020 mennessä. Tällä hetkellä digitaalisen mainonnan osuus mediamainonnasta on noin 25%. Viime aikoina on kuitenkin ollut merkkejä että yritysten markkinointia yhä enenemässä määrin oltaisiin ulkoistamassa, mikä saattaa tuoda kasvua alan toimijoille. Alan yrityksissä yleinen toimintamalli on että kulurakenne pidetään kevyenä ja työvoiman tarve täytetään useinkin freelancereilla.

Liike-elämän palveluihin kuuluu myös kasvussa oleva teknologiateollisuuden suunnittelu- ja konsultointiala, joka on mainittu aiemmin Teknologiateollisuus osiossa.

Viihde ja virkistyspalvelualaa voidaan pitää Uudellamaalla selkeästi tulevaisuudessa yhtenä kasvupotentiaalisimpana alana. Kasvua syntyy erityisesti yksityisellä sektorilla. Riipintä kasvu on ollut liikuntapalveluja tarjoavilla toimialoilla. Kuntosalien jäsenmäärät jatkavat kasvua, samoin Personal trainer-palvelut. Etupäässä kasvu syntyy elinkeinoharjoittajien määrien kasvun myötä. Uudet muotilajit näyttävät löytävän hyvin nopeasti kuluttajat. Toimialan yrityskannasta suurin työllistäjä on nimenomaan urheilu-, hui- ja virkistyspalvelut. Viihde- ja virkistyspalvelualalle on Uudellamaalla perustettu viime aikoina paljon uusia yrityksiä. Viime vuonna lukumäärä oli Uudellamaalla päälle 500. Vuoden 2016 toisella vuosineljänneksellä alalla oli Uudellamaalla noin 57 000 työllistä. Tämä on 8 000 työpaikkaa enemmän kuin ennen taantumaa vuonna 2008.

Uudenmaan yksi voimakkaimmin kasvaneista aloista on **matkailu- ja ravintolapalvelut**. Alan näkymät ovat usealla sektorilla paremmat kuin pitkään aikaan. Alan suhdannenäkymiä kuvaava saldoluku oli elokuussa +5.

Etenkin pääkaupunkiseudulla kesäaikaan erilaisten tapahtumien määrä on vuosi vuodelta lisääntynyt. Myös ns. pysyvä palvelutarjonta etenkin Helsingin kantakaupungissa on varsin lyhyessä ajassa monipuolistunut (mm. Allas Seapool, Sky Wheel sekä Hernesaaren monipuolinen viihdetarjonta). Haasteena jatkossakin tulee olemaan miten alue saadaan houkuttelevaksi kesäajan ulkopuolella. Lisäksi ongelmana on perinteisesti riittämätön palvelutarjonta viikonloppuisin, sekä mm. elokuussa, jolloin ulkomaalaisten matkailijavirat ovat korkeimmillaan. Mara-sektorilla heikoin kuluva vuoden kehitys on ollut anniskelumyynnissä. Näin ollen näyttää siltä että edelleenkin kuluttajat preferoivat ulkomailta ostetun alkoholituotteiden kulutusta esim. kotioiloissa. Myös ns. fine dining on ollut alamaissa.

Satamien matkustajamäärät ovat olleet kuluva vuoden aikana kasvussa. Joskin mm. risteilymatkailijoiden rahankäyttö on edelleenkin vähäistä. On arvioitu että tämä ryhmä käyttää vierailunsa aikana palveluihin alle 70 euroa päivässä. Myös virolaiset sukkuloijat (eli alueella työssäkäyvät) käyttävät palveluihin huomattavasti turisteja vähemmän, sillä hankinnat tehdään pääasiassa jo kotimaassa.

Alan etujärjestön (Mara ry) mukaan hallituksen veropaketin arvioidaan lisäävän osto-voimaa ensi vuodelle ja mikäli työllisten määrä pysyy ennallaan tai edes hieman paranee, lisääntynee matkailu- ja ravintola-alan myynti,

Itä-Uudellamaalla matkailu- ja ravintolapalveluiden tulovirta koostuu pääasiassa päivämatkailijoista, sillä yöpymiskapasiteetti on alueella selkeä ongelma. Perinteisesti yöpyjistä pääosa muodostuu kausi/keikkatyöntekijöistä. Risteilymatkailijoiden hyödyntäminen on alueella onnistunut perinteisesti varsin hyvin, kenties paremmin kuin pääkaupunkiseudulla.

Länsi-Uudellamaalla matkailu- ja ravintolapalveluilla on mahdollisuuksia nousta yhdeksi suurimmasta kasvualaksi. Mm. Hangon ja Tammisaaren luonto tarjoaa suuren potentiaalisen matkailijavirran kasvattamiseksi. Kakkosasuntoja kesä- ja viikonloppukäyttöön ostetaan kummallakin alueella. Varakkaat, usein jo eläköityneet ihmiset, sijoittavat alueelle. Mm. Hangon kylpylän osakkeet ovat menneet hyvin kaupaksi. Mara-ala tarjoaa kasvaneen palvelutarpeen myötä työllistymismahdollisuuksia etenkin kesäkuukausien ajaksi.

Yöpymisten määrä kasvoi tammi-kesäkuussa Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Uudellamaalla 6 % edellisvuoteen verrattuna. Suomalaisten osalta kasvua oli kuitenkin vaisua (+2%). Hyvin odotetusti venäläisten yöpymisten määrä laski huomattavasti (-18 %). Aluetaloudellisesti merkittävistä maista eniten yöpymisten suhteellinen määrä kasvoi yhdysvaltalaisien, kiinalaisten ja virolaisten osalta.

Kokonaisuudessaan etenkin aasialaisten määrä oli huomattavassa kasvussa, ja lisäystä edellisvuoteen verrattuna oli 20 %. Näyttää siltä että Visit Finlandin yhdessä Finnairin kanssa syksyllä 2015 toteuttamat talvikampanjat mm. Japanissa ja Kiinassa ovat jo edesauttaneet aasialaisten matkailijoiden määrän kasvua myös kuluva vuonna. Myös (Visit Finlandin ja Finnairin) yhteiseen stopover -strategiaan on ladattu kovat odotukset. Tähän kytkeytyvät individuaalimatkalijaviisumit sekä myös pidempiaikainen jääminen Suomeen ilman lisämaksua (ennen varsinaista kohdemaalentoa muualla Euroopassa).

Lähtökohtaisesti kiinalaiset ja aasialaiset ylipäättään käyttävät enemmän rahaa vierailullaan kuin yksikään muu kansanryhmä. Kaupan liitto on mm. tutkinut että ero venäläisiin matkustajiin olisi peräti kaksinkertainen.

Mikäli hotellikapasiteettia olisi ollut alueella enemmän, yöpymisten määrässä kasvua olisi todennäköisesti ollut kuluvan vuoden aikana huomattavasti enemmän. Kun Jätkäsaaren ja Vantaan Clarion -hotellit avautuvat, tulee Uudenmaan huonekapasiteetti kasvamaan noin 700:lla nykyisestä 15 300. Alan näkymät säilyvät hyvinä, sillä etenkin korkean tulovirran aasialaisten matkailijoiden määrät ovat voimakkaassa kasvussa. On kuitenkin huomattava että esim. Airbnb ei näy mitenkään yöpymisten määrässä. Airbnb saattaa tulevaisuudessa vaikuttaa merkittävästi hotellimajoituksen volyymeihin.

Kongressimatkailijoiden merkitys on alalle merkittävä, sillä tämä ryhmä käyttää päivässä 250 euroa mikä on noin kaksi ja puolikertainen määrä normituristiin verrattuna. Kongressit toivat jo vuonna 2014 Helsinkiin yli 40 000 vierasta ja noin 75 miljoonan euron matkailutulot. Helsingissä järjestettiin silloin lähes puolet koko Suomen kongresseista. Mm. Finpron Finland Convention Bureau, Helsinki Convention Bureau ja Visit Espoo ovat alkaneet panostaa kongressimatkailuun yhä enemmän. Näyttää siltä että Helsingin asema on Euroopassa enenemässä määrin vahvistumassa mm. startup-kulttuurin ja kansainvälisen terrorismiuhkan myötä.

Hotellihuoneiden käyttöaste nousee vuosittain kesäisin talvikuukausiin verrattuna. Esimerkiksi viime vuoden elokuussa käyttöaste oli 75 %, kun taas kuluvan vuoden tammikuussa luku oli 53 %. Tätä off-season matkailun volyymia täytyy Uudellamaalla pystyä nostamaan. Uuttamaata ei voi niinkään markkinoida lumen ja muun eksotiikan ympärille, vaan vahvuuksia täytyy löytyä muista teemoista, kuten eri kaupunkien monipuolisesta tarjonnasta myös talvikuukausien aikaan.

Aasialaisiin matkailijoihin satsaaminen näkyy myös rekrytoitavien profiileissa entistä enemmän. Esim. Clarion ilmoitti jo keväällä rekrytoinneissaan kiinan kielen taidon tuovan selkeän lisäarvon hakijoiden työnhaussa. Ylipäätään kiinalaismatkustajien preferenssejä pyritään ottamaan alueen toimijoiden osalta palveluiden tarjonnassa erityisesti huomioon.

Terveys- ja sosiaalipalveluissa yksityisen sektorin merkitys on kasvanut tasaisesti palveluasumisen, hyvinvointimatkailun, terveyskeskuspalvelujen ja yhä enenevässä määrin esteettisenkirurgian myötä. Näyttää myös siltä että yksityisen päiväkotisektorin markkinaosuus on kasvussa. Kasvavia liiketoimintamalleja alan yrityksissä saattaa lähitulevaisuudessa olla terveydenhuollon kotikäynnit. Yleisimpinä kohteina ovat harvaan asutut alueet, palvelutalot tai liikuntarajoitteiset kotitaloudet. Mm. Nurmijärvellä yksityinen palveluntarjoaja on aloittanut hammashoidon kotikäynnit. Erityisesti hammaslääkäritoiminnoissa on Uudellamaalla edelleen yrityskauppoja. Päivähoidossa yksityisten toimijoiden määrä näyttää Uudellamaalla kasvavan. Kovasti kilpaillulla työterveyshuollossa yksityiset palveluntarjoajat lisäävät koko ajan uusia konsepteja

THL:n tietojen mukaan Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri on onnistunut vuonna 2016 vähentämään kustannuksiaan, toimintaa on viime vuosien aikana tehostettu ja jonotusajat ovat lyhentyneet. Uudenmaan perusterveydenhuollossa 39 % pääsee vastaanotolle viikon sisällä. Tämä on toisaalta huomattavasti heikompi tulos kuin koko maassa jossa luku oli vuonna 2015 noin 50 %. Kunnittaiset erot ovat alueella huomattavat. Askolan, Inkoon, Hyvinkään ja Siuntion terveyskeskuksessa vastaanotolle pääsi viime vuonna nopeimmin. Kaikissa yli 70 % potilaista pääsi alle viikon sisällä vastaanotolle. Vastaavasti pisin odotusaika oli Nurmijärvellä, Sipoossa, Kauniaisissa sekä Mäntsälässä. Yhdessäkään

näistä kunnasta luku ei ylittänyt 25 prosenttia. Terveys- ja sosiaalipalvelujen ulkoistaminen ei Uudellamaalla ainakaan toistaiseksi ole ollut kovinkaan yleistä.

Uudellamaalla sosiaali- ja terveystalouden menot suhteessa kuntien kokonaismenoihin ovat alueella pääasiassa huomattavasti pienempi kuin useissa kunnissa Uudenmaan ulkopuolella. Tämä lienee on osittain hillinnyt ulkoistamistarvetta. Myöskin sosiaali- ja terveysministeriön varauksellinen suhtautuminen on vaikuttanut ulkoistamiseen. Sote- ja aluehallintouudistuksen vaikutusta yksityisen sektorin liikevaihtoon ja henkilökunnan määrään on hyvin vaikea spekuloida.

Terveys- ja sosiaalialalla oli Uudellamaalla vuoden 2016 toisella kvartaalilla noin 113 000 työllistä. Tämä on tuhat työllistä enemmän kuin edellisvuonna samana ajankohtana ja 13 000 enemmän kuin vuonna 2008.

Kaupan ala

Vähittäiskaupassa kuluvaa vuotta ovat heijastaneet **päivittäistavarakaupan** ja **tavaratalokaupan** liikevaihdon lievä kasvu, sekä edelleen jatkuvat erikoiskaupan ongelmat. Koko kaupan alalla liikevaihto laski Uudellamaalla edelleen, sillä Helsingin seudulla liikevaihto oli vuoden 2016 ensimmäisellä kvartaalilla 2 % alemmalla tasolla kuin vuotta aiemmin. Edellisvuonna liikevaihto laski Helsingin seudulla jokaisella kvartaalilla. Helsingin seudun painoarvo Uudellamaalla on niin suuri, että Uudenmaan luvut pitkälti määräytyvät Helsingin seudun luvuilla.

Näyttää siltä Uudellamaalla hyvinkin laajasti kaupat ovat hyödyntäneet lakimuutosta kauppajen avoinna oloajan vapauttamisesta. Paitsi kuluttajan ostokäyttäytymiseen ja valinnanvapauteen, on tämä hyödyntänyt kaupan alan suuria yksiköitä päivittäistavarakaupassa ja jossain määrin myös tavaratalokaupassa hypermarkettien volyymien kasvun johdosta. Osa-aikaisille on tarjottu enemmän työtunteja ja jopa uutta työvoimaa on ainakin päivittäistavarakaupassa rekrytoitu. On kuitenkin syytä huomata päivittäistavarakaupassa suurten yksiköiden hyötyminen aukioloajan vapautumisesta on johtanut siihen että pienet toimijat ovat menettäneet myyntiään.

Uudellamaallakin Lähikaupat ovat alkaneet siirtymään Keskon K-marketeiksi. Vielä ei ole arvioita, kuinka moni jatkaa kauppiasvetoisena toimintaansa ja kuinka monen toiminta lakkautetaan. Keväällä Siwojen ja Valintatalojen lukumäärä oli Uudellamaalla 128. Mm. Lidl on ilmoittanut että kauppajien lisääntyminen tulee kohdentumaan Uudellemaalle, mutta yritys on myös ilmoittanut että nykyiset Siwat ja Anttilat eivät vastaa heidän tarkoituksensa. Sen sijaan Tokmanni on ilmoittanut kiinnostuksensa vuokraamaan osan Anttilan ja Kodin Ykkösen tiloista. Voimakkaasti kasvava yritys on ilmoittanut mahdollisuudesta lisääväänsä myymälöidensä määrää pääkaupunkiseudulla nykyisestä 15:sta jopa 30:en.

Erikoiskaupassa tilanne on Uudellamaalla edelleen haastava. Kauppakeskuksissa toimivilla liikkeillä pidennetyt aukioloajat ovat lisänneet työvoimakustannuksia ja vastaavasti liikevaihdossa kasvu on useilla sektoreilla (rautakauppa, sisustus, vaatteet, kirjat ja sanomalehdet sekä puutarha-ala) laskenut kuluvana vuotena edellisvuoteen nähden. Haastavin tilanne on lähiöissä ostoskeskuksissa toimivilla erikoiskaupan yritysillä. Näillä asiakaskato edelleen tuntuu jatkuvan ja tilanne on hyvin haastava myös jatkossa **verkkokau-**

pan tuovan ulkomaalaisen kilpailun, ostoskeskusten kuihtumisen ja kauppakeskusasioinnin preferoinnin vuoksi. Lisäksi Uudellamaalla edelleen jatkuvat ostoskeskusten purkamiset, jolloin pienet erikoisliikkeet lakkautuvat mikäli edullista vuokratilaa ei löydy toisaalta. Mm. Maunulan, Martinlaakson ja Kontulan ostoskeskusten kohtalot kuvaavat hyvin vallitsevaa suuntausta.

Erikoiskaupassa kodinkoneiden kaupan osalta kilpailu on Uudellamaalla kiristynyt ja myymälöiden määrä on Uudellamaalla hiukan kasvanut. Alueella kolme merkittävää toimijaa, joista kaksi ovat ulkomailta. Kaikkien toimintamallissa korostuu kivijalkakaupan ja verkkokaupan yhdistelmä. Urheiluvälinekaupassa ulkomaalaiset toimijat laajentavat Uudellamaalla myyntiverkostoaan. Myös urheiluvälinekaupassa kivijalkamyymälöiden yhdistäminen verkkokauppaan näyttää olevan paras toimintamalli myös lähitulevaisuudessa. Liikkeiden määrässä tulee olemaan enemmän kasvu- kuin laskupaineita.

Suomalaisten verkkokauppaostoksista kotimaisten alan toimijoiden osuus on Googlen mukaan 34 prosenttia. Vastaavasti Kaupan liiton mukaan luku on 66 prosenttia. Luvut vaihtelevat suuresti segmenteittäin. Lisäksi kauppajien myyntiartikkelit hyvin useasti pystytään hankkimaan verkkokaupasta hyvinkin vaivattomasti kilpailukykyiseen hintaan. Näyttää siltä että erikoiskaupan osalta suurikatteisimmat tuotteet ovat keittiökalusteet, lemmikkieläinruuat ja tarvikkeet, sisustus ja urheilutuotteet. Urheilua lukuun ottamatta nämä myyntiartikkelit eivät ole verkkokauppaostosten kärkilistoilla.

Ylipäätään kivijalkakauppojen tulisi pystyä hyödyntämään jakeluketjun kenties tärkeintä osuutta eli asiakaspalvelun korkeaa laatua. Laajan kyselytutkimuksen tuloksista käy ilmi että kuluttajista 62 prosenttia kokee saavansa tarpeisiinsa räätälöityä palvelua parhaiten liikkeessä asioidessa, ja 40 prosenttia vastaajista on halukkaampia ostamaan uusia tai päivitettyjä tuotteita saadessaan palvelua kasvotusten kuin asioidessaan verkossa. Lisäksi kuluttajista 39 prosenttia hakee neuvoja parhaista tuotteista ja palveluista mieluummin ensin kivijalkakaupasta kuin digikanavista.

On syytä huomata että kauppakeskusten kävijämäärät ja lisääntyvät myyntivolyymit kohdentuvat myös kaupan alan ulkopuolelle. Hyvänä esimerkkinä käy iso Omena, jonka ensimmäinen laajennusosa avautui elokuun alussa. Tämän myötä yksistään kahviloiden ja ravintoloiden määrä nousi 40:en. Nähtäväksi jää yleistyykö malli, jossa kuntalaisten palveluita aina terveyskeskustoiminnasta laboratorioineen siirretään kauppakeskuksiin. Aina-kin Isossa Omenassa malli näyttää toimivan. Ilmeisesti myös Kalasataman Rediin rakennetaan vastaavantyyppinen palvelumalli. Joka tapauksessa esim. kauppakeskusten kävijämäärien kasvu ja tätä myötä myynnin lisääntyminen kohdistuu pitkälti kaupan alalle. Kävijämäärien vuotuinen kasvu pyörii pääkaupunkiseudulla 5 % tuntumassa.

Tavaratalokaupassa tilanne on kaksijakoinen. Hypermarkettien ja muutaman sekatavarakupan volyymit näyttävät kasvavan. Toisaalta mm. Anttilan konkurssin ja toisen ison toimijan Stockmannin liikevaihdon lasku ja elokuun irtisanomiset tulevat toisaalta johtamaan mm. palkkasumman laskuun tavaratalokaupassa.

Anttilan konkurssin vaikutus Uudellamaalla tulee olemaan huomattava. Uudellamaalla avautuu Anttilan konkurssin myötä tyhjää tilaa ainakin Helsingin Lohjan, Hyvinkään, Espoon ja Vantaan kauppakeskuksiin vähintään 45 000 neliötä (ilman outlet-myyvälöitä). Työpaikkoja häviää Uudeltamaalta vajaat 600 ja Orimattilan logistiikkakeskuksen myötä noin 100

paikkaa lisää. On hyvinkin todennäköistä että tämä koskee pääosin Uusimaalaisia työntekijöistä koska toiminnot siirrettiin uuteen logistiikkakeskukseen Uudeltamaalta vasta kulu-
van vuoden keväällä.

Liikevaihdoltaan tukkukaupan sektori on Uudellamaalla huomattavasti vähittäiskauppaa suurempaa. Sen sijaan yritysten, toimipaikojen ja henkilöstön määrä on vähittäiskauppaa pienempi. Kulutustavara-, päivittäistavara- ja tekninen tukkukauppa kattavat kukin noin viidenneksen koko tukkukaupan liikevaihdosta. Rakennustarvikkeiden lisääntyneistä volyy-meista ja mahdollisista hintojen kasvusta huolimatta kokonaisuudessaan tukkukaupan hin-
nat laskivat Helsingin seudulla vuoden 2016 ensimmäisellä kvartaalilla 3 %. Näin ollen ra-
kennustarvikkeiden kauppa ja näiden tuotteiden nousevat hinnat eivät ole riittäneet kau-
pan alan liikevaihdon kasvuun alkuvuonna.

Mm. Erikoiskaupan liikevaihdon lasku useiden tuotteiden osalta ja tukkukaupan laske-
vat hinnat näyttävät pitävän liikevaihdon laskussa myös kuluvana vuonna Helsingin seu-
dulla sekä näin ollen koko Uudellamaalla.

Työvoimatutkimuksen mukaan kaupan alalla oli Uudellamaalla työllisiä vuonna 2008
noin 116 000. Viime vuonna työllisiä oli enää noin 108 000. Nyt näyttää siltä että kuluvana
vuonna työllisten määrä tulee kahden ensimmäisen kvartaalin toteumatietojen ja mm. Ant-
tilan irtisanomisten vuoksi laskemaan viime vuotisesta. Kaupan alan palkkasumman trendi
on pysynyt mm. Helsingin seudulla viimeisten vuosien aikana lähes ennallaan. Edelliseen
vuoteen verrattuna palkkasumma kasvoi vuoden alussa reilun prosentin.

Cleantech-, bio- ja kiertotalous

Uudellamaalla on arvioitu olevan kaikkiaan 530 cleantech –yritystä. On syytä huomioida että
useissa etenkin suurissa yrityksissä cleantech on vain osa yrityksen liiketoimintaa ja var-
sinaisen cleantech-liiketoiminnan arvonlisäyksen määrittäminen on varsin hankalaa. Start
up- ja esim. kasvuyrityskentässä määritelmä on jokseenkin helpompaa kun koko liikeidea
saattaa rakentua cleantechin ympärille. Näyttää siltä että kuluttaja cleantech on vahvassa
kasvussa ja start up yrityksissä rahoitus varsin usein ohjautuu nimenomaan tämän alan yri-
tyksiin. Cleantech-, bio- ja kiertotaloutta voi lähestyä Uudenmaan osalta monelta eri kan-
tilta. Seuraavassa on lyhyesti otettu esiin joitakin esimerkkejä alueelta uusiutuvan energi-
an, materiaalivirtojen uusiokäytön, sekä cleantech-projektien osalta.

Uusiutuvan energian ratkaisut pohjautuvat vahvasti biomassaan ja enenevässä mää-
rin aurinkoenergiaan ja maalämpöön. Viimeksi mainituissa usein kyseessä ovat pientalot,
joskin joitakin täysin maalämpöön pohjautuvia isoja kiinteistökohtaisia ratkaisuja on alu-
eella enenevässä määrin. Uusista aurinkoenergiaratkaisuista alueella merkittävin on ke-
väällä toimintansa aloittanut Kivikon aurinkovoimala, jossa päiväkohtaiset energiatuotan-
non määrät ovat osoittautuneet odotettua suuremmiksi.

Jo olemassa olevaa materiaalivirtojen uusiokäyttöä on alueella runsaasti. Alla muuta-
mia esimerkkejä:

1. HSY:n Suomenojan ja Viikinmäen jätevedenpuhdistamoissa jätevesilietteestä tuote-
taan biokaasua liikennepolttoaineeksi ja energiantuotantoon, jonka jälkeen lietteestä kom-
postoidaan vielä erilaisia multatuotteita.

2. HSY:n Ekomon ekoteollisuuskeskuksessa Ämmässuolla on merkittävää materiaalien uusiokäyttöä (hiekotushiekan puhdistus ja uusiokäyttö, kierrätysasfaltin hyödyntäminen raaka-aineena). Lisäksi Ekossa tehdään laaja-alaisesti tutkimustyötä materiaalivirtojen hyödyntämisen osalta.

3. Hukkalämmön hyödyntäminen on kuntapohjaisesti merkittävintä Mäntsälässä, jossa Yandexin datakeskuksen ylijäämälämpö ohjataan alueen Mäntsälän kaukolämpöverkkoon. Näin ollen maakaasuriippuvaisuudesta on alueella päästy eroon.

Suuria projektikokonaisuuksia on Porvoon Kilpilahdella ja pääkaupunkiseudulla Smart & Clean. Ensiksi mainitussa ns. PoBi-hankkeessa on useita osaprojekteja. Tällä hetkellä selvitetään alueen toimijoiden keskeisimmät hukkamateriaali- ja energiavirrat. Yksittäisten yritysten kannalta tavoitteena on jätteenkäsittelykustannusten aleneminen, sivuvirtojen nykyistä tehokkaamman hyödyntäminen ja kierrätysraaka-aineiden lisääminen. Smart & Clean -säätio perustettiin kesäkuussa 2016. Kärkiteemoja säätion toiminnassa ovat liikenne ja liikkuminen, rakentaminen, energia, jäte- ja vesisektori, kuluttaja-cleantech. Tavoitteena on luoda ja käynnistää alueella 20–30 merkittävää projektikokonaisuutta, vientikonseptia ja toimintamallia vuoteen 2021 mennessä.

Merkittävimmät Investoinnit Uudellamaalla ovat edelleenkin infra-, liiketila –sekä asutuskompleksien rakentamista. Teollisista investoinneista merkittävimmät ovat kemianteollisuudessa:

- Borealis investoi Kilpilahden tehtaalleen kapasiteetin kasvattamiseen 40 miljoonaa euroa.
- Paperitehdas Sappi parantaa paperikonelinjansa laatua ja kapasiteettia 16,5 miljoonan investoinnilla.
- Elokuussa valmistui Suomen ensimmäisen nesteytetyn maakaasun tankkausasema Vuosaarella. Tankkausasema on suunnitteilla Uudenmaan osalta myös Vantaalle.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Työn tekemisen muodot moninaistuvat ja muuttuvat nopeasti. Osaamisvaatimukset uudistuvat ja kasvavat. Osa-aikayrittäjyys, mahdollisesti freelancerit, ajasta ja paikasta riippumattomat työtehtävät lisääntyvät. Lisäksi toimialojen väliset rajapinnat jossain määrin hämärtyvät. Digitalisaation ja robotisaation myötä useita työtehtäviä on hävinnyt, mutta myös uudenlaista työtä on syntynyt tilalle.

Uudellamaalla näyttää lisääntyvän etenkin nuorten preferenssien muutos kohti pienempiä jopa alkuvaiheen startup -yrityksiä kohtaan. Turvallisen yrityskulttuurin asemesta työntekijät suosivat pieniä, ketteriä ja innovatiivisia toimintaympäristöjä, joissa kenties itsensä toteuttamisen mahdollisuus koetaan suuremmaksi. Ylipäätään uudet työpaikat syntyvät Uudellamaalla tulevaisuudessakin pääasiassa palvelualoille ja etupäässä pk-sektorille.

Työvoimapula on selkeästi kasvamassa Uudellamaalla. Tuoreimpien toteumatietojen tulosten perusteella peräti 30 prosenttia yrityksistä kärsii rekrytointiongelmista. Näyttää siltä että tarve osaavasta työvoimasta on laajentumassa yhä useammalle toimialalle. Moniosaimisen tarve näyttää selkeästi lisääntyvän. Tästä hyvänä mallina käy sairaanhoitajien palkkaaminen HUS-alueen (Uudenmaan kunnat pl. Myrskylä ja Pukkila) potilas- ja asiakastie-

tojärjestelmä Apotin toimistoon IT-alan työtehtäviin. Toisaalta moniosaamisen tarve ei ole mikään uusi ilmiö. Mm. Itä-Uudellamaalla on jo pidempään painotettu sähköasentajien tietotekniikkaosaamista ulkomaisten rekrytointien osalta.

On huomattava että avoinna olevista paikoista ylipäättään vain osa näkyy työhallinnon luvuissa. Etenkin tiettyjen johtaja- ja erityisasiantuntijoiden työpaikoista huomattava määrä täytetään headhuntauksella, sosiaalisen median kautta tai yrityksen sisäisessä haussa. Näin ollen tulevaisuuden työvoimatarpeesta tiedonlähteinä tärkeitä ovat: työmarkkinajärjestöjen ja yrittäjäjärjestöjen kyselyt, ammattibarometrin tulokset sekä mm. yritysrajojen toimivien oppilaitosten näkemykset työvoimatarpeesta.

Huolestuttavaa on että useilla alueilla yritysrajojen kumpuaa tieto että oppilaitoksista valmistuneiden työelämävalmiudet ovat varsin puutteelliset. Kemianteollisuudessa ja metallialalla tämä näyttää olevan varsin yleistä. Tämän johdosta yritysten täytyy valitettavan usein käyttää kohtuuton aika uusien työntekijöiden perehdytykseen. Kysymyksiä herättää, onko työssäoppimisjaksoja pidennettävä tai mahdollisesti koulutuksen sisältöä jos-
sain määrin uudistettava.

Toisen asteen oppilaitosten ensisijaishakijamäärät mm. metallialalla ovat edelleen huolestuttavan alhaiset. Näin ollen yrityksissä on vaarana työvoiman ”ukkoontuminen”. Alueen mikroyrityksillä rekrytointi kohdistuu mm. Puolaan ja Baltian maihin, sillä alueelta ei löydy tällä hetkellä tarpeeksi osaavaa työvoimaa. Oppilaitoksista on raportoitu, että koneistajan sekä hitsaajan tutkinnot yhdistettynä mm. kuorma-autokorttiin, varastointitoimintoihin tai perustietoon esim. sähkötöistä tulee lähitulevaisuudessa olemaan yhä tärkeämpää yritysten rekrytarpeiden kannalta. Teknologiateollisuuden kesäkuun alihankkijakyselyssä 39 % ilmoitti kärsivänsä työvoimapulasta. Eniten pulaa arvioitiin 6 kuukauden päästä olevan CNC-koneistajista ja levyseppähitsaajista. Päähankkijakyselyssä työvoimapulasta ilmoitti kärsivänsä selkeästi pienempi osuus (16 %). Ammattibarometrin syyskuun tuloksissa pulaa ennakoidaan olevan puolen vuoden päästä hitsaajista ja kaasuleikkaajista.

Rakentamisessa on suurempi työvoimapula Uudellamaalla kuin kertaakaan 2000-luvulla. Työ- ja elinkeinotoimistot eivät pysty tällä hetkellä tekemään lainkaan ehdolle asetteluja, koska käytännössä katsoen TE-toimiston listoilla ei juurikaan ole valmiita työntekijöitä. Ääritapauksessa rekrytoinnit Uudellamaalla tapahtuvat jo kesken koulutuksen ja pahimmas-
sa tapauksessa tutkinnot jäävät näin ollen suorittamatta. Korjausrakentamisen korkeat vo-
lyymit ja samaan aikaan lisääntynyt uudisrakentaminen on saanut aikaan, että mm. putki-
asentajista on lähitulevaisuudessa Uudellamaalla pulaa. Näyttää siltä, että ammattimiehet
herkästi valikoituvat uudisrakentamisen puolelle.

Kuuma-alueella lähitulevaisuudessa työllistävät suurin piirtein suuruusjärjestyksessä lo-
gistiikkakeskusten rakentaminen, korjausrakentaminen infra- sekä uudisrakentaminen, Län-
si-Uudellamaalla työvoiman kysyntää lisäävät teollisuuden investoinnit, purkurakentaminen
sekä logistiikkakapasiteetin kasvattaminen. Vastaavasti Itä-Uudellamaalla kysyntä jatkuu lä-
hivuodet vahvana elinkaariprojektiin kuuluvien koulujen ja päiväkotien rakentamisen osalta.

Etujärjestöjen, kuten Rakennusteollisuus ry:n ja Suunnittelu- ja konsulttiyritykset SKOL
ry:n mukaan rekrytointiongelmien jatkuvat työjohdossa ja suunnittelupuolella. Työnantaja-
järjestö LVI-TU tarkentaa suunnittelupulan mm. lvi-suunnittelussa ja tarjouslaskennassa.
Arkkitehti- ja insinööritoimistoissa on pulaa mm. geo- ja talotekniikan asiantuntijoista. Jäl-

kimmäisen osalta kysynnän lisääntymiseen ovat vaikuttaneet erityisesti muuttuneet energiamääräykset. Myös siltainsinöörejä näyttää valmistuvan huomattavasti liian vähän. Alalla selkeästi koetaan ongelmaksi pienten erikoisalojen lakkauttaminen Uudenmaan korkeakoulusektorilla. 90-luvun lama jätti jälkeensä suuren aukon työnjohto- ja suunnittelupuolella. Lisäksi rakennusmestareista puuttuu tällä hetkellä lähes kokonainen sukupolvi alan vaihtojen ja AMK-rakennusmestariututuksen lopettamisen vuoksi 90-luvulla.

Paljon puhuvaa on se, että rakennusalan työttömyyskassan lukujen perusteella lvi-alan työntekijöistä 6,5 prosenttia oli työttömänä elokuussa 2016. Uudellamaalla alan työttömyysprosentti oli vain 4,1. Tämä merkitsee käytännössä lähes täystyöllisyyttä. Kokonaisuudessaan rakennusalan työttömyysprosentti on Rakennusliiton mukaan kuitenkin Uudellamaalla huomattavasti suurempi (maaliskuussa 14 %).

Ammattibarometrin syyskuun tuloksissa pulaa ennakoidaan puolen vuoden kuluttua pulaa olevan myös seuraavista ns. duunariammateista: kattoasentajat- ja korjaajat, kirvesmiehet, maa- ja vesirakentamisen avustavat työntekijät, maansiirtokoneiden kuljettajat, muurarit, putkiasentajat, rakennusmaalarit, rakennussähköasentajat ja talonrakentajat.

Aurinkopaneelien asentaminen jatkuu alueella voimakkaana. Paneelien tehot ovat jatkuvasti kasvussa ja hinnat vastavuoroisesti jatkavat laskua. Tähän yhdistettynä täysin uusi teknologia, kuten paneelien integrointi jo valmistusvaiheessa kattopeltiin sekä yleistävä mahdollisuus kuluttajan mahdollisuudesta aurinkosähkön ylijäämän myyntiin sähkönmyyjille taannevat kysynnän korkean tason. Lisäksi on olemassa merkkejä että aurinkoenergia ratkaisut ovat tulossa jopa Helsingin kantakaupunkiin. Jo ennestään korkea kysyntä sähköasentajista alalla tulee todennäköisesti pysymään myös jatkossa korkealla tasolla.

Myös maa- ja lämpöpumppujen asennus ja etenkin huolto työllistävät Uudellamaalla yhä enemmän.

Matkailu- ja ravintolapalvelut vastasivat kevään suurimmasta rekrytointitapahtumasta. Finlandiatlolla olevassa rekrytointitapahtumassa, Talent Huntissa. Clarion hotelliketju palkkasivat pikahaastatteluilla noin 250 työntekijöitä lukuisiin eri työtehtäviin, kuten ravintoloihin ja vastaanottoon Jätkäsaareen ja Vantaalle lokakuussa avattaviin hotelleihin. Aasialais- ja etenkin kiinalaismatkailijoiden määrien voimakas lisääntyminen lisää jatkossa selkeästi tarvetta aikaisemmasta poikkeavalle kielipaletille rekrytointien yhteydessä. Näyttääkin siltä että jatkossa mara- alan koulutus yhdistettynä mm. kiinan kielen taitoon tarjoaa hyvät valmiudet työn saantiin. Lisääntyvässä määrin matkailu- ja ravintola-alan osajia rekrytoidaan etenkin henkilöstöpalveluyritysten taholta ulkomailta, mm. Kreikasta, Slovakiasta ja mm. Filippiineiltä. Kovin työvoimapula on edelleen pääkaupunkiseudulla, mutta tarve osaavalle työvoimalle on myös Kuuma-alueella. Kesä-aikaan rekrytoinnit jatkosakin lisääntyvät mm. Hangossa ja Porvoossa. Porvoossa hotellihankkeen toteutuminen lisäisi osaltaan matkailutuloja ja työvoiman kysyntää mara-alalle. Matkailu- ja ravintolapalvelut ry ennakoivat että yksistään pääkaupunkiseudulle syntyy vuoteen 2020 mennessä 700-900 työpaikkaa. Tosin arvioon sisältyi mukaan Clarion hotelliketjun rekrytoinnit. Esimerkiksi ravintola- ja suurtaloustyöntekijöiden (mm. kokit) sekä tarjoilijoiden työpaikkojen määrät ovat olleet viimeisen vuoden aikana olleet pääasiassa kasvussa. Sekä kokit että tarjoilijat arvioidaan syyskuun barometrissä pula-ammateiksi.

Kiinteistönhoito- ja puhdistuspalvelualalla on alueelle jo pidempään rekrytoitu työntekijöitä maan rajojen ulkopuolelta. Kysyntä toimisto- ja laitossiivouksen ja kotisiivouksen osalta tuskin tulee yltämään työnantajien tarpeita vastaavaksi myöskään lähitulevaisuudessa. Uudenmaan työ- ja elinkeinotoimiston työttömissä palvelulinja 1 asiakkaiden (kärjistetyt työmarkkinoille valmiit mahdollisesti eli ilman tukitoimia kuten koulutusta, työkokeilua tms. tarvitsevat) osuus on pienempi kuin useimmissa muissa ammateissa. Hyvin todennäköisesti ulkomaalaisten rekrytoinnit alalle tulevat jatkumaan korkeahkolla tasolla. Näin ollen ammattitaitoiselle osaajalle työpaikan löytäminen tulisi olla paikkojen määrän perusteella helpompaa kuin kertaakaan sitten finanssi- ja eurokriisin jälkeistä aikaa. Isännöintipalvelut on vuosia ollut yksi kannattavimpia toimialoja Suomessa. Mikään ei viittaa että katteet olisivat tippuneet myöskään viimeisen vuoden aikana. Tarve isännöitsijöistä saattaa todennäköisesti kasvaa nykyisestä. Ala on kovasti kilpailtu, ja mielenkiintoista on nähdä miten pienet perheyrietykset pärjäävät alan isoja toimijoita vastaan. Kiinteistöhuoltomiesten kysyntä alueella olikin alueella pitkään kasvussa. Nyt kysyntä on hiukan tasaantunut, mutta mm. Ammattibarometrin syksyn tuloksissa tämä kuuluu pula-ammatteihin. Tulevaisuudessa työpaikat syntyvät etupäässä yksityiselle sektorille.

Sote-sektorilla työvoimapula pitkälti jatkuu. Perinteiset ongelmat joidenkin alan työpaikkojen täyttämässä ovat olleet aloituspaikkojen vähäisyys ja pääkaupunkiseudun korkeat elinkustannukset. Toisaalta jälkimmäinen ei toimi niinkään selittävänä tekijänä esim. lääkärin, yllälääkäreiden ja mm. hammaslääkärin työvoimapulana. Syitä onkin haettava näiden tehtävien osalta toisaalta. Mm. Helsingin yliopistossa hammaslääkärin opintokiintiöt ovat vuodesta 2010 olleet 50, mikä ei riitä täyttämään alan työvoiman kysyntää. Vastaavasti Lääketieteellisen tiedekunnan kiintiöt ovat kasvaneet vain hiukan, eli vuoden 2010 123:sta kuluvan vuoden 149:än. Työvoimapulaa on paikattu jokseenkin ulkomaalaisella työvoimalla. Lääkäriliiton kyselyssä HUS-sairaanhoidopiirin terveyskeskusten vaje lääkäreistä oli viime vuoden lopussa jopa 1063 eli 4 % lääkärintehtävistä. Ulkoistamisen ja ostopalveluiden osuus lääkärintehtävistä on 6 %.

Vastaavasti sosiaalipuolella/varhaiskasvatuksessa työvoimatarvetta kuvaa se, että mm. Lastentarhanopettajaliitto on ilmoittanut yksistään pääkaupunkiseudun lastentarhanopettajan vajeeksi vaille 500 työntekijää. Opiskelumääriä (Lastentarhanopettajien) on nostettu muutaman vuoden ajan opetus- ja kulttuuriministeriö myöntämän lisämäärärahan turvin. Näyttää siltä että kysyntä tulee jatkossakin ylittävän tarjonnan.

Julkisen sektorin roolin vähentymistä on paljon spekuloitu. Esim. HUS-sairaaloissa henkilöstön määrä on kuitenkin kasvanut 2010-luvulla jokaisen vuoden aikana, joskin yksityisen sektorin osuus työllistäjänä HUS-alueella edelleenkin lisääntyy. Kasvumäärät ovat olleet korkeammat sosiaali- kuin terveyspuolella. Tämä johtuu mm. yksityisen sektorin kasvavasta osuudesta sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen osalta. Etenkin jälkimmäisen osalta Uudellamaalla uusia palveluntarjoajia on tullut kuluvan vuoden aikana alueella lisää. Toimialojen ansaintalogiikan muutoksen myötä yhä enemmän sote-alalle näyttää tulevan uusia toimijoita täysin eri toimialoilta.

Vuonna 2017 valmistuvan Espoon ja vuonna 2018 valmistuvan Hyvinkään sairaalan työpaikkojen määrästä on hankala ennakoida. Hyvinkään osalta on tosin ilmoitettu päällekkäisyyksien purkamisesta sekä lääketieteellisessä hoidossa että tukipalveluissakin.

Ainakin Espoon tapauksessa merkittävässä määrin työpaikat siirtyvät tyhjiin jäävästä ja purku-uhan alla olevasta Puolarmetsän sairaalasta.

Syyskuun Uudenmaan ammattibarometrissa pula-ammattitehtäviä sote-alalla olivat yleislääkärit, ylilääkärit, ylihoitajat, lastenhoitajat, lastentarhanopettajat, sosiaalialan ohjaajat ja neuvojat, sosiaalitoimen erityisasiantuntijat ja suuhygienistit. Pula-ammattilistoilta ovat poistuneet lähihoitajat. Työmarkkinatilanne tässäkin ammatissa on edelleen varsin hyvä, sillä avoimien paikkojen määrät ovat nousseet viimeisen vuoden ajan lähes yhtäjaksoisesti. Näyttää siltä että alalla on myös paljon hiljaisia työpaikkoja. Varsin usein tuleva työpaikka löytyy mm. työssäoppimisjakson aikana.

Usein varsinaisten työtehtävien määrittäminen ei ole tarkoituksenmukaista. Esim. ohjelmistoalalla tärkeämpää on työn sisältö, jolle työnimike voi olla varsinkin vaihteleva. Lisäksi ohjelmistoalan työntekijät työllistyvät lisääntyvässä määrin muiden toimialojen palvelukseen. Näiden lisäksi yrityskaupat sekoittavat tilannetta. Aivan mikroyrityksiä lukuun ottamatta, lähes kaikilla toimialoilla on tarvetta ohjelmisto-alan ammattilaisille. Alueen viimeaikaisissa rekrytoinneissa on noussut tarvetta seuraavissa tehtävissä: ohjelmistokehittäjät ja -arkkitehdit, mobiilikkehittäjät, palvelumuotoilijat- ja suunnittelijat, ux-suunnittelijat, (liiketoimintalähtöiset) teknologia-arkkitehdit, johdon konsultit, liiketoiminnan analytiikan konsultit, tietovarastoinnin asiantuntijat, palvelu- ja projektipäälliköt sekä integraatioasiantuntijat.

Mm. EK arvioi että tänä vuonna esineiden Internet työllistää koko maassa tuhat uutta osaajaa. Vaikka alaa varjostavat suuret irtisanomiset 2010 luvulla (viimeisimpänä merkittävänä CGI), syntyy alalle Uudellamaalla jatkuvasti enemmän uusia yrityksiä kuin niitä poistuu. Vaikka suuryrityksistä on paljon tullutkin irtisanomisia, näyttää kuitenkin siltä että useat isot jatkavat edelleen rekrytointiaan. Mikroyrityksiin syntyy alalla kuitenkin eniten uusia työpaikkoja. Mm. Teknologiateollisuus ennakoii että työllisten määrä ei lähitulevaisuudessa tule laskemaan.

Uudellamaalla on valmistumassa useita suuria logistiikkakeskuksia, mutta näyttää olevan, että mm. varastomiehet pääasiassa siirtyvät vanhoista käytöstä poistuvista yksiköistä. Mm. Stockmann on aiemmin ilmoittanut että Tuusulaan valmistuvat työpaikat täyttyvät aiemmin hajautetuista yksiköistä. Automatisaation merkitys lisääntyy uusissa valmistumassa olevissa logistiikkakeskuksissa. Esim. Sipoon logistiikkakeskuksen tulee valmistumisvaiheessa vuonna 2018 olemaan ainoastaan 600 työntekijää, kun nykyisessä Espoon Keran logistiikkakeskuksessa työntekijöiden määrä on ollut peräti 1600. Lisäksi alueelta myös on vapautumassa mm. Tukon ja Anttilan toimintojen alasajon myötä satoja työntekijöitä, joten kilpailu paikoista on lähitulevaisuudessa varsin kovaa. Koverharin satamassa saattaa ilmetä rekrytointitarpeita varastotyöntekijöille kun Nord Stream 2 hankkeen myötä satama toimii kolmen vuoden aikana kaasuputkien välivarastona. Kauppakamarin tietojen mukaan Hangon satamassa on ollut kuluvan vuoden aikana ajoittaista pulaa ahtaajista.

Kuorma-auton ja erikoisajoneuvojen kuljettajien paikat ovat Uudellamaalla selkeässä nousussa. SKAL-kuljetusbarometrin mukaan Etelä-Suomessa ajosuoritteiden määrä on kuluvana vuonna huomattavasti kasvanut vuodentakaisesta. Toisin kuin varastomiesten osalta, valmistuvat logistiikkakeskukset saattavat lisätä entisestään kuljettajien tarvetta. Yksistään Lidlin logistiikkakeskuksessa rekkien määrän arvioidaan (keskuksen valmistuttua) olevan päivätasolla 200 tasolla. Mm. Sipoossa luku tulee olemaan huomattavasti suurempi.

Kauppojen aukioloaikojen vapauttamisesta (vuodenvaihte) huolimatta myyjien avointen paikkojen määrät jatkoivat Uudellamaalla heinäkuusta 2015 alkanutta laskua aina tämän vuoden kesään saakka. Näyttääkin siltä että päivittäistavarakaupat ja hypermarketit tarjosivat pääasiassa osa-aikaisille työntekijöille lisää työtunteja. Samaan aikaan kaupan alan työllisten määrä laski alkuvuonna (1. ja 2. kvartaali). Todennäköisesti erityisesti erikoiskaupan ongelmat painoivat työllisten luvut pakkaselle. Toukokuusta lähtien avoimien paikkojen määrät ovat kuitenkin olleet kasvussa ja ainakin HOK Elanto on ilmoittanut palkanneensa uusia työntekijöitä. Kuitenkin alalla on paljon epävarmuustekijöitä mm. Anttilan konkurssin ja Stockmannin suhteellisten suurten irtisanomisten vuoksi (joskaan Stockmannissa myyjiä ei vähennetty). Jatkossa painetta työntekijöiden määrän vähentämiseen tuovat mukanaan mm. mahdolliset edelleen jatkuvat hintojen laskut, verkkokaupan kasvavat volyymit ja tähän osittain liittyvä erikoiskaupan ongelmat sekä logistiikan tehostaminen. Vähittäiskaupan liiketoimintamalli alueella eroaa paljon monen muun maan tilanteesta. Mm. Keski-Euroopassa ja Yhdysvalloissa automaattikassat, ruoan verkkokauppa sekä z-sukupolven kulutustottumuksien hyödyntäminen on huomattavasti korkeammalla tasolla kuin esim. Uudellamaalla.

Myyntiedustajien rekrytoinnit ovat kuluneen vuoden aikana kasvaneet huomattavasti viime vuodesta. Näyttää siltä että kyseessä on mukana varsin usein työtehtävien kuvausten perusteella puhelinmyyjien paikkoja. Myyntiedustajien osalta yksittäisen yrityksen kertaerikrytoinnin määrät saattavat ylittää jopa sata henkeä. Kaiken kaikkiaan näiden työtehtävien osalta avoimien paikkojen määrään tulee suhtautua jokseenkin varauksella.

Näyttää siltä että kielitaito on huomattavan vaikuttava tekijä rekrytointitarpeiden osalta useissa tehtävissä, joissa rekrytointitarvetta yleisellä tasolla ei ole lähestulkoon laisinkaan. Esimerkiksi saksan taitoisista työntekijöistä on Saksalais-suomalaisen kauppakamarin (kuluvan vuoden) yritys kyselyssä kova pula mm. kaupan alalla, logistiikassa ja teollisuuden eri tehtävissä. Lisäksi saksan kielen taito entisestään lisää työllistymismahdollisuuksia jo kovasta työvoimapulasta ”kärsivällä” rakennus alalla.

Uudellamaalla on meneillään tai on juuri tapahtunut suhteellisen paljon rekrytointeja. Valtaosa työpaikoista Uudellamaalla syntyy kuitenkin mikro- ja pienyrityksiin, joten alla oleva listaus on enimmäkseen neuvoa antava.

Alla listaus muutamista julkisuuteen tulleista viimeaikaisista sekä lähitulevaisuuden rekrytoinneista::

- Eltete Loviisassa rekrytoi laminointi- ja stanssaus tuotantolinjoilleen henkilökuntaa.
- Analyysilaitteisiin ja laboratoriojärjestelmiin keskittynyt Thermo Fisher Scientific toimii Vantaalla. Yhtiöön rekrytoidaan koko ajan kemistejä, insinöörejä ja mikrobiologeja
- Hyvinkääläinen metalliteollisuuden alihankintayritys Pivatic tekee tuotantojärjestelmiä metalliteollisuuden yrityksille. vakioratkaisujen sijaan yritys räätälöi yhä enemmän koneet asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Ennenmin toimitetaan järjestelmiä kuin yksittäisiä laitteita. Yritys etsii uusia työntekijöitä mm. automaation ja mekaniikan suunnitteluun ja tuotantoon.
- TalentIT-rekrytointitapahtuma Aalto-yliopiston Otaniemen kampuksella (ICT-alan rekrytointimessut 3.11.). Erikoisteemana rakennusalan digitalisaatio

- Clarion-hotellien rekrytointitapahtuma toukokuussa. Hotellit (Helsinki ja Vantaa) valmistuvat lokakuussa.
- Finnairin iso 450 hengen rekrytointi alkuvuonna (osittain jatkuu)
- Lidlin Järvenpään logistiikkakeskuksessa(rakenteilla) yrityksen mukaan rakennusajan rekrytointimäärät ”satoja”. Valmistuessaan työntekijöiden määräksi tulee noin 300. Lisäksi välilliset työllistämisaikutukset toimialoilla: kuljetus, pesula ja catering (HoReCa)
- Rocla rekrytoi Järvenpäässä kesän alla trukkien kokoonpanotyöhön 30 henkeä. Kuluvan vuoden aikana todennäköisesti yhtiö rekrytoi työnjohtoa (ns. kymppimiehiä)
- HOK-Elanto on palkannut pidennettyjen aukioloaikojen myötä noin sata uutta työntekijää
- HUS-alueen potilas- ja asiakastietojärjestelmä Apotin toimistolla on 15.8.2016 aloittanut 150 uutta työntekijää. Apotin arvioidaan työllistävän Suomessa yhteensä yli 200 ammattilaista eri aloilta.
- Verkkokauppajätti Amazon on ilmoittanut tulevansa Suomeen elokuussa. Rekrytoi suomalaisia kahdella erillisellä tapahtumalla sekä LinkedIn-kampanjalla
- Kauppakeskukset Tripla ja Redi ovat ilmoittaneet rekrytoivansa runsaasti lisää rakennusalan työntekijöitä projektien eri vaiheissa
- Ohjelmistoalan kesän tilanne loppuvuoden rekrytoinneista: Futurice noin 60 työntekijää, Gofore ainakin 50 työntekijää, Reaktor ainakin 40 työntekijää ja Solita 60-70 työntekijää. Mm. Solita on rekrytoinut kuluneen vuoden aikana jo ennestään noin 100 henkeä. Zalando on palkannut ainakin loppukeväällä 50 mobiilipalveluiden kehittäjää.
- Nordea palkkasi alkuvuonna Helsinkiin 120 henkeä. Yhtiö on määritellyt työnkuvaksi mobiilipalveluihin liittyvät tehtävät.
- Rakentamisen konsultointiyritys Ramboll on ilmoittanut rekrytoineensa vuoden aikana 200 henkeä. Ilmeisesti rekrytoinnit jatkuvat.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Uudenmaan työttömyyden yhtäjaksoinen kasvu toukokuusta 2012 lähtien saattaa kääntyä laskuun vielä kuluvan vuoden aikana. Elokuun lopussa työttömiä työnhakijoita oli 97 465, eli prosentti enemmän kuin vuotta aiemmin. Toisaalta viimeisen kolmen kuukauden (kesä-elokuu) osalta työttömyyden kasvu on pysytellyt sitkeästi yhden prosentin tuntumassa, joten käänne voi kestää pidempäänkin. Mm. teknologiateollisuuden ja kaupan alan liikevaihdon ja työmarkkinatilanteen osalta ei ole merkkejä parantumisesta.

Sekä alkavien että päättyvien työttömyysjaksojen määrät ovat olleet jo pidempään laskussa. Tämä osoittaa että työmarkkinoiden dynamiikka on alueella edelleen heikkoa. Näiden virtojen hidastumisen myötä yhä harvempi työntekijä toki joutuu työttömäksi. Toisaalta työllistymistodennäköisyys on heikentynyt ja työttömyyden keskimääräinen kesto pidentynyt. Virrat lyhyistä työttömyysjaksoista työllisyyteen ovat vähentyneet suhteellisesti enemmän kuin virrat pidemmistä työttömyysjaksoista. Työttömyysjaksojen pitkittyminen tyypillisesti heikentää työllistymismahdollisuuksia (esimerkiksi osaamisen rapautumisen tai työ-

markkinakontakteista etääntymisen vuoksi) ja saattaa muuttaa suhdanneluonteisenkin työttömyyden rakenteelliseksi.

Pitkäaikaistyöttömien määrä on jo toukokuussa ylittänyt 40 000 rajapyykin. Viimeisen puolen vuoden aikana pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä työnhakijoista on jo ollut keskimäärin yli 40 %. Nyt kuitenkin näyttää siltä että myös pitkäaikaistyöttömyyden kasvu on hidastunut, tosin kasvuprosentti on edelleenkin yli 15 %. Ammatillisen uusiutumisen, oman osaamisen pitämisestä ajan tasalla, moniosaamisen, kyvyn omaksua uutta, ja vaihtamaan tehtävästä toiseen ovat tärkeimmät asiat, joilla työttömyyden pitkittyminen tulee parhaiten lähitulevaisuudessa estettyä. Pitkäaikaistyöttömyys on etenkin varttuneempien ongelma, sillä nuorempien osuus kasvaa varsin hitaasti. Tällä hetkellä pitkäaikaistyöttömistä puolet on yli 50 –vuotiaita ja 37 % yli 55-vuotiaita.

Alle 25-vuotiaiden työttömyys kääntyi kesäkuussa vihdoinkin laskuun ja lasku näyttää jatkuneen myös toistaiseksi. Tämä voi toisaalta johtua että nuorten yhteishaku ja opintojen aloitukset ovat olleet kasvussa tai vastaavasti että nuoret ovat työllistyneet avoimille työmarkkinoille aikaisempaa enemmän. Henkilöstöpalvelualan yritykset ovat jo aiemmin raportoineet liikevaihdon ja asiakkaidensa volyymin kasvusta. Nuoret ovat joustavimpia ja kenties helpoimmin henkilöstöpalveluyritysten ”saavutettavissa” ja tämä kombinaatio on saattanut edesauttaa työpaikan saantia. Lähitulevaisuuden kehitys nuorten työmarkkinatilanteen osalta tulee osaltaan vaikuttamaan mm. se, miten opetus- ja kulttuuriministeriön budjettirahoituksen leikkaus ammatilliseen koulutukseen vaikuttaa mm. aloituspaikkojen määrään. Uudenmaan työttömistä nuorista kolmasosalla ei ole peruskoulun jälkeistä loppututkintoa. Vastaavasti keskiasteen tutkinnon suorittaneista yleisin tutkinto on yleissivistävä tutkinto.

Korkeasti koulutettujen työttömyys on Uudellamaalla jo pidempään kasvanut suhteellisesti muita koulutusasteita enemmän. Työttömyyden kasvu kuitenkin taittui viime vuoden syyskuussa ja tällä hetkellä korkeasti koulutettuja työttömiä on 3 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Vastaavasti muiden koulutusasteiden osalta työttömiä on 1 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Korkeasti koulutettujen osalta työttömyys on korkein tradenomeilla, kauppateiden maistereilla, ekonomeilla ja kenties ehkä hiukan yllättäen terveydenhuollon AMK-tutkinnon suorittaneilla. Uudellamaalla edelleenkin korkeasti koulutettujen suhteellinen työmarkkina-asema on muita koulutusasteita parempi, sillä korkeasti koulutettujen osuus korkeasti koulutetusta työikäisestä väestöstä on huomattavasti pienempi kuin perusasteen ja keskiasteen osalta samalla vertailulla.

Uudellamaalla korkea työttömyys on jo pitkään kohdistunut samoihin ammatteihin: myyjät, yleissihteerit, mainonnan ja markkinoinnin erityisasiantuntijat sekä logistiikka-alalla rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät ovat tilastojen kärjessä. On syytä huomata että kaikissa näissä ammateissa on Uudellamaalla myös paljon avoimia paikkoja. Edelleenkin kysyntä ja tarjonta ei alueella kohtaa. Korkeasti koulutettujen työttömyys kohdistuu eniten lukion ja peruskoulun opettajiin, kirjanpidon ja laskentatoimien asiantuntijoihin ja mm. toimitajiin. On syytä huomata että ICT-ammattilaisten kuten sovellusarkkitehtien ja -suunnittelijoiden, ICT-alan erityisasiantuntijoiden sekä mm. käytön tukihenkilöiden työttömyys ei ole enää kasvussa. Yksikään näistä em. ammateista ei kuulu TOP-25 työttömien listalle. Toisaalta näiden ICT-ammattien osalta työttömyyttä ei tule tarkastella yksittäisten ammattien osalta vaan kokonaisuutena.

Vieraskielisten työttömyys jatkaa edelleen selkeästi kasvu-uralla. Viimeisen seitsemän kuukauden aikana kasvuprosentti on ollut 7 ja 8 prosentin välillä. Vastaavasti kantaväestön (kielinimet suomi ja ruotsi) työttömyyden kasvu pysähtyi jo kuluvan vuoden kesäkuussa. Joskaan kantaväestönkään työttömyys ei ole edelleenkään kääntynyt laskuun. Pääkaupunkiseudulla on 88 % Uudenmaan vieraskielisissä työttömistä työnhakijoista. Osuus on pysynyt samana useita kuukausia. Todennäköisesti oleskeluluvan saaneiden valuma tulee jatkossa kohdentumaan pääkaupunkiseudulle, mikä saattaa lisätä asiakasmäärän kasvua. Vieraskielisten osuus Uudenmaan pitkäaikaistyöttömistä on jo pidemmän aikaa pyörinyt 20 prosentissa. Vieraskielisten pitkäaikaistyöttömyys kasvaa edelleen. Tosin kasvuvauhti on huomattavasti hidastunut. Vielä tammikuussa kasvuvauhti oli 35 % ja elokuussa noin 20 %. Vieraskielisistä työttömistä elokuun lopussa 46 %:lla ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa.

Paradoksaalista on että Uudenmaan seutukunnista työttömyys oli elokuussa kasvussa ainoastaan Helsingin seutukunnassa (2 %). Helsingissä työttömyys ei ole yhtenäkkään kuukautena laskenut vuotta aiempaan verrattuna sitten finanssi- ja eurokriisin jälkeisenä aikana. Toisin sanoen alueella, jossa on valtaosa Uudenmaan työpaikoista, työttömyys sitkeästi jatkaa kasvua.

Raaseporissa (-6 %) ja Loviisassa (-6 %) työttömiä oli elokuussa huomattavasti vähemmän kuin vuotta aiemmin. Porvoossa työttömyys oli samalla tasolla. Helsingin seutukunnassakin työttömyyden kasvu taittui (ts. tilanne jossa työttömyys kasvaa, mutta kasvuvauhti on hidastunut) jo tammikuussa 2015, mutta edelleenkin työttömyys lisääntyy. Raaseporissa työttömyyden kasvu taittui paljon myöhemmin, lokakuussa 2015. Raaseporissa jo kahta kuukautta myöhemmin eli joulukuussa 2015 työttömyys kääntyi laskuun. Porvoossa työttömyyden kasvu taittui marraskuussa 2015 ja Loviisassa joulukuussa 2015. Loviisan seutukunnassa työttömyys on laskenut kuluvan vuoden kesäkuusta lähtien.

Helsingin seutukunnassa työttömyyden rakenne on hyvin erilainen kuin muualla. Korkeasti koulutettujen osuus työttömistä työnhakijoista on huomattavasti suurempi kuin muissa seutukunnissa. Elokussa yli viidennes (21 %) työttömistä oli korkeasti koulutettuja kun Loviisassa (9 %), Porvoossa (12 %) ja Raaseporissa (11 %) korkeasti koulutettujen osuus oli kymmenen prosentin tuntumassa.

Toisaalta tähän vaikuttaa että korkeasti koulutettujen osuus työikäisestä väestöstä on myös huomattavasti suurempi kuin muilla alueilla. Toisaalta Helsingin seutukunnassa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla on finanssi- ja eurokriisin jälkeen hävinnyt erityisen paljon työpaikkoja aloilta joissa työntekijöiden koulutustaso on varsin korkea. Nyt näyttää että (työttömyyden) kehitys muihin koulutusasteisiin verrattuna on tasaantumassa.

Kaikissa seutukunnissa eniten työttömiä on keskiasteen suorittaneiden ryhmässä. Eniten keskiasteen suorittaneista työttömistä on ylioppilaita. Kaikissa seutukunnissa työttömyys on laskenut peruskoulupohjalla olevien ryhmässä. Ei kuitenkaan voi vetää johtopäätöstä, että tämä ryhmä olisi työllistynyt muita koulutusasteita paremmin. Todennäköisesti aikaisempaa tämä ryhmä on sijoittunut jatko-opintoihin lukiossa, ammattikoulussa tai vartuneemmat kenties aikuisopistossa. Aktivitoimenpiteiden määrät ovat pysyneet alueella melko muuttumattomana joten, tämä vaihtoehto ei ole selittävä tekijänä.

Peräti 94 % Uudenmaan työttömistä oli elokuun lopussa Helsingin seutukunnan kunnissa. Vastaavasti pääkaupungin kuntien osuus Uudenmaan työttömistä työnhakijoista oli

elokuun lopussa 75 %. Näin ollen Helsingin seutukunnan ja pääkaupunkiseudun työttömyys ja sen kehitys määrittää Uudenmaan luvut.

Pitkäaikaistyöttömyys (yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olevat) on ollut kaikissa seutukunnissa pitkään kasvussa. Helsingissä huhtikuusta 2012, Raaseporissa elokuusta 2012, Porvoossa maaliskuusta 2013 ja Loviisassa kesäkuusta 2013 lähtien. Porvoossa pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut helmi- ja maaliskuuta 2013 lukuun ottamatta yhtäjaksoisesti aina tammikuusta 2010 lähtien. Raaseporissa pitkäaikaistyöttömyys oli elokuussa ainoana seutukuntana alle kymmenen prosentin kasvussa. Porvoossa tilanne on kaikista lohduttomin. Pitkäaikaistyöttömyys kasvaa edelleen reilusti yli 20 prosentin vauhtia. On hyvinkin mahdollista että ainoastaan Raaseporissa pitkäaikaistyöttömyys kääntyy laskuun kesään 2017 mennessä. Helsingin seutukunnassa pitkäaikaistyöttömyyden kasvu näyttäisi sentään taittuneen, mutta edelleen elokuussa kasvuvauhti oli 15 %. Kaikissa kunnissa työttömyyden pitkittyminen on selkeästi varttuneempien ikäryhmien ongelma. Yhdessäkään seutukunnassa yli 50-vuotiaiden osuus ole alle 50 %. Pitkäaikaistyöttömyyteen yhdistyy vahvasti alhainen koulutustaso. Ainoastaan Helsingissä ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa (alempi ja ylempi perusaste sekä koulutusaste tuntematon) olevien osuus pitkäaikaistyöttömistä oli elokuussa alle 40 %.

Elokuussa alle 25-vuotiaiden työttömyys oli Porvoota lukuun ottamatta laskussa kaikissa seutukunnissa. Helsingissä ja Loviisassa laskua on tosin ollut vasta kolme perättäistä kuukautta. Raaseporissa ainoastaan elokuussa nuorten työttömyys oli vuotta pienempi. Näin ollen Helsingissä, Raaseporissa ja Loviisassa lasku on varsin hataralla pohjalla. Toki Raaseporissa oli vuoden 2015 aikana kuusi laskukuukautta ennen kuin työttömyys lähti uudelleen kasvuun. Tilanteen lohduttomuutta kuvaa se, että nuoria työttömiä on kussakin seutukunnassa reilusti kaksinkertainen määrä finanssi- ja eurokriisiä edeltävään ajanjaksoon verrattuna.

Uudellamaalla on kesän ja alkusyksyn aikana käyty jälleen suhteellisen paljon YT-neuvottelua. Alla lista joistakin julkisuuteen tulleista irtisanomisista tai meneillään olevista YT-neuvotteluista:

- KSF Media on irtisanonut Västra Nylandista, Hufvudstadsbladetista ja Östnylandista yhteensä 19 toimituksissa työskentelevää journalistia. Irtisanomiset ovat seurausta kesäkuussa 2016 päättyneistä yt-neuvotteluista. Hufvudstadsbladetin toimituksesta on irtisanottu seitsemän ja Västra Nylandista ja Östnylandista kummastakin kuusi journalistia.
- Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän omistama Edupoli aloittaa yt-neuvottelut. Valtio vähentää vuonna 2017 ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusta ja Edupolissa sen arvioidaan tarkoittavan 180 opiskelijapaikan tai sitä vastaavan rahoituksen menetyistä Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymässä. 9.9
- Suur-Seudun Osuuskauppa SSO:lla yt-neuvottelut käynnissä. Vähennystarve enintään 100 henkeä Länsi-Uudellamaalla ja Salossa
- Hyvinkään kaupungin aikuissosiaalityön ja toimeentulotuen yksikköä koskevat yt-neuvottelut ovat päättyneet. Mahdollisesti viisi työntekijää irtisanotaan
- Raaseporin kaupunki vähentää henkilöstöään 56,5 henkilötyövuodella vuosien 2016-2019 aikana. Kaupunki irtisanoo 45 työntekijää ja osa vähennyksistä toteutuu elä-

kejärjestelyin. Irtisanomisista 18 kohdistuu vanhustenhuoltoon ja kahdeksan perusopetukseen.

- Tokmanni ulkoisti Mäntsälän logistiikkakeskuksen toimintoja Baronalle, joka aloitti YT-neuvottelut 35 henkilön osalta
- Omnia käynnistää organisaatiomuutokseen liittyvät yt-neuvottelut. Omnian mukaan ei luvassa irtisanomisia
- Helsingin yliopisto sanoi irti yt-neuvottelujen tuloksena 371 työntekijää eli 4,4 % henkilöstöstä
- Aalto-yliopisto irtisanoi yt-neuvottelujen tuloksena noin 188 työntekijää (em. luvuissa ei mukana määräaikaisten työsuhteiden lakkauttamiset ja eläköitymiset)
- S-ryhmän SOK Medialla käynnissä yt-neuvottelut. Vähennystarpeeksi yhtiö on ilmoittanut 30 henkeä
- It-yhtiö CGI on ilmoittanut irtisanovansa 240 henkeä
- Microsoft irtisanoi 1350 koko maassa. Espoon Keilaniemeen jää töihin joitakin kymmeniä työntekijöitä.
- Tuko Logistics vähentää 240 henkeä Keravan varastollaan
- Postin Uudenmaan varhaisjakelusta 232 henkilön irtisanomiset
- Ido:n yt-neuvottelut Raaseporissa keväällä.
- Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Keuda on käynnistänyt yt-neuvottelut. Keuda on ilmoittanut vähennystarpeeksi 40 henkilöä.

Helsingin seutukunta

Espoo, Helsinki, Vantaa, Hyvinkää, Järvenpää, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Siuntio, Tuusula, Lohja, Karkkila, Vihti, Sipoo

Helsingin seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 1510558 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 18 449 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 12,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 95 333.

Helsingin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Raaseporin seutukunta

Hanko, Inkoo, Raasepori

Raaseporin seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 42 739 henkilöä. Vuoden aikana vähenystä oli 525 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,7 % ja työttömiä työnhakijoita oli 2 329.

Raaseporin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Porvoon seutukunta

Askola, Myrskylä, Pukkila, Porvoo, Sipoo

Porvoon seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 59 155 henkilöä, Vuoden aikana kasvua oli 140 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 3 246.

Porvoon seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Loviisan seutukunta

Lapinjärvi, Loviisa

Loviisan seutukunnassa oli vuoden 2016 kesäkuun lopussa 18 062 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 151 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1110.

Loviisan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Varsinais-Suomen ELY-keskus

Vakka-Suomen sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja yritystoiminta

+

Työttömyys

+

Loimaan sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja yritystoiminta

+

Työttömyys

+

Turunmaan sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja
yritystoiminta

0

Työttömyys

+

Turun sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja
yritystoiminta

+

Työttömyys

0

Salon sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja
yritystoiminta

0

Työttömyys

0

Varsinais-Suomessa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 474 344 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 1 323 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,9 % ja työttömiä työnhakijoita 31 644.

Varsinais-Suomen ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Varsinais-Suomen asema aluetaloudessa on merkittävä niin tuotannon, työllisyyden kuin väestönkin osalta. Alueen osuus koko maataloussektorin tuotannosta on hyvin merkittävä monissa tuoteryhmissä (mm. vilja, kananmunat, siipikarja ja sikatalous) ja samoilla aloilla luomutuotantokin on alueella vahvaa. Osin luontaistenkin edellytysten johdosta on ruokaketju kokonaisuudessaan alueella huomattava työllistäjä. Teollisen tuotannon osuus on ollut alueella suurempi kuin useimmilla Suomen alueilla ja tämä pätee työllisyydenkin näkökulmasta. Taloudellisten aktiviteettien ja rannikkosijainnin johdosta alue on keskeisessä roolissa kuljetuksissa ja logistisissa palveluissa. Esimerkiksi lounaisrannikon satamien kautta kulkee neljännes koko maan ja yli 90 % Suomen ja Skandinavian välisistä merikuljetuksista. Alueen eritysvahvuuksina voidaan mainita saaristo ja muu luonnonympäristö sekä monipuolinen kulttuuriympäristö, jotka voivat toimia vetovoimatekijöinä matkailullekin.

Varsinais-Suomi on vuosikymmenet kuulunut lounaiseen kasvukolmioon. Työllisyysaste on Varsinais-Suomessa pysynyt viime vuosiin saakka koko maan työllisyysastetta korkeammalla ollen tyypillisesti maan toiseksi korkein Uudenmaan jälkeen. Myös tuotannon määrä suhteessa väestön määrään on ollut maan keskimääräistä suurempi. Tilanne on muuttunut vuoden 2008 jälkeen talouden sakattua Varsinais-Suomessa poikkeuksellisen syvälle, kun BKT per henkilö supistui 17 %:lla parissa vuodessa. Tämä perustui suurelta osin kahden perinteisesti vahvan klusterin toiminnan romahdukseen, eli matkapuhelintuotannon alasajoon ja meriteollisuuden tilauskirjan tyhjentymiseen. Tuotannon määrä (BKT per henkilö) on jämähtänyt maan keskimääräistä alemmalle tasolle ja työllistenkin määrä on edelleen supistunut meriteollisuuden noususta huolimatta.

Pitkän taantuman kautta menetetyt työpaikat ja tuotanto muodostavat merkittävän kuopan kehityksessä ja sen täyttämiseksi on löydettävä keinot. Vallitsevassa tilanteessa peruskysymys on ”Mistä kasvua yrityssectorille ja sen kautta uusia työllistymismahdollisuuksia?” Julkisen sektorin mahdollisuudet kasvattaa työllisyyttä ovat vähissä. Pitkään jatkunut massatyöttömyyden aika yhdessä väestön ikääntymisen kanssa on vaikeuttanut kuntatalouksien tilaa niin että monissa kunnissa varoja ei riitä nykyisenkään oman henkilöstön palkanmaksuun. Niin on jouduttu turvautumaan vähintään lomautuksiin.

Meneillään oleva muutos korostaa tarvetta yrittäjyyden kasvuun. Yritysten perustamisen aktiivisuus on Varsinais-Suomessa ollut perinteisesti hyvällä tasolla. Yrittäjyyden kehitysnäkymät ovat myönteiset, sillä kulttuuri- ja toimintaympäristö mahdollistavat etenemisen tällä saralla.

Väestön rakenteessa ja muutoksessa Varsinais-Suomi on pääosin Suomi pienoiskoossa. Väestön kasvussa on muuttoliike ollut jo pitkään merkittävin tekijä. Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana on maan sisäisen muuton nettotulos alueella jäänyt pieneksi ja maahanmuutto on muodostunut merkittävimmäksi väkiluvun kasvun lähteeksi. Viime vuosiin saakka oli Salon seutu yhdessä Turun seudun kanssa maakunnan muuttovoittoista aluetta, mutta rakennemuutos on taittanut Salossa muuttovoiton ajoittaiseksi muuttotappioksi. Maahanmuuton kannalta Varsinais-Suomi on myös valtakunnallisesti tärkeä keskusalue.

Väestön koulutustaso on kohentunut Varsinais-Suomessa hyvin samaan tahtiin kuin koko maan tasolla on tapahtunut. Vähintään maisterin tutkinnon suorittaneiden osuus on

kuitenkin maan kolmanneksi korkein Pirkanmaan ja Uudenmaan jälkeen. Varsinais-Suomen ja Turun seudun asemaa koulutuskeskuksena kuvastaa opiskelijoiden määrä korkeakouluissa (33 000) ja ammatillisissa oppilaitoksissa (22 000). Positiivinen merkki on että yrittäjyyttä on korkeasti koulutettujen piirissä alettu pitää selvästi aiempaa suositumpana vaihtoehtona.

Infrastruktuurin toimivuus voi olla alueen vetovoimaisuutta lisäävä tekijä. Lounaisrannikon kautta kulkevat ulkomaanyhteydet ovat elintärkeitä sekä alueen omalle vientiteollisuudelle että koko maan ulkomaankaupalle. Ulkomaankaupan kannalta on tärkeitä, että alueen satamien ja koko maan väliset liikenneyhteydet saadaan toimimaan sujuvasti. Turun sataman maaliikenneyhteydet ovat parantuneet sataman päästä vuonna 2013 valmistuneen Turun satamayhteys -hankkeen myötä. Ulkomaanyhteyksien ja kuljetusten takia Turun lentokentän ja logististen palvelujen kehittäminen on hyvin tärkeää. Turun lentoasemalla toteutetut investoinnit ovat olleet perusteltuja tässäkin mielessä.

Kuljetusten ja liikenteen toimivuudelle on tieverkon kunnossapito välttämätön ehto. Vilkasliikenteisen tieverkon kunto voidaan säilyttää nykyisellä tasolla vain siihen kohdistettavan rahoituksen osuutta kasvattamalla. Tämän seurauksena mm. vähäliikenteisen tieverkon ja siltojen kunto uhkaa heiketä. Lisähaasteita on tuonut raskaan kaluston sallitun koon kasvu, josta aiheutuu siltojen kantavuuden parannustarpeita. Lähivuosina toteutettavat korjausvelan vähentämistoimet helpottavat tilannetta. Yhteistyö kuntien kanssa on entistäkin tärkeämpää ja tästä hyvä esimerkki on Turun kaupunkiseudulle tehty valtion ja kuntien MAL (maankäyttö, asuminen, liikenne) – sopimus.

Matkailualan palveluiden kehittämisen lisäksi luonnon- ja kulttuuriympäristön tilaa ja laadua on tarpeen vaalia, jotta alueen vetovoimaisuus kasvaa matkailun näkökulmasta. Palvelujen saatavuuden kannalta voidaan pitää ongelmallisena keskustoista saatavien palvelujen vähentymistä, jota tapahtuu kaikkien varsinais-suomalaisten seutukuntien keskuskaupungissa.

Varsinais-Suomessa on hyvät edellytykset toipua vuoden 2008 jälkeisestä taantumasta ja avaintoimialojen rakennemuutoksen aiheuttamista menetyksistä. Alueen kehittämisen perusta on verrattain vahva alueen vetovoimaisuuden, väestön koulutustason ja monipuolisen elinkeinorakenteen puolesta. Elintarvikeketjun vahvistamiselle luo hyvän pohjan alueen suotuisa sijainti viljely- ja tuotanto-olosuhteiden puolesta, mutta myös kotimaan markkinoiden ydinalueella. Edellä mainitut tekijät yhdessä alueen tutkimusosaamisen kanssa mahdollistavat myös bio- ja kiertotalouden innovoinnin ja sovellusten kehittämisen. Alueen toimijoiden määrätietoisella yhteistyöllä voidaan päästä kestäväen kasvun kehitysuralle.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Kuluvana vuonna koko maan talous näyttää kääntyneen lievään kasvuun. Kasvu perustuu kotimarkkinoiden ja erityisesti rakentamisen nousuun. Rakentamisessa positiivinen vire on vahvistunut vuoden kuluessa, mutta tuotannon huipputaso ollaan saavuttamassa syyskuudella. Valitettavasti talouden kasvu ei vielä perustu viennin kasvuun eli Suomi ei ole päässyt kansainvälisen talouden kasvun imuun. Talouden ennustettavuus ei ole parantunut vaan sinänsä hitaan kasvun jatkolle on lukuisia uhkia - niin kotimaisia kuin kansainvälisiäkin.

EK:n suhdannebarometrin perusteella tilanne on kaksijakoinen: palveluissa ja rakentamisessa odotukset ovat vähitellen kohentumassa kun taas teollisuudessa näkymä on heikentynyt keväisestä. Suhdannetilanteen arvioidaan teollisuudessa olevan normaalia heikompi (vaikka tuotanto kasvoikin aavistuksen), mutta lievän kasvun arvioidaan jatkuvan vuoden lopulla. Vuoden lopulla teollisuudessa henkilöstömäärä silti hieman supistuu. Tilauskannat ovat normaalin tason alla, eivätkä investoinnit ole selvässä kasvussa. Rakentamisessa suhdannetilanne on normaalia parempi ja työllisyys on kääntynyt kasvuun Varsinais-Suomessa ja muilla keskusalueilla, Yksityisillä palvelualoilla suhdannetilanne on alueella lähes normaali ja koko maan kaltainen. Suhdannenäkymätkin ovat varovaisen myönteiset. Myyntimäärät ovat kasvaneet ja suuntauksen arvioidaan jatkuvan syyskaudella. Työllisyyskin on vastaajayritysten joukossa lievässä kasvussa. Tosin kaupan alan pienissä yrityksissä tilanne voi olla toinen ja toisaalta sähköisen kaupan murros tulee haastamaan kaupan alan työllisyyttä myös Varsinais-Suomessa. Tällä kertaa kaupan alan tilanne vahvistaa palveluitten kuvaa, sillä mm. yritys- ja asiantuntijapalveluissa kasvu kiihtyy puhumattakaan tietojenkäsittelypalveluista. Logistiikka-alan odotukset ovat alueella yhä vaisut, vaikkakin lievästi kohentumassa. Monien asiantuntijapalveluiden liiketoiminta näyttää eriytyneen alueellisesta tuotannosta, mahdollistaen siten vakaamman kasvupohjan.

Varsinais-Suomen teknologiateollisuuden suhdannetilanne näyttää viime aikoina poikkeavan koko maan tilanteesta. Lisäksi yllättävällä tavalla kun alan liikevaihto on alueella painunut alkuvuonna poikkeuksellisen vahvasti. Teknologiateollisuus koostuu erilaisista aloista, joiden tilanteet poikkeavat toisistaan. Liikevaihdon poikkeama Varsinais-Suomessa johtuu pääosin kulkuneuvojen valmistuksen vahvasta roolista alueella. Näin koska tilauskanta realisoituu laivanrakennuksessa pitkällä viiveellä niin tuotannossa kuin erityisesti liikevaihdossa. Myönteinen käänne tapahtui aikanaan vuoden 2014 aikana Varsinais-Suomessa kuten muualla, kun liikevaihto ja tilauskanta kääntyivät kasvuun teknologiateollisuudessa. Varsinais-Suomessa teknologiateollisuuden liikevaihdon kasvu pysähtyi tammi-maaliskuussa 2015 ja alamäki jatkui vielä 2016 alussa. Tämä heijastanee osin muun teknologiateollisuuden (kuin kulkuneuvoteollisuuden) haasteellista tilannetta Varsinais-Suomenkin alueella. Osin siihen liittyvät Microsoftin Salon yksikön vaiheet ja autotehtaan tilapäinen tuotannon supistuminen kuluvana vuonna. Koko maassa teknologiateollisuuden tilauskirjat olivat kesäkuun lopussa arvoltaan 4 % suuremmat kuin vuotta aiemmin ja erityisesti kone- ja metallituoteteollisuudessa tilauskanta kasvoi 5 %. Tilauskannat ovat kuitenkin supistuneet kuluvana vuonna. Markkinatilanteen epävarmuudesta kertoo se, että alan yritysten saamat tarjouspyynnöt ovat vähentyneet viime kuukausina. Näkymä syksyllä on alueen teknologiateollisuudessa tutun stabiili ja liikevaihdon arvioidaan syyskaudella pysyvän edellisvuoden tasolla.

PK-yritysbarometrin tulokset heijastavat rakentamisen ja kotimarkkinoiden elpymistä sekä yritysten odotusten nousua koko maassa. Näiden lisäksi Varsinais-Suomen tuloksissa näkyy erityisesti Turun telakan tilanteen koheneminen. PK-barometrin mukaan kevään 2015 pohjakosketuksen jälkeen yrityksissä suhdannenäkymät ovat alueella kerta kerralta kohentuneet sekä paremmat kuin maassa keskimäärin. Pk-yritykset odottavat liikevaihdon kasvavan, mutta tällä kertaa tuotannon volyymin ja kapasiteetin käyttöasteen nousun myötä. Arvio kapasiteetin käyttöasteen noususta on alueella poikkeuksellisen myönteinen.

Henkilöstömäärän osalta kasvuodotukset ovat vahvemmat kuin muualla maassa. Pk-yritykset ovat myös aiempaa valmiimpia hakemaan ulkoista rahoitusta investointeihin. Yritysten rahoitusongelmat vaikuttavat alueella helpottaneen.

Varsinais-Suomen yritysten yleinen suhdannetilanne on toiveikas, mutta suhdannenäkymät vaihtelevat alojen kesken. Näkymät vaihtelevat melkoisesti myös alojen sisällä. Seutukuntien erilaiset tuotanto- ja yritysraakenteet vaikuttavat alueellisiin suhdanneodotuksiin. Seutukunnittain tarkasteltuna Varsinais-Suomen elinkeinoelämän kehitysnäkymien eriytyminen on pitkältä aikaa tasoittumassa. Vakka-Suomen kokonaisliikevaihto on kasvanut vahvasti pitkään ja positiivisen kehityksen arvioidaankin jatkuvan välivuoden 2016 jälkeen. Tämä selittyy seudullisesti suurten yritysten tuotantokehityksen ja pienempien innovatiivisten yritysten menestyksellä. Toisaalta Salon seudun raju rakennemuutos It-klusterissa viime vaiheineen näkyy kaikilla mittareilla tarkasteltuna negatiivisena, mutta uutta pienimuotoisempaa liiketoimintaa syntyy monien startup- ja ohjelmistoalan yrityksiä kehittävien verkostojen avulla monille potentiaalisille aloille kuten mm. LED-teknologia. Tuorein pk-barometri kertoo yrittäjien positiivisten odotusten noususta Salossa – kaikesta huolimatta. Loimaan seudun monipuolisen omiin tuotteisiin tukeutuvan koneklusterin ja sahateollisuuden avainyritysten tilanne ja näkymät ovat vakaan positiiviset. Lisäksi telakan myönteinen tilanne on heijastunut myös Loimaalle. Turunmaan pienyritysvaltaisuus tasoittaa suhdanteiden vaikutuksia, ja matkailusesonkien onnistuminen on alueelle tärkeää. Rakentamisen elpymisen myötä myös Paraisten rakennustuoteteollisuus on myötätulessa. Matkailun osalta Turunmaalla on mainittava onnistuminen: uuden kohteen eli Örön saaren tavoitteet ylittänyt kävijämäärä toisenakin toimintakesänä. Turun seutu on tyypillisesti tasaisemman kehityksen aluetta laajan toimialapohjansa vuoksi, ja meriteollisuuden vahvasti kohentunut tilanne tulee vahvistamaan Turun alueen taloutta jatkossa.

Meyer Turun telakan tilanne on edelleen vahvistunut kuluvana vuonna, kun tilauskirja on täydennetty uusilla projekteilla: kaksi suurikokoista risteilijää Carnival Cruise Linesille. Aiempien tilauksien ansiosta tuotantotahti ja työmäärä nousee 30% korkeammaksi nykytasosta aina vuoteen 2020 saakka ja uudet tilaukset jatkavat tahtia parilla vuodella. Näkymät vahvistuivat pitkälle aikavälille, mikä mahdollistaa investointien (2016 n. 75 milj.€) ja rekrytointien suunnittelun sekä kilpailukyvyyn pitkäjänteisen kehittämisen. Telakan tilanteen vakautuminen on heijastunut myönteisesti ilmapiiriin ja toimintaan Turun seudulla. Meriteollisuuden yritykset ovat mm. saaneet merkittäviä tilauksia Saksasta. Turun kaupungilla on tavoitteena aikaansaada Blue Industry Park -teollisuuspuisto telakan välittömään yhteyteen. Sen myötä alan toimijoilla olisi entistä paremmat mahdollisuuden kasvaa ja menestyä yhdessä.

Turun seudun muu teollisuus käsittää lääkkeiden, kemian, elintarvikkeiden, sähkötekniikan laitteiden, kaivosteollisuuden koneiden ja laitteiden valmistuksen yms. Kemian (henkilöstö 3 300) alan tilanne ja näkymät ovat verrattain hyvällä tolalla. Kierto- ja biotalousalan kehitystä tukemaan perustettiin keväällä 2015 Raisioon yrityspuisto, SmartChemistry-Park, jossa pk-yritykset ja korkeakoulut ovat aktiivisesti mukana. Kiinnostus on ollut vireää ja tiloissa toimii jo kymmenkunta alan yritystä. Tällä erää on huomioitava lääketeollisuuden (henkilöstö 1 600) menestys: se on tehnyt merkittäviä investointeja Turussa automaattisiin tuotantolinjoihin. Orion Pharma ja Bayer kasvattavat tuotantoaan ja rekrytoivat työn-

tekijöitä. Bayer lisää Turun tehtaan tuotantoa vuosina 2013 - 2018 ehkäisyimplanttien kansainvälisen kysynnän kasvaessa, investoinnit ovat tältä osin huomattavia. Myös Orion on laajentanut tuotantokapasiteettiaan uusiin tuotteisiin kohdistuvan kysynnän vuoksi. Lääkkeiden ja diagnostiikan osuus kemian alan henkilöstöstä on Varsinais-Suomessa yli 60 %. Henkilöstömäärä on kasvanut ja toiminta on kannattavaa menestyneiden vientituotteiden ansiosta. Tämä johtuu suurelta osin siitä, että Bayerin Turun tehtaalla valmistettavan Mirena-tuoteperheen myynti on kasvanut ennätysmäisesti ja on miljardin euron myynnin tasolla vuosittain. Merkittävänä tekijänä tässä yhteydessä on aihetta mainita Perkin Elmer Wallacilla, jonka tuotteiden tulevaisuuden näkymiä pidetään hyvin lupaavina.

Menestystarinoiden vastakohtana on yhden aikakauden päätyminen; Microsoft oy:n Salon yksikön ja myöhemmin koko matkapuhelintuotannon alasajo. Tämä merkitsi pahimmillaan 1 100 henkilölle uhkaa joutua vaille työtä. Onneksi Microsoftin palveluksessa olleet ovat työllistyneet varsin hyvin. Osa on löytänyt töitä salolaisissa yrityksissä ja osa mm. Meyerin Turun telakalla ja Uudenkaupungin autotehtaalla. Positiivista on myös ex-microsoftilaisten aloitteellisuus: he ovat perustaneet SmartSalo-verkoston. Saloon sijoittuneiden yritysten lisäksi led-tekniikan tuotteiden valmistus ja uusiutuva energia ovat seudulla nousevia kasvualoja. Kaupan alan rakennemuutos tulee varmasti näkymään Salon seudulla keskimääräistä voimakkaampana ostovoiman heiketessä alueella. Määrätietoista yritysten kehittämistyötä ja lukuisia start up-yrityksiä tarvitaan jatkossa.

Uudenkaupungin autotehtaan tuotantokapasiteetti (Mercedes A-sarja) vähenee vuoden 2016 aikana. Samalla rakennetaan uutta tuotantokapasiteettia syksyllä 2015 julkistetun sopimuksen toteuttamiseen. Mercedes-tuotanto jatkuu tehtaalla, kun GLC-katumaasturin valmistus alkaa Uudessakaupungissa alkuvuonna 2017. Uudenkaupungin tehtaalla valmistettavien GLC-mallien suunniteltu valmistusmäärä vastaa A-sarjan tuotannosta sovitun valmistusmäärän. Myös A-sarjan valmistus jatkuu yksikössä, mutta autotehtaan toiminnan painopiste siirtyy kohti GLC-mallia. Rakennus- ja tuotantolaitteistoinvestoinnit (mm. 250 teollisuusrobottia) ovat arvoltaan kymmeniä miljoonia euroja. Kuluva vuosi merkitsee autotehtaalla työvoiman vajaakäyttöä, mutta 2017 työpaikkoja on vuoden 2015 huippua enemmän. Tuolloin tehdas työllisti 1 400 autonrakentajaa ja 300 toimihenkilöä. Autotehtaan logistiikkatoiminnot palautetaan osaksi tehtaan omaa toimintaa. Muun teollisuuden tilanne on säilynyt kohtuullisen hyvänä elintarviketeollisuudessa erityisesti Laitilassa, metalliteollisuudessa ja lasiteollisuudessa. Soijatehtaan tuotanto on lähtenyt uudelleen liikkeelle Nordic Soya Oy:n merkeissä. Myös Yaran investointiohjelman jatkuu, mikä työllistää paikallisia yrityksiä merkittävästi. Investointeja ollaan seudulla tekemässä aktiivisesti tuotantolaitteisiin ja myös rakennuksiin.

Pitkän alamäen jälkeen vuoden 2015 lopulla tapahtui rakentamisen näkymissä käänne parempaan Varsinais-Suomessa ja koko maassa. Rakentamisessa lähes kaikissa talotyypeissä (ml. teollisuus- ja varastorak.) sekä rakennuslupien että aloitusten määrät kääntyivät kasvuun, joka on kiihtynyt vuoden kuluessa. Myös korjausrakentaminen on tasaisessa kasvussa mm. vanhasta rakennuskannasta johtuen. Suhdannetilanne on normaalia parempi. Infrarakentamista on lisännyt osaltaan väyläverkoston kunnossapitotöiden ja talonrakentamisen pohjatöiden kasvu. Alan liikevaihto ja työllisyyskin ovat kääntyneet kasvuun koko maan tasolla ja näin on tapahtunut myös Varsinais-Suomessa. Työllisten määrä kas-

vaa koko maassa n. 5 prosentilla ja Varsinais-Suomessa kasvu nousee tätä vilkkaammaksi. Muutos on heijastumassa laajemmin kiinteistösektorille, kun myös rakennustuoteollisuuden näkymät ovat kohentumassa. Meneillään on asuntorakentamisen lisäksi mm. monia merkittäviä julkisia rakennushankkeita Turun kaupungin ja yliopiston alueella Turun Seudun Energiantuotanto Oy:n voimalaitoshanke Naantalissa..

Varsinais-Suomi jatkaa elintarvikeketjun osalta merkittävänä ja monipuolisen maatalouden alueena; tukijalkoina vilja, kananmuna, sika, puutarhatalous, mutta myös nautakarjatalous. Vaikeasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta tulevaisuuden uskoa alalla löytyy, sillä maatalouden rakennetukia on haettu vilkkaasti. Kasvihuonetuotannossa investoidaan tasaiseen tahtiin mm. led-valaistukseen. Tukijärjestelmän maksujen viivästyminen asettaa maatilojen talouden koetukselle muutenkin kasvuolosuhteiltaan poikkeuksellisen vaikeana vuotena, kun sadon määrä ja laatu ovat jäämässä huomattavasti alle normaalin. Varsinais-Suomelle merkityksellinen (neljännes koko maan tuotannosta) sikatalous on edelleen erityisvaikeuksissa Venäjän rajoitteiden seurauksena. Sianlihan tuotanto supistuu edelleen ja omavaraisuus on uhattuna. Osin EU:n sisäinen ylituotantotilanne on heijastunut tuottajaintojen merkittävänä laskuna eri tuotantosunnilla. Elintarviketeollisuudessa (erityisesti leipomoalalla) on Varsinais-Suomessa käyty jonkin verran yt-neuvotteluja. Venäjän vastapakotteet osaltaan vaikuttavat myös Varsinais-Suomeen esim. kalajalosteiden, juomien, rehujen ja erilaisten säilykkeiden viennin osalta. Myönteinen asia on että Suomen ensimmäinen kalajauhotehdas on käynnistetty Kasnäsissa. Kalajauhotehdas mahdollistaa kotimaisen Itämeri-rehun valmistuksen ja luo kalankasvattajille käytännön mahdollisuudet siirtyä Itämeri-rehun käyttöön. Näin vähennetään myös Itämeren fosfori- ja typpikuormaa myönteisten talousvaikutusten lisäksi.

Toisaalta kohentuneiden talousnäkyvien ja kulutuksen kasvusta johtuen kaupan ja kulltajapalveluiden työllisyystilanne on lievästi kohentumassa. Vähittäiskaupan työllisten määrän kasvuvaiheen pituudesta on esitetty epäilyksiä, kun pienet yksiköt ovat joutuneet ahtaalle. Vähennykset johtuvat myös kaupan alan sisäisestä rakennemuutoksesta sähköisen kaupan laajentuessa. Kaupan ala toisaalta investoi uuteen liiketilaan mm. Turun seudulla, ja toisaalta liiketilaa on myös paljon tyhjiällä erityisesti kaupunkien keskustoissa.

Luovien alojen kulttuurikeskus Logomo on laajentanut Turussa toimintaansa, joka käsittelee muuntuvia näyttely- ja tapahtumatilojen lisäksi toimitilat 300 luovien alojen ammattilaiselle 60 yrityksessä. YLEn alueelliset toiminnot Turussa ovat siirtyneet Logomon tiloihin, kuten myös väliaikaisesti Turun kaupungintalokeri, jolle mennyt toimintavuosi oli menestykseläs. Valittu toimintamalli on kerännyt kiitosta luovien alojen yrityksiltä, joille laajenevat yritystoimitilat tarjoavat mm. kattavat toimistopalvelut. Parhaimmillaan tälle pohjalle voi verkostoitumalla syntyä merkittäviä luovan alan kasvumahdollisuuksia

Matkailun vaikutus palvelukysyntään oli alkuvuonna Varsinais-Suomessa edellisvuotta suurempi. Varsinais-Suomen välitön matkailutulo oli vuonna 2015 noin miljardi euroa ja matkailutyöllisyys 5 800 henkeä. Liikevaihto on kasvanut lähes 5 % vuosittain 2014 ja 2015. MaRan ennuste arvioi alan suhdanteen pysyvän myönteisenä vuoden 2016 loppuun ja tunnetta menneen kesän perusteella on samansuuntainen myös Varsinais-Suomessa. Tammi-kesäkuussa 2016 ulkomaisten yöpymisten määrä kasvoi kotimaisia yöpymisiä enemmän. Turun lentoaseman matkustajamäärät ovat puolestaan kohentuneet kuluvana vuonna. Tu-

run satamassa henkilöliikenteen määrä on hieman (-0,4 %) vähentynyt, kun 1 608 000 henkilöä kulki sen kautta tammi-heinäkuussa 2016.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Taantuma näyttäytyi Varsinais-Suomessa mm. uusien avointen työpaikkojen määrän vähenemisenä, jota kesti yhtäjaksoisesti 21 kuukautta. Vuoden 2009 pohjalukemista kysyntä nousi vuonna 2011 lähelle 2008 tasoa, vaikka talouden tunnusluvut olivat aivan erilaiset. Vuodesta 2014 kysyntä on alkanut elpyä ja kuluvana vuonna kysyntä on vilkastunut rakentamisen ja metallialan lisäksi myös muissa valmistavissa tehtävissä. Turun seudulla kääntyi työllisyys kasvuun vuoden 2014 lopulla ensin meriteollisuuden ja sitten rakentamisen elpymisen johdosta. Työvoiman kysynnän määrä Varsinais-Suomessa perustuu paitsi uusiin työpaikkojen syntyyn (tyyliin autotehdas ja laivanrakennus) myös henkilöstön eläköitymisestä johtuviin rekrytointeihin. Esimerkiksi metalliteollisuudessa, hoitoalalla ja rakennus- alalla eläköityminen on suurta lähivuosina. Tuoreimpien suhdannekyselyjen yleinen viesti on, että rekrytointi on muuttumassa haasteellisemmaksi. Työvoimapulasta ei vielä voida puhua, mutta joidenkin tehtävien täytössä on haastetta.

Laivanrakennus- ja yleisesti teknologiateollisuudenkin mahdollinen nousu suhdanne- tilanteen kohentuessa voi tuoda mukaan yllättäviä rekrytointiongelmia. Alalle syntyvät uudet työmahdollisuudet edellyttävät sellaista osaamista mitä alalta työttömäksi jääneillä ei ole tarjota. Lisähaaste on, etteivät nuorille tarkoitetut koulutuspaikat alalle täyty. Tilanne on tuttu monille aloille, joilla ei ole vetovoimaa nuorten silmissä. Meriteollisuudessa on näiden yleisten uhkien lisäksi sille ominaisia haasteita mm. korkean asteen (DI) insinööriosaa- misen kohdalla. Kyseessä on laajempi ongelma, sillä kyseistä osaamista on alueella niukasti tarjolla verrokkialueisiin nähden – tämä on erittäin merkittävä haaste alueelliselle kilpailu- kyvyllä. Rauman telakan tekemä aiesopimus Puolustusvoimien kanssa tuo lisää haastei- ta työvoiman saatavuuden Lounais-Suomessa. Digitalisaatioon liittyen tarvitaan mm. oh- jelmistotyön erityisosaajia, data-analyysin eri puolia hallitsevia osaajia, kuvantamisen asi- antuntijoita yms. Metallialalla tarvitaan edelleen mm. hitsaajia ja ohutlevytyön osaajia. Jat- kossa laivanrakennuksessa varustelupuolella tarvitaan uutta osaamista.

Rakentamisessa näkymät ovat kohentuneet nopeasti, myös infran rakentamisessa. Ta- lonrakentamisessa mm. työnjohtotehtäviin tai joihinkin suorittaviin tehtäviin (mm. kattoasen- nus) ei ole tunkua. Jo nykyisellään infrarakentamisessa mm. maansiirtokoneen kuljettajista on pulaa. Lisäksi osaavasta työvoimasta on muodostunut pulaa mm. sähkö-, lvi- ja raken- nesuunnittelussa, koska alueella ei ole ko. alojen koulutusta riittävästi tarjolla.

Palvelusektorilla kysyntä ei vielä ole aiempien vuosien tasolla. Sosiaali- ja terveystalalla avoimia paikkoja on tarjolla edelleen tarjolla ja erityisesti terveydenhuollon ammatteihin on hakijoita tarvetta vähemmin. Kaupan alalle ja myyntitehtäviin löytyy yleensä hakijoita, Ho- telli- ja ravintola-alalla on ajoittain esiintynyt kitkaa paikan täyttämässä. Palvelusektoril- la näkyvät kuntien talouden haasteet supistuneena työvoiman kysyntänä. Yhdistelmäajo- neuvon kuljettajista on pulaa nykyisessäkin suhdannetilanteessa – tässä syynä lienee tar- kasti määritellyt pätevyysvaatimukset.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Vuosi 2008 oli kaikkien aikojen paras Varsinais-Suomessa työllisyyden ja tuotannon määränkin suhteen. Työllisten määrä huiteli parhaimmillaan 230 000 henkilössä ja TE-toimistossa oli 14 000 työtöntä asiakasta. Sen jälkeen työllisyyskehitys on muodostumassa W-malliseksi: tilanne vaikeutui parin vuoden ajan; työllisyys kohentui seuraavan parin vuoden ajan kunnes työllisyystilanne alkoi uudelleen heiketä kesällä 2012. Työllisyys heikentyi merkittävästi vuoden 2015 kuluessa ja suuri kysymys onkin: milloin päästään W-mallin jälkimmäiseen nousun kauteen?

Työllisten määrässä ja tuotannossa ei ole Varsinais-Suomessa päästy lähellekään vuosien 2007-2008 tilannetta. Työpaikkoja on 23 000 vähemmän kuin vuonna 2008. Tämä merkitsee 11 %:n menetystä kun koko maassa vastaava menetys on tästä puolet. Menetyksistä on kohdistunut teollisuuden työpaikkoihin yli puolet. Taantumien kuluessa Varsinais-Suomessa vähenivät teolliset työpaikat neljänneksellä. Tuotteiden kokonaiskysynnän supistumisen lisäksi teollisuuden työpaikkojen menetyksestä merkittävä osuus perustuu selvästi alueen matkapuhelintuotannon asteittaiseen alasajoon ja meriteollisuuden epävakaiseen tilanteeseen, mutta myös laajemmin metalli- ja elektroniikkateollisuuden rakennemuutokseen. Rakentamisen ja vientisektorin lievä elpyminen ei näillä näkymin riitä nostamaan koko teollisuuden työllisyyttä kasvuun kotimarkkinoiden liian vaisun kasvun johdosta. Palvelusektorilla tapahtuneet työllisyysmuutokset ovat Varsinais-Suomessakin jossain määrin kompensoineet teollisuudessa koettuja menetyksiä. Kulkuneuvoteollisuuden nousu on myönteinen esimerkki vientisektorin mahdollisuuksista, mutta tarvitaan vahvempaan vientiin vetoa yleisen ostovoiman kohentamiseksi, jotta palveluille syntyy merkittävää ja kestävämpää lisäksyntää. Julkistenkin palveluiden kehittämisedellytykset ovat heikentyneet kuntien taloudellisten haasteiden tiukentuessa - vaikka palvelutarpeet kasvavat.

Teollisuuden ja rakentamisen työttömyys on Varsinais-Suomessa vähentynyt pitkään ja sen seurauksena työttömyys on keväästä lähtien vähentynyt miesten kohdalla. Muitakin orastavia positiivisia merkkejä on ollut havaittavissa. Varsinais-Suomessa työttömyyden kohdalla päähaasteet kytkeytyvät neljään ryhmään. Nuorten työttömyys on pysynyt huolestuttavalla tasolla vaikka kasvuvauhti onkin hidastunut ja ajoittain kääntynyt jopa laskuun. Pitkäaikaistyöttömyys on yhä kasvussa, mutta ajoittain kuluvana vuonna se on vähentynyt Loimaan seudulla, Vakka-Suomessa ja Turunmaan saaristossa. Erityisesti Turun ja Salon seutuja koskee maahanmuuttajien ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden työttömyys, keväällä näissä ryhmissä työttömien määrä kääntyi lievään laskuun. Näissä ryhmissä löytyy osaamista ja potentiaalia käyttöön parempien päivien tullessa.

Näillä näkymin työttömyys on syyskaudella kääntymässä lievään laskuun Varsinais-Suomessa. Näin ei käytännössä voi tapahtua ilman että nuorten työttömyys kääntyy pysyvämpään laskuun. Työllisyystilanteen kohentuessa myös ulkomaalaisten työttömyys kääntyy yleensä laskuun. Jos edellä mainitut käänteet tapahtuvat alkaa myös pitkäaikaistyöttömien määrän kasvutahti hidastua. Muutos ei kuitenkaan ole vahvalla pohjalla ennen kuin vienti alkaa vetää. Työttömyyden kasvu on kuluvana vuonna hidastunut lähes kaikilla seuduilla ja kääntynyt ajoittain laskuun pienemmissä seutukunnissa Varsinais-Suomessa. Pitkäaikaistyöttömyyden kasvua voidaan hillitä kunnan ja te-palveluiden yhteistyöllä, mutta sen merkittävä alen-

taminen onnistuu vilkkaan työvoiman kysynnän oloissa, kuten Varsinais-Suomessa vuosina 2004-2008. Tuolloin pitkäaikaistyöttömyys supistui alle puoleen viidessä vuodessa.

Turun seutukunta

Turku, Raisio, Lieto, Paimio, Nousiainen, Mynämäki, Sauvo, Masku, Naantali, Kaarina, Rusko

Turun seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 323 289 henkilöä, Vuoden aikana kasvua oli 2 321 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,8 % ja työttömiä työnhakijoita oli 23 381.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Turun seutukunta			
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyys	-	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Salon seutukunta

Somero, Salo

Salon seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 62883 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 507 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,7 % ja työttömiä työnhakijoita oli 4 568.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Salon seutukunta			
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Loimaan seutukunta

Oripää, Aura, Koski Tl, Marttila, Loimaa, Pöytyä

Loimaan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 34 780 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 289 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1612.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Loimaan seutukunta			
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Vakka-Suomen seutukunta

Uusikaupunki, Laitila, Vehmaa, Pyhäranta, Taivassalo, Kustavi

Vakka-Suomen seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 30 969 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 174 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 9,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 316.

Vakka-Suomen seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Turunmaan seutukunta

Kemiönsaari, Parainen

Turunmaan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 22 423 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 28 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 7,6 % ja työttömiä työnhakijoita oli 767.

Turunmaan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Satakunnan ELY-keskus

Pohjois-Satakunnan sk   **6 kk**
 Elinkeinoelämä ja yritystoiminta   0
 Työttömyys   0

Porin sk   **6 kk**
 Elinkeinoelämä ja yritystoiminta   0
 Työttömyys   0

Rauman sk   **6 kk**
 Elinkeinoelämä ja yritystoiminta   +
 Työttömyys   +

Satakunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 222572 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 1095 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,0 % ja työttömiä työnhakijoita oli 14 429.

Satakunnan ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Satakunta on teollisuuden palveluksessa olevalla henkilöstöllä mitaten Suomen teollisuusvaltaisimpia maakuntia. Erikoistunut, vientivetoinen ja monipuolinen teollisuus toimii puskurina suhdannetaantumissa ja helpottaa myös äkillisten rakennemuutosten hoitamista. Merkittävä osa maakunnan suuryrityksistä on ulkomaisessa omistuksessa. Seutukuntien kilpailukykyä ja resilienssiä on selvitetty Turun kauppakorkeakoulun Porin yksikössä tehdyssä tutkimuksessa (Karppinen & Vähäsantanen, 2015). Porin seutu sijoittui teollisuuden henkilöstörakenteen monipuolisuutta mitaten sijalle 8, Pohjois-Satakunta sijalle 11 ja Rauman seutu sijalle 21 maamme 70 seutukunnan joukossa. Seutukuntien kilpailukykyyn tuoreimmassa mittauksessa Rauman seutu oli puolestaan sijalla 5, Porin seutu sijalla 12 ja Pohjois-Satakunta sijalla 44. Satakunnan seutujen muutosjoustavuus ja kilpailukyky ovat siten koko maahan verrattuna varsin hyvää tasoa.

Satakunnan vahvoja aloja ovat teknologiateollisuus, elintarvike- ja pakkausteollisuus, luonnonvarojen hyödyntävä prosessiteollisuus (metsä- ja kemianteollisuus, metallinjalostus ja energiantuotanto), rakennusteollisuus, cleantech sekä teollisuuden teknologiat ja palvelut (mm. logistiikka, ICT, automaatio, suunnittelu ja projektihallinta). Kehittyviä aloja ovat mm. hyvinvointiala sekä elämys-, kulttuuri- ja tapahtumapalvelut. Sote- ja maakuntauudistuksella on merkittäviä myönteisiä vaikutuksia monien alojen, esim. sote- ja henkilöstöpalvelualojen, yritysten toimintaedellytyksiin ja kehittymiseen, kun suuri osa nykyisin julkisena palvelutuotantona tuotettuja palveluja siirtyy maakuntien järjestämisvastuulle. Menossa olevien valtakunnallisten reformien vaikutukset mm. kuntiin ja aikuiskoulutuksen järjestämiseen ja resursseihin ovat huomattavat. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen lähi vuosien suurimmat haasteet liittyvät valtiovalan päätöksiin, joista merkittävimmin vuodelle 2017 kohdistuva n. 13,5 %:n kustannusten leikkaus sekä vuoden 2018 alusta voimaan astuva uusi lainsäädäntö, joilla molemmilla tulee olemaan myöhemmin arvioitavia vaikutuksia alueen työelämälle. Tarve työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen lisääntyy näiden muutosten seurauksena. Ensi vuosi mukaan lukien toisen asteen ammatilliseen koulutukseen kohdistuu neljän vuoden aikana noin 25 %:n kustannusten leikkaukset.

Yksi Satakunnan vahvuuksista, meriklusteri, on elänyt jatkuvasti voimakkaassa muutoksessa. STX:n Rauman telakan toiminnan päättymisestä aiheutuneesta iskusta on toivottu hyvin mm. Rauman kaupungin aktiivisen elinkeinopolitiikan ja kehittämispanosten ansiota. Alueella on myös kyetty hyödyntämään äkillisen rakennemuutosalueen asema, joka päättyy kuluvan vuoden lopussa. Telakan alueella toimiva ja kaupungin omistama Rauma Seaside Industry Park toimii lähes täydellä kapasiteetilla. Vuokrasopimuksia on yli 30 yrityksen kanssa, ja toiminnan välitön työllisyysvaikutus on noin 400 työntekijää. Alueen yhtenä veturiyrityksenä toimiva Rolls Royce Oy työllistää alueella noin 500 henkilöä ja toteuttaa parhaillaan mittavaa investointiohjelmaa. Yrityspuistossa toimiva laivanrakennus- ja korjaustoimintaa uudella verkostomaisella liiketoimintamallilla tekevä Rauma Marine Constructions Oy (RMC) on saanut merkittäviä tilauksia kuluvana vuonna, mm. 68 milj. euron arvoisen matkustaja-autolauttatilauksen. Mayer Werftin Turun telakan saamat uudet tilaukset ja 2020-luvulle ulottuva tilauskanta vaikuttaa myönteisesti myös Satakunnassa,

sillä alueella on merkittävä määrä telakan alihankkijoita ja tavarantoimittajia. Myös Uudenkaupungin autotehtaan hyvä tilanne näkyy positiivisena Rauman seudulla.

Öljyn alhainen hinta on iskenyt voimakkaasti offshore-alaan heikentäen alan tuotteiden kysyntää. Porissa sijaitsevan Technip Offshoren Mäntyluodon telakan tilanne on ollut haasteellinen jo pitkään. Telakan ranskalainen emoyhtiö uutisoi keväällä aikeesta yhdistää voimansa yhdysvaltalaisen FMC Technologiesin kanssa. Toimet uusien sopimusten saamiseksi jatkuvat, mutta nykyinen tilauskanta ei riitä työllistämään nyt työssä olevaa henkilöstöä lokakuun 2016 jälkeen. Telakalla on ollut lomautuksia pitkin vuotta, ja elokuun puolivälissä telakalla käynnistyivät koko henkilöstöä koskevat yt-neuvottelut. Henkilöstön vähentämistarve pyritään toteuttamaan lomautuksin. Meriteollisuus on erittäin verkostoitunut, joten offshore-alan vaikeudet heijastuvat laajasti myös telakoiden alihankkijoihin. Meriklusteriin sisältyy edelleen myös uusia mahdollisuuksia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Kiristyvät turvallisuus-, ympäristö- ja laatuvaatimukset yhdessä yhä haastavampien, esim. arktisten toiminta-alueiden kanssa luovat meriteollisuudelle uutta kasvupotentiaalia. Pilottina meneillään oleva merituulipuiston rakentaminen tuo mahdollisuuden kehittää uusia arktisiin olosuhteisiin sopivia ratkaisuja. Öljyn hinnan mahdollinen nousu tulee pidemmällä tähtäyksellä lisäämään offshore-tuotteiden kysyntää. Myös Porissa kesällä toimintansa aloittanut Suomen ensimmäinen nesteytetyn kaasun (LNG) tuontiterminaali luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja vahvistaa Satakunnan entuudestaan vahvaa asemaa energiamaakuntana.

Satakunnassa maltillisesti jatkuva vuosittainen väkiluvun pieneneminen aiheutuu yhä syvenevästä luonnollisen väestömuutoksen miinusmerkkisyydestä, josta nykyisellään kärsii jo valtaosa maakunnista. Väkiluku väheni vuoden 2016 alkupuoliskolla vajaalla 400 hengellä. Positiivinen nettosiirtolaisuus ei ole pystynyt korvaamaan negatiivista nettosyntyvyyttä ja kuntien välistä muuttoliikettä. Nuorten ja työikäisten osuus on vähentynyt selvästi ja samalla yli 65-vuotiaiden osuus on kasvanut maakunnan ikärakenteessa, jossa alueelliset erot ovat verrattain suuret. Satakunnan alueen työllinen työvoima on ikärakenteeltaan maan vanhimpia. Työelämästä poistuu vuositasolla vajaat 1000 henkeä enemmän kuin työelämäänsä tulee aiheuttaen haasteita osaavan työvoiman saatavuudelle ja kuntien taloudelle luoden jatkuvan tarpeen alueen vetovoimaisuuden kehittämiseksi. Maahanmuuttajien kotouttaminen ja saaminen työelämäänsä on yksi lähitulevaisuuden suurista haasteista sekä sosiaalisesti että taloudellisesti. Kuntiin sijoitettuja pakolaisia on tällä hetkellä runsaat sata ja Satakunnan vastaanottokeskuksissa oleskelee noin 900 maahanmuuttajaa. Vastaanottokeskusten tilanne on haasteellinen, sillä osaa niistä ollaan sulkemassa kuten Harjavallan keskus marraskuussa samanaikaisesti, kun asukasmäärät ovat vielä suuria.

Satakunnan kaltaiselle vientimaakunnalle hyvien liikenneyhteyksien turvaaminen on yksi alueen kilpailukyvyyn avainkysymyksistä. Erityisesti henkilöliikenteen kannalta matkustusajat pääkaupunkiseudulle ovat julkisilla liikennevälineillä liian pitkiä. Hyvillä liikenneyhteyksillä on suuri merkitys yritysten ja väestön sijaintia ohjaavana tekijänä, joten henkilöliikennettä koskien nopeiden ratayhteyksien kehittäminen pääkaupunkiin on Satakunnalle keskeinen liikenteellinen haaste. Myös Porin ja Helsingin välisen lentoliikenneyhteyden turvaaminen on vientiteollisuusmaakunnalle elintärkeää. Porin kaupungin tukirahoitusta on varattu lentoreitille vuoden 2016 loppuun.

Valtatie 8:n yhteysvälin Turku – Rauma – Pori noin 100 miljoonaa euroa maksava perusparannushanke on meneillään jatkuen vuoteen 2018. Yhteysväliä ei kyetä rakentamaan kokonaan suunnitellulle ja liikenteen läpäisykyvyn kannalta riittävälle tasolle ellei tien parantamiseen saada jatkossakin rahoitusta. Seututeiden ja seutujen saavutettavuuden parantaminen ja ylläpitäminen on yksi alueen elinkeinoelämän kannalta tärkeistä tavoitteista. VT 8:n perusparannuksen ja VT 2:n kehittämissuunnitelmien sekä raideliikenteen kehittämisen ohella maakunnassa on priorisoitu Porin ja Rauman satamien kehittäminen. Pääosa Rauman väyläsyvennys-hankkeesta toteutuu vuosina 2016–2017. Porin sataman kannalta keskeinen haaste on radan sähköistys satamaan asti.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Teollisuuden liikevaihto on alentunut edelleen viime vuoden lopulla, joskin kehitys on vaihdellut selvästi aloittain. Elintarvike- ja kemianteollisuuden liikevaihto on kasvanut hieman. Metsäteollisuuden liikevaihto on sen sijaan kohonnut selvästi. Teknologiateollisuudessa on kirjattu selvää laskua etenkin metallien jalostuksessa sekä kone- ja laitevalmistuksessa. Myös metallituotteiden valmistuksen sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden liikevaihto on alentunut. Rakennusala on kasvanut lähinnä korjausrakentamisen ansiosta. Palvelualoilla on päästy kasvuun kiinni kauppaa lukuun ottamatta. Trendinomaisesti jatkuneella metallien hintojen laskulla on moninaisia vaikutuksia alueen metallienjalostajiin. Vaikutus on riippuvainen yrityksen asemasta jalostusketjussa. Hintojen lasku yhdessä heikentyneen euron kanssa on vaikuttanut positiivisesti jalostusketjun loppupäähän. Riippuen asiakaskunnan toimialoista, monien teknologiaa toimittavien yritysten kehitys on ollut positiivista. Kysyntää on ollut erityisesti logistiikan, metsäteollisuuden ja joillain energiateollisuuden aloilla.

Syksyn 2016 Pk-yritysbarometrin mukaan satakuntalaisten yritysten suhdannenäkymät ovat selvästi positiivisemmat kuin viime keväänä. Yleiset suhdannenäkymät lähimmän vuoden aikana ovat Satakunnassa (saldoluku +28) lähes yhtä hyvät kuin koko maassa keskimäärin (+32). 42 % Satakunnassa toimivista yrityksistä uskoo liikevaihdon kasvavan ja vain 12 % pienenevän seuraavan 12 kuukauden aikana. Myös selvästi useampi arvioi tilausten määrän ja kapasiteetin käyttöasteen kasvavan kuin pienenevän. 45 % alueen pk-yrityksistä on joko voimakkaasti tai mahdollisuuksien mukaan kasvuhakuisia. Kasvuhakuisien yritysten osuus on kasvanut viime keväästä, kuten myös yritysten investointihalukkuus. Odotukset henkilöstön määrän kehityksestä ovat myös nyt lievästi positiiviset, joskin hieman heikommat kuin koko maassa keskimäärin.

EK:n elokuussa julkaisema suhdannebarometri antaa suhdannenäkymistä hieman pessimistisemmän kuvan. Lounais-Suomessa suhdannetilanne on teollisuudessa ja rakentamisessa normaalia huonompi. Suhdanteiden ei myöskään lähikuukausina odoteta paranevan. Palvelujen osalta suhdannetilanne on myös tavanomaista synkempi, mutta suhdannenäkymät ovat varovaisen myönteiset.

Osalla teollisuutta näkymät ovat kohtuulliset, joskin yrityskohtaiset erot ovat suuria. Teknologiateollisuuden muutaman suuren työllistäjäyrityksen kohdalla on epävarmuustekijöitä ja riskejä. Kasvuodotuksia on esimerkiksi laivanrakennuksessa, robotiikka- ja automaatioalalla ja metsäteollisuudessa. Satakunnan yhtenä vahvuutena on erityisesti Porin ja UI-

vilan seuduille keskittynyt automaatio- ja robotiikka-alan klusteri, johon kuuluu yli 30 yritystä. Klusteri työllistää Satakunnassa runsaat 600 työntekijää. Alan liikevaihto ja työpaikat ovat lisääntyneet viimeisen viiden vuoden aikana huomattavasti teollisuuden keskimääräistä kasvua enemmän. Rauman seudulla potentiaalisia kasvualoja ovat meriteollisuuden erikoisosaamista edellyttävät toimialat, ympäristöteknologinen teollisuus, kemianteollisuus sekä elintarviketeollisuus. OL 3:n käyttöönoton viivästymisen vaikutus näkyy edelleen työllisyyden kannalta positiivisena. Sähköntuotannon voimalassa on määrä alkaa tämänhetkisen tiedon mukaan v. 2018. Myös elintarvikealan kehitys on Satakunnassa ollut pitkään vakaata, vaikka Venäjään kohdistuvilla pakotteilla ja vastatoimilla on tilanteeseen vaikutusta ainakin epäsuorasti. Positiivisena signaalina on HKScanin uuden tehdashankkeen ohella se, että uusia elintarvikealan yrityksiä on perustettu tai laajentanut toimintaansa Satakuntaan mm. perunanjalostukseen ja kasvihuoneviljelyyn liittyen. Suunnitteilla on myös suuren mittaluokan avomerikalankasvattamo Luvialle.

Maatalouden yrittäjätulo laskee edelleen kaikissa tuotantosuunnissa Euroopan sisämarkkinoiden kiristyneen kilpailun ja matalampien tuottajahintojen vuoksi. Maidontuotannossa haastava tilanne jatkuu, kun kireä kilpailu ja kasvavat tuotantomäärät Euroopan markkinoilla ja Venäjän asettama elintarvikkeiden tuontikielto heikentävät markkinatilannetta ja maidon tilityshinnat ovat alhaiset. Hintataso viljakasveilla näyttää jäävän matalaksi eikä maatalojen tuloissa ole odotettavissa kasvua. Heikosta tulotilanteesta huolimatta Satakunnan maatiloilla on kuluvana vuonna uskallettu tehdä isojakin investointeja tuotannon laajentamiseen sekä pellon kasvukunnon ja tuotanto-olosuhteiden parantamiseen. Siipikarjanliha-markkinoille tulleen uuden toimijan Kronfågel Oy:n tulo Suomen markkinoille on osaltaan vaikuttanut tuotantokapasiteetin laajennusinvestointeihin.

Sahatavaran, sellun ja kartongin vienti on ollut kasvussa tänä vuonna, mutta paperin tuotannon väheneminen jatkuu. Erityisen hyvin on kehittynyt kuusisahatavaran vienti. Parantuvat metsäteollisuuden näkymät heijastuvat myös hakkuiden ja puukaupan vilkkauteen. Vuonna 2016 yksityismetsien puunmyyntitulojen odotetaan kohoavan, kun sekä hakkuut että puun hinnat nousevat hienoisesti. Metsäteollisuuden tulevat investoinnit (mm. Äänekoski) vaikuttavat lähitulevaisuudessa positiivisesti erityisesti kuitupuun kysyntään Satakunnassa.

Kaupan ja palvelualan yritysten kysynnässä talouden epävarmuus ja ostovoiman heikentyminen näkyvät edelleen selvästi. Kaupan rakennemuutos ja keskittyminen jatkuvat. Isot kauppakeskusinvestoinnit ja alan yleinen rakennemuutos ml. verkkokauppa vaikuttavat asiakasvirtoihin. Tyhjiä liiketiloja on niin kaupungeissa kuin kuntakeskuksissakin ja erikoiskauppojen tilanne etenkin pienemmillä paikkakunnilla on haasteellinen. Aukioloaikojen vapauttaminen on hyödyttänyt lähinnä isoja kaupan yksiköitä ja niiden asiakasvirrat ovat kasvaneet, kun pienillä kaupoilla tilanne on ollut päinvastainen. Aukioloaikojen vapauttamisen ei juurikaan arvioida lisänneen työllisyyttä. Satakunnan ammattikorkeakoulun kampuksen siirtymisen vuoden 2017 syksyllä kaupungin keskustaan arvioidaan lisäävän jonkin verran kaupan ja palvelujen kysyntää Porin ydinkeskustassa. Raumalle on tulossa suuri kauppakeskus, jota pyritään nivomaan yhteen Vanhan Rauman kauppojen kanssa yhtenäiseksi kauppa-alueeksi. Elintarvikekaupan kiristynyt tilanne ja ruuan hintakampanjoinniti on pakottanut kaupat tehostamaan toimintojaan, jonka myötä uhkana on alan työpaikkojen väheneminen.

Maakunnassa on suunnitteilla ja meneillään erittäin merkittäviä investointeja sekä yritysettä julkisella sektorilla, mikä osaltaan vahvistaa uskoa elinkeinoelämän näkymien paranemiseen. Porin seudun käynnissä tai tiedossa olevien investointien määrä ylittää selvästi puolen miljardin euron rajan. Suurimmat yksittäiset investoinnit liittyvät Tahkoluodon Merituulipuistoon (120 M€), uuteen rikkihappotehtaaseen (90 M€) ja muihin Harjavallan suurteollisuuspuiston investointeihin, juuri valmistuneeseen Tahkoluodon LNG-terminaaliin (81 M€), sekä Satakunnan ammattikorkeakoulun kampukseen (40 M€), johon ammattikorkeakoulu siirtyy keväällä 2017. Kampuksen välittömään läheisyyteen suunnitellaan matkakeskusta. Harjavallan suurteollisuuspuiston lähes 200 miljoonaa euroa lähentelevillä investoinneilla (toteuttajina mm. Boliden ja Norilsk Nickel, AGA) pohjustetaan tulevien vuosien ja vuosikymmenten toimintaedellytyksiä.

Myös Rauman seudulla on vireillä tai toteutumassa noin puolen miljardin suuruiset yritysinvestoinnit, mm. kauppakeskukseen, metsäteollisuusklusteriin, Lakarin teollisuusalueelle, telakka-alueelle ja satamaan investoijina mm. Forchem Oy, HKScan, Rolls Royce Oy, RMC Oy ja satamaoperaattori Euroports Oy. HKScan rakentaa Lakariin uuden broilerintuotantoon erikoistuneen tehtaan. Noin 25 000 neliömetrin tehdasrakennuksen, koneiden, infrastruktuurin ja järjestelmien arvo on noin 80 miljoonaa euroa. Uuden tehtaan pitäisi valmistua vuoden 2017 lopulla. Raumalle nouseva tehdas korvaa HKScanin nykyisen tehtaan Eurassa. Uuden tuotantolaitoksen ja lisääntyvän automaation myötä tehtaan kokonaistyöpaikkojen määrän arvioidaan vähenevät noin 250:llä nykyiseen verrattuna. Rolls-Royce Oy:lla ovat alkaneet mittavat investoinnit tuotantotiloihin ja nykyisten toimitilojensa modernisointiin Raumalla. AGAn Raumalle kaavaileman LNG-terminaalin rakentaminen on viivästynyt ja saattaa jäädä alhaisen öljyn ja muiden energiaraaka-aineiden muuttuneiden hintasuhteiden vuoksi toteutumatta. Myös Rauman kaupunki toteuttaa merkittäviä, yhteismäärältään noin 60 milj.euron infrastuktuuri-investointeja mm. Rauman sataman meriväylän syventämiseen sekä Lakarin teollisuusalueen kunnallistekniikkaan ja eritasoliittymään liittyen. Suurten investointihankkeiden arvioidaan aikaansaavan rakennusalan eri ammattilaisten työpaikkojen lisääntymistä ainakin 500 henkilöllä.

Pohjois-Satakunnassa Kankaanpäässä maailman johtava kevyiden teräsohutlevypintaisten sandwich -katto ja seinäelementtien valmistaja Kingspan Oy laajentaa toimitilojaan ja tuotantoaan. Tehdasinvestoinnin myötä Kankaanpään tuotantolaitos ryhtyy valmistamaan uusimman sukupolven eriste-elementtejä koko Pohjoismaiden markkinoille. Uusi tuotantolinja valmistuu alkuvuodesta 2017.

Tuulivoimarakentaminen on Satakunnassa edelleen voimakasta huolimatta hallituksen aikeista uusia tuulivoimaa koskevaa tukijärjestelmää. Suunnitteilla tai toteutumassa on edelleen useita uusia tuulipuistoja Porin seudulla, joista yksi on Tahkoluodon edustalla jo rakenteilla oleva 10 voimalan merituulipuisto. Tuulivoimaa on rakennettu runsaasti myös Pohjois-Satakunnassa. Rauman Lakarin alueelle kaavaillaan Suomen tähän asti suurinta aurinkovoimalaa.

Yrityksiä on perustettu vuoden 2016 ensimmäisellä vuosineljänneksellä hieman vähemmän kuin vuosi sitten. Starttirahalla aloittaneita yrityksiä on kuitenkin tammi-heinäkuussa ollut saman verran kuin vuosi sitten. Kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan on, mutta se ei ehkä realisoidu niinkään perinteisenä yritysverustantana, sillä erityisesti on lisääntynyt sivutoi-

minen yrittäjäyys ja eri muodoissa tapahtuva ”kevyt/laskutus-yrittäminen”. Ilmiö saattaa pidemmällä aikavälillä merkitä työpaikkojen vähenemistä yrityssektorilla, kun itsensä työllistäjien määrä lisääntyy, mutta työnantajayrityksiä ei synny toimintansa lopettaneiden tilalle. Lopettaneita yrityksiä on viimeisimmän tilaston (IV-neljäsnes 2015) mukaan ollut selvästi vähemmän kuin vuotta aikaisemmin, mutta Satakunnassa arvioidaan yritysten lopettamisen lisääntyneen vuoden loppupuolella. Konkursseja on ollut Satakunnassa alkuvuonna enemmän kuin vuosi sitten. Koko maassa konkurssien määrä on laskenut.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Maakunnan ikärakenteesta johtuen työvoimasta poistuu eläkkeelle lähivuosina suuri määrä työvoimaa. Eläkepoistumasta johtuen uutta työvoimaa tarvitaan myöskin niillä aloilla, joilla työvoiman kokonaismäärä ei kasva. Poistuma on lähivuosina noin 3 000 henkilöä vuodessa. Vastaavasti työelämään tulevien määrä on vain reilut 2 000 henkilöä.

Irtisanomisista on ollut alkuvuonna selvästi vähemmän kuin vuotta aiemmin. Irtisanomiset ovat myös kohdistuneet teollisuutta enemmän palvelualoille. Palvelualoilla irtisanomiset ovat kohdistuneet tasaisesti useille alatoimialoille. Teollisuudessa työpaikkoja on eniten menetetty metallituotteiden valmistuksessa. Työvoiman kysyntä on edelleen heikkoa. Uutta työvoimaa tarvitaan lähinnä vain korvaamaan eläkepoistumaa ja aina ei korvata edes eläkepoistumaa, varsinkaan julkisella sektorilla. Tammi-heinäkuussa TE-toimistoon ilmoitettuja uusia avoimia työpaikkoja on kuitenkin ollut hieman enemmän kuin viime vuonna samaan aikaan. Suurin kysyntä kohdistuu palvelu- ja myyntityöntekijöihin. Eniten ovat lisääntyneet erityisasiantuntijoiden, erityisesti tekniikan alan, avoimet työpaikat. Sen sijaan etenkin toimisto- ja asiakaspalvelutyössä avoimia työpaikkoja on ollut vuoden takaista vähemmän. Työvoimaa on loppukesällä tullut tarjolle mm. myynnin, teollisuuden, rakentamisen, hoitoalan ja kuljetusalan työntekijöissä. Leimallista on, että osin samoilla aloilla kuten myyntityössä ja rakennusosalalla on myös työvoiman kysyntää.

Edelleen varsin heikkona jatkuva työmarkkinatilanne näkyy TE-toimiston syksyn ammattibarometrin arvioissa. Ammatteja, joissa arvioidaan olevan ylitarjontaa työvoimasta, on selvästi enemmän kuin niitä, joissa työvoimasta on pulaa. Ylitarjonta-ammattit jakautuvat monille ammattialoille. Seuraavan puolen vuoden aikana Satakunnassa arvioidaan olevan ylitarjontaa etenkin metalli- ja konepaja-alan työntekijöistä, kuten hitsaajista ja kaasuleikkaajista sekä ohutlevyseleistä. Lisäksi paljon ylitarjontaa on ollut jo pitkään yleissihteereistä. Eniten pulaa arvioidaan olevan monissa terveydenhuollon ja rakennusalan ammateissa. Terveydenhuollon alalla pula koskee eri alojen lääkäreitä, hammaslääkäreitä, kuulontutkijoita ja puheterapeutteja sekä farmaseutteja. Toisaalta lähihoitajista on jo ylitarjontaa. Rakennusosalalla pulaa on esimerkiksi rakennusalan työnjohtajista, kirvesmiehistä ja rakennuspuuseleistä, kattoasentajista ja -korjaajista, putkiasentajista sekä rakennussähköasentajista.

Lähiajan työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden tarkastelussa Satakunnassa on tarvetta teknologiateollisuudessa automaatiotekniikan, robotiikan ja kunnossapidon osaajista, rakennusteollisuudessa korjausrakentamisen osaajista, elintarviketeollisuudessa elintarviketeknologian osaajista sekä sosiaali- ja terveysalan osaajista. Digitalisaatio on lisäksi tuonut tullessaan uusia osaamistarpeita mm. hyvinvointiteknologian ja pelillisyyden alueil-

la. Potentiaalia nähdään olevan myös ns. Cleantech-toimialalla. Ammatillisen perus-, lisä- ja täydennyskoulutuksen tehtävänä on vastata maakunnan osaaja- ja osaamistarpeisiin. Koulutusten keskeisenä haasteena on hakijoiden työ- ja elinkeinoelämän tarpeista poikkeava kiinnostus eri aloja kohtaan.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Työttömien työnhakijoiden määrä on alkuvuoden jälkeen ollut hieman vuoden takaista alemmalla tasolla. Lomautettuja on kuitenkin ollut viimevuotista enemmän. Tammi-heinäkuussa viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna eniten työttömien määrä on alentunut ammatteihin kuulumattomien ryhmässä. Myös esimerkiksi rakennustyöntekijöiden ja teollisuuden prosessityöntekijöiden työttömyys on alentunut. Työttömien määrä on pääammattiryhmittäin tarkasteltuna kasvanut eniten palvelu- ja myyntityössä sekä asiantuntijatehtävissä. Esimerkiksi sairaanhoitajien työttömyys on selvästi kasvanut. Myös hitsaajia ja kaasuleikkaajia on ollut viimevuotista enemmän työttöminä. Satakunnassa oli heinäkuun lopussa työttömiä työnhakijoita 14 870, mikä on 140 vähemmän kuin vuosi sitten.

Vaikka työttömien kokonaismäärä on jo kääntynyt hienoiseen laskuun, on yli vuoden työttömänä olleiden pitkäaikaistyöttömien määrä edelleen kasvanut. Ikä korreloi voimakkaasti työttömyyden keston kanssa eli mitä korkeampi ikä niin sitä pitempi on työttömyyden kesto. Työttömäksi jäävistä suurella osalla työllistymisen esteenä on korkea ikä, työrajoitteisuus ja koulutuksen puute. Pitkäaikaistyöttömistä 65 % on yli 50-vuotiaita. Yli 60-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien määrä on kuitenkin laskenut viime vuodesta. Lisäksi Lex Lindströmin toteuttaminen päästää yli viisi vuotta työttömänä olleet 60 vuotta täyttäneet eläkkeelle. Näitä on Satakunnassa noin 300. Toisaalta alle 25-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien määrä on kaksinkertaistunut. Tosin nuorten osuus pitkäaikaistyöttömistä on edelleen hyvin alhainen.

Porin seutukunta

Harjavalta, Huittinen, Kokemäki, Merikarvia, Nakkila, Pomarkku, Pori, Ulvila

Porin seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 138268 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 500 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 9 814.

Porin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0

Arviointiasiteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Rauman seutukunta

Eura, Eurajoki, Rauma, Säkylä

Rauman seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 64855 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 404 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,7 % ja työttömiä työnhakijoita oli 3 538

Rauman seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pohjois-Satakunta

Honkajoki, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Lavia, Siikainen

Pohjois-Satakunnan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 19 449 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 191 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 12,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 077.

Pohjois-Satakunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pirkanmaan ELY-keskus

Luoteis-Pirkanmaan sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja

yrittömyys

0

Työttömyys

0

Ylä-Pirkanmaan sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja

yrittömyys

0

Työttömyys

0

Lounais-Pirkanmaan sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja

yrittömyys

0

Työttömyys

0

Tampereen sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja

yrittömyys

0

Työttömyys

0

Etelä-Pirkanmaan sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja

yrittömyys

0

Työttömyys

0

Pirkanmaalla asui vuoden 2015 lopussa noin 507 000 henkilöä joista Tampereella 44 prosenttia. Vuoden 2015 aikana väestö kasvoi 3 450 henkilöllä. Väestö kasvoi maakuntien kärkipäässä. Vuonna 2015 Pirkanmaalla oli lähes 35 000 yritysten toimipaikkaa, joissa työskenteli noin 130 000 henkilöä. Vuoden 2016 tammikuu-kesäkuun aikana Pirkanmaalla työttömien osuus työvoimasta oli keskimäärin 15,6 ja työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin 38 090 henkilöä. Työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi kolme prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta. Uusia avoimia työpaikkoja oli keskimäärin tarjolla 3 666 kpl vuoden 2016 alkupuolella. Määrä on poikkeuksellisen suuri. Näin suurta uusien avoimien työpaikkojen määrää ei ole ollut kymmeneen vuoteen.

Pirkanmaan ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0

Arviointisteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Alueen talous on samalla tasolla kuin aikaisempina vuonna. Muutosta ei myöskään ole näköpiirissä odotuksista huolimatta. Seutukuntien välillä on kuitenkin nähtävissä eroavaisuuksia. Pirkanmaan työllisyystilanteen ongelmasta vaikein korjattava on kohtaanto-ongelma, joka osittain liittyy työvoiman liikkuvuuden, yritysten kasvaneen vuokratyövoiman käyttöön ja etuusjärjestelmän haasteisiin. Muut työvoimatilanteeseen liittyvät vaikeudet ovat rakennetyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys, joita tarkemmin käsitellään kohdassa työvoiman rakenteen ja määrän kehitys. Yritysten talous on kohtalainen, velka-astetta nostetaan toiminnan ylläpitämisen vuoksi sekä kasvun kehittämiseen, tosin velkaantumista koetetaan välttää. Toimialojen ja toimialan sisällä yritysten tilanteet vaihtelevat paljon. Kokonaisuutena tilanne on niin talouden kuin työllisyyden kehityksen osalta tasaantunut vuoden 2016 aikana. Työttömyyden kasvu ei ole kuitenkaan vuoden 2016 aikana hidastunut odotetusti, vaan suunta näyttää edelleen olevan hieman negatiivinen huolimatta uusien avoimien työpaikkojen määrän kasvusta. Uusia avoimia työpaikkoja on ollut vuoden 2016 aikana enemmän kuin 10 viime vuoden aikana on vuositason seurattuna ollut. Teollisuus ja rakentaminen ovat jonkin verran elpyneet ja vuoden 2015 tilanteeseen verrattuna muutos on jo huomattava. Maailmantalouden merkitys korostuu Pirkanmaalla kuten koko Suomessa johtuen väestön hajanaisuudesta ja siitä etteivät maakunnat pysty tarjoamaan kunnollisia toimivia sisämarkkinoita Uudenmaan maakuntaa lukuun ottamatta. Edes Pirkanmaa ei siis ole riittävän väestörikas mahdollistamaan palvelualan kasvamisen johtavaksi talousveturitoimialaksi. Yritysten oma arvio on lievästi positiivisen puolella ja taustalla odotukset ovat noususuuntaiset, varsinkin vientitoimintaa harjoittavien yritysten osalta. Työtä jatkossa on tarjolla vähemmän kuin on totuttu näkemään ja muutoksen tarve työajan ja työsuhteen keston osalta olisi mietittävä uudestaan. Yrityssektorilta perusteellisuus ja rakentaminen ovat kasvualoja. Kaikkien toimialojen osalta liikevaihdon odotetaan kasvavan kuluvan vuoden 2016 sekä vuoden 2017 aikana. Yritysten rahoituksen tarve on entisellään ja käyttöpääoma on hyvällä tasolla. Tämä tarkoittaa kassavirran olevan kunnossa sekä maksuvalmiuden olevan hyvä. Yrityssektorilla Bioenergialta, biotaloudelta ja cleantech-alalta yleisesti ottaen, sekä teolliselta internetiltä odotetaan voimakasta kasvua alueen toimintaympäris-

töissä ja synnyttävän lisää innovatiivista kehitystyötä myös muiden toimialojen sisälle. Työpaikkojen syntyminen näiden alojen kautta onkin sitten kysymysmerkki. Valitettavaa on kuitenkin, että yrityksemme ovat jälkijunassa digitalisaation osalta verrattuna kilpailijamaihin. Olisiko tämäkin merkinä siitä, että yritysten ongelmien syynä on monessa asiassa ”ikääntyminen”? Kaupan alan yllättävä henkilöstömäärien lasku ei näytä hyvältä, mutta alan liikevaihdon kasvu saattaa kuitenkin olla positiivinen vuoden 2016 lopulla. Joulumyynti ratkaisee huomattavan paljon koko toimialan vuoden tuloksesta. Kumi- ja muoviala investoi Pirkanmaalla hyvin, lisäksi alan liikevaihdon kehitys on ollut tasaisesti nouseva. Uutta teknologiaa sekä erilaisia materiaalien yhdistämisellä sovelletaan muovialan tuotekehittelyssä nyt aiempaa enemmän. Uusiokäyttö on päivän sana myös muilla tuotantoaloilla. Kierrätysosaamisen kaupallistaminen olisi yksi hyödyllinen sekä taloudellisesti kannattava vientituote. Kemian alan vienti vetää hyvin ja kasvua haetaan uusilta markkinoilta lähinnä Kauko-Idästä ja Etelä-Amerikan ABC-valtioista.

Pirkanmaalaiset yritykset ovat vahvoja erityisesti bioenergiaa, puhtaita prosesseja ja energiatehokkuutta koskevista ratkaisuista. Biolääketieteen kehtona Pirkanmaa rooli on vahva. Cleantech on vientivetoista liiketoimintaa – suurimmalla osalla yrityksistä yli puolet liikevaihdosta tulee viennistä. Tärkeimmät vientimarkkinat Pirkanmaalle olivat kuten koko maalle Saksa, Kiina, Ruotsi, Ranska ja Venäjä. Parhaat kasvunäkymät lähivuosina löytyvät suomalaisyritysten näkemyksen mukaan Kiinasta, Venäjältä, Saksasta, Ruotsista ja Brasilialta. Myös Intian ja Meksikon sekä monien EU-maiden markkinat kiinnostavat pirkanmaalaisyhtiä. Lisäksi Yhdysvallat on vuodesta toiseen säilyttänyt asemansa kiinnostavana vientimaana. Uusia kohdemaita on Iran sekä Saudi-Arabia. Pirkanmaan yritysten lukumäärä olisi hieman laskenut. Määrä vuoden 2015 lopussa oli 34 949 kpl, muutos vuoden 2014 lopun tilanteesta vähennystä 185 kpl. Robotiikan odotetaan tuovan suuria mullistuksia tuotantoon ja työelämään. Tosiasiassa saattaa olla, että muutokset eivät ole kuitenkaan kovinkaan radikaaleja, vaan täydentävät ja helpottavat päivittäisiä toimia niin töissä kuin kotona. Sovelluspalvelut varmasti yleistyvät. Huomioitava on, että ala ei työllistä pelkästään korkeasti koulutettuja, vaan mm. elektroniikka-asentajia ja konetekniikan osaajia, sekä kaupallisen koulutuksen omaavia. Alan näkymät Pirkanmaalla eivät ole kovin erikoiset. Kysyntää ilmeisesti ei ole niin paljoa kuin voisi toivoa. Sama tilanne on monen isomman konepajayrityksen osalta. Tuotanto saattaa olla osittain tappiollista, mutta henkilöstö yritetään pitää töissä. ELY-keskus on panostanut mm. yritysrahoituksen kautta alueen yritystoimintaan, rahoitus on myönnetty kehitystyöhön sekä uusiin innovatiivisiin ratkaisuihin ja tuotekehitykseen. Aluehallintouudistuksen kuten Sote-uudistuksenkin suhteen odotuksen ovat positiiviset ja niiden vaikuttavuus yksityisten palvelujen kasvun osalta saattaa tehdä hyvää Pirkanmaan taloudelle lähivuosina.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Vuoden 2016 tärkeimmät Pirkanmaan talouden kasvu-uralle ohjanneet toiminnot olivat asunto- ja korjausrakentaminen, liike-elämän palvelut, sekä nyt vuoden verran kestänyt lievä teollisuuden kasvu. Tosin kasvu ei tapahdu koko teollisuuden osalta, vaan muutamilla toimialoilla kuten kemian teollisuuden sekä metsäteollisuuden sektoreilla. Näiden toimi-

alojen odotetaan kasvavan 3 prosentin verran vuositasolla, mutta vienti kasvaisi mm. kemian teollisuuden osalta jopa 6 prosenttia. Teknologiaan sitoutunut toiminta hiipuu jonkin verran, mutta odotettavissa on uusien pienehköjen yritysten esiinmarssi jopa vientitoimintaan.

Maakunnassa kasvua ei voi enää jatkossa hakea pelkästään korkean teknologian kautta, vaan taloutta kannattelevat voimat ovat olleet todellisuudessa pitemmän aikaan muilla toimialoilla. Pirkanmaalla kuten muualla Suomessa kasvu syntyy perus/bulkkituotteiden kautta. Kasvua tapahtuu kuitenkin eniten teollisuuden ulkopuolella, kuten liike-elämän palveluissa, turvallisuusalalla ja finanssisektorilla. Pelkästään palvelusektori ei nosta Pirkanmaata kasvu-uralle, vaan tilanteeseen vaaditaan teollisuuden tehokkaampi läsnäolo. Rakentaminen elpyy, varsinkin uudisrakentamisen voimakkaan kasvun odotetaan alkavan ensi vuonna. Valtaosalla toimialoista tehtiin vuoden 2016 alkupuolella kohtalainen tulos. Vuosi 2016 näyttää siltä, että kansalaisten kulutettavissa oleva tulo on supistumassa ja tämä vaikuttaa erityisesti kaupan- ja palvelualan tulokseen sekä tätä kautta myös teollisuuden toimialoihin. Toimitilojen osalta tilanne on hyvä, tarjolla on monimuotoisia ja erikokoisia toimitiloja niin teollisuudelle kuin muille toimialoille. Ongelmia kuitenkin on; vuokrataso varsinkin taajama-alueella sekä Tampereen seutukunnan alueella on edelleen hieman liian korkea. Tilanne näkyy parhaiten keskusta-alueiden tyhjinä toimitiloina. Myös teollisuustilojen vuokrat taajamien tuntumassa ovat korkeita. Samalla ongelmana on teollisuustilojen koko. Tilat ovat edelleen liian suuria tämän hetkiseen tarpeeseen. Talouden tilastollisten tunnuslukujen tarkemman analyysin osalta voidaan todeta, että yritysten liikevaihto on pysynyt lähes entisellään ja talous kestää hyvin markkinatilanteen heikkenemisen vielä jonkin aikaa, mutta henkilöstön määrää on vähennetty, mikä viittaa kuitenkin matalaan kasvun lähiaikoina. Korjausliike parempaan suuntaan on odotettavissa vuoden 2017 kahdella ensimmäisellä vuosineljänneksellä. Arvioiden yhteenveto oli se, että elinkeinoelämän näkymät ovat samalla tasolla aikakin 12 kuukauden ajan. Tilanteen parantuminen arveltiin tapahtuvan vasta yli 12 kk kuluttua. Yleisesti viennin suhdannenäkymät ovat positiivisen oloiset; yli 70 prosenttia kokee tilanteen paranevan tai ainakin säilyvän entisen kaltaisena kuluvan vuoden aikana.

Vientikauppa näyttäisi elpyvän vuoden 2017 aikana hyvin, samoin kannattavuus on huomattavasti parempi kuin vuonna 2016. Myös keskisuuret toimijat ovat huomanneet viennin merkityksen liikevaihdon kasvattajina ja pienet yritykset reagoivat vientiin niin, että mahdollisuudet saada oma osaaminen ja tuote paremmin suurille markkinoille. Kokonaisuudessaan pk-yritysten näkymät ovat hyvät ja odottavan positiiviset. Yhteenvetona voi sanoa, että vientiyritysten tilanne on kohtalainen ja seuraava vuosi, eli 2017 kertoo olisiko vuoden 2018 aikana tapahtumassa merkittävä kasvu kansantaloudessa. Kokonaisuudessaan saatetaan kuitenkin käydä niin, ettei 2017 ole kovinkaan paljoa parempi vuosi vientimarkkinoilla, koska kysyntää ei todennäköisesti ole nykyistä enempää. Yrityksistä normaalia suurempi määrä suunnittelee investoivansa vuonna 2017, tosin osa joutuu tekemään tuotantolaitteiden uusimisen niiden ikääntymisen vuoksi, ei varsinaisen kasvuhakuisuuden vuoksi. Investointien arvioidaan kuitenkin olevan kannattavia toimenpiteitä tehtäväksi loppuvuodesta 2016 jos yrityksen talous edelleen mahdollistaa hankinnan.

Pk-sektori odottaa myös henkilöstön määrän kehityksen olevan positiivinen, suhdannenäkymät yleisesti olisivat positiivisen oloiset. Pk-sektorin yritykset ovat myös kohtalai-

sen kasvuhakuisia sekä harjoittavat suoraa vientitoimintaa enemmän kuin aiemmin. Vientin suunnalla on kyllä muutamia suurehkoja tilauksia tullut myös Pirkanmaalle. Pääsääntöisesti vientiä harjoittavien yritysten liikevaihdosta viennin osuus on kolmannes, eli kohtalaisen paljon. Vienti keskittyy pääsääntöisesti lähialueille ja ennen kaikkea EU-alueelle.

Kehittämiskohteina tärkein on edelleen markkinoinnin kehittäminen, toinen merkittävä osa-alue on yhteistyö muiden yritysten kanssa sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä koulutustarpeet. Suurin ongelma on Pk-sektorilla rahoituksen saatavuus sekä vakuuksien puuttuminen jotta rahoitus järjestyisi. Rahoitustarpeet kohdistuvat investointihyödykkeisiin ja kasvun rahoittamiseen. Edelleen ongelmana on digitaalisten työkalujen käytön rajallisuus. Kotisivut, sosiaalinen media ja pilvipalvelut ovat hyvin hallinnassa, mutta verkkokauppa, big datan ja teollisen internetin hyödyntäminen on hyvin matalalla tasolla. Pk-puolen yrityksissä alle puolet on suunnitellut sukupolven vaihdosta lähimmän 10 vuoden aikana.

Muutamien yritysten mittavat hankkeet tuovat Tampereen lähikuntiin lisätyövoiman palkkaamiseen liittyviä positiivisia signaaleja. Koko yrityskannan tilaustilanne on yritysten omasta mielestä kohtalaisella tasolla, mutta aikajänteeltään lyhyitä ja yleistilannetta leimaa epävarmuus. Kasvuyritysten määrä on säilynyt taantumasta huolimatta hyvällä tasolla ja todennäköisesti kuluva vuosi 2016 tuottaa enemmän kasvuyrityksiä kuin vuosi 2015. Teknologiateollisuus, jonka muut teolliset toimialat imaisevat sisäänsä, kattaa 50 % ulkomaan viennistä. Puolet viennistä suuntautuu EU-alueelle, joka omalta osaltaan on aiheuttanut alan tilanteen heikot näkymät. Aasian osuus on noin 15 %, Pohjois-Amerikan 10 %, Kasvavat markkina-alueet kattavat vain noin 7 prosenttia koko viennistä. Venäjän osuus on laskenut paljon ja laskee jatkossakin. Tärkein vientiartikkeli on tietotekniikan alan tuotteet. Tilauskannan odotetaan kasvavan vastavuoden 2017 aikana. Ala on menettänyt Pirkanmaalla vuoden 2008 jälkeen noin 15 prosenttia työllisestä työvoimasta. Valitettavaa on, että teknologiateollisuuden työpaikosta puolet on alihankintayrityksissä ja toimialan liikevaihdosta osuus on kolmannes.

Hankkeet, joita Pirkanmaalla tehdään, ovat suuria ja merkittäviä. Niiden odotetaan tuottavan tuhansia uusia pysyviä työpaikkoja muutamien vuosien aikana. Hankkeet herättävät tunteita. Varsinkin junanradan päälle rakennettavasta jättiareenasta ja sitten raitiotiestä aiheutuva keskustelu on ollut vilkasta mutta vaakakupissa painaa myös niiden työllistävä vaikutus kaupungissa sekä vaikuttavuus koko seutukunnan alueella. Tampereen vetovoimaisuuden lisääminen on välttämätöntä ja siitä hyötyisi koko maakunta. Koulutetun ja osaavan väestön viihtyvyyden parantamisen merkitys kasvaa, jota suurhankkeet omalta osaltaan lisäävät tai mahdollistavat. Pirkanmaalla varsinkin Tampere nousee ja kasvaa hyvää vauhtia. Kun yhdistetään kaikki keskustan ja lähialueiden isot rakennushankkeet, listasta tulee pitkä ja vaikuttava. Tampere on panostanut valtavasti kaupungin kehittämiseen, koska sen väkiluku kasvaa muutamalla tuhannella joka vuosi. Pelkästään keskustaan muuttaa ennusteen mukaan tuhat uutta asukasta joka vuosi seuraavat parikymmentä vuotta. Kaupunki tähtää vetovoimaisuuteen ja kilpailukykyyn. Uutta näkemystä edustaa, kun kaupunki suunnittelee tekevänsä uusia saaria asumista varten Näsijärven rantaan. Lisäksi uusi Torni-hotelli on avannut näkymiä uudenlaiseen tornirakentamiseen keskustassa. Torni ei jää ainoaksi, sillä jo nyt sen läheisyyteen nousee 21-kerroksinen asuintalo Luminary ja lisää on piirretty viereen Tullin alueelle. Kaikkein korkein syntyy tulevan Kansi ja

areena -hankkeen yhteyteen, kiskojen päälle aseman eteläpuolelle. Se olisi vielä muutama kerroksen korkeampi kuin 88-metrinen Torni-hotelli. Nyt asuntorakentamisen kohteina ovat varsinkin rannat. Kun Rantaväylän tunneli syksyllä avautuu, alkaa Ranta-Tampellan rakentaminen, mistä tulee satoja asuntoja järvinäkymin.

Suurin kohde alkaa vasta vähän myöhemmin. Kaupunki aikoo rakentaa Lielahteen Näsijärven rantaan kokonaan uuden kaupunginosan, Hiedanrannan, joka vastaa kokoluokaltaan uutta Hervantaa. Hiedanranta on tulevaisuuden kaupunginosa. Hervannan kokoinen, mutta modernia ajattelua edustava alue, joka muodostuu länsipuolelle hienoimmalle mahdolliselle paikalle ja entiselle tehdasalueelle muutamien kilometrien päähän keskustasta. Pyhäjärven puolelle keskustaan on suunnitteilla iso uusi asuinalue, Eteläpuisto. Moni asia kytkeytyy toisiinsa, sillä esimerkiksi Ranta-Tampella syntyy, koska autot siirretään tieltä pois tunneliin. Ratikan puolestaan on määrä liittää esimerkiksi juuri uusi Hiedanranta keskustaan. Ja sen asuntosaaret syntyisivät osittain louhoksesta, joka syntyy, kun keskustan maanalaista parkkiverkostoa jatketaan.

Tämän lisäksi lähes valmiita tai valmistumassa olevia kohteita:

Tunneli sekä rantaväylä: Liikenne valtatie 12:lla siirtyy tunneliin aiemmin kuin aluksi piti, jo tämän vuoden lopussa. Samalla vapautuu Näsijärven rantaa asuntojen rakentamiseen. Tätä harvoin tapahtuu jättihankkeissa, mutta Rantaväylän tunneli valmistuu etuajassa. Noin 180 miljoonaa euroa maksava tunneli saatiin läpilouhittua jo kesällä, nyt siellä tehdään asennuksia ja verhoustöitä. Uusi tavoite on, että liikenne kulkisi siellä jo tänä vuonna, kun sen alun perin piti valmistua vasta vuoden päästä keväällä 2017. Koko työmaan valmiusprosentti on nyt kahdeksankymmentä. Louhe on ajettu Näsijärven rantaan puistoalueiden pohjiksi ja aallonmurtajiksi. Tunneli mahdollistaa myös kokonaan uuden asuinalueen rakentamisen rantaan, jossa nyt vielä kulkee valtatie 12.

Ratikka: Tämä varsinkin on jakanut mielipiteitä, koska monet uskovat, että raitiotieliikenne maksaa enemmän kuin tavallisten bussien avulla hoituva liikenne. Nyt keskusta ruuhkautuu busseista. Kustannusarvio on 250 miljoonaa euroa ja valtiolta odotetaan kolmeakymmentä prosenttia tästä. Vaunuista tulee kymmenen metriä pidempiä kuin pisimmistä Helsingissä, Tampereen ratikka onkin kuin maanpäällinen metro. Vaunut tulevat joko Trans-techiltä Kainuusta tai espanjalaiselta valmistajalta, joita on mukana tarjouskilpailussa kaksi. Hervannasta keskustaan pääsisi 2021 ja reitti jatkuisi länteen muutama vuosi myöhemmin.

Monitoimiareena: Tampereen korkealiitoisin hanke on jumittanut jo vuosia rahoitusvaikeuksissaan. Kun kaupunki puolitoista vuotta sitten otti ohjat käsiinsä, sen toteutuminen on alkanut näyttää todennäköisemmältä. Tässä ei ole kyse vain monitoimiareenasta, vaan puhutaan Kansi ja Areena -kokonaisuudesta, joka on 110 000 neliötä. Se on puolen miljardin euron kokonaisuus kaupungin ytimeen. Kun sopimus saadaan aikaiseksi, rakentaminen voisi parhaimmillaan alkaa jo vuoden 2017 puolella. Areena ja ensimmäiset liike-, toimisto- ja asuintalot olisivat siten valmiina jo vuonna 2020. Tampere sijoittaa hankkeeseen 60 miljoonaa euroa, valtiolta se toivoo 20 miljoonaa ja loput olisi yksityistä rahaa. Verrattuna Helsingin Guggenheim-hankkeeseen areena olisi toisen kokoluokan hanke esimerkiksi työllistävällä vaikutuksellaan. Rakentamisvaiheessa se työllistäisi neljäsataa vuodessa ja valmistuttuaan parituhatta.

Jätevedenpuhdistamo: Sulkavuoreen kaupungin laidalle on kaavailtu kuuden kunnan yhteinen jätevedenpuhdistamo. Kaupungin kannalta se on selvästi kallein vaihtoehto ja maksaisi yli 250 miljoonaa euroa, mutta sen suunnittelu on vielä kesken. Pelkästään louhiminen veisi kolme vuotta. Nykyiset jätevesijärjestelyt eivät riitä alkuunkaan kaupunkiseudulle, joka aikoo kasvaa lähes 100 000 asukkaalla vuoteen 2040 mennessä.

Eco3 Kynijärvi. Bio- ja kiertotalouden teollinen ympäristö Kolmenkulman yritysalueelle logistisesti erinomaiseen sijaintiin on kehittymässä uudenlainen, monialaista bio- ja kiertotalouden liiketoimintaa synnyttävä kokonaisuus ja kansallinen bio-kiertotalouden kärkihanke. Alue on rakentumassa Nokian kaupungin Kynijärven alueelle. Alueelle sijoittuvien ja siellä jo toimivien yritysten vahva halu on käynnistänyt kokonaiskonseptin kehityksen, mikä synnyttää kansainvälisestikin kiinnostavan yritys ympäristön. Toiminnan ajatus syntyy toisiaan tukevista liiketoimista, jonka lisäksi alueelliset yritykset, yliopistot sekä julkiset organisaatiot operoivat kokonaisvaltaisessa yhteistyössä erityisesti uusien liiketoimintojen, innovaatioiden, tuotteiden ja palveluiden, kehittämiseksi sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Pienet ja keskisuuret toimijat eivät valitettavasti ole mukana alkuvaiheessa.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Uusinta uutta ovat Valmetin jättitilaukset, jotka saattavat lisätä alueen työllisyyttä jopa 1 000 henkilöllä. Työllisyystilanne tulee joka tapauksessa lähitulevaisuudessa muuttumaan niin, että työvoimapula, josta yllättäen jo nyt osa toimialoista kärsii, tulee laajemmin useita ammattiryhmiä kattavaksi ongelmaksi. Näistä voisi mainita teollisuuden monet toimialat, lähinnä moniosaajat, markkinointiala sekä myynti, jossa ammattitaitoiselle henkilöstölle on kysyntää. Palvelualan toivotaan työllistävän enemmän kun nyt tapahtuu, rakentaminen tarvitsee alalla paljon toimivasta ulkomaalaisesta työvoimasta huolimatta kotimaisia osaajia. Rakennusala kaipaa laajempaa osaamiskenttää henkilöstöä palkatessa. Sosiaali- terveydenhuoltoalan tilanne muuttuu Sote-uudistuksen kautta merkittävästi, arvio on henkilöstötarpeen pieneneminen. Korkean osaamisen työpaikkojen määrä ei ole kasvanut odotetusti. Tilanne saattaa muuttua jos Euroopan markkinatilanne alasta riippumatta paranee. Osaamisen merkitys korostuu, varsinkin kilpailuvalltina, ennen kaikkea muotoiluosaaminen, jota kautta persoonalliset ratkaisut onnistuvat tuotteen valmistuksessa. Rekrytointiongelmien todellinen määrä on vaikea mitata. Todennäköisesti tarve on viime vuosien aikana pudonnut, mutta esimerkiksi piilotyöpaikkojen määrä on todettavasti kasvanut. Rekrytointiongelmia on kuitenkin kolmanneksella yrityksistä. Matalapalkka-alat rekrytoisivat henkilöstöä lisää, mutta ongelmaksi tulee ammattien arvostuksen puute lähinnä palkkauksen osalta. Näyttäisi siltä, että yrityksen rekrytoisivat uutta henkilöstöä muuta kautta kuin TE-toimistosta, usein suoraan toisesta yrityksestä, sekä käyttäen sosiaalista mediaa. TE-toimisto panostaa toimenpiteisiinsä hyvin työmarkkinoiden tarpeita huomioiden. Rahoituksen väheneminen vuosittain vaikeuttaa kuitenkin työvoimapalveluiden kattavan tarjonnan. Työvoiman kysyntään liittyvä ongelma korjautuu ainoastaan työmarkkinoiden toimivuuden ja joustavuuden kautta, sekä taloustilanteen ja viennin sekä kotimaisen kysynnän kasvun kautta. Todennäköisesti rekrytointiongelmien ovat Pirkanmaan osalta edessä ja haasteena kuitenkin vasta vuoden 2018 alkupuolella.

Pirkanmaan työllisyyden syvenevä ongelma on pitkäaikaistyöttömien määrä joka ikäluokassa, sekä rakenteellisen työttömyyden määrä ja kasvu. Osaavan työvoiman tilannetta arvioidessa ja eri toimialoja käsiteltäessä on todetta, että osaavan työvoiman haaste on merkittävä. Valitettavaa on, että työmarkkinat eivät vedä korkeasti koulutettuja samalla tavalla kuin aiemmin, siinäkin on ilmennyt osaamisvajausta ja henkilökohtaisen sopeutumisen ongelmia. Työvoiman liikkuvuus on ollut haaste. Tilanne valitettavasti ei ole muuttunut edes nykyisen massatyöttömyyden aikana. Tehtävän sisältöön perehdytetään kyllä työpaikalla ja jos tutkinto on suoritettuna työntekijän perustietämys ja osaaminen on vähintään sellaisella tasolla, että tärkeimmäksi yksilön menestymisen kriteeriksi työyhteisössä nousevat mm. luotettavuus, yhteistyökyky, sosiaalisuus ja halu saada aikaiseksi jotain uutta, nämä ovat osana motivaatiota. Koulutukselle asetetaan jatkossa entistä suurempia paineita.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Talouden kasvuvauhdin hidastuminen näkyi vuonna 2016 selvemmin epävarmuutena, joka heijastuu työmarkkinoilla irtisanomisten lisääntymisenä sekä työttömyysajan keston kasvuna. Työttömien työnhakijoiden määrä ja työttömyyden rakenteellinen kehitys ovat olleet negatiivisia vuonna 2016 verrattuna edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan. Työllisyystilanne on heikentynyt kaikilla tarkastelujaksoilla. Irtisanottuja oli vuonna 2016 enemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan. Ennen kaikkea rakenteellinen työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys tulevat lähivuosina olemaan entistä kovempi haaste. Vuoden 2016 alkupuolella oli ollut keskimäärin 38 090 työtöntä työnhakijaa ja työttömyysaste oli ollut keskimäärin 15,6 %. Vastaava määrä työttömiä työnhakijoita oli ollut viimeksi vuoden 1998 aikana.

Nuorten työttömien työnhakijoiden määrä on noussut suurimman osaa vuotta ja yli 50-vuotiaiden lukumäärä kasvoi 1,5 edellisvuoden luvuista. Myös pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi vuositasolla, muutos 25 %. Rakenteellinen työttömyys oli ollut vuoden 2016 alkupuolella keskimäärin 61 % kaikista työttömistä työnhakijoista ja määränä 23 247 henkilöä. Vuotta aiemmin luvut olivat 61 % ja 22 750 henkilöä. Yli 2 vuotta työttömänä olleiden määrä on myös kasvanut kuluneen vuoden aikana. Samoin uusien avoimien työpaikkojen määrä kasvoi edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta lähes 12 prosenttia, joka on huomattava kasvu. Valitettavaa on TE-hallinnon markkinaosuuden pieneneminen todellisista avoimista työpaikoista. Ennakoitavissa on, että vasta vuosi 2018 kokonaisuudessaan tuo merkittävän muutoksen työllisyyden positiiviseen kehitykseen.

Tampereen seutukunta

Tampere, Nokia, Kangasala, Vesilahti, Lempäälä, Pirkkala, Hämeenkyrö, Orivesi, Ylöjärvi, Pälkäne

Tampereen seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 395 413 henkilöä. Vuoden aikana oli kasvua 3 404 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,8 % ja työttömiä työnhakijoita oli 32 754.

Tampereen seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Etelä-Pirkanmaan seutukunta

Valkeakoski, Akaa, Urjala

Etelä-Pirkanmaan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 43312 henkilöä, Vuoden aikana kasvua oli 68 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,0 %, ja työttömiä työnhakijoita oli 2 728.

Etelä-Pirkanmaan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Ylä-Pirkanmaan seutukunta

Mänttä-Vilppula, Ruovesi, Virrat, Juupajoki

Ylä-Pirkanmaan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 24147 henkilöä, Vuoden aikana väestö väheni 350 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 333.

Ylä-Pirkanmaan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Lounais-Pirkanmaan seutukunta

Punkalaidun, Sastamala

Lounais-Pirkanmaan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 28233 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 158 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,6 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 441.

Lounais-Pirkanmaan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Luoteis-Pirkanmaan seutukunta

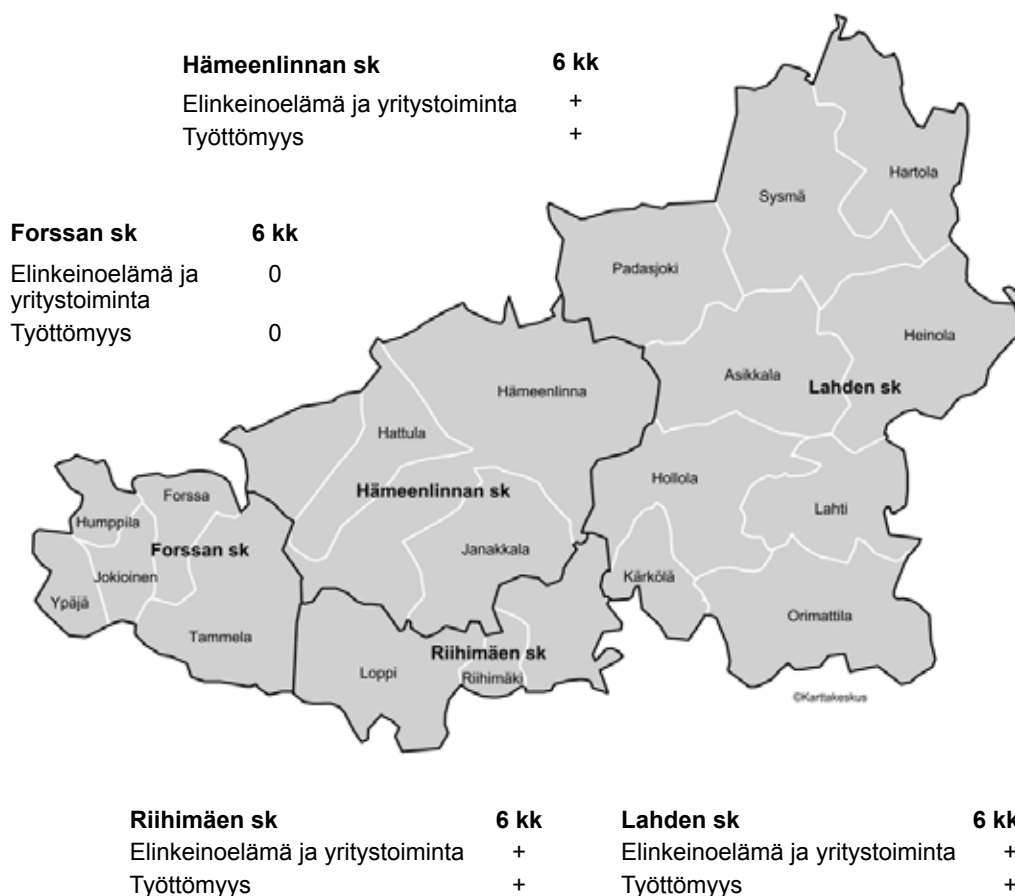
Parkano, Ikaalinen, Kihniö

Luoteis-Pirkanmaan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 15940 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 175 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 972.

Luoteis-Pirkanmaan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Hämeen ELY-keskus

Hämeen ELY-keskuksen alueella asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 376 241 henkilöä, josta Päijät-Hämeen osuus 201 768 ja Kanta-Hämeen osuus 174 473. Vuoden aikana vähennystä oli 939 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,8 % ja työttömiä työnhakijoita oli 24 430.

Hämeen ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Hämeen vahvuus on monipuolinen elinkeinorakenne ja poikkeuksellisen suuri vientitoimintaa harjoittavien pk-yritysten määrä. Alueelta löytyy myös suuria ja kansainvälistyneitä yrityksiä. Hämeen vahvoja toimialoja ovat mm. elintarvike-, bio- ja ympäristöala, informaatio-

teknologia, metalli- ja kemianteollisuus, logistiikka, mekatronikka-ala, muovi-, puu- ja huonekaluteollisuus sekä kauppa- ja palveluliiketoiminta. Perinteisen teollisuuden rakennemuutos on edelleen käynnissä, vaikka pahin näyttäisi olevan ohi. Alueen monipuolinen elinkeino- ja yritys rakenne näyttää tässä tilanteessa olevan vahvuus taantumasta toipumisen ja työllisyyden parantumisen näkökulmasta. Vahvasta teollisuusalueesta kaupan ja palvelualan yritystoiminnan alueeksi siirtyminen on edellytys alueen elinvoimaisuudelle. Erityisesti hyvinvointisektorilla uskotaan olevan kasvupotentiaalia. Kanta-Hämeessä julkisen sektorin työpaikkojen osuus tuo vakautta maakunnan aluetalouteen. Tämä koskee erityisesti Hämeenlinnan seutua. Biotalous merkitys vahvistaa jatkossa myös maaseutupainotteisten kuntien elinvoimaa ja kiertotalous luo uusia mahdollisuuksia elinkeinoelämälle kaupunkikeskuksissa. Haasteena nähdään ikääntyvien yrittäjien suuri määrä ja vaikeudet löytää jatkajia toimiville yrityksille.

Hämeen maakuntien hyvä maantieteellinen sijainti, lyhyet matkat Etelä-Suomessa sekä yhteydet pääkaupunkiseudulle ja muille kasvualueille ovat alueen keskeisiä vahvuuksia. Päätös Lahden eteläisen kehätien toteutumisesta lisää entisestään alueen kasvumahdollisuuksia. Riihimäen ns. kolmioraitteen rakentaminen ja useita maantiesiltojen peruskorjaushankkeita on käynnissä. Akuutti haaste ovat kuitenkin VR-junavuorojen supistukset Riihimäki-Lahti-Kouvola ja Helsinki-Riihimäki-Hämeenlinna-Tampere yhteysväleillä. Toimivat junavuorot ovat merkittävä vetovoima- ja vahvuustekijä ja alueen junayhteyksillä on keskeinen merkitys sekä alueen elinkeinoelämän että alueen asukkaiden yhteystarpeiden kannalta. Sekä Kanta- että Päijät-Hämeestä pendelöidään paljon töihin pääkaupunkiseudulle, mutta myös Tampereen ja Kouvolan suuntaan. Pendelöintiä on myös mm. pääkaupunkiseudulta maakuntiin päin ja niiden välilläkin. Työmatkaliikenteen lisäksi junavuorojen vähennykset vaikuttavat myös koulu-, asiointi- ja vapaa-ajan matkoihin. Alueiden lähtökohtana on hyödyntää olemassa olevaa raideyhteyttä. Hämeen ELY-keskuksen alueella kuntien kaavoitus perustuu monella alueella (mm. Hausjärven Monni, Nastolan – nykyään Lahden – Villähde ja Uusikylä sekä Orimattilan Henna) pysäkkiin ja sillä pysähtyviin junavuoroihin. Lisäksi esim. Hämeenlinnassa rakennetaan uutta asuin- ja liiketoiminnan aluetta, Asemanrantaa, rautatieaseman läheisyyteen. Myös Riihimäellä on käynnistetty mittava saneerausohjelma rautatieaseman läheisyydessä olevalla Peltosaaren asuinalueella. Vuorojen vähentäminen vaikuttaa maankäytön suunnitteluun. Uhkakuvana on myös keskeneräisten alueiden investointien jääminen vajaakäytölle.

Hämeen maakunnat ovat kasvattaneet väkilukuaan 2000-luvulla. Kanta-Hämeessä kasvu on ollut Päijät-Hämettä voimakkaampaa. Erot vetovoimassa alueen sisällä ovat merkittäviä. Forssan seudulla väkiluku on viimeisen kymmenen vuoden ajan pääasiassa laskenut ja Riihimäen ja Hämeenlinnan seutukunnissa kasvanut. Molemmissa maakunnissa pitkään jatkuneen positiivisen väestönkehityksen jälkeen on kuitenkin sekä Kanta- että Päijät-Hämeessä koettu pientä muuttotappiota. Yhtenä syynä lienee pitkittynyt taantuma, mutta tilanne herättää myös kysymyksen, onko kasvu keskittymässä yhä harvempiin alueisiin ja mitä asialle voidaan tehdä. Maakunnissa on tavoitteena päästä jälleen kasvu-uralle. Kasvua tukemaan tarvitaan toimivia kulkuyhteyksiä. Väestönkasvuun tulee vaikuttamaan myös turvapaikanhakijatilanteen kehitys ja maahanmuuttajien määrä. Tammi-heinäkuun välisenä aikana Suomeen on muuttanut yli 9 000 ulkomailta syntynyttä ihmistä. Pääkaupunki-

seudun jälkeen eniten uusia ulkomailla syntyneitä asukkaita ovat saaneet Tampere (367), Turku (333) ja Lahti (307).

Vahvat ja osaavat oppilaitokset sekä niiden aktiivisuus yritysysteistyössä ovat kummankin maakunnan kehityksen kulmakiviä. Kasvu- ja kansainvälisiä suuryrityksiä sekä tutkimustoimintaa harjoittavia yksiköitä on koko Hämeen ELY-keskuksen alueella kuitenkin suhteellisen vähän, mutta yritykset ovat sen sijaan aktiivisia innovaatiotoiminnan toteuttajia. Alueilla tehdään aktiivisesti työtä alueiden kehittämisen ja yritysten alueelle sijoittumisen eteen. Alueelta löytyvät vahvat ja verkottuneet ammattikorkeakoulut ja korkeakoulukampanuksen kautta muita korkeakoulutoimijoita kuten Helsingin yliopisto ja Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu, joilla on merkittävä rooli yritysysteistyön kehittäjänä. Myös suuri T&K-toimija, Luonnonvarakeskus, sijaitsee Forssan seudulla, Jokioisissa. Oppilaitoskentällä eletään kuitenkin haasteiden keskellä. Toisen asteen ja ammattikorkeakoulutuksen resurssien leikkaukset vaarantavat alueen koulutuspaikkojen tarpeellisen kehittämisen ja koulutuksen maakunnan tarpeita vastaavalla tavalla. Oppilaitoskentällä on käyty viime vuosina useita yt-neuvotteluja ja esim. Lahden ammattikorkeakoulu on ilmoittanut jälleen uuden yt-neuvottelujen aloittamisesta elokuussa 2016. Säästötarve johtuu perusrahoituksen vähentymisestä, joka on jatkunut jo vuodesta 2012. Myös valmisteilla oleva maakuntaudistutus tulee vaikuttamaan alueilla.

Maankäytön, liikenteen ja elinkeinojen tarkastelu kuntaa laajemmilla alueilla mahdollistaa seudullisen kehittämispotentiaalin tehokkaan hyödyntämisen. Hämeen alueen sijainti on keskeinen metropolialueen ja Suomen kasvukäytävän välittömässä vaikutuspiirissä. Helsinki, Hämeenlinna ja Tampere muodostavat Hämeeseen merkittävän kasvukäytävän, HHT-akselin, jossa tavoitteena on niin kasvun varmistuminen ja suuntaaminen kuin elinvoiman lisääminen. Seuduista Riihimäki kytkeytyy sijaintinsa vuoksi tiiviimmin metropolialueeseen. Päijät-Hämeessä kasvua rakentuu oikoradan ja Lahden moottoritien varteen.

Pohjoismaiden ministerineuvoston aluepoliittinen tutkimuskeskus Nordregio on laittanut viiden Pohjoismaan alueet järjestykseen väestöä, työllisyyttä ja taloutta kuvaavien mittareiden perusteella. 74 alueen listauksessa Kanta-Häme on sijalla 53 ja Päijät-Häme on sijalla 64. Alueille jaettiin pisteitä yhdeksän tekijän perusteella, jotka olivat väestötiheys, muuttoliike, huoltosuhde, naisten osuus väestöstä, työllisyysaste, korkeakoulutettujen osuus 25–64 -vuotiaista, nuorisotyöttömyys, alueellinen bruttokansantuote ja investoinnit tutkimukseen ja kehitykseen. Suurin painoarvo oli kahdella viimeksi mainitulla.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Elinkeinoelämän ja yritystoiminnan näkymien arvioidaan lähimmän puolen vuoden aikana parantuvan Lahden, Hämeenlinnan ja Riihimäen seutukunnissa. Forssan seutukunnassa näkymien arvioidaan pysyvän nykyisellään. Arvion mukaan näkymät vuoden kuluttua ovat nykyhetkeä paremmat kaikissa Hämeen seutukunnissa. Myös syyskuussa julkaistu pk-barometri tukee positiivisia lähiajan suhdannenäkymiä. Pk-yritysten odotukset lähiajan näkymistä ovat jatkuneet positiivisina niin Hämeen maakunnissa kuin koko maassa. Molemmissa maakunnissa yleisiä suhdannenäkymiä kuvaava saldoluku on noussut selvästi keväästä 2016. Pk-barometrin perusteella investointiodotukset ovat sekä Päijät-Hämeessä että Kan-

ta-Hämeessä koko maata matalammalla. Molemmissa maakunnissa odotukset ovat kuitenkin kohonneet keväästä. Koko maan ja Hämeen pk-yrityksissä koetaan olevan eniten kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä sekä yhteistyössä/verkottumisessa ja alihankinnassa. Pahimpina kehittämisen esteinä nähdään yleinen suhdannetilanne/taloustilanne.

Myös heinäkuussa julkaistun EK:n suhdannebarometrin mukaan teollisuus- ja rakennusalan yritysten lähikuukausien suhdannenäkymät ovat positiiviset ja parantuneet keväästä. Teollisuus- ja rakennusalan yrityksistä 30 prosenttia ennakoii suhdanteiden paranevan ja 6 prosenttia heikkenevän. Hämeen yritysten suhdanneodotukset ovat koko maan keskiarvoa paremmat. Palvelualojen yritysten suhdannetilanne oli kuitenkin tavanomaista heikommissa lukemissa. Heinäkuussa 13 prosenttia vastaajista ennakoii heikkenemistä ja 11 prosenttia yrityksistä odotti suhdanteiden paranemista. Hämeen yksityisten palvelualojen suhdanneodotukset ovat koko maan keskiarvoa varovaisemmat. Myynnin ennakoidaan lisääntyvän jonkin verran loppukesän ja alkusyksyn aikana.

Tilastokeskuksen mukaan Kanta-Hämeessä aloittaneiden yritysten määrä oli vuoden ensimmäisellä neljänneksellä pienempi kuin vuosi sitten vastaavaan aikaan. Päijät-Hämeessä määrä kuitenkin kasvoi vuodentakaisesta. Molemmissa maakunnissa yrityksiä perustettiin eniten tukku- ja vähittäiskaupassa, ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan toimialalla ja rakentamisessa. Näistä toimialoista Kanta-Hämeessä aloittaneiden yritysten määrä kasvoi edellisvuodesta rakentamisessa. Päijät-Hämeessä puolestaan tukku- ja vähittäiskaupan yrityksiä perustettiin edellisvuotta enemmän. Päijät-Hämeessä alkuvuoden aloittaneiden yritysten määrän kasvu näkyi myös yritysneuvonnan määrän kasvuna. Käynnejä on edelleen paljon, mutta käynnit eivät tällä hetkellä ole johtaneet yhtä vilkkaasti yrityksen perustamiseen kuin alkuvuoden aikana. Hämeen ELY-keskuksen alueella starttirahalla aloittaneita on ollut alkuvuodesta vähemmän kuin viime vuoden vastaavana ajankohtana.

Tekesin Hämeeseen alkuvuoden aikana kohdistuneessa rahoituksessa toimialoista vahvimmin esillä kehittämisessä on ollut teknologiateollisuus. Muutoin kehittämisaktiviteetti näyttää jakautuvan melko tasaisesti muiden toimialojen osalta. Aikaisemmin vahva puutuoteteollisuus on kuitenkin hiipunut selvästi. Huonekalualalla oli kuitenkin edelleen t & k-aktiviteettia Päijät-Hämeessä. Työ- ja elinkeinoministeriön käynnistämä kärkihankerahoitus, joka kohdistuisi etenkin biotuote- ja cleantech-aloille, ei vielä erityisesti näy kummasakaan maakunnassa. ELY-keskuksen yritysrahoituksesta suuri osa kohdistui pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistämiseen. Hämeessä tuettiin eniten teollisuusalan yrityksiä. Maatilojen rahoituksessa on ollut selvästi havaittavissa positiivista kiinnostusta kotieläintalouden investointeihin. Myös uudenlaisia investointikohteita (esim. aurinkoenergia) on suunnitteilla maatiloille. Maaseuturahaston hanke- ja yritystuilla rahoitetut hankkeet toteuttavat hyvin Hämeen maaseudun kehittämisen painopisteitä. Hankerahoituksesta suurin osa on kohdentunut ruokaketjun, uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden sekä matkailun kehittämistoimintaan. Yritystoiminnan edistäminen ja biotalous näkyvät hyvin rahoitetussa toiminnassa.

Yritystapaamisten perusteella alueen yrityksillä on suurelta osin kohtalainen tilauskanta. Venäjän viennin ongelmat kuitenkin jatkuvat edelleen ja ponnisteluista huolimatta kaupoja on vaikea saada tehdyksi. Yritysten kasvunäkymät ovat edelleen varsin epäyhtenäisiä ja joillakin merkittävää vientitoimintaa harjoittavilla yrityksillä tilausten määrä on ollut kas-

vussa. Toisaalta joidenkin yritysten tulevaisuuden näkymät ovat heikentyneet. Meriklusterin nousu vaikuttaa positiivisesti alueen kalusteteollisuuteen, ja kaluste-, puu- ja muoviteollisuudessa on tehty uusia investointeja. Teknolוגiateollisuudessa pk-yrityksillä on alkuvuosi tuntunut menevän hyvin ja monilla tilauskirjat ovatkin olleet täynnä. Tällä hetkellä ilmassa tuntuu kuitenkin olevan hieman pessimistisyyttä ja maanlaajuiset uudet tilaukset ja tilauskanta ovatkin olleet laskussa nousupiikin jälkeen. Merkittävänä alueelle uusia työpaikkoja tuovina teollisuuden investointeina Lahdessa teräspalkkeja ja muita rakennustarvikkeita valmistavassa Peikossa keväällä valmistunut deltapalkkitehtaan laajennusosa on hyvän tilauskannan ansiosta jo täydessä käytössä. Henkilöstöä on palkattu puolen vuoden aikana tuotantoon 35 ja lisäksi toimihenkilöitä. Sandvik puolestaan siirtää syksyn aikana kairosporakoneiden valmistuksen Tampereelta Lahteen. Uusia työpaikkoja on tulossa noin 30. Bussi- ja junavalaisija Teknoware on investoinut Lahden tehtaan laajennukseen, ja kesän aikana on palkattu kymmenen työntekijää lisää. Lisää työntekijöitä on tarkoitus palkata myös ensi vuoden aikana. Wipakilla Lahden Nastolassa on uusi tuotantolinja, ja investoinnin myötä on palkattu kahdeksan uutta työntekijää.

Yksi Hämeen vahvuuksista on biotalous ja ruoantuotanto sen osana. Etenkin Päijät-Häme on biotalouden suhteen merkittävässä asemassa, koska alueella on jo ennestään maan suurin vilja-alan ja -teollisuuden keskittymä. Päijät-Hämeen viljatoimialalle vuosi 2016 on ollut kaksijakoinen. Toimialalta kuultujen myönteisten investointi- ja yritysostouutisten perusteella teollisuus kehittää kilpailukykyään ja uskoo tulevaisuuteen. Arvoketjun alkupäässä, viljelijöiden parissa, usko tulevaisuuteen kuitenkin horjuu alhaisten viljahintojen johdosta. Merkittävistä investointi- ja yritysostoista ovat vuoden aikana viljatoimialan veturiyrityksistä uutisoineet Fazer ja Viking Malt. Fazer Mylly laajentaa kauramylyä Lahdessa ja ostaa ruotsalaisen Frebaco-myllyn. Kauramylyn laajennus tuo mukanaan uusia työpaikkoja. Erityisesti kauralla on nyt hyvä kysyntä maailmalla. Alalla syntyy uusia innovaatioita, kuten puhtikaura (puuteri) ja nyhtökaura. Viking Malt on hakemassa kansainvälistä kasvua ostamalla Danish Malting Groupin Carlsbergilta. Yrityskaupan myötä Viking Maltista tuli yksi maailman johtavista erikoismaltaiden tuottajista. Jalostavan teollisuuden investoinnit Lahden seudulla parantavat periaatteessa koko vilja-arvoketjun toimintaedellytyksiä, mitä tulee raaka-aineen kysyntään, kuljetuksiin ja muuhun volyymiriippuvaiseen toimintaan. Toiminnan arvonmuodostuksen kannalta tilanne on erityisesti alkutuotannossa haastava. Vaikka teollisuuden investointien puolesta tarvitaan lisää viljelyalaa kysynnän kasvusta nauttiville kotimaisille viljoille, viljalinnoiltaan alhaisten vuosien seuraaminen toisiaan heikentää viljelijöiden mahdollisuuksia tuottaa laadukasta viljaa teollisuudelle.

Valio on investoinut Riihimäen Herajoella uuteen välipalatehtaaseen, jonka rakennustyöt ovat käynnissä. Tehdas otetaan käyttöön vuonna 2017 ja siitä tulee sekä ympäristöystävällisyydeltään että tuotantoteknologialtaan huippuluokan meijeri. Välipalatehdas vahvistaa Valion kilpailukykyä sekä Suomessa että vientimarkkinoilla. Riihimäellä käynnistyi uuden suurleipomom toiminta, joka siirtyi alueelle Hyvinkäältä jatkuvasti kasvaneen kysynnän ansiosta. Kumpikaan näistä investoinneista ei synnytä toimialalle täysin uusia työpaikkoja, mutta turvaavat alan työllisyyttä. Forssan seudulla Jokioisten Kartanon Meijeri muuttaa Forssaan Atrian vuosia tyhjiällä olleeseen logistiikkakeskuksen kiinteistöön, joka on myyty uudelle omistajalle. Suurempien ja selkeämpien tuotantotilojen lisäksi yritys saa pakas-

tamon, johon mahtuu kaikkiaan 900 trukkilavallista elintarvikkeita, joten pakkastilaa vuokrataan myös eteenpäin. Meijeri on varautunut laajentamaan toimintaansa, mikä saattaa tarkoittaa hallin laajentamista lähivuosina. Esimerkiksi meijerin jäätelölle olisi enemmän kysyntää kuin tarjontaa. Alueen elintarviketeollisuutta edistetään myös hanketoiminnalla. Faktia Koulutus Oy:n hankkeessa kehitetään Kanta-Hämeeseen vahvaa leipomoalan osaamiskeskittymää tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa.

Ympäristötoimialalla on Hämeen ELY-keskuksen alueella toteutettu joitakin investointeja. Ekokemin tehdasalueelle on rakentunut kiertotalouskylä. Myös Päijät-Hämeessä on toteutettu ympäristöalaaan liittyviä investointeja.

Rakennusalaalla menee tällä hetkellä hyvin niin Hämeessä kuin koko maassa. Avoimien työpaikkojen määrä on lisääntynyt. Toimialalla on myös rekrytointiongelmia. Osaavaa työvoimaa on koulutettu esim. rekrykoulutuksilla. Rakennusteollisuudelle on kyetty osoittamaan runsaasti uudisrakentamiskohteita, mutta laimea kysyntä ehkäisee nopeaa kasvua. Päijät-Hämeen suunnitteilla olevat monet kaavoitus- ja rakennushankkeet tukevat erityisesti rakennusalan yritystoimintaa, työllisyyttä ja uutta asumista alueelle. Hollolassa Salpakan kaan kuntakeskuksen infrastruktuuri on muuttumassa entistä tiiviimmäksi uuden kauppakeskuksen ja kerrostalojen rakentamisella. Lahdessa on mahdollisuus laajaan täydennysrakentamiseen mm. Hennalassa, Ranta-Kartanossa ja asemanseudulla. Monissa kunnissa on käynnissä tai käynnistymässä investointibuumi esimerkiksi koulujen rakentamisen ja korjaamisen tai tiehankkeiden muodossa. Esimerkkeinä investoinneista Lahden Hennalan varuskunnan tiloihin aletaan rakentaa uutta poliisitaloa syyskuun 2016 aikana. Poliisitaloa varten rakennetaan myös uusi liittymä. Janakkalan kunta on solminut Kanta-Hämeen pelastuslaitoksen kanssa esisopimuksen Turengin uuden paloaseman rakennuttamisesta. Paloasema nousee Turengin Rastikankaalle. Rakentaminen alkaa lokakuussa 2016. Lahden varautuu tekemään peruskorjauksen Nastolan terveysasemalle kuntien yhdistymissopimuksen mukaisesti. Terveysaseman remontti on suunniteltu vuosille 2017–2018. Lahden eteläisen kehätien osalta työt maantiellä 167 alkavat tavoiteaikataulun mukaisesti keväällä 2017 ja valtatie 12 osalta vuonna 2018.

Muina investointeina voidaan nostaa esiin mm. Etran Hämeenlinnan logistiikkakeskuksen laajennus. Rakennustyöt Moreeni-yritysalueella on jo aloitettu ja tilat pitäisi ottaa käyttöön vuoden 2017 lopussa. Taustalla on yrityksen strateginen linjaus siirtää yhtiön sulautetun Pameton varastotoiminnat Vantaalta Hämeenlinnaan. Janakkalan teollisuusalueet ry rakennuttaa Tervakoskelle uudet vuokratoimitilat Suomen Putkilaser Oy:lle. Rakennustyöt alkavat heinä-elokuussa 2016 ja niiden on tarkoitus olla valmiit keväällä 2017. Suomen Putkilaser Oy:n pääpaikka on Riihimäellä. Kun Tervakosken halli valmistuu, yritys muuttaa pois Riihimäeltä. Tulevaisuudessa tarkoituksena on laajentaa yhtiötä ja työllistää lisää väkeä. Viima Inn siirtää päätoimipaikkansa Lempäälästä Hattulan Parolaan elokuussa 2016. Yritys valmistaa kylmä- ja puhdastilaelementtejä mm. elintarvikeyrityksille ja kaupoille. Parolaan rakentuu parhaillaan tuhannen neliömetrin tehdas. Työntekijämäärä kasvaa kudesta yhdeksään. Luhta rakentaa Lahden Nastolaan uudenaikaisen automaattivaraston. Kyseessä on 25 miljoonan euron hanke. Muutostyöt alkavat loppuvuonna 2016 ja valmiituvat alkuvuonna 2018. Suurinvestointiin kuuluu 4 miljoonan euron uudisrakennus, mutta eniten maksavat laitteet ja muutostyöt nykyisten rakennusten sisällä. Lahden Villähteel-

lä toimiva Anstar Oy puolestaan kaksinkertaistaa A-palkin tuotantokapasiteetin Suomessa. Hämeenlinnan Kirstulaa kaavoitetaan yritysalueeksi. Forssan Ratasmäen teollisuusalueella yritetään saada kallion louhinta vauhtiin syksyn 2016 aikana ja alueelle on tarkoitus rakentaa teollisuustontti.

Matkailualalla alueen yritysten tilauskanta on ollut kohtuullisen hyvällä tasolla ja majoitusliikkeiden tilauskanta ennallaan. Tapahtumakävijöiden määrä on ollut jopa pienessä kasvussa erityisesti Hämeenlinnassa. Hämeessä on monipuoliset mahdollisuudet lisätä tapahtuma-, liikunta- ja luontomatkailua. Yhteistyön kehittämistä varten on esimerkiksi Päijät-Hämeessä meneillään strategiatyö, jonka avulla pyritään saamaan alueelle mm. tapahtumia ja liikunta- ja hyvinvointimatkailijoita palveluja kehittämällä. Matkailua lisännee myös tuleva Kimolan kanavan rakentaminen. Iitin ja Kouvolan välille rakennettavasta kanavasta on kuitenkin valitettu KHO:een. Valitus rakennusluvasta aiheuttaa vähintäänkin viivästyksen kanavan rakentamiseen. Suunnitelmiin kanavan avaamisesta kesäkaudelle 2018 saattaa tulla vuosi lisää. Alueen keskeisten vapaa-aika ja matkailukohteiden Vierumäen, Pajulahden ja Messilän kehittäminen jatkuu edelleen. Myös Lahden Teivaan kylpylähotellihanke on lehtitietojen mukaan heräämässä henkiin vuosien hiljaiselon jälkeen. Kanta-Hämeen puolella Aulangon, Kantolan ja Eerikkilän alueiden kehitys jatkuu. Matkailu on Hämeessä merkittävä kasvuala. Lahti Regionin teettämän selvityksen mukaan esim. Päijät-Häme saa matkailusta välitöntä tuloa liki 370 miljoonaa euroa vuosittain. Tulo on kasvanut vuosina 2010–2016 noin seitsemän prosenttia. Matkailun tuoma kokonaishyöty maakuntaan on lähes 900 miljoonaa euroa vuodessa. Myös matkailun työllistävä vaikutus on kasvanut. Lahden vuoden 2017 hiihdon MM-kisat tulevat vaikuttamaan positiivisesti alueen elinkeinoelämään. Matkailu Hämeeseen on kotimaanmatkailupainoiteista, mutta hiihdon MM-kisat ovat suuri mahdollisuus lisätä kansainvälisten matkailijoiden osuutta myös jatkossa. Tästä esimerkkinä toimii myös Vierumäki Country Club oy:n elokuussa allekirjoittama sopimus matkailuyhteistyöstä kiinalaisen DPS Consultingin kanssa. Tavoitteena on hankkia mahdollisimman paljon kiinalaisia matkailijoita Kiinasta Vierumäelle.

Erityisesti hyvinvointisektorilla uskotaan olevan kasvupotentiaalia alueen kaikissa seutukunnissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistus tulee lähitulevaisuudessa vaikuttamaan keskeisesti hyvinvointipalvelujen organisoitumiseen alueittain. Sote-palvelujen siirtyminen pois kuntien vastuulta vaikuttaa julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöhön jatkossa. Keskeisenä uutena painoalana sote- ja hyvinvointisektoreilla on digitalisaatio ja sen tuomat mahdollisuudet kansalaisten palvelujen parantamisessa sekä toiminnan tehostamisessa. Digitalisaatioon panostaminen avaa myös yksityisille toimijoille uusia mahdollisuuksia julkisen sektorin yhteistyöhön. Yleisenä trendinä jatkuu ikääntyville suunnattujen, erityisesti kotiin tuotettavien palvelujen kasvu. Kysyntä kasvaa samalla edelleen myös palveluasumisen sektorilla, jonka osalta kuntien tiukka taloudellinen tilanne aiheuttaa tehostamispaineita. Terveystieteen yritysten aktivoituminen kansainvälisillä markkinoilla jatkuu ja hyvinvointitekniikka kattaa noin puolet Suomen teknologiaviennistä. Teknologian lisäksi myös palvelujen ja koulutuksen vienti on nostanut päätään. Lahden seudun yritykset ovat kilpailukykyisiä erityisesti kuntoutukseen, ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon ja sairaalaympäristöjen kehittämiseen liittyvien kalusto- ja palvelukokonaisuuksien osalta.

Edellä mainittuihin teemoihin liittyen suomalaisen osaamisen kansainvälinen kysyntä jatkaa kasvuaan myös koulutuspalvelujen osalta.

Esimerkkinä hyvinvointisektorin tapahtumista Heinolan Reumanmäellä sijaitsevaan Valolinnaan saadaan entistä suurempi hoivapalvelukeskittymä, kun kaksi yritystä Primelife Healthcare Oy sekä Aurio Hoiva Oy, perustavat sinne omat toimipisteensä loppuvuoden aikana. Jo ennestään Valolinnassa tarjoaa hoivapalveluita muun muassa Heinolan kaupunki sekä Villa Ilo. Sekä Aurio Hoivalla että Primelife Healthcarella on työllistävä vaikutus. Primelifeen palkataan 13–14 kokoaikaista hoivapalvelutyöntekijää ja siivouksen, ruokahuollon ja muiden palveluiden osalta työllistetään välillisesti enemmänkin henkilöitä.

Kaupanalalan kysyntä ei ole kasvanut viime vuosina ja heikko väestö- ja ansiokehitys ei tuone siihen lähiaikoina juurikaan muutoksia. Esimerkkeinä kaupan alan investoinneista Hollolan Prisma-keskuksen rakennustyöt ovat käynnissä. Prisma-keskuksen on tarkoitus valmistua jouluksi 2017. Hämeenlinnan Visamäkeen rakennetaan tilat päivittäistavarakaupalle. Tavoitteena on, että uusi myymälä avattaisiin ensi vuoden aikana. Orimattilan Tuuliharjaan suunnitellaan puolestaan kaupan keskusta ja yritysalueita. Myös verkkokaupasta tunnettu Hobby Hall avaa syys-lokakuussa Lahteen kauppakeskus Karismaan kiinteän testimyymälän, joka aukea syys-lokakuun vaihteessa. Testimyymälät toimivat vähintään ensi vuodenvaihteeseen saakka, mutta saattavat jatkaa normaaleina myymälöinä testivaiheen jälkeen. Hämeen alueella sijaitsee myös konkurssiin haetun tavarataloetju Anttilan myymälöitä.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Pk-yritysbarometrin mukaan lähitulevaisuuden odotukset työvoiman määrän suhteen ovat positiiviset kaikissa Hämeen seutukunnissa Forssaa lukuun ottamatta. TE-toimistoon avoimiksi ilmoitettujen paikkojen määrän kasvu kertoo myös käänteestä positiivisempaan suuntaan. Uusien avoimien työpaikkojen määrä on alkuvuodesta kasvanut määrällisesti varsinkin rakennustyöntekijöiden ym. ammattiryhmässä, konepaja- ja valimotyöntekijöiden, asentajien ja korjaajien ammattiryhmässä, teollisuuden ja rakentamisen avustavien työntekijöiden ammattiryhmässä sekä katujen puhtaanapidon ja jätehuollon työntekijöiden ammattiryhmässä. Uusia avoimia työpaikkoja on ollut alkuvuodesta määrällisesti eniten tarjolla myyjien ja kauppiaiden sekä liike-elämän ja hallinnon asiantuntijoiden ammattiryhmissä. Molemmissa työpaikkojen määrä on vähentynyt edellisvuodesta, etenkin myyjien ja kauppiaiden ammattiryhmässä. Rekrykoulutuksilla on vastattu työvoiman kysynnän tarpeisiin ja niillä on ollut kysyntää. Rekrykoulutuksia on käytetty eniten teollisuudessa (metalli ja muoviala) ja rakennustuoteteollisuudessa. Näillä aloilla on esiintynyt rekrytointiongelmia ja työvoimapulaa. Metallialalla myös oppilaitosten aloituspaikkoja on jäänyt vapaaksi. Kanta-Hämeessä onkin käynnistynyt hanke, jossa keskitytään tarjoamaan tietoa kone- ja metallialan opiskelumahdollisuuksista sekä alan tarjoamista todellisista työtehtävistä. Hankkeen avulla tuetaan nuorten onnistunutta ammatinvalintaa ja turvataan ammattitaitoisen työvoiman saantia alalle. Mielikuvat alasta on usein vanhentuneita, mikä voi vaikuttaa opintoihin hakeutumiseen.

Teollisuusalojen suurten myllerrysten arvioidaan olevan ohi. Uusia suuria yt-neuvotteluja ei ole ollut. Pienempiä yt-neuvotteluja on kuitenkin käynnissä. Alueen isoissa yrityksis-

sä tilanne vaikuttaa olevan hyvä. Syyskuussa Stora Enso ilmoitti kuitenkin aloittavansa yt-neuvottelut Lahden ja Heinolan tehtaissaan. Yhteensä mahdollisen henkilöstövähennyksen kohteena on noin 60 työntekijää. Taustalla on päätös sulkea aaltopahvitehdas Heinolassa ja keskittää pakkaustuotanto Lahteen. Samalla Stora Enso investoi Lahden-tehtaanseen noin 19 miljoonaa euroa koneiden ja muun infrastruktuurin muodossa. Päätös sulkea aaltopahvitehdas ei vaikuta Heinolassa fluting-kartonkia valmistavan tehtaan tilanteeseen.

Työvoiman kohtaanto on edelleen merkittävä ongelma. Matalan koulutustason tehtäviä on aina vain vähemmän tarjolla ja toisaalta erityisosaamisella on jatkuvaa kysyntää. Työttömien suuri määrä ei ole suoraan verrannollinen osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseen. Työvoimaa on yleisesti hyvin tarjolla tällä hetkellä, mutta työttömänä olevien osaamistaso ei aina kaikilta osin vastaa työmarkkinoiden vaatimuksia. Osaamiseen liittyvät asiat nousevat usein esiin keskusteluissa työnantajien kanssa. Näköpiirissä on jopa yritysten siirtymisiä suurempiin keskuksiin osaavan työvoiman perässä. Toisaalta vaikeudet osaavan työvoiman saatavuudessa voivat myös vaikeuttaa yritysten sijoittumista alueelle. Työttömyystilanteen parantuessa myös puheet rekrytointi- ja kohtaanto-ongelmista ovat jälleen lisääntymässä. Hämeessä rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus on liikunut alkuvuodesta 20 prosentin molemmin puolin, mikä on vähemmän kuin maassa keskimäärin. Tällä hetkellä rakennus- ja metallialoilla on akuutteja rekrytointiongelmia. Sosiaali-, terveys- ja opetuslalla on ammatteja, jotka ovat viime vuosina nousseet toistuvasti pula-ammatteina esiin.

Työnantajilla on edelleen varaa valita suuresta hakijamäärästä ja vaatimukset työnhakijoita kohtaan ovat välillä hyvinkin tiukat. Ammatillisen osaamisen lisäksi keskusteluissa työnantajien kanssa nousevat esiin erilaiset asenteeseen liittyvät asiat. Asenteen ollessa kohdallaan työntekijää ollaan valmiita lisäkouluttamaan tehtävään sopivaksi.

Hämeen TE-toimiston syyskuussa tekemän ammattibarometrin mukaan Hämeessä odotettavissa olevat työvoiman saatavuusongelmat painottuvat edelleen sosiaali-, terveys- ja opetuslalle, mutta mukaan on noussut aikaisempaa enemmän rakentamisen ja teollisuuden ammatteja. Arvioitaessa työmarkkinatilannetta seuraavan puolen vuoden aikana rakentamisen ja teollisuuden pula-ammatteiksi ovat nousseet hitsaajat ja kaasuleikkaajat, maa- ja vesirakentamisen erityisasiantuntijat, ohutlevysepat, koneenasettajat ja koneistajat, betonirakentajat ja raudoittajat sekä muut rakennustyöntekijät. Sosiaali-, terveys- ja opetuslalla pula-ammatteja ovat hammaslääkärit, sosiaalityön erityisasiantuntijat, erityisopettajat, röntgenhoitajat, lastentarhanopettajat, sairaanhoitajat, yleislääkärit, ylilääkärit ja erikoislääkärit, kuulontutkijat ja puheterapeutit, ylihoitajat ja osastonhoitajat, suuhygienistit sekä sairaankuljetuksen ensihoitajat. Arvioissa on seutukuntakohtaisia eroja, mutta sosiaalityön erityisasiantuntijoista on pulaa kaikissa seutukunnissa. Kaikkiaan Hämeessä arvioitiin olevan pulaa 28 ammattinimikkeessä. Pula-ammatteja arvioitiin olevan nyt hieman enemmän kuin keväällä tehdyssä arviossa, jolloin niitä oli 23. Kasvaneen turvapaikanhakijamäärän vuoksi myös kääntäjät ja tulkit löytyvät edelleen pula-ammatin listalta. Tilanteen vuoksi on ollut havaittavissa positiivisia heijastevaikutuksia myös työllisyyspuolella. Tulkit ovat työllistyneet hyvin ja vastaanottokeskustoiminta työllistää sosiaalialan osaajia. Jatkossa painopisteen siirtyessä yhä enemmän kotouttamistoimintaan, tarvitaan myös suomen kielen opettajia ja kuntapuolella kotouttamisen ammattilaisia.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Työttömyyden näkymien arvioidaan lähimmän puolen vuoden aikana kehittyvän edelleen parempaan suuntaan Lahden, Hämeenlinnan ja Riihimäen seutukunnissa. Forssan seutukunnassa näkymien arvioidaan pysyvän nykyisellään. Arvion mukaan näkymät vuoden kuluttua ovat nykyhetkeä paremmat kaikissa Hämeen seutukunnissa. Arviota tukee työttömyyden vähentyminen koko alkuvuoden ajan. Sekä miesten että naisten työttömyys on ollut laskussa, mutta miesten työttömyys on vähentynyt naisia nopeammin. Lomautuksia ja irtisanomisia on ollut, mutta määrät ovat edellisvuotta pienempiä. Kesän aikana Hämeen ELY-keskuksen alueen työttömyysaste on laskenut maan keskiarvon alapuolelle. Erot Päijät-Hämeen ja Kanta-Hämeen välillä sekä alueiden sisällä työttömyysasteissa on kuitenkin edelleen selvät, vaikkakin työttömyys on viime aikoina vähentynyt Päijät-Hämeessä Kanta-Hämettä nopeammin. Kanta-Hämeen työttömyysaste oli heinäkuussa 12,2 % ja Päijät-Hämeen 16,0 %.

Työttömien työnhakijoiden määrän vähentymisen rinnalla työttömyyden arvioidaan entisestään rakenteellistuvan ja pitkäaikaistyöttömien määrän kasvu jatkuu. Pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut pidemmän aikaa, mutta kasvuvauhti on ollut Hämeessä maan keskiarvoa hitaampaa. Työttömyyden rakenteesta kertoo myös, että työttömien määrän vähentyessä työttömyyden keskimääräinen kesto on pidentynyt. Tammi-kesäkuussa työttömän työnhakijan työnhaun keskimääräinen kesto oli 60 viikkoa, kun se edellisenä vuonna oli 55 viikkoa. Työttömien työnhakijoiden päättäneiden työnhakujen keskimääräinen kesto oli alkuvuodesta kasvanut edellisvuoden 22 viikosta 25 viikkoon. Työttömyyden määrän ja työttömyysasteen kehitykseen vaikuttaa myös työttömien ikärakenne sekä väestörakenne kokonaisuudessaan. Hämeen ELY-keskuksen alueen työttömistä työnhakijoista 14 % on 60 vuotta täyttäneitä. Osuus on hieman korkeampi kuin maassa keskimäärin. Alueen sisällä osuus on korkein Heinolanseudulla ja Forssan seutukunnassa. Ikääntyminen näkyy myös pitkäaikaistyöttömyydessä. Yli vuoden työttömänä olleista 27 % on 60 vuotta täyttäneitä.

Vuoden 2016 ensimmäisellä puoliskolla Hämeessä päättyi noin 24 000 työttömän työnhakijan työnhakujaksoa. Työnhakujakson päättäneistä 12 128 (51 %) sai työtä avoimilta työmarkkinoilta. Osuus on vajaat kolme prosenttiyksikköä suurempi kuin edellisenä vuonna. Palveluiden kautta työllistettiin lisäksi 928, työvoimakoulutuksen aloitti 1 099 ja muun koulutuksen 207, työ-/koulutuskokeilun, valmennuksen, omaehtoisen opiskelun tai kuntouttavan työtoiminnan aloitti yhteensä 4 231 ja työnhakuun ETA/EU-valtioihin siirtyi 9. Lisäksi 321 työnhakujaksoa päättyi niin, ettei TE-toimistolle ilmoitettu syytä.

Alueella on tapahtunut merkittävää teollisuustyöpaikkojen vähentymistä, mutta pahin tilanne on ohi. Menneet vuodet ovat olleet raskaita. Näistä tehtävistä irtisanotuilla huonoin tilanne on ikääntyvillä, koska osaaminen ei enää vastaa työmarkkinoiden vaatimuksia. Joillakin aloilla irtisanottujen osaaminen voi myös olla hyvin spesiaalia. Uusia työmahdollisuuksia etsittäessä alueellinen ja ammatillinen liikkuvuus tulevatkin entisestään korostumaan. Riihimäenseudulla työttömien uudelleentyöllistymismahdollisuudet nähdään pääkaupunkiseudun läheisyyden ansiosta parempina kuin muualla Hämeen alueella.

Kokonaistyöttömyyden laskun rinnalle myös nuorten alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on vähentynyt Hämeen ELY-keskuksen alueella koko alkuvuoden ajan. Nuorten työttö-

myyden lasku on ollut Päijät-Hämeessä Kanta-Hämettä nopeampaa ja samalla suurehko ero maakuntien alle 25-vuotiaiden työttömien osuudessa alle 25-vuotiaasta työvoimasta on kaventunut. Heinäkuun lopussa osuus oli Kanta-Hämeessä 19,6 % ja Päijät-Hämeessä 21,6 % koko maassa osuuden ollessa 20,3 %. Nuorten työttömyystilanteen kehitykseen voi vaikuttaa koulutuspaikkojen väheneminen sekä työllisyysmäärärahojen niukentuminen, jolla on vaikutusta myös kokonaistyöttömyyden kehittymiseen. Myös kohtaanto-ongelmat työmarkkinoilla jatkuvat, eikä työttömien työnhakijoiden määrä rekrytointiongelmista kärsivillä toimialoilla ole suoraan verrannollinen osaavan työvoiman saatavuuden parantumiseen. Turvapaikanhakijatilanteen kehittyminen nähdään edelleen työttömyyden osalta epävarmuustekijänä. Selvää kuitenkin on, että tulevaisuudessa ulkomaalaistaustaisten kasvava määrä haastaa työllistämispalveluja. Tehokas kotoutuminen ja suomen kielen oppiminen, sekä ammatillinen koulutus ja osaaminen edistävät ulkomaalaisten työllistymistä Suomessa. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus ulkomaalaisesta työvoimasta oli Hämeessä heinäkuussa 42,3 %, mikä on maan keskiarvoa enemmän.

Lahden seutukunta

Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki, Sysmä

Lahden seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 201 768 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 139 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,5 % ja työttömiä työnhakijoita oli 14 599.

Lahden seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Hämeenlinnan seutukunta

Hattula, Hämeenlinna, Janakkala

Hämeenlinnan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 94 521 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 170 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 5 333.

Hämeenlinnan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Riihimäen seutukunta

Hausjärvi, Loppi, Riihimäki

Riihimäen seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 46 107 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 286 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,7 % ja työttömiä työnhakijoita oli 2 418.

Riihimäen seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Forssan seutukunta

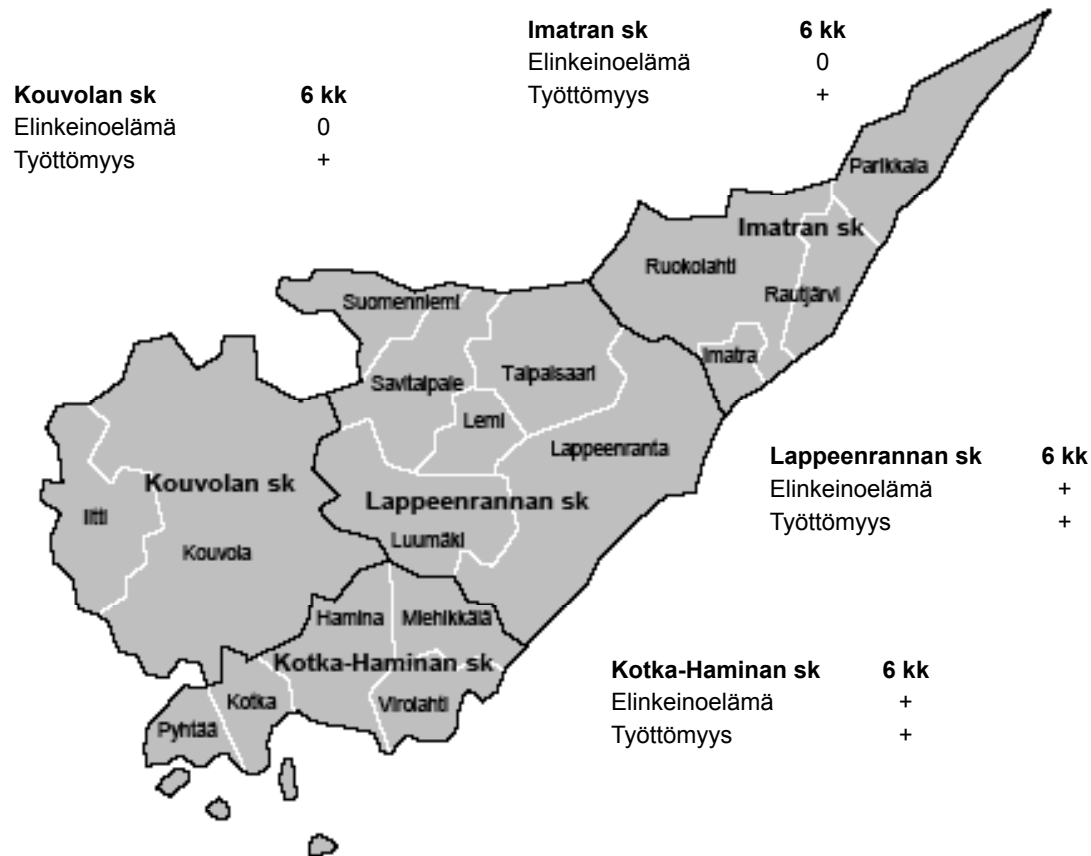
Forssa, Humppila, Jokioinen, Tammela, Ypäjä

Forssan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 33 845 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 344 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 2 080.

Forssan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kaakkois-Suomen ELY-keskus

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen alueella asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 308 958 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 1 779 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 22 592.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasioitko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Kaakkois-Suomen suurimpana haasteena on edelleen tuotantorakenteen uudistaminen, uusien yritysten ja uusien innovaatioiden saaminen alueelle. Molemmissa maakunnissa ponnistellaan tuotantorakenteen tukemiseksi ja monipuolistamiseksi. Uutta kasvua haetaan entistä vahvemmin perinteisten alojen tukemisesta ja uudistamisesta (mm. metsäte-

ollisuuden investoinnit, älylogistiikka, matkailun kehittäminen), mutta myös kokonaan uusilta toimialoilta (mm. pelillistäminen, palvelinkeskukset, kyberturvallisuus, energia- ja ympäristöteknologia, älykkäät pakkaukset).

Uusien kilpailukykyisten tuotteiden löytyminen on vaikeaa. Digitalisaatio on keskeinen toimialarajat ylittävä muutosajuri teollisuudesta (IoT, robotisaatio) matkailuun ja edelleen kuluttajakäyttäytymiseen saakka. Uusien palveluinnovaatioiden syntyminen ei ole tänä päivänä enää samalla tavalla paikkasidonnaista kuin ennen. Alueen yritysten innovaatiokykyä ja luovia kehitysalustoja on kehitettävä, jotta uusia palveluita voidaan testata ja kaupallistaa. Myös julkisen sektorin palveluinnovaatioille on kysyntää.

Alueiden elinkeinopolitiikan onnistuminen on elintärkeää. Maakuntaudistuksessa kuntien uudet roolit nostavat elinkeinopolitiikkaa keskiöön ja muokkaavat yrityspalvelujen kenttää. Muutoksia tapahtuu myös maakunnalle siirtyvissä elinkeinopolitiikkaan liittyvissä asioissa. Muutokset ovat sekä haasteita että mahdollisuuksia, jotka muuttavat kuntien, maakuntien ja valtion välistä yhteistyötä. Maakuntaudistuksella on luotava elinkeinoelämää tukeva toimintamalli, joka auttaa mm. rahoittajien löytymisessä ja antaa mahdollisuuden kehittää maakunnan yrityksiä.

Alueprofiilit 2016 -julkaisussa Manner-Suomen kaupunkiseudut (n = 36) on laitettu järjestykseen niiden aluekehityksen mukaan vuosina 2008–2016. Selvityksen mukaan Suomessa on nyt tusinan verran hyvässä vireessä olevia kasvumoottoreita. Lappeenrannan seutu selvisi sijalle 11, Kouvolan seutu sijalle 19, Kotkan-Haminan seutu sijalle 27 ja Imatran seutu sijalle 34. Positiivista on, että etenkin Kymenlaaksossa odotukset tulevaisuudesta ovat valoisat.

Väestömuutos ja ikärakenne ovat yksi tärkeimmistä alueen elinvoimaisuuden mittareista. Kaakkois-Suomen väestö ikääntyy ja vähenee. Vuoden 2015 väestötietojen mukaan Kaakkois-Suomen väestö väheni lähes 1 800:lla. Kuluvan vuoden alkupuoliskolla suunta on edelleen negatiivinen. Vaikka nettosiirtolaisuus oli positiivista, se ei riitä paikkaamaan maan sisäistä muuttoa ja luonnollista väestönmuutosta. Ikärakenteella tulee olemaan suuri vaikutus taloudelliseen aktiivisuuteen maakunnissa. Jo tällä hetkellä sekä taloudellinen että väestöllinen huoltosuhde ovat koko maan keskiarvoa heikompia. Todennäköisesti väestön keskittyminen suuriin kasvukeskuksiin jatkuu. Jotta alue nähdään houkuttelevana, työpaikkojen määrä ja yhä enemmän myös laatu ovat avainasemassa. Alueen vetovoimaa ja imagoa on jatkuvasti kehitettävä eri toimijoiden yhteistyönä. Oleellista on vahvistaa niitä tekijöitä, jotka saavat nuoret viihtymään ja jäämään alueelle.

Sijainti ja logistiikan kehittäminen on Kaakkois-Suomen selkeä vahvuus. Pidemmällä aikavälillä uskotaan Pohjoisen kasvukäytävän ja Metropolialueen laajenemisen luomiin mahdollisuuksiin. Väyläinfraa on alueella parannettu voimakkaasti. Koskenkylä - Kotka-moottoritie ja Haminan ohikulkutie valmistuivat vuonna 2014. Vuoteen 2018 mennessä E18-tie Vaalimaalle rakentuu moottorietieksi. Nyt meneillään on välin Hamina – Vaalimaa parantaminen, noin 250 M€. Myös valtatie 6 parannustyöt valmistuvat Taavetin ja Lappeenrannan välillä vuonna 2018 (kustannusarvio 76 miljoonaa euroa). Lisäksi korjausvelkaohjelman ja perusväylänpidon lisärahoitus parantavat tilannetta tieverkolla. Kokonaisuudessaan Liikenneväylien korjausvelkaohjelmasta sekä lisärahoitusohjelmasta kohdistuu Kaakkois-Suomeen noin 120 miljoonaa euroa. Pääpaino on rataverkon parantamistoimissa. Alueen

elinvoimaisuuden kannalta tärkeän Lappeenrannan lentokentän reittiliikenteen käynnistämisestä neuvotellaan tiiviisti.

Hallitus on päättänyt käynnistää Luumäen ja Imatran välisen rautatien parantamisen. Alun perin ajatuksena oli tehdä koko välille kaksoisraide. Nyt kaksoisraide tulee vain Joutsenon ja Imatran välille. Hankkeen kustannusarvio on 165 miljoonaa euroa ja rakentaminen alkaa vuonna 2018. Luumäen ja Imatran välinen rataosuus on koko Suomen rataverkon yksi vilkkaimmin liikennöidyistä erityisesti teollisuuden puukuljetusten takia. Lähivuosi- na liikennemäärät ovat kasvamassa, sillä Venäjä on siirtämässä Suomen ja Venäjän väli- siä tavarakuljetuksia uudelle Kannaksen radalle. Tuolloin tavaraliikenteen rajanylitykset ta- pahtuvat Svetogorskin ja Imatran rajanylityspaikkojen kautta. Tavaraliikenteen lisäksi kak- soisraide nopeuttaa henkilöjunien kulkua, sillä kaksoisraiteen valmistuttua henkilöjunien nopeutta voidaan nostaa.

Yleismaailmallinen taloudellinen tilanne ja Venäjän talousongelmat heijastuvat alueel- la edelleen. Venäjän läheisyys on kuitenkin vahvuustekijä, joka viimeaikaisessa keskus- tussa on jäänyt taka-alalle. Keskinäisen kaupan volyymit ovat vaihdelleet aikojen saatossa voimakkaastikin. Pidemmällä aikavälillä Venäjän viennin ja rajaliikenteen uskotaan käänty- vän nousuun. Uudet vaihemaakuntakaavat mahdollistavat kaupallisten palvelujen mittavan lisäämisen. Vaalimaan, Nuijamaan ja Imatran rajanylityspaikoilla on tehty laajennus- ja pa- rannustöitä, joilla rajan sujuvuus on taattu toistaiseksi. Oleellista on, että Imatran rajanyli- tyspaikan ympärivuorokautinen aukiolo jatkuu. Ympäri- vuorokautisesti toimiva rajanylitys- paikka on merkittävä resurssi maakunnan matkailuelinkeinolle ja liike-elämälle. Myös teol- lisuuden kuljetusten sujuvuus, liikenneturvallisuusasiat ja rajan yli tapahtuva työssäkäynti edellyttävät liikenteen ympärivuorokautisuutta.

Kattava ja monipuolinen koulutusverkosto on oleellinen vetovoimatekijä. Koulutuskent- tä on jo joutunut sopeuttamaan toimintaansa vähentyvien määrärahojen takia. Sopeutuk- set jatkuvat ja todennäköisesti tämä näkyy myös irtisanomisina. Etelä-Karjalan vahvuuksiin kuuluu yritysten ja oppilaitosten vireä yhteistyö. Noin 70 % yrityksistä on tehnyt yhteistyötä viimeisen kolmen vuoden aikana. Kymenlaaksossa vastaava luku on 59 %. Koulutus kan- nustaa entistä enemmän yrittäjyyteen - esimerkiksi LUTista rakennetaan yrittäjämäistä yli- opistoa. LUT-konsernin (Lappeenrannan teknillinen yliopisto + Saimaan amk) syntyminen vahvistaa entisestään Skinnarilan asemaa start up-yritysten hautomona. Niin ikään erilaisia oppilaitosten yrittäjyyspajoja (esimerkiksi Kymenlaakson ammattikorkeakoulun *ship – The Start Up Festival) on entistä enemmän. Koulutustarjontaa uudistetaan jatkuvasti. Mielen- kiintoisia avauksia ovat esimerkiksi Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kyberturvallisuus- den osaajakoulutus, Saimaan ammattikorkeakoulun digitradenomikoulutus ja Lappeenran- nan teknillisen yliopiston sosiaali- ja terveystieteiden tuotannon diplomi-insinöörin koulutus.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Elokuussa julkaistun EK:n suhdannebarometrin mukaan Kymenlaakson teollisuuden tilanne on tavanomaista parempi ja syksyn näkymät ovat kirkastuneet. Myös palvelualojen tilanne on kohentunut kesän aikana normaalilukemiin. Etelä-Karjalan teollisuuden ja rakentami- sen suhdanneodotukset ovat suotuisat, mutta palvelualojen näkymät ovat pysyneet varo-

vaisina. Tuoreen Pk-yritysbarometrin mukaan valtakunnallisesti pk-yritysten suhdannenäkymät ovat viime aikoina hieman parantuneet. Tilanne on samansuuntainen myös Kaakkois-Suomessa. Ennallaan suhdanteiden arvioi pysyvän 54 % alueen pk-yrityksistä. Suhdanteiden paranemista ennakoi 36 % (koko maa 43 %) ja heikkenemistä 9 % yrityksistä (koko maa 11 %). Kehitysyhtiöiden mukaan yritysten perustamisinto on viime vuoden tasolla (Kymenlaakso) tai hieman alempi (Etelä-Karjala). PK-yritysten investointien määrä on edelleen vähäinen. Viime vuoteen verrattuna (tammi-elokuu) lomautusten määrä on vähentynyt, mutta irtisanottujen määrä on hieman korkeampi kuin vuosi sitten.

Kaakkois-Suomessa tähdätään kansainvälisesti merkittävän biotalousklusterin aikaansaamiseen. Sekä hallitusohjelman että Pariisin ilmastopöytäkirjan linjaukset tukevat uusiutuvien biopolttoaineiden lisääntyvää käyttöä. Biotalous, kiertotalous ja energia-alan ympärillä on systemaattista kehitystyötä, vaikkakin pääoman saanti piloteille ja innovaatioiden kaupallistamiseen on haasteellista. Erityisesti Lappeenrannan seutu on profiloitunut alojen huipputaajana. Green Lappeenranta –kokonaisuus on vahvassa nousussa ja tuottaa enenevässä määrin uutta yritystoimintaa. Innovaatioita ja kokeiluja edistää myös kesällä allekirjoitettu Lappeenranta-Imatran seudun kasvusopimus. Sopimuksen teema on hiilineutraaliuden ja kiertotalouden yritysratkaisut. Kehittämisen kärjessä ovat jätteiden ja sivuvirtojen käsittely ja prosessointi, päästötön energiajärjestelmä sekä vesiteknologia.

Kaakkois-Suomi on Euroopan merkittävin metsäteollisuuskeskittymä. Alan perusvire on positiivinen. Sellun ja kartongin kysyntä on maailmanmarkkinoilla pysynyt hyvänä. Usko biotalouteen, pakkauskartongin kysynnän kasvuun ja sellun uusiin käyttömahdollisuuksiin näkyy useina investointeina Kaakkois-Suomessa. Uusien investointien myötä puun käyttö on jo kasvanut selvästi ja tuo uusia työpaikkoja puunhankintaan ja -kuljetuksiin.

Kotkamillsin tehtaan uusi taivekartonkikone käynnistyi heinäkuussa. Sen ansiosta Kotkamills tuo markkinoille valikoiman täysin kierrätettäviä kuluttajapakkauskartonkeja. Ne ovat täysin muovittomia, eikä vastaavia valmisteta missään muualla maailmassa. Investoinnin arvo on noin 170 miljoonaa euroa ja se luo myös uusia työpaikkoja, jotka syntyvät lähinnä laadunvalvontaan ja tuotekehitykseen.

Metsäyhtiö UPM jatkaa investointejaan Kymin tehtaalla. Yhtiö investoi 98 miljoonaa euroa vahvistaakseen asemaansa valkaistun kemiallisen sellun toimittajana. Alkuvuodesta Kymin tehtaalla otettiin käyttöön muun muassa uusi kuorimo sekä uusi sellun kuivauskone. Tuon investoinnin arvo oli 160 miljoonaa euroa. Nyt toteutettavan investoinnin myötä tehtaasta tulee yksi Euroopan suurimpia sellutehtaita 870 000 tonnin vuosituotannollaan. Myös UPM Kaukaan tehtaalla Lappeenrannassa on meneillään 50 miljoonan euron investointi sellun kuivaukseen ja paalaukseen.

Stora Enso rakentaa Imatran tehtailleen uuden polyeteenipäälystyslinjan ja automatisoidun rullavaraston. Investoinnin arvo on noin 70 miljoonaa euroa. PE-päälystyslinjan lisäkapasiteetilla parannetaan kartongin läpäisemättömyysominaisuuksia ja pakkauksen toiminnallisuutta vaativissa käyttökohteissa kuten ruuan ja nesteiden pakkauksissa. Se mahdollistaa myös innovatiivisten uuden sukupolven biopäälysteiden tuotekehityksen. Yhtiö uusii myös Inkeröisten tehtaan kartonkikoneen kuivausosaa ja Anjalankosken paperitehtaan hiertämön automaation. Näiden investointien yhteishinta on noin 4 miljoonaa euroa.

Kemiran noin 50–60 miljoonan euron tehdasinvestointi Joutsenoon on aloitettu. Uuden tuotantolinjan rakentaminen tuo tehtaalte muutaman työpaikan lisää ja työllistää rakennusvaiheessa arviolta 200 henkilöä. Investoinnilla kasvatetaan natriumkloraaatin tuotantoa. Natriumkloraatista valmistetaan sellutehtaissa kloorioksidia, jota käytetään sellun valkaisuissa.

Sen sijaan Myllykosken bioetanolihteaan käynnistyminen on vaakalaudalla. Suunnitelmat viivästyivät jo aikaisemmin rahoitus- ja raaka-aineongelmien vuoksi. Suomen Bioetanoli Oy harkitsee uudestaan biojalostamon rakentamista Myllykoskelle, koska UPM myy suljetulta tehtaaltaan tärkeimmät etanolituotannossa tarvittavat laitteet Saksaan. Takaraja tulee vastaan syyskuun lopussa, jolloin yhtiön pitää esittää rahoituskuviot työ- ja elinkeinoministeriölle mahdollista energiatukea varten.

Kaakkois-Suomi profiloituu yhä enemmän myös moottoriurheilun alueena. Kymi Ringistä on rakentumassa kansainvälisen tason ajokoulutus-, liikenneturvallisuus- sekä moottoriurheilukeskus. Tarkoitus on, että alueella voidaan harjoitella kokonaisvaltaisesti eri moottoriurheilulajeja sekä järjestää kilpailuja. Alueelle on tarkoitus toteuttaa myöhemmin myös muita rakennushankkeita (esimerkiksi hotelli ja erillisiä tukitoimintatiloja). Hankkeen kustannusarvio on noussut 25 miljoonaan euroon. Työllistävä vaikutus näkyy todennäköisesti etenkin kuljettajakoulutuksessa ja ajoneuvotestauksessa. Myös Imatran ajot palasi tapahtumakalenteriin 30 vuoden tauon jälkeen. Kävijämäärät ylittivät odotukset, sillä tapahtumassa vieraili viikonlopun aikana yli 40 000 henkilöä – tämä toi Imatralle noin 6,5 miljoonan euron tulot.

Kotkaan on tulossa satoja työpaikkoja Itämeren poikki rakennettavan uuden kaasuputkilinjan myötä. Suomessa betonipinnoitukset tehdään Kotkassa, ja logistiikkakeskukset ovat Kotkassa ja Hangossa. Putkien betonipinnoituksen on määrä alkaa ensi vuoden alussa ja jatkua vuoden 2019 loppuun. On arvioitu, että Itämeren toisen kaasuputken pinnoitushanke toisi töitä yli 200 henkilölle. Työllisyysvaikutus on kuitenkin selvästi suurempi (arvio n. 400–500 henkilöä) koko satama-alue ja alihankinnat huomioiden.

Logistiikka-alan näkymät ovat edelleen etenkin kuljetusten osalta varovaiset, vaikkakin paremmat kuin kuluvan vuoden alkupuoliskolla. Kaakkois-Suomi kärsii edelleen rakentamisen ja idänkaupan hiljaiselosta sekä talouspakotteista. Viimeisimmän SKAL kuljetusbarometrin mukaan kaakkoissuomalaisista yrityksistä 28 % kasvatti ajosuoritettaan (koko maa 24 %). Kuljetusmäärien laskusta kertoi 39 prosenttia yrityksistä (koko maa 27 %). Alkuvuosi 2016 on ollut HaminaKotkan satamassa edellisvuotta hieman parempi. Sataman kautta kulki tammi-heinäkuussa yhteensä 3,7 % enemmän tavaraa kuin samalla aikajaksolla vuosi sitten. Kasvu nopeutui hiukan heinäkuussa, joka oli selvästi vilkkaampi kuin viime vuonna. Ensimmäistä kertaa pitkään aikaan kaikki liikenteen osa-alueet (vientti, tuonti, kauttakulku ja kotimaanliikenne) kasvoivat. Kaasuputkien pinnoitushanke vilkastuttaa satamaa ja luo sinne työpaikkoja. Myös Lappeenrannan Mustolan satamassa rahtiliikenne on selvästi vilkkaampaa kuin vuosi sitten. Haminan LNG Oy:n terminaali on suunnitteluvaiheessa. Noin 90 miljoonaa euroa maksavan nesteytetyn maakaasun terminaalin rakennustöiden on määrä alkaa ensi vuonna.

Kouvola kaupunki pyrkii merkittäväksi kansainväliseksi rahtiliikenteen keskuksiksi. Kouvola on EU:n ainoa suomalainen liikenteellisen ydinverkon rautateiden terminaalikeskus. Liikennevirasto rakennuttaa Kouvola ratapihalle ratateknisen oppimiskeskuksen.

Koko hankkeen kustannusarvio on yli 6 miljoonaa euroa. Lisäksi seudulla toimii jo rautatiealan koulutusta, joka luo edellytyksiä tulevaisuuden kehitykselle. Euroopan komissio myönsi Kouvolan kaupungille 1,7 miljoonan euron tukea rautatie- ja maantietermiinalin kehittämiseen. Lisäksi Kouvola Innovation Oy on saanut EU:n Interreg-ohjelman Central Baltic -rahoituksesta syksyllä käynnistytävälle älylogistiikkaprojektille 2,4 miljoonaa euroa. Projektissa on tarkoitus kehittää kuljetusyksiköihin asennettava prototyypisovellus, joka antaa tiedon sijainnista, ympäristöstä ja tapahtumasta erilaisille toiminnanohjausjärjestelmille.

Valtakunnallisesti rakennusalan tilanne on hyvä, etenkin kasvukeskityksissä. Kaakois-Suomessa isot infrahankkeet piristävät näkymiä. Myös korjausrakentaminen ylläpitää rakennusalan kysyntää. Vilkkainta rakentaminen on Lappeenrannassa, jonka keskustassa on sekä asunto- että liikerakentamista. Kouvolassa Manskin kävelykadun remontti on käynnistymässä ja ns. Lasipalatsin kiinteistöä saneerataan. Myös puurakentamiseen uskotaan edelleen. Sitä kehitetään Kouvolan seudulla ESR-rahoituksen turvin. Rahoitus on tarkoitettu koulutuksen kehittämiseen niin, että puualan koulutuksessa olisi tulevaisuudessa tarjolla ehjä polku ammattiopistosta aina yliopistotasolle asti.

Teknolוגiateollisuuden – alueella korostuu metalliteollisuus sekä konsultointi ja suunnittelu - näkymät ovat melko vakaat, vaikkakin kaksijakoiset. Etenkin metalliteollisuudessa osalla yrityksistä menee erittäin hyvin, kun taas osa on joutunut sopeuttamaan toimintaansa. Parhaiten menestyvät yritykset, jotka valmistavat erikoistuneita tuotteita kansainvälisille markkinoille. Alan mahdollisuutena on kasvun luominen alihankkijoille esimerkiksi energia- ja ympäristötoimialojen sekä metsäteollisuuden avulla. Etelä-Kymenlaakson saatiin hyviä uutisia, kun Karhulan valimon toiminta jatkuu. Se pystyy ilmoituksensa mukaan työllistämään 30–50 työntekijää. Aikaisemmin valimossa työskenteli 140 työntekijää. Sulzer Pumpsin muu toiminta Karhulassa jatkuu entiseen tapaan. Muun muassa pumpputehdas ja huoltokeskus työllistävät noin 400 henkilöä.

Kaakkois-Suomen rajavartioston valvomilla rajanylityspaikoilla kirjattiin ensimmäisen vuosipuoliskon aikana noin 3,1 miljoonaa rajanylitystä. Tämä on 9 % eli noin 290 000 matkustajaa vähemmän kuin vuonna 2015. Ulkomaalaisten matkailijoiden yöpymisten määrä majoitusliikkeissä väheni ennakkotietojen mukaan tammi-kesäkuussa Kymenlaaksossa 44 % ja Etelä-Karjalassa 22 % edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Vähenys näkyy suhteellisesti eniten Kotka-Haminan seutukunnassa. Koko maassa määrä kasvoi noin 4 %. Vuoden 2016 ensimmäisellä puoliskolla tax free -myynti väheni lähes kaikissa Kaakkois-Suomen kaupungeissa edellisvuoteen verrattuna. Lasku oli huomattavaa ja suhteellisesti koko maata suurempaa (Kotka - 31 %, Lappeenranta - 31 %, Imatra - 24 %, Kouvola - 34 %, koko maa - 22 %). On kuitenkin muistettava, että Etelä-Karjalassa jo yli puolet verovapaista ostoksista tehdään ns. invoice-kauppana.

Kaupan ja matkailun näkymät ovat vielä vaisuja. Venäläismatkailijoiden virrat eivät käänny nousuun ilman ruplan vahvistumista. Muiden asioiden kuin ruplan kurssin vaikutus venäläismatkailijoiden määriin ja kuluttamiseen on vain nimellinen. Venäjän talouden ennakoidaan kääntyvän nousuun ensi vuoden aikana. On kuitenkin muistettava, että venäläisten matkailijoiden merkitys etenkin Etelä-Karjalan kaupalle on huomattava. Viime vuonna Venäjältä tuli maakuntaan 1,4 miljoonaa turistia. Suurin osa matkailijoista tulee Etelä-Karjalaan päiväselään. Tällä hetkellä venäläiset turistit tulevat hakemaan erityisesti elintarvik-

keita. Matkailijavirtojen pudotus yhdistettynä varovaiseen kotimaiseen kysyntään ja verkokaupan kasvuun on pitänyt etenkin erikoisliikkeiden aseman vaikeana.

Kaupan ja matkailun tilanne jäädyttää ja viivästyttää edelleen investointeja. Ikea on tehnyt ostotarjouksen Lappeenrannan Mustolassa sille varatusta tontista. Varsinainen rakentaminen kuitenkin lykkääntyy tulevaisuuteen. Ikea kertoo suunnittelevansa tontille edelleen omaan sisustustavarataloan. Muilta osin tontin konsepti on auki, ja sitä on tarkoitus suunnitella yhdessä Lappeenrannan kaupungin kanssa. Tieto tonttikaupasta on jo herättänyt muidenkin kauppaketjujen kiinnostusta sijoittua alueelle.

Kymenlaaksossa Vaalimaan kauppahankkeet eivät etene toivotulla tavalla. Alueen hankkeista suurin on Apollo-Rakenteen suunnittelema 60 000 kerrosneliön kauppakeskus. Vaalimaa Shopping Centerin rakennustyöt on keskeytetty. Muotiin keskittyvä Zsar Outlet Village ei ole vielä saanut kasaan riittävästi sitovia sopimuksia vuokralaisilta. Kotkan Kantasataman ensimmäiseen vaiheeseen eli outlet-keskukseen on löytynyt vuokralaisia yli puoleen tiloista. Rakentaminen voisi alkaa vuodenvaihteen tienoilla. Sen sijaan suunnitellun hotellin rakennustyöt lykkääntyvät.

Matkailutuotteet kehittyvät jatkuvasti. Etelä-Karjalassa Saimaan alueen yhteinen kehittäminen (muiden Saimaan maakuntien kanssa) luo pohjaa matkailun edistämiseksi. Maakunnassa kehitetään vesistö- ja liikuntamatkailua. Saimaa Geopark on geologisten nähtävyyksien kokonaisuus, joka edistää eteläisen Saimaan luontomatkailua. Lähtökohtana on houkutella alueelle uusia geologiasta, luonnosta ja kulttuurista kiinnostuneita matkailijoita. Urheilubrändiä vahvistetaan Imatralla. Se valmistelee Ukonniemeen kaavamuutosta, joka mahdollistaisi talviurheiluhallin rakentamisen alueelle. Hankkeen kustannusarvio on 6-8 miljoonaa euroa ja halli olisi 16 000-17 000 neliön suuruinen. Hallin ulkoreunoilla kulkiisi hiihtoputki ja sisällä olisi jääpallokenttä sekä pikaluistelurata. Hallin rakentamisaikataulu riippuu yksityisestä rahoituksesta.

Kymenlaaksossa Prisman sisääktiviteettipuiston rakentaminen alkaa Kouvolassa. Koko perheen liikunta- ja seikkailuaktiviteetteja tarjoavan puiston pinta-alan on noin 2 000 neliömetriä, ja investoinnin arvo on noin 800 000 euroa. Tykkimäen pidemmän ajan suunnitelmassa on avata vastaavanlainen sisäpuisto myös Kotkaan ja Lappeenrantaan. Kymijoki on Suomen eteläisin lohijoki. Korkeakosken kalatie avattiin kesällä. Se mahdollistaa kalojen nousun voimalaitoksen padon ohi Kymijokeen. Kalatie edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja samalla vahvistaa kestävästä kalastusmatkailun, vapaa-ajan kalastuksen sekä ammattikalastuksen edellytyksiä. Tapahtumista Kotkassa ensi kesänä järjestettävä Tall Ships Races –tapahtuman uumoillaan tuovan kaupunkiin mittavan määrän matkailijoita. Kotkaan saadaan ensi kesänä myös kansainvälisiä risteilijävierailuja, jotka tuovat kaupunkiin tuhansia ihmisiä.

Liike-elämän palvelut ovat tärkeä toimiala molemmissa maakunnissa. Pohjois-Kymenlaaksossa peliklusteri on suvantovaiheessa. Pelikoulutus on joka tapauksessa tuonut seu-
dulle sellaista osaamista, jota tarvitaan monella alalla: sisällön tuottamista, animointia ja mallintamista. Etelä-Kymenlaaksossa pelialalla on vilkkaampaa. Lappeenrannan seudulla ICT-alan hyvä vire jatkuu. Muista yksittäisistä toimialoista mainittakoon elintarviketeollisuus, joka on vakaalla pohjalla. Erityisesti Kymenlaaksossa alalla menee hyvin. Alueen veturiyri-

tys Kaslink tekee miljoonaluokan investoinnin laajentamalla kastikeosastoaan. Kastikkeista 90 % menee vientiin.

Alkutuotanto on edelleen merkittävä elinkeino alueella, vaikka rakennemuutos jatkuu kin vahvana. Maatilojen määrän ennakoitaan vähenevän noin sadalla vuosittain. Samalla yksikkökoot ovat kasvussa sekä peltoalan että eläinyksikköjen muodossa. Maatilojen taloustilanne on heikko, mikä on seurausta maataloustuotteiden markkinahintojen laskusta, Venäjän viennin romahduksesta ja EU-maatalouspolitiikan muutoksista. Alkutuotannon kilpailukyyn paraneminen sekä monipuolinen maaseutuyrittäjyys ovat alueen tulevaisuudelle tärkeitä asioita. Kasvunäkymiä tulevaisuudessa on mm. biotaloudessa, lähi- ja luomuruokatuotannossa sekä matkailussa.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoitettiin vuoden alkupuoliskolla uusia työpaikkoja 11 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna (koko maa + 12 %). Avoimia työpaikkoja oli erityisesti myyntineuvottelijoille, puhelinmyyjille, toimisto- ja laitossiivoojille, puutarhatyöntekijöille mutta myös mm. myyjille sekä siivoojille. Selkein muutos oli myyntineuvottelijoiden avoimien työpaikkojen väheneminen. Vuodentakaisista vähemmän paikkoja oli myös kodinhoitajille sekä siivoojille. Avoimia työpaikkoja oli aikaisempaa enemmän mm. myyjille ja puutarhatyöntekijöille.

Työvoiman kysyntä elpyy hitaasti. Kauppa ja palvelualat eivät odota työllisyyden juuriin kasuvan – ennustettu pieni kasvu vaikuttaa työllisyyteen hitaasti. Koko julkisen sektorin talousvaikeudet heikentävät työvoiman kysyntää. Korvausrekrytointeja tehdään yhä harvemmin. Myös sote-uudistukseen liittyvät epävarmuustekijät jarruttavat rekrytointeja.

Metsäteollisuuden investoinnin takaavat jo olemassa olevia työpaikkoja. Jonkin verran kysyntää syntyy työllisten eläköitymisestä ja metsähakkuiden kasvattamisesta. Bio- ja energiaklusterin syntymiseen liittyvä työvoiman kysyntä realisoituu myöhemmin. Kymenlaaksossa logistiikka-alalle ennustetaan piristyviä kysyntänäkymiä, vaikkakin kilpailun avaamisen vaikutusten ennustaminen on epävarmaa. Metalliteollisuudessa tilanne on kaksijakoinen: osassa yrityksiä työntekijöitä on vähennetty, osa kertoo rekrytointivaikeuksista. Rakennusalan työvoiman kysyntä on varovaista – vaikkakin parempaa kuin vuosi sitten. ICT-ala on vahvistunut Etelä-Karjalassa ja kasvun jatko riippuu osaavista työntekijöistä, joista on jo pulaa. Työvoiman saatavuuden turvaavat koulutusratkaisut ovat tärkeitä sekä lyhyen että pidemmän aikavälin työvoiman saannin turvaajina.

Kysymys on suuressa määrin myös kohtaanto-ongelmista. Tilastokeskuksen viimeisimpien tietojen mukaan kaakkois-suomalaisissa yrityksissä oli rekrytointiongelmia (23 %) keskimääräistä (28 %) vähemmän. Tuoreessa Alueiden kilpailukyky 2016 –selvityksessä kuitenkin todetaan, että Kymenlaaksossa jopa 44 prosentilla vastanneista yrityksistä oli vaikeuksia saada työvoimaa. Avoimissa vastauksissa Kymenlaaksossa toimivat yritykset mainitsivat muun muassa vaikeuden rekrytoida taloushallinnon ja terveysalan ammattilaisia sekä ohjelmistokehittäjiä ja teknisiä projektipäälliköitä. Helpointa työvoiman saanti oli Etelä-Karjalassa, jossa vain joka kuudennella yrityksellä oli vaikeuksia saada työvoimaa (koko maa 29 %). Tuoreen ammattibarometrin mukaan varsinaisia pula-ammatteja on lähitulevaisuu-

nessa melko vähän. Listalla on mm. sosiaali- ja terveysalan sekä myyntiedustuksen ammattaitteja, mutta myös ICT-alan ja konetekniikan erityisasiantuntijoita. Selkeää ylitarjontaa on mm. myyjistä, ahtaajista ja yleissihteereistä.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Ensimmäisen vuosipuoliskon aikana Kaakkois-Suomessa oli noin 22 650 työttöntä kuukausittain. Luku on noin 2 % edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa suurempi. Kasvuvauhti oli nopeampaa kuin maassa keskimäärin (+ 1 %), ja työttömien osuus työvoimasta oli koko maata suurempi (Kaakkois-Suomi 16,0 %, koko maa 13,4 %). Vuoden 2016 ensimmäisen puoliskon aikana työttömyys on kasvanut Etelä-Karjalassa (+ 3,8 %) Kymenlaaksoa (+ 0,6 %) nopeammin. Työttömyyslukuissa on viime kuukausien aikana tapahtunut käänne - Kymenlaaksossa hieman aikaisemmin, kun taas Etelä-Karjalassa ollaan juuri nyt työttömyyden käännekohdassa. Kaakkois-Suomen työttömien kokonaismäärän ei enää uskota kasvavan lähiaikoina. Työttömien määrän ennakoitaan laskevan loppuvuonna kaikissa seutukunnissa, mutta hitaimmin todennäköisesti Imatran seudulla.

Naisten työttömyys kasvaa edelleen hieman nopeammin kuin miesten, vaikkakin ero on tasaantunut. Vuoden 2016 alkupuoliskolla miesten työttömyys kasvoi 1,6 %, kun naisten työttömyys kasvoi 2,4 %. Koulutusasteittain tarkasteltuna suurimman eli keskiasteen tutkinnon suorittaneiden työttömyyden kasvu taittuu. Korkeakoulutettujen työttömyys on kasvanut hieman hitaammin (+ 1,9 %) kuin maassa keskimäärin (+ 2,7 %). Nuorten työttömyys kasvoi hitaammin kuin kokonaistyöttömyys – sekä Kaakkois-Suomessa että koko maassa kasvuvauhti oli alle prosentin luokkaa. Näkymät ovat aiempaa positiivisemmat myös nuorisotyöttömyyden osalta, ja nuorisotyöttömyyden laskusuunta loppuvuonna jatkuu.

Ulkomaalaisia työnhakijoita oli lähes 2 240 kuukaudessa. Ulkomaalaisten työttömien määrä on kasvanut noin kolmen prosentin vauhdilla. Heidän työttömyysasteensa on selvästi korkeampi kuin koko työvoimalla. Vuoden alkupuoliskon aikana se oli 41 % (koko maa 30 %). Vaihtelu alueen sisällä oli suurta – Lappeenrannan seutukunnassa osuus oli 35 %, kun Kouvolan seudulla osuus kipusi 46 prosenttiin. Ulkomaalaisten työttömyyden ennustetaan kasvavan loppuvuoden 2016 aikana.

TEM Työnvälitystilastossa rakennetyöttömiä ovat henkilöt, jotka ovat olleet yhtäjaksoisesti työttömänä työnhakijana yli 12 kk (pitkäaikaistyöttömät), ovat edeltävän 16 kk:n aikana olleet yhteensä yli vuoden työttömänä (rinnasteisesti pitkäaikaistyöttömät), ovat 3 kk työvoimapolitiittisen toimenpiteen päättymisen jälkeen työttömänä (palveluilta työttömäksi) tai ovat jääneet työvoimapolitiittiselta toimenpiteeltä työttömäksi ja sen jälkeen uudelleen sijoitettu toimenpiteeseen (palveluilta palveluille). Kaakkois-Suomessa rakennetyöttömiä oli vuoden alkupuolella keskimäärin 14 500 henkeä kuukaudessa, joka vastaa 64 % kaikista työttömistä (koko maa 61 %). Vuoden takaiseen tilanteeseen (62 %) verrattuna osuus on kasvanut.

Työttömyyden keskimääräinen kesto on pidentynyt. Kaakkois-Suomessa se oli keskimäärin 54 viikkoa, kun vuotta aikaisemmin se oli 52 viikkoa. Yli vuoden työttömänä olleita oli 12 % enemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa 18 %) eli keskimäärin lähes 7 500 henkeä. Enemmistö (58 %) pitkäaikaistyöttömistä on miehiä. Sukupuolten pitkäaikaistyöttömyys näyttäisi kasvavan suunnilleen samaa tahtia. Määrällisesti kasvu koh-

distuu keskiasteen suorittaneisiin. Sen sijaan suhteellinen kasvu on suurinta koulutusas-
teeltaan tuntemattomien ryhmässä. Pitkäaikaistyöttömyys jatkaa kasvuaan myös loppu-
vuonna 2016, mutta kasvuvauhti edelleen hiljenee nykyisistä lukemista.

Kouvolan seutukunta

Kouvola, Iitti

Kouvolan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 92 674 henkilöä, Vuoden aikana väestö
väheni 568 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli
14,6 % ja työttömiä työnhakijoita oli 6 207.

Kouvolan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kotkan-Haminan seutukunta

Hamina, Kotka, Miehikkälä, Pyhtää, Virolahti

Kotkan-Haminan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 85 772 henkilöä. Vuoden aikana
vähennystä oli 489 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimas-
ta oli 18,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 7 085.

Kotka-Haminan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Imatran seutukunta

Imatra, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti

Imatran seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 41703 henkilöä, vuoden aikana vähennystä oli 598 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 2 947.

Imatran seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Lappeenrannan seutukunta

Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Savitaipale, Taipalsaari

Lappeenrannan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 88 809 henkilöä, Vuoden aikana vähennystä oli 124 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 6 353.

Lappeenrannan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Etelä-Savon ELY-keskus

Pieksämäen sk	6 kk
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+
Työttömyys	+

Mikkelin sk	6 kk
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+
Työttömyys	+

Savonlinnan sk	6 kk
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+
Työttömyys	0

Etelä-Savossa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 149 629 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 1 436 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,5 % ja työttömiä työnhakijoita oli 9 665.

Etelä-Savon ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Etelä-Savo tunnetaan runsaista, hyvin kasvavista metsistään, puhtaista vesistöistään ja vahvasta mökkikannastaan, maaseutumaisuudestaan, väljästä asutuksestaan ja sijainnistaan lähellä pääkaupunkiseutua ja Venäjän rajaa. Ne ovat myös vahvuuksia, joiden varaan Etelä-Savon tulevaisuus rakentuu.

Etelä-Savon kehitys nojaa vahvasti metsävaroihin ja niiden tehokkaaseen hyödyntämiseen, joka on luonut maakuntaan vahvaa metalli- ja metsäteollisuutta. Biotalousalueen kohdistuvien suurten investointien arvioidaan vaikuttavan positiivisesti myös Etelä-Savoon mm. puun kysynnän kasvuna ja teknologiateollisuusyritysten myönteisenä kehityksenä. Uusia kasvunäkymiä nähdään avautuvan puun kysynnän kasvusta mm. biotuotteiden valmistukseen. Potentiaalia Etelä-Savossa nähdään olevan myös bioenergiaosaamisessa, metsäbiomassan prosessointiosaamisessa ja materiaali- sekä ympäristöteknologiassa.

Monimuotoisuus, kaunis ja puhdas luonto, laajat vesistöt, runsaat luonnonvarat ja maakunnan maine puhtaana ja turvallisenä alueena ovat luoneet edellytyksiä myös matkailulle ja vapaa-ajanasumiselle. Laadukkaiden elintarvikkeiden tuotantoon ja jalostukseen on panostettu. Luomu ja lähiruoka kysyntä on kasvussa ja niiden tuotanto kasvaa. Sijainti Venäjän naapurustossa on perinteisesti tarjonnut mahdollisuuksia niin vientiyrityksille kuin alueen matkailun kehittämiseksi. Venäjän talousongelmat ja Ukrainan konfliktin pitkittyminen pakotteineen ovat kuitenkin vaikeuttaneet kaupankäyntiä ja vähentäneet matkailijoiden virtaa, mikä on aiheuttanut ongelmia alueen yrityksille. Matkailun osalta venäläiskysynnän väheneminen on saatu pysäytettyä ja kehitys näyttää varovaisen myönteiseltä.

Etelä-Savo on säästynyt suurilta rakenteellisilta muutoksilta eikä laajoja irtisanomisia ole ollut. Kehitys on jatkunut suhteellisen tasaisena vaikkakin työttömien määrä on pysytellyt korkealla tasolla. Työttömyyden kasvu näyttäisi tällä hetkellä olevan taittumassa, mutta pitkäaikaistyöttömien määrä on edelleen jatkanut kasvuaan. Työpaikkojen määrä on vähentynyt myös koulutuksessa ja koulutuskenttää koskeva murrosvaihe herättää huolta maakunnassa. Koulutukseen kohdistuvat leikkaukset syövät pahimmassa tapauksessa paikallisen kehittämisen eväitä ja johtavat koulutustarjonnan ja sen saavutettavuuden heikkenemiseen. Maakunnan osaamis- ja innovaatiojärjestelmään kohdistuu myös uhkia ja menetyksiä. Itä-Suomen yliopisto siirtää Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen vuoden 2018 syksyllä Joensuuhun. Yliopistoyksikön häviäminen tulee olemaan merkittävä menetys Savonlinnan seudulle ja koko Etelä-Savolle. Sen kompensoimiseksi Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Savonlinna ovat tehneet mm. esityksen Biotuotetekniikan keskuksesta, johon liittyy uudentyyppistä insinöörikoulutusta ja joka toimisi yhteistyössä alueen vahvan teollisuuden kanssa. Mikkeliin toimivan Aalto -yliopiston kauppakorkeakoulun alaisen Pienyrityskeskusten toiminnalle löydettiin jatkaja ja se on siirtynyt osaksi Mikkelin ammattikorkeakoulua. Vuoden 2017 alusta syntyy uusi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulun yhdistyessä.

Suurimmat haasteet liittyvät kansainvälistymiseen, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamiseen, osaavan työvoiman saatavuuteen, väestön vähenemiseen ja ikärakenteen muutokseen varautumiseen. Alueen yrityksiltä kaivattaisiin laajempia panostuksia tutkimus- ja kehitystoimintaan ja sitä kautta uusiin innovaatioihin. Myös investoijien puute, maaseudun

liikenneyhteyksien heikkeneminen, supistuvat paikallismarkkinat ja yritystoiminnan jatkajien vähäisyys koetaan haasteeksi.

Vesistöistä johtuva alueen rikkonainen ja hajanainen rakenne luo omat haasteensa saavutettavuudelle ja kilpailukyvyllä. Liikenneala on suuressa murroksessa ja saavutettavuutta pidetään yhtenä alueen merkittävänä lähitulevaisuuden muutostekijänä. Etelä-Savoon kohdistuu lähivuosina valtion noin 200 miljoonan euron liikenneinvestoinnit. Päätiestön osalta selkeään ja pitkään kaivatun kohennuksen tuo VT5 välillä Mikkeli-Juva rakentamispäätös. Syväväylän siirto Savonlinnassa parantaa raskaan vesiliikenteen olosuhteita ja turvallisuutta. Sulkavan Vekaransalmen lossin tilalle nousee korkea maantiesilta vuoteen 2020 mennessä. Sillan rakentaminen edistää vesiliikenteen sujuvuutta, turvaa metsä- ja biotalouden kuljetustarpeet ja palvelee matkailua. Etelä-Savon soratiestön ja vähäliikenteisen päälystetyn tiestön kunto on rapautumassa, mikä heikentää puu- ja maitokuljetusten sekä matkailuliikenteen toimintaedellytyksiä. Erillinen haaste harvaan asutuilla seuduilla on joukkoliikenteen palvelutason huomattava lasku. Myös digitaalisen liiketoiminnan rakentaminen ja digitaalisten palvelujen saavutettavuus haja-asutusalueilla on muodostunut haasteelliseksi.

Kaupunkien kaavallinen valmius on kohentumassa keskeisten taajamayleiskaavojen edetessä. Pieksämäki sai taajamayleiskaavan valmiiksi, Mikkeli on tulossa luonnosvaiheeseen ja Savonlinna valmistelelee omaansa. Kirkonkylien taajamayleiskaavojen tilanne on kohentunut viime vuosina ja rantayleiskaavoja alkaa olla lähes kattavasti. Toinen vaihemaakuntakaava on menossa hyväksymiskäsittelyyn vielä tänä vuonna, siinä käsitellään mm. turpeenottoa ja kaupan kaavoitusta. Edeltävä vaihemaakuntakaava käsitteli tuulivoimaa ja se on vahvistettu 2016. Pieksämäellä on pitkällä Niinimäen tuulipuiston YVA-mennettely ja yleiskaavoitus, 29 voimalan alueena se olisi toteutuessaan suurimpia maa-alueelle sijoitettavia tuulipuistoja.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Etelä-Savo on kestänyt viime vuosien suurissa elinkeinoelämän muutoksissa kohtuullisen hyvin. Teollisuuden rakennemuutos ei ole koetellut maakuntaa niin voimakkaasti kuin alueita, joissa paperiteollisuudella ja ICT-toimialalla on suuri rooli. Teknologiateollisuuden tilaukset koskien mm. biotalouden investointeja ovat aikaansaaneet vireyttä alueelle. Myös venäläisten matkailijoiden vähenemistä on onnistuttu korvaamaan muualta tulleilla matkailijoilla. Tilastokeskuksen liiketoiminnan kuukausikuvaajien mukaan eteläsavolaisten yritysten liikevaihdon kasvu on ollut viime vuosina hiukan maan keskimääräistä nopeampaa. Vuonna 2015 liike-vaihto laski edellisvuoteen verrattuna prosenttin. Myös henkilöstömäärä laski 2,1 % edellisvuodesta. Vuoden loppua kohti liikevaihdon kehitys kuitenkin parani ja vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä päästiin jo kasvun puolelle 3,3 %. Sen sijaan henkilöstömäärä laski edelleen edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta 1,5 %. Yritysten suhdannenäkymien arvioidaan olevan kehittymässä parempaan suuntaan. Myös työttömien määrä on hienokseltaan kääntynyt laskuun.

ELY-keskuksessa yritysrahoituksen kysyntä on alkuvuoden aikana ollut korkea; uusilla hakemuksilla yritysten kehittämisrahoitusta haetaan yli 12 milj. euroa. Rahoitusta haavat etenkin elintarviketeollisuus, teknologiateollisuus ja matkailu. Alkuvuodesta myön-

nettiin Etelä-Savossa 22 yritykselle kehittämisrahoitusta 3,6 milj. euroa. Maaseuturahoituksen kysyntä on ollut maltillisempaa, sillä yritykset ovat lykänneet investointejaan yleisen taloudellisen tilanteen vuoksi. Vuoden alkupuolella myönnettiin 24 mikroyritykselle yhteensä 1,9 miljoonaa euroa. Lisäksi Leader –rahoitusta myönnettiin 14 kpl yhteensä 210 000 euroa. Pienempimuotoisissa Leader-yritystuissa on ollut havaittavissa lievää virkistymistä. Rahoitusta on saanut etenkin elintarvike- ja matkailuyritykset ja näille aloille on tullut myös uusia yrityksiä. Yritysten investointi- ja kehittämishalukkuus ei ole kovin korkealla, mutta Tekesin rahoituksen kysynnässä on kuitenkin näkynyt selkeästi piristymistä kesälomien jälkeen. Yritykset ovat hyödyntäneet Team Finland palveluita monilla eri tavoilla alueella. Team Finland palveluehdotukset ovat lisänneet kansainvälistymiseen liittyviä selvityshankkeita. Keväällä käynnistettiin Tekesin ja ELY-keskuksen yhteistyönä Vientiä Tuplasti -kampanja, jolla haetaan merkittävää viennin kasvua tavoittelevia yrityksiä pitkäjänteiseen kehittämis yhteistyöhön.

Finnveran rahoituksen kysyntä ja myöntäminen olivat Etelä-Savossa kuluvan vuoden alkupuoliskolla euro-määräisesti jonkin verran edellisen ennätysvuoden lukemia pienempiä, mutta edelleen varsin hyvällä tasolla. Toimivien yritysten osalta rahoituksen kysyntä painottuu toimitusten rahoitukseen ja käyttöpääomaan, investoinnit edelleen alhaisella tasolla. Aloittavien yritysten määrä on edelleen suurin piirtein entisellä tasolla. Sukupolenvaihdoksia, yrityskauppoja ja -järjestelyjä tehdään edelleen vilkkaasti.

Tulevan kehityksen osalta ei ole näkyvissä merkittävää muutosta parempaan eikä huonompaan, tosin toimi-aloittaisia eroja on; esim. rakennusalan hyvä suhdanne (kasvukeskuksissa) näkyy joidenkin alan toimijoiden osalta positiivisena kehityksenä myös Etelä-Savossa. Yleisellä tasolla on nähtävissä ainakin jossain määrin rahan kierron hitaus, eli julkisuudessaakin esillä oleva maksuaikojen pitkittyminen, joka rasittaa erityisesti ravintoketjun ”alinta” tasoa.

Uusia yrityksiä Etelä-Savoon on syntynyt vuoden alkupuolella hiukan edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa enemmän. Uudet yritykset ovat syntyneet pääosin palvelualoille, uusien tuotannollisten yritysten määrä on ollut pieni. Loppuvuoden aikana yritysten perustannan odotetaan kehittyvän edellisten vuosien tapaan ilman suurempia muutoksia lukumääriin.

Keskeisten toimialojen kehitysnäkymiä

Etelä-Savon maataloudessa maidontuotanto on lisääntynyt viime vuosina, mutta lihan tuotanto on pysynyt ennallaan. Koko maan maidontuotanto lisääntyi noin prosentin verran, mutta naudanlihan tuotanto väheni prosentin verran verrattuna vastaavaan jaksoon tammi-heinäkuussa. Etelä-Savon maataloudelle tärkeän maidon tuottajahinta laski Venäjän kesällä 2014 asettaman elintarvikkeiden tuontikiellon ja maaliskuussa 2015 maitokiintiöistä luopumisen takia. Kausivaihtelun huomioon ottaen maidon hinta oli heinäkuussa 2016 14 % alemmalla tasolla edellisvuoteen verrattuna. Myös lihan tuottajahinnat ovat pysytelleet aiempia vuosia alemmalla tasolla. Perunaa ja vihanneksia lukuun ottamatta kasvinviljelypuolellakaan ei ole havaittavissa merkittäviä tuottajahintojen nousuja. Vaikka energian ja useimpien muiden tuotantopanosten hinnat ovat alenneet, se ei riitä kompensoimaan tuottajahintojen alenemaa. Toisen sateisen kesän seurauksena viljasadosta on tulossa heikoin

viiteen vuoteen, mikä osaltaan luo paineita edelleen rehujen hinnan nousulle. Vaihtelevan maaston johdosta sateisten kesien vaikutukset nurmivaltaiseen kasvintuotantoon ovat Etelä-Savossa yleensä muuta maata lievempiä.

Maatalouden ennakkolisten kannattavuustulosten mukaan vuosi 2015 oli erittäin heikko koko maassa. Toimintaympäristössä ei ole ilmennyt sellaisia tekijöitä, jotka kääntäisivät kannattavuuden nousuun kuluvana vuonna tai edes ensivuoden alkupuoliskollakaan. Velkaisimmille ja investoineille tiloille oli haussa kuluvana vuonna kansallista lisätukea 15 milj. euroa. Syksyn budjettineuvottelujen myötä maataloudelle on tulossa ensi vuodelle 50 milj. euroa lisätukea sekä tukimaksujen aikaistamisia. Investoineiden tilojen maksuvalmiuskriisiä helpottamaan on esitetty lisättäväksi valtiontakausten määrää ja lainojen vapaavuosia viidestä kahdeksaan. Väliaikaisilla tukijärjestelmillä ei maatalouden kannattavuusongelmia kuitenkaan pystytä korjaamaan, vaan se vaatii merkittävää korotusta tuottajahintoihin.

Tuotannon heikko kannattavuus heijastuu investointeihin ja Etelä-Savossakin kotieläintilojen laajennusinvestoinnit ovat jääneet vähäisiksi. Sen sijaan pienempiin investointeihin on tukea haettu suhteellisen vilkkaasti. Maatalouden investointitukihakemuksia oli elokuun loppuun mennessä yhteensä noin 60 kpl. Maidontuotantoon liittyviä laajennuksia on kuusi kappaletta ja lisäksi muutama suurehko peruskorjausinvestointi. Puutarhatuotannossa on investointitukea haettu kahteen kasvihuonelaajennukseen. Nuorten viljelijöiden aloitustukihakemuksia on yhteensä kymmenen.

Maaseudun kehittämishankkeita on käynnistynyt Etelä-Savossa ennätysmäärä, joista suurin osa on elinkeinojen kehittämiseen liittyviä. Näin ollen yritysten toimintaympäristön kehittyminen luo pohjaa myös yritysten investointihalukkuuden lisääntymiselle, toiminnan laajentamiselle ja kehittämiselle sekä kannattavuuden paranemiselle.

Elinkeinoelämän keskusliiton (Ek) suhdannebarometrin mukaan Itä-Suomen teollisuuden ja rakentamisen suhdannetilanne kohentui normaalilukemiin kesän 2016 alussa. Lähi-kuukausien suhdanneodotukset ovat hivenen aiempaa varovaisemmat. Etelä-Savon teollisuuden ja rakentamisen kehitysnäkymiä arvioidaan seuraavasti:

Elintarviketeollisuuden alalla alueella toimii useita vahvoja yrityksiä eri seutukunnilla ja heidän kysyntätilanteensa on ollut suhteellisen hyvä. Alalle on käynnissä investointeja ja uusia suunnitelmia on vireillä.

Metsäteollisuuden kehitys on jatkunut useimpiin muihin teollisuudenaloihin verrattuna edelleen myönteisenä. Vuonna 2015 teollisuuden käyttöön hakattiin Suomessa puuta enemmän, kuin kertaakaan aiemmin hakkuutilastojen historiassa. Maakunnista hakkuut olivat määrällisesti suurimmat Etelä-Savossa (6,4 milj. m³), jossa yllettiin hakkuissa 91 %:iin kestävästä hakkuusuunnitteesta. Metsien käyttöasteessa Etelä-Savo oli jaetulla hopeasijalla. Metsäteollisuuden investoinnit lisäävät edelleen puun kysyntää ja puukauppoja on tehty kuluvana vuonna toistaiseksi n. 10 % viime vuotta vilkkaammin. Hakkuiden ennakoidaan lisääntyvän tänä vuonna kuitenkin maltillisemmin (2-4 %) ja hintojen pysyvän ennustajasta hieman riippuen likipitään ennallaan.

Havusahatavaran vientimäärä kasvoi tammi-toukokuussa 2016 n. 15 % edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kuusisahatavaran vienti suurimmalle kuusimarkkinalle Kiinaan peräti kaksinkertaistui ja mäntysahatavaran vienti suurimmalle mäntymarkkinalle Egyptiin nousi yli 30 %. Kiinan ja Japanin talouskehitys on pysynyt alkuvuonna en-

nakoitua positiivisempana, joskin sahatavaran viennin kasvu Kiinaan lienee tasaantumassa. Brexit on tuonut epävarmuutta etenkin Euroopan markkinoille. Sahauksen kannattavuus on heikentynyt vientihintojen pudottua n. 6 % viime vuoteen verrattuna. Ongelmia on ollut myös sivutuotteiden, lähinnä purun ja kuoren markkinoinnissa. Kannattavuuden heikkene- misestä huolimatta sahojen käyntiasteen ennakoidaan pysyvän lähitulevaisuudessa hyvänä.

Vanerintuotannon tuotanto ja hinta notkahti viime vuonna aavistuksen edellisvuoden suurista kasvuluvuista. Havuvanerin tuotannossa on tiedotettu alkuvuonna paikallisista tuo- tannonrajoituksista, mutta kaikkiaan markkinoita on luonnehdittu vakaiksi ja lievästi vahvis- tuviksi. Luonnonvarakeskus ennakoii sekä vanerin viennin että vientihintojen vahvistuvan tänä vuonna 2 % edellisvuodesta.

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla Suomen paperin tuotanto väheni 6,7 %, mutta karton- gin tuotanto lisääntyi 6,5 % ja sellun 4,2 %. Kehityksen ennakoidaan jatkuvan uusien in- vestointien myötä samansuuntaisena, vaikka euron heikkeneminen on vahvistanut pape- rin hintoja ja toisaalta kartongin ja sellun vientihintojen ennakoidaan laskevan.

Metsähakkeen käyttö energiantuotannossa jäi viime vuonna valtakunnallisesti noin 7,35 miljoonaan kuutio-metriin. Vuonna 2014 metsähaketta käytettiin 8,2 milj. m³ ja vuon- na 2013 8,7 milj. m³. Etelä-Savossa metsähakkeen (0,456 milj.m³) kuten myös puupoltto- aineen käyttö kaikkiaan (1,065 milj.m³) pysyi likipitään edellisen vuoden tasolla.

Tilastokeskuksen tilastojen mukaan Etelä-Savon teknologiateollisuusyritysten liikevaih- to on ollut alku-vuonna suurempi kuin viime vuonna. Voimakasta kasvupiikkiä selittää yk- sittäisten isojen tilausten osuminen tarkasteluajankohtaan. Yritysten välillä on ollut suur- ta vaihtelua liikevaihdon kehityksessä. Loppuvuoden kehityksen voidaan ennakoida ole- van myös liikevaihdossa kohtuullista. Kysyntää kannattelee etupäässä kotitalouksien ku- lutuksen ja rakentamisen kasvu, mutta vientimarkkinoiden epävarmuus on suurta. Jatkoa ajatellen viennin sekä kone- ja laiteinvestointien kasvunäkymät eivät juurikaan parane. In- vestointien ja viennin elpymisestä ei tällä hetkellä ole nähtävissä merkkejä, ja itse asiassa koko maailmantalouden kasvuvauhti näyttäisi olevan hidastumaan päin. Kilpailukyvyyn roo- li korostuu, joten tänä syksynä työpaikoilla neuvoteltavat paikalliset kilpailukykyratkaisut ja niiden onnistuminen voivat nousta hyvinkin merkittävään rooliin, kun yritykset jatkossa ki- saavat kaupoista kansainvälisillä markkinoilla.

Yritysten välillä tilanteet eroavat toisistaan voimakkaasti myös henkilöstön työllisyysti- lanteen osalta. Rekrytointitarvetta lisää mm. henkilöstön ikärakenne, joka erityisesti Etelä- Savon kone- ja metalliteollisuuden osalta on kovin vinoutunut. Yritykset rekrytoivat uusia osaajia vuositasolla arviolta jopa 500 henkilöä. Digitalisaation edetessä erityisesti uusim- mat tiedot omaavien ICT –osaajien tarve kasvaa.

Etelä-Savon rakentamisen kokonaismäärä kääntyi kasvuun vuoden 2016 alkupuolis- kolla. Asuntorakentaminen on ennätyksellisen matalalla tasolla vuosisumman ollessa alle 100 000m³. Asuntotuotanto on vähäistä uusien asuntojen kysynnän ollessa vaisua. Asun- tokaupan ketju ei toimi ensiasunnon ostajien vähäisyydestä johtuen. Tällä hetkellä liike- ja toimistorakentamisen ja julkisten palvelurakennusten määrän kasvu on rakentamisen ko- konaisvolyymien kasvun taustalla. Maatalouden rakentaminen on vähentynyt merkittävä- si maatalouden kannattavuusongelmien takia, eikä käännettä parempaan ole näköpiirissä Venäjän pakotteiden jatkuessa.

Suomi on kaupungistumassa ja Etelä-Savo kärsii tästä kehityksestä. Rakentamistakin luova yhteiskunnallinen usko alueen kehitykseen painottuu Mikkeliin, jonka kehittyvät liikenneyhteydet ja Asuntomessut 2017 antavat uskoa alueen vetovoimaisuuteen. Pieksämäellä odotetaan kauppakeskushankkeen toteutumista, jolla olisi kaupungin rakentamista piristävä vaikutus. Rakennusmarkkinoille on hiljaisempaa aikana patoutunut kysyntää erityisesti korjausrakentamiseen. Patoutunut kysyntä, niin korjaus- kuin asuntorakentamisessa antaa uskoa hiljalleen elpyvään rakentamiseen julkisen rakentamisen säilyessä kohtalaisella tasolla.

Ek:n suhdannebarometrin mukaan Itä-Suomen palvelualojen yritysten suhdanteet parantivat kesän 2016 alussa ja lähikuukausien suhdanneodotukset ovat varovaisen myönteiset. PALTA ry:n suhdannekatsauksen 2/2016 mukaan yksityisten palvelutoimialojen liikevaihdossa ja myynnin volyymissä oli kasvua edellisvuoteen verrattuna ja myös henkilöstömäärä kasvoi hiukan vuoden takaisesta. Kasvun ennakoidaan jatkuvan myös loppuvuonna. Nopeinta kasvu on ollut yritys- ja asiantuntijapalveluissa ja hallinto- ja tukipalveluissa.

Etelä-Savon kauppakamarin kaupan ja palvelualan valiokunnan laatima kaupan ja palvelualan näkymät 2016 kertoo, että alan yritysten liikevaihto on kehittynyt myönteisesti alkuvuoden aikana ja kasvanut selvästi edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan (toukokuu 2015) verrattuna. Myös kehitysnäkymät vuoden päähän ovat myönteiset; noin 38 % vastanneista arvioi suhdannetilanteen kehittyvän oman yrityksen kannalta myönteisesti – 15 % arvio sen heikkenevän. Yritysten kokonaisnäkymät puolen vuoden päähän näyttävät myös myönteisiltä. 60 % arvioi liikevaihdon kasvavan ja vain vajaa kymmenen prosenttia arvioi sen supistuvan. Henkilöstömäärän arvioi 22 % vastaajista kasvavan puolen vuoden päähän ja 16 % supistuvan.

Mikroyrityksinä toimivien ns. kivijalkakauppojen näkymät ovat selvästi huonommat. Niiden tilanne on tällä hetkellä vaikea verkkokaupan ja suurempien kauppaliikkeiden puristuksissa.

Palveluista matkailun merkitys on Etelä-Savolle tärkeä, ja alueella on paljon pienimuotoista matkailutoimintaa. Etelä-Savoon tullaan vesistöjen, Saimaan ja puhtaan luonnon ja hiljaisuuden vuoksi, mutta myös ruoka-matkailukohteena alue hakee roolia. Nostetta matkailuun ovat kuluvana kesänä tuoneet uudet kohteet Hotelli Punkaharju ja elämyshotelli Järvisydän. Uudet tuotteet, luontomatkailuaktiviteetit, retkeily, sienestys, marjastus jne. ja sisävesiristeilyt täydentävät hyvinvointimatkailun pakettia. Em. lisäksi vanhat perinteiset kohteet ovat pitäneet paikkansa ja erilaiset tapahtumat ovat olleet suosittuja. Ulkomaisien yöpyjien määrät vähenivät Tilastokeskuksen mukaan viime vuonna 25 % edellisvuodesta, ja vielä kesäkuussa 2016 määrä oli lähes 10 % pienempi. Miinusmerkkiä ulkomaisien matkailijoiden kohdalla selittää venäläisten matkailijoiden väheneminen. Sitä on kuitenkin pystytty korvaamaan muualta tulleilla matkailijoilla. Vuokramökkitoiminnan majoitus-vuorokaudet jäävät kuitenkin tilastoinnin ulkopuolelle (alle 20 vuodepaikkaa) – näitä on Etelä-Savossa merkittävä osa kaikista vuodepaikoista. Oman lisänsä matkailuun, kauppaan ja palveluihin tuo myös laaja vapaa-ajan asukkaiden joukko, joka enenevässä määrin käy mökeillään ympärivuotisesti.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Kun tarkastellaan työpaikkakehitystä työnvälityksessä tammi-heinäkuussa 2016 edellisvuoteen verrattuna, niin selvimmin ovat vähentyneet kaupan toimialan työpaikat.

Syyskuun 2016 ammattibarometrin mukaan rekrytointivaikeuksia on puhelin- ja asiakaspalvelukeskusten myyjistä (usein pelkkä provisiopalkka); vaihtuvuus on suurta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen ammattihenkilöstön paikkojen täyttämisessä on ajoittain ja alueittain vaikeuksia. Erityisesti lähihoitaja-ammattissa on pulaa vanhustyöhön ja kehitysvammatyöhön suuntautuneista, kun taas lastenhoitoon suuntautuneista on ylitarjontaa. Halukkuus kolmi-vuorotyöhön ja auton käyttömahdollisuus ratkaisee usein työllistymisen.

Maatalouden kausityöpaikkojen määrä työnvälityksessä on radikaalisti laskenut viimeisten viiden vuoden aikana. Tämä näkyy myös työnhakijapuolella siten, että kausityöllisyyden määrä on vähentynyt. Työntekijät rekrytoidaan maatalouteen suurelta osin ulkomailta.

Puutavara-autonkuljettajien ja metsäkoneenkuljettajien ammateissa odotetaan merkittävää työllisyyden lisäystä uusien puunjalostustehtaiden myötä. Alalle sitoutuvia työntekijöitä tarvitaan jatkossa merkittävästi lisää. Puutavara-autonkuljettajia ei juurikaan ole työnhakijoina.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Etelä-Savossa vuodesta 2011 lähtien kasvanut työttömyys näyttää hienokseltaan kääntyneen laskuun. Etelä-Savossa oli heinäkuun lopussa työttömänä 9 901 henkilöä. Vuodentakaiseen verrattuna työttömiä oli 300 vähemmän. TE-palveluissa olleiden asiakkaiden määrä on 154 henkilöä vuodentakaista pienempi, joten ns. laaja työttömyys on vuodentakaisesta laskenut 460 henkilöllä.

Työttömyys on vähentynyt selvästi miesvaltaisilla ammattialoilla: rakennus-, korjaus- ja valmistustyössä sekä prosessi- ja kuljetustyössä.

Pieksämäen ja Savonlinnan seutukunnissa työttömiä oli noin 5 % vuodentakaista vähemmän. Mikkelin seutukunnassa työttömiä oli edelleen lähes yhtä paljon kuin vuosi sitten.

Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä oli 2 865 eli se laski 50:llä edellisvuodesta. Alle 20-vuotiaita oli työttömänä 419.

Työttömien määrä laski vuodentakaisesta kaikissa muissa ikäryhmissä paitsi alle 20-vuotiailla ja yli 60-vuotiailla. Alemman perusasteen koulutuksen saaneiden työttömien määrä oli 12 % edellisvuoden heinäkuuta pienempi, mikä pääosin johtuu eläköitymisestä.

Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli Etelä-Savossa heinäkuun lopussa 3 129, mikä on 254 enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Mikkelin seutukunta

Mikkeli, Hirvensalmi, Kangasniemi, Mäntyharju, Pertunmaa, Puumala

Mikkelin seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 72 569 henkilöä. Vuoden aikana vähenystä oli 320 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 4 712.

Mikkelin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pieksämäen seutukunta

Pieksämäki, Joroinen, Juva

Pieksämäen seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 30311 henkilöä. Vuoden aikana vähenystä oli 479 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 12,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 639.

Pieksämäen seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Savonlinnan seutukunta

Savonlinna, Sulkava, Rantasalmi, Enonkoski, Heinävesi

Savonlinnan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 46749 henkilöä. Vuoden aikana vähenystä oli 637 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 3 314.

Savonlinnan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pohjois-Savon ELY-keskus

Ylä-Savon sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja yritystoiminta

+

Työttömyys

+

Koillis-Savon sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja yritystoiminta

0

Työttömyys

0

Sisä-Savon sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja yritystoiminta

+

Työttömyys

+

Kuopion sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja yritystoiminta

+

Työttömyys

+

Varkauden sk

6 kk

Elinkeinoelämä ja yritystoiminta

+

Työttömyys

0

Pohjois-Savossa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 247 572 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 217 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 15 748.

Pohjois-Savon ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Pohjois-Savon aluetalouden vahvuuksia ovat tällä hetkellä kone- ja energiateknologia, puunjalostus sekä elintarviketuotanto. Aluetalouden kannalta tärkeät alat ovat myös merkittäviä vientialoja, jonka vuoksi näiden pärjääminen on maakunnalle elintärkeää. Vientialojen toimintaedellytyksistä ja kilpailukyvyistä huolehtiminen on tärkeää. Toimintaedellytyksiin liittyvät vahvasti alan osaaminen, uudistuminen ja työvoiman saatavuus. Toimintaedellytyksiä on uudistettava monipuolisesti ja niiden panostamiseen on sitouduttu maakunnan tasolla.

Alueen palvelujen kehittyminen sekä rakentaminen ovat suurelta osin seurausta avainalojen kehityksestä, mutta myös alueen kasvutavoitteista ja alueen houkuttelevuudesta. Pohjois-Savon väestökehitys on ollut ja tulee näillä näkymin olemaan jatkossakin Kuopio-veitoista. Kuopion vetovoima on pysynyt vahvana ja se on noussut valtakunnan tason kasvukeskukseksi. Kuopion vahvuutena on erityisesti monipuolinen elinkeinorakenne. Pohjois-Savoa kehitetään lisäksi vahvasti vitostie-näkökulmasta, joka luo hyviä toimintaedellytyksiä koko maakunnan ja kehyskuntien yrityksille ja julkiselle sektorille.

Yleiskuvan perusteella usko on kasvanut siihen, että alueen yritysten liikevaihto ja kannattavuus lähtevät kasvuun. Pohjois-Savon kasvu on perinteisesti lähtenyt käyntiin hiukan valtakunnan keskitasoa hitaammin. Nykyiset odotukset näyttävät samalta, mutta viive ei ole välttämättä niin pitkä kuin aiemmin, ainakaan Kuopion osalta. Kuopion kasvunäkymät näyttävät hyvältä. Kasvunäkymien osalta rakentaminen keskittyy erittäin vahvasti maakuntien kasvukeskuksiin ja on erityisesti asuntorakentamisen varassa.

Teknolוגiateollisuuden näkökulmasta Pohjois-Savossa on erittäin vahva ja kansainvälisesti tunnettu yläsavolainen koneklusteri, jolla on vahvaa vientitoimintaa. Konevalmistuksen ympärille on kehittynyt toimivaa palveluliiketoimintaa ja osavalmistusta.

Kauppakamarin mukaan Pohjois-Savon yrityksille on myönnetty elokuuhun mennessä viennin alkuperätodistuksia kaksinkertainen määrä edellisvuoteen verrattuna. Koko Suomessa todistusten määrä on samaan aikaan vähentynyt. Näyttääkin siltä, että alueen yritykset ovat tehneet onnistuneita markkina-avauksia uusilta kansainvälisiltä markkinoilta. Venäjän pakotteiden vaikutukset ovat tasaantuneet pysyväisluontoisiksi. Viennin merkitys on Pohjois-Savolle tärkeä, jonka vuoksi yritysten kilpailukyvyistä ja osaamisesta on huolehdittava. Vientimarkkinoiden muutokset ja yritysten uusien onnistuneiden markkina-avausten merkitys on kasvanut. Yleiskuva viennistä on, että osalla yrityksistä liikevaihto ja vienti ovat noususuunnassa, mutta kokonaisuudessaan nykytilanne on edelleen haasteellinen.

Varkauden seudulla yritysten odotusarvot liikevaihdon ja kasvuhakuisuuden suhteen ovat pysyneet edelleen korkealla. Yritysten kasvuhakuisuus on kasvanut erityisesti Ylä-Savossa ja Kuopion seudulla ja ne ovat nousseet korkeissa liikevaihto-odotuksissa Varkauden kanssa samalle tasolle.

Aluetalouden näkökulmasta terveysteknologian ja erityisesti terveysteknologiaan liittyy edelleen paljon odotusarvoja. Kone-, energia- ja puuteollisuuden veturit jatkavat kasvuaan ja elintarviketeollisuus hakee uusia Venäjää korvaavia vientimahdollisuuksia. Uusien kasvualojen nouseminen ja uusien kasvuyritysten merkitys on luonnollisesti Pohjois-Savolle suuri. Globaalit muutokset tarjoavat uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja erityisesti pohjoissavolaisen osaamisen ja raaka-aineiden hyödyntämiseen. Uutta kasvua aluetalouden

kannalta haetaankin mm. esimerkiksi ilmaston muutoksen torjunnasta ja vesiteknologias-
ta, puuhun perustuvista biopohjaisista tuotteista ja bioenergiasta. Maakunnassa on myös
vahvaa osaamista mittaustekniikassa sekä vesi- ja kaivosturvallisuuden kehittamisestä ja
niitä pyritään tukemaan ja kehittämään.

Kokonaiskehitys on Pohjois-Savossa ollut pitkään jatkuneesta haastavasta taloustilan-
teesta huolimatta maan keskitasolla. Kehitys on seurannut kohtuullisen hyvin aiemmin ar-
vioituja suuntaviivoja. Viime kevääseen verrattuna alueen kokonaistilanne on kääntynyt
odotetusti positiivisempaan suuntaan. Talouden osalta usko positiiviseen käänteeseen on
kasvanut, vaikkakin yrityskohtaiset erot ovat edelleen suuria. Pitkään jatkunut epävarmuus
heijastuu kuitenkin edelleen odotuksiin ja näkymiin.

Elinkeinotuotannon osalta pitkittynyt maitokriisi ja Venäjän tilanne vaikuttavat kaikkiin
maidontuottajiin. Vaikeuksiin ovat ajautumassa myös tuottajia, joiden talous oli vakaalla
pohjalla kriisin puhjetessa. Maidontuotantoa harjoittavien tilojen osalta tilanne on siis edel-
leen haasteellinen. Tämä vaikuttaa erityisen vahvasti Pohjois-Savoon, joka on valtakun-
nan toiseksi suurin maidontuottaja.

Kuopion lisäksi erityisesti Varkauden ja Ylä-Savon tilanne näyttäytyvät valoisemmal-
ta. Suhdanneodotukset yrityksissä ovat yleisesti nousseet jo normaalille tasolle, joka lu-
paa ainakin lyhyellä aikavälillä työttömyyden alenevan trendin jatkumista. Julkisen sekto-
rin osalta taloutta ja kilpailukykyä hankaloittavat edelleen väestön ikääntyminen ja huolto-
suhteen heikkeneminen. Julkisen sektorin työpaikkakehitys on aleneva. Väestömuutok-
sen osalta väestönvähennys pieneni. Väestömuutoksiin vaikuttavat alkuvuoden tarkaste-
lussa opiskelijoiden muutot.

Ne yritykset, jotka onnistuvat tekemään uusia markkina-avauksia tai luomaan uusia on-
nistuneita liiketoimintamahdollisuuksia edellyttävät alueen osaamispääomalta osittain aiem-
paa korkeampaa osaamista. Maakunnan kannalta on elintärkeää, että se kykenee vastaa-
maan yritysten kasvunäkymiin. Mikäli työvoiman osaaminen tai muu osaamispääoma ei ole
riittävä vastaamaan yritysten kasvun vaatimuksiin on riskinä kilpailukyvyn heikkeneminen.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Pohjakosketus taloudessa on nyt ainakin toistaiseksi ohi. Odotukset ovat muuttuneet sel-
västi aiempaa paremmiksi. Jo keväällä näkynyt positiivinen kehityssuunta on jatkunut ja
erityisesti pk-yritysten suhdanneodotukset lähitulevaisuudelle ovat huomattavasti aiempaa
positiivisemmat. Pk-yritysten kasvuhallukkuus on kasvanut. Niiden yritysten osuus, jotka il-
moittavat olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia tai jotka tavoittelevat kasvua mahdollisuuk-
siensa mukaan on kasvanut. Kasvuhakuiset yritykset näkevät kansainvälistymisen keskei-
senä kasvun väylänä.

Syksyn pk-yritysbarometriin vastanneiden odotukset viennin suhteen ovat positiiviset ja
viennin odotetaan kasvavan kaikilla toimialoilla. Rahoitusta haetaan nyt hieman aiempaa
enemmän investointeihin ja käyttöpääomaa hakevien määrä on laskenut. Yritysten käyt-
töpääoman tarpeen väheneminen on merkittävä positiivinen muutos. Keväällä tästä oli jo
merkkejä ja vaikuttaa jo siltä, että pitkään jatkunut alavire on tasaantunut ja tilannetta ei
enää paikata väliaikaisella käyttöpääomalla.

Pk-yritysten näkemykset ovat muuttuneet positiivisempaan suuntaan melkein koko maakunnassa. Parempia suhdanteita ennakoivia on nyt selvästi enemmän. Pohjois-Savon alueella erityisesti Kuopion, mutta myös Varkauden seutukunnilla, uskotaan jopa muuta maata vahvemmin suhdanteiden kääntyvän parempaan. Erityisesti Kuopion alueen pk-yritykset uskovat voivansa työllistää tulevana kuukausina lisää henkilökuntaa.

Kokonaiskuva kehityksestä on edelleen sellainen, että osa yrityksistä näkee näkymien parantuneen ja osalla on edelleen kannattavuutensa kanssa haasteita. Positiivista on nimenomaan siinä, että se osuus yrityksistä, jotka näkevät tilanteen paranevan on kasvanut merkittävästi suhteessa niihin, jotka näkevät tilanteensa heikkenevän.

Investointiodotukset ovat edelleen maakunnassa varovaisia. Ulkopuolisen rahoituksen saatavuudessa ei ole tapahtunut muutosta ja hieman aiempaa useammat pk-yritykset suunnittelevat hakevansa rahoitusta seuraavan vuoden aikana.

Suurimmat vaikeudet ovat edelleen maitotaloudessa, jonka merkitys Pohjois-Savossa on erityisen merkittävä. Uusia uhkia ei sinänsä tällä hetkellä ole näkyvissä. Pitkällä tähtäimellä alueella tarvitaan lisää käynnistyviä investointeja paikkaamaan väistämätöntä poistumaa alalla ja turvaamaan saavutetun tuotantotason. Suurimmat negatiiviset kokonaisvaikutukset akuutissa tilanteessa ovat kohdistuneet Ylä-Savon seutukunnalle.

Rakentamisen veturina Pohjois-Savossa toimii tällä hetkellä asuntorakentaminen. Asuntorakentaminen keskittyy vahvasti maakunnan keskuskaupunkeihin, eikä Pohjois-Savo ole tältä osin poikkeaa valtakunnallisesta trendistä. Kuopion asuntorakentaminen on ollut vilkasta ja kaupungin kasvutavoitteet tukevat vähintään kohtuullisen tason trendin jatkumista. Liike- toimistorakentamisen osalta uudet aloitukset ovat olleet vähäisiä. Teollisuusrakentamisen osalta investointeja on maakunnan ollut jonkin verran, mutta ne ovat olleet matalalla tasolla. Investointiodotukset ovat kuitenkin kasvaneet.

Yritysten konkreettisissa kehittämistoimenpiteissä tilanne on vakiintunut. Rahoituksen kysyntä on ollut kasvussa, mutta niiden realisoitumista hakemuksiksi ja hankkeiksi odotetaan vielä. Uusien yritysten perustaminen ei ole on edelleen vähäistä. Kuopiossa uusia yrityksiä perustetaan enemmän kuin niitä lopettaa.

Aiempina vuosina syksyyn mennessä näkymät ovat heikentyneet, mutta tänä vuonna näyttää siltä, että odotukset ovat kevättä positiivisemmat. Isoimmat epävarmuustekijät liittyvät edelleen finanssimarkkinoihin ja maailmantalouden erilaisiin yllättäviin vaikutuksiin. Kuten on nähty, niin mahdolliset heijastumat näistä voivat olla hyvinkin voimakkaita. Pitkään jatkunut epävarmuus heijastuu luonnollisesti elinkeinoelämän luottamukseen.

Alueen vientiyritysten näkökulmasta osalta vientimarkkinoiden näkymät ovat edelleen vaimeat ja yritysten kilpailukyky, tuottavuus, osaaminen ja yksittäiset onnistumiset vanhoilla ja uusilla vientimarkkinoilla ratkaisee paljon.

Tämän hetken arviointien perusteella voidaan todeta, että kokonaisodotukset ovat positiivisempia kuin pitkään aikaan, mutta näihin odotuksiin liittyy paljon epävarmuustekijöitä. Osa epävarmuustekijöistä liittyvät ulkoiisiin tekijöihin. Vuoden 2008 alkaneen taantuman ja heikon jakson aikana, nyt on kolmas kerta, kun kasvun odotukset nousevat. Aiemmin (2010 ja 2013) odotukset ovat kääntyneet hyvin nopeasti uudelleen heikkenevään tilanteeseen.

Oleellista on saada tuettua orastavia investointiodotuksia siten, että investoinnit pääsevät käyntiin pysyväisluonteiseksi muuttuneista epävarmuustekijöistä huolimatta. Mikäli

nyt ei talouteen kohdistu uutta iskua tai merkittävää epävarmuuden nousua, talous lähtenee hiljalleen vetämään tarkastelujakson aikana.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Työllisyyden näkymät ovat kääntymässä hiukan valoisemmiksi. Alkuvuoden aikana uusien ilmoitettujen avoimien työpaikkojen määrä on ollut selkeässä määrällisessä kasvussa, jopa noin 20 %. Työvoiman kysyntä on kasvanut erityisesti määräaikaissä työsuhteissa. Joka tapauksessa kokonaisuudessaan työn ja työvoiman kysyntä on ollut kasvussa. Se, miten laajasti tämä realisoituu pidempikestoisina työsuhteina jää vielä nähtäväksi.

Paraneva suhdanne on ensivaiheessa näkynyt lomautusten purkautumisina ja työaikojen palautumisena normaalitasolle. Pidempikestoisen matalan kysynnän jälkeen työvoimaan kohdistuvat osaamis- ja tuottavuusvaatimukset ovat perinteisesti kovia. Tästä syystä useat avoimet työpaikat täyttyvät usein työstä työhön siirtyvällä työvoimalla. Työmarkkinoilta haetaan myös erilaisia jouston mahdollisuuksia.

Työvoiman kysyntä on kohdistunut jo pidempään terveydenhoitoalan ammattilaisiin, lääkäreihin, sairaanhoitajiin ja hammaslääkäreihin. Erityisesti maakuntakeskuksista kauempana sijaitsevat työpaikat ovat olleet haastavampia täyttää. Muutenkin pienemmillä paikkakunnilla on tarjolla yksittäisiä työpaikkoja monilla eri toimialoilla, joihin on ajoittain hankala saada osaavaa työvoimaa.

Laajan työttömyyden aikana työvoiman saatavuusongelmat koskevat pääosin muutamia ammattiryhmiä. Työntekijöitä löytyy kohtalaisen hyvin Pohjois-Savon suurimpiin kaupunkeihin. Rekrytointiongelmia suuremmissa kaupungeissa ovat yleensä esiintyneet puhtaanapitoalalla ja viime aikoina lisääntyneisiin erilaisten yhteyskeskusten asiakaspalvelun ja myynnin tehtäviin.

Ylä-Savossa on jo pidempään ollut vaikeuksia löytää kone- ja metallialan osaavia ammattilaisia. Osaamistarpeet ovat osittain muuttuneet työpaikkojen uudistuessa ja odotukset ovat työvoimalta korkeat. Tuottavuuden ja työn hinnan välisen suhteen optimointi on tärkeää vientiteollisuudelle. On tärkeää ylläpitää niitä kasvun odotuksia, joita alalla tällä hetkellä on, ettei synny tilannetta, että työvoiman saatavuus olisi yksi kasvun esteistä. Muut ammattialat, joilla on esiintynyt enemmän rekrytointihaasteita, ovat kauneudenhoitoalalla, yrittäjäpaikoissa sekä osittain kokeilla ja rakentamisessa.

Varkauden muuttunut tilanne johtanee työvoiman lisääntyneeseen kysyntään, mutta samalla saattaa olla haasteita löytää osaamisprofiililtaan hyviä ammattilaisia tietyille ammattialoille.

Hiljalleen paraneva suhdanne ei tule näkymään nopeana työttömyyden purkautumisena. Suuria yksittäisiä rekrytointeja ei tällä hetkellä ole näköpiirissä.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Työttömyys on Pohjois-Savossa ollut pienessä laskussa alkuvuoden ajan. Alenevan trendin odotetaan jatkuvan. Työttömyyden lasku on edelleen, huolimatta työvoiman kysynnän lisääntymisestä, hidasta. Erilaisissa työ- ja elinkeinopalveluiden piirissä olevien työnhaki-

joiden määrä on edelleen laskenut. Ainoastaan työttömyysetuudella opiskelevien työnhakijoiden osuus on ollut kasvussa.

Työttömyys laskee tällä hetkellä kaikilla muilla seutukunnilla paitsi Koillis-Savossa. Pk-yritysbarometrin odotusten mukaan tämä trendi jatkuu. Koillis-Savon seutukunnan pienestä koosta johtuen pienetkin positiiviset muutokset saattavat vaikuttavat merkittävästi alueen työttömyyskuvaan.

Työttömyyden rakenne vaikeutuu koko ajan. Pitkäaikaistyöttömyys on edelleen kasvussa ja näyttää siltä, että kasvu jatkuu. Ainoastaan Sisä-Savon seutukunnassa pitkäaikaisyöttömyys on kääntynyt laskuun. Vaikean työllisyystilanteen ilmiönä on, että silloin hakeudutaan esimerkiksi opiskelemaan tai työvoiman ulkopuolelle. Pohjois-Savon työllisyysaste painui usean vuoden hyvän jakson jälkeen aiempaa alemmaksi jo keväällä. Työllisyysaste on kuitenkin Itä-Suomen tarkastelussa ollut korkein.

Nuorten työttömyystilanne vaihtelee vielä kuukausittain, välillä hieman nousten ja välillä laskien. Nuorten työttömyysjaksot on kuitenkin onnistuttu pitämään lyhyinä. Vastavalmistuneiden nuorten tilanne työmarkkinoilla on monella alalla edelleen haasteellista muun työvoiman tarjonnan pysyessä korkealla.

Ammattialoitain tarkasteltuna tilanne on jatkunut tasaisena ja työttömyyden pieni lasku koskee lähes kaikkia ammattialoja.

Kuopion seutukunta

Kuopio, Siilinjärvi

Kuopion seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 133 660 henkilöä. Vuoden aikana kasvua oli 1 019 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 8 521.

Kuopion seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, – Heikompi, -- Paljon heikompi

Varkauden seutukunta

Varkaus, Leppävirta

Varkauden seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 31 551 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 177 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,8 % ja työttömiä työnhakijoita oli 2 171.

Varkauden seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Ylä-Savon seutukunta

Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi, Varpaisjärvi, Vieremä

Ylä-Savon seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 55 471 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 716 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,5 % ja työttömiä työnhakijoita oli 3 564.

Ylä-Savon seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Koillis-Savon seutukunta

Juankoski, Kaavi, Rautavaara, Tuusniemi

Koillis-Savon seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 12 410 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 162 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 813.

Koillis-Savon seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Sisä-Savon seutukunta

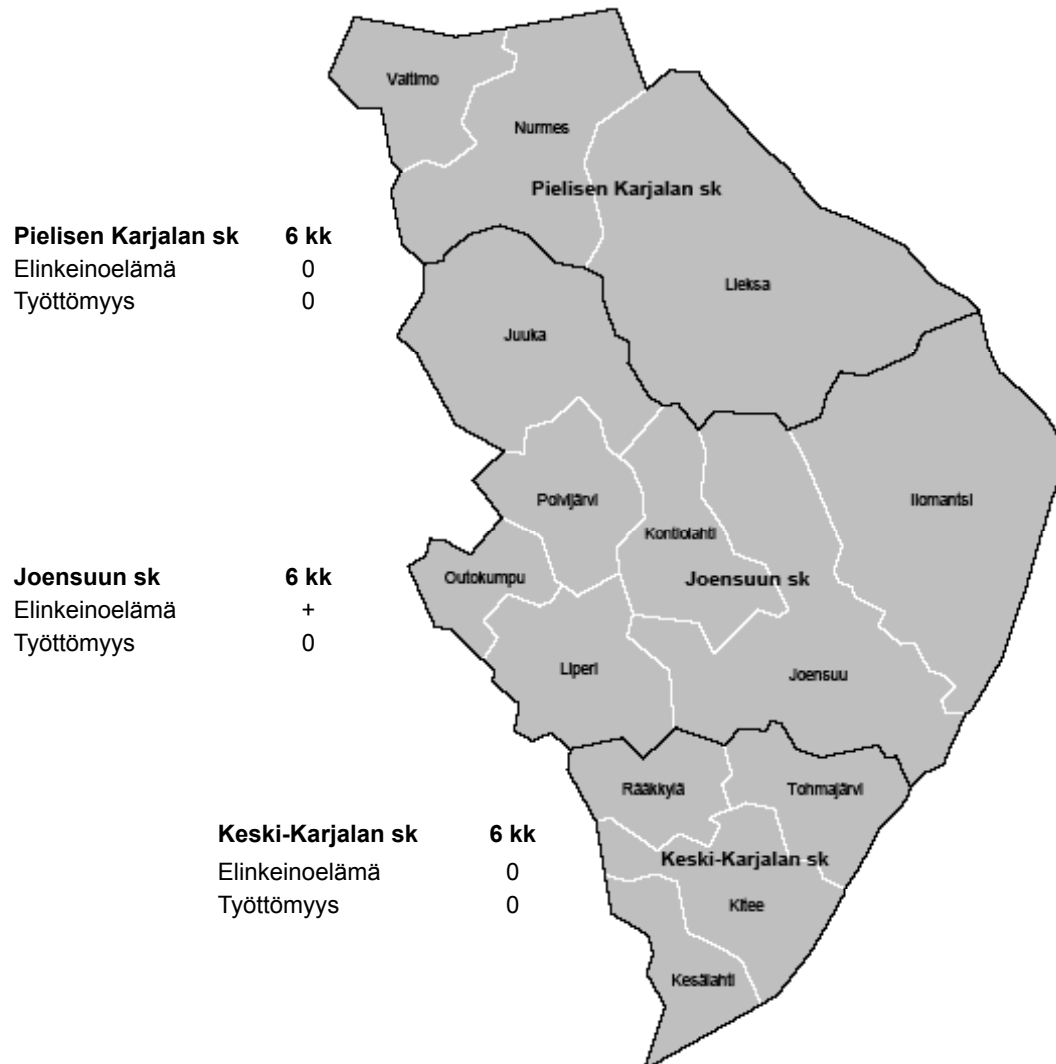
Rautalampi, Suonenjoki, Tervo, Vesanto

Sisä-Savon seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 14 480 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 181 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 679.

Sisä-Savon seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Pohjois-Karjalassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 164 322 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 557 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 18,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 13 383.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Vahvuuksia	Haasteita
<ul style="list-style-type: none"> Monipuolinen elinkeinorakenne ja useita vahvoja kärkiyrityksiä alihankintaverkostoineen, jotka suojaavat notkahduksilta tasaten suhdannevaihtelua; Kansainvälisiä brändejä edustavat veturiyritykset ovat aluekehityksen keskeisin moottori Pohjois-Karjalassa 	<ul style="list-style-type: none"> Väestön ikärakenteen vinoutuminen väestön vanhentuessa -> huoltosuhteen heikkeneminen ja osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen pidemmälläkin aikavälillä; Ikääntyminen vaikuttaa myös kulutuskäyttäytymiseen ja palveluiden järjestämiseen; Työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa hyvin, erityisesti metalliteollisuudessa.
<ul style="list-style-type: none"> Useita vahvoja osaamisaloja: mm. turvallisuus/lukitusala, metsä- ja metsäkonealat, bioenergia, nanoteknologia, fotonikka, metalli-, muovi- ja komposiittialat, ICT, ympäristöala, elintarvikeala, kaivostoiminta ja palvelukeskustoiminta 	<ul style="list-style-type: none"> Yritysten omistajanvaihdojen lisäämistarve, jotta turvataan yritysten jatkaminen yrittäjien eläköityessä; Tavoitteena uusien osaamis pohjaisten, kasvuhakuisten ja kansainvälistyvien yritysten syntyminen
<ul style="list-style-type: none"> Hyvinvointi- ja hoiva-alayritysten kasvu väestön ikääntyessä ja lisääntyvä palvelujen kysyntä sekä terveydenhoitoalan tuotteita valmistava muoviteollisuus -> vähemmän suhdanneherkkyyttä 	<ul style="list-style-type: none"> Yritysten kilpailukykyyn parantaminen ja kansainvälistymisen edistäminen; Kiviteollisuuden toiminnan turvaaminen vähintään nykyisessä laajuudessaan
<ul style="list-style-type: none"> Vahvat osaamisen kehittämisresurssit (yliopisto, ammattikorkeakoulu, koulutuskuntayhtymä, tiedepuisto ym.); Oppilaitosten lisääntynyt yritysyhteistyö vahvistaa alueen elinkeinoketjujen kehittämistä; Koulutusvientimahdollisuuksia; Itä-Suomen yliopiston opettajakoulutuksen keskitäminen Joensuun kampukselle vahvistaa Joensuun seudun kasvua 	<ul style="list-style-type: none"> Korkean osaamisen kehittämissuhteiden lisääminen erityisesti yrityksissä; Osaavan työvoiman turvaaminen koulutuspaikkojen vähentämisestä ja muutoinkin julkisen sektorin määräraha- ja henkilöstöhuolimatta; maakunnan reuna-alueilla on uhkana nuorten poismuutto koulutusmahdollisuuksien vähentymisen vuoksi
<ul style="list-style-type: none"> Rakennusala: mm. valtakunnallisesti merkittäviä rakennusyrityksiä; Kaikissa seutukunnissa on vireillä merkittävä määrä rakennushankkeita; Rajaliikenne ja Niiralan rajanylityspaikka tuovat kasvua kauppaan, matkailuun ja palveluihin 	<ul style="list-style-type: none"> Barentsin alueen ja muiden Pohjoismaiden satojen miljardien eurojen hankkeisiin mukaan pääseminen; Venäläisten ostosmatkailun hiipuminen; Uhkana Niiralan rajanylityspaikan aukioloaikojen supistaminen
<ul style="list-style-type: none"> Luonnonvarakeskuksen yksi strateginen päätoimipaikka Joensuussa; Biotalous osaamiskeskittymä on ainutlaatuinen maailmassa; Joensuuhun sijoittuneet kansainväliset organisaatiot (EFI) 	<ul style="list-style-type: none"> Maakuntauudistuksen kokeilu- tai pilotointimahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen sekä siihen liittyvien keskitettävien tukipalvelujen saaminen Pohjois-Karjalaan; Kuntatalouden tasapainottaminen mm. sosiaali- ja terveysmenojen sekä työllisyysmenojen kasvaessa
<ul style="list-style-type: none"> Osaavan työvoiman saatavuus on valtakunnallisesti kohtuullisella tasolla 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorten aseman parantaminen -> nuorisotakuun täysimääräinen toteuttaminen; Maahanmuuttajien tehokas kotouttaminen
<ul style="list-style-type: none"> Alueelliset rakenteet ovat hyvin organisoituneet ja vahvasti verkottuneet keskenään; Maakunnallisen "Siun soten" (aloitus jo v. 2017) luoma etulyöntiasema 	<ul style="list-style-type: none"> Työllisyysasteen parantaminen ml. nuoret ja pitkäaikaistyöttömät ja yleensäkin uuden TYP-lain toteuttaminen

<ul style="list-style-type: none"> Runsaat metsävarat, merkittäviä biotalousinvestointihankkeita 	<ul style="list-style-type: none"> Liikenneinfran kuntoon saattaminen ja maakunnan saavutettavuuden turvaaminen ja parantaminen (junayhteydet, lentoliikenne, tiestön kunto jne.)
<ul style="list-style-type: none"> Joensuun kaupunkiseutu mukana kaupunkien kasvusopimusmenettelyssä -> luo paremmat mahdollisuudet myös miljardiluokan investointeihin Joensuun symmetriseen kaupunkihankkeeseen liittyen; Joensuun seutu arvioitiin (MDI) yhdeksi maamme vahvoista kaupunkiseuduista. On tärkeää ylläpitää ja kehittää Joensuun seudun kilpailukykyä ja myönteistä imagoa 	<ul style="list-style-type: none"> ERM:iä sekä muiden rakennemuutosta ja kasvua edistävien toimenpiteiden vauhdittaminen; Kontiorannan entisen varuskunta-alueen uusio-käyttömahdollisuuksien tehokas hyödyntäminen

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Mahdollisuuksia	Uhkia / Haasteita
<ul style="list-style-type: none"> Pk-yritysbarometrin (syksy 2016) toiveikkaat suhdannenäkymät Pohjois-Karjalassa ja erityisesti Joensuun seudulla; Pk-yritysten tilauskannan vahvistumisen jatkuminen Joensuun seudulla sijaitsevassa teknologiateollisuudessa, mikäli osaavan työvoiman saanti pystytään turvaamaan; Omien tuotteiden valmistuksen laajentaminen alihankintatoiminnan rinnalle; Digitalisaation tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen 	<ul style="list-style-type: none"> Suomen ja EU-alueen taantuman jatkuminen, Kiinan talouden hiipuminen, raaka-ainehintojen alentuminen ja kilpailukyvyyn parantaminen; Alueen kannalta elintärkeää on elinkeino- ja osaamisrakenteen kilpailukyky ja panostaminen uusiin kasvualoihin
<ul style="list-style-type: none"> Jäljellä olevan biotalous-INKA -ohjelman ja Joensuuhun sijoittuneiden kansainvälisten organisaatioiden (esim. EFI) täysimääräinen hyödyntäminen alueella; Muovi- ja elintarvikealojen hyvän vireen jatkuminen ja hyvin menestyneen peliteollisuuden edelleen kehittäminen; Uusien, Tiedepuiston yrityshautomossa syntyvien startup-yritysten kasvun edistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> Työllisyyskehityksen kääntäminen jälleen parempaan suuntaan erityisesti pitkäaikaistyöttömien ja nuorten osalta; Toisaalta väestön ikärakenne vinoutuu väestön vanhetessa -> eläköityminen ja osaavan työvoiman saatavuus tulee entistä uhanalaisemmaksi erityisesti reuna-alueilla ja kuntatalous kiristyy
<ul style="list-style-type: none"> Bioenergian tehokas hyödyntäminen ja yleensäkin energiateknologian kehittäminen mm. Pielisen Karjalassa useiden bioalan hankkeiden myötä; Keski-Karjalassa biojalostamoihin liittyvä kone- ja laitevalmistus työllistää hyvin; Joensuun kaupunkiseudun kasvusopimusstatuksen tehokas hyödyntäminen 	<ul style="list-style-type: none"> Yritystoiminnan loppuminen uhkaa entistä useammin jatkajien puuttuessa; Jatkajien varmistaminen yritysten omistajanvaihdostilanteissa; Starttirahan käytön kääntäminen jälleen selkeään kasvuun; Maahanmuuttajien kotouttamisen onnistuminen myös siten, että entistä useampi maahanmuuttaja suuntautuu yrittäjiksi

<ul style="list-style-type: none"> Rakennustoiminnan hyvän kehityksen jatkuminen (mm. oikeus- ja poliisitalon rakentaminen, 30 milj. euroa ja Siilaisen terveysaseman rakentaminen, 40 milj. euroa) sekä suunnitellut uusia merkittävistä investointikohteista, mm. Joensuun toriparkki ja Green Park -teollisuuspuiston laajennus sekä ennätysvilkas oppilasasuntolarakentaminen Itä-Suomen yliopiston keskittäessä opettajankoulutuksen Joensuuhun; Lisäksi rautatieaseman läheisyyteen tulossa 1 miljardin euron hankkeet (mm. ratapihahanke ja matkakeskusalueen kehittäminen: 800 milj. euroa yksityiseltä sektorilta) osana Joensuun kaupunkiseudun kasvusoimistusta 	<ul style="list-style-type: none"> Venäjän yhteyksien heikkeneminen erityisesti elintarvikealan sekä kaupan ja matkailun kannalta; Vuonna 2015 venäläisten rajanylittäjien määrä laski Niiralassa lähes 130 000 hengellä eli 20,8 % edelliseen vuoteen nähden ja taxfree-myynti laski peräti 52 %; Tammi-heinäkuussa 2016 rajanylittäjien määrä laski enää 3,7 % edellisvuodesta, mutta taxfree-kaupan arvo pieneni selvästi (-29 %)
<ul style="list-style-type: none"> Viennin hyvän kehityksen jatkuminen ja voimistuminen; Kansainvälistymisen antamien mahdollisuuksien sekä muiden Pohjoismaiden ja Venäjän läheisyyden entistä parempi hyödyntäminen erityisesti elinkeinoelämässä; Ulkomaalaisten opiskelijoiden aiempaa tehokkaampi hyödyntäminen alueella (mm. englannin- ja venäjänkielisiä yrittäjäkursseja työvoimakoulutukseen) 	<ul style="list-style-type: none"> Saavutettavuuden huonontuminen erityisesti elinkeinoelämän kannalta tärkeiden liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien osalta; Junaliikenteen osalta tavoitteena on yhden vuoroparin palauttaminen alkuvuonna karsittuihin junayhteyksiin Joensuun ja Varkauden välillä; Tieliikenteen osalta myös alemman asteen tieverkoston kunnon ylläpitäminen tärkeätä mm. biotalouden kilpailukyyn kannalta
<ul style="list-style-type: none"> Elinkeinoelämän kilpailukykyä palvelevan tutkimustoiminnan alavireyden kääntäminen taas nousuun kansainvälisellä verkottumisella ja elinkeinoelämän vahvalla sitoutumisella; Erityisesti automatisoinnin ansiosta työpaikkoja takaisin Kiinasta 	<ul style="list-style-type: none"> Varautuminen julkisten t&k&i-määrärahojen vähentämisen haitallisiin vaikutuksiin alueen innovaatiotoiminnan kehittämiseen; Robotisaation alhaisen tason kohottaminen; Yritysten liiketoimintaosaamisessa olevien puutteiden korjaaminen
<ul style="list-style-type: none"> Uusien julkishallinnon yksiköiden mahdollisimman hyvä käynnistyminen ja kytkeytyminen tiiviisti alueen toimintoihin; Kuntien ennakoitua paremman taloustilanteen hyödyntäminen elinkeinoelämän kehittämisessä; Siun Soten antaman etulyöntiaseman aktiivinen hyödyntäminen 	<ul style="list-style-type: none"> Kunnallistekniikan ja erityisesti viemäriverkoston rappeutuminen siten, että se estää yritystoiminnan laajentumisen
<ul style="list-style-type: none"> Matkailun kehittäminen mm. uuden matkailun kehittämisohjelman pohjalta siten, että kasvua haetaan nyt erityisesti saksankielisestä Euroopasta, Hollannista ja Aasiasta; Merkittäviä matkailuhankkeita on vireillä tai käynnissä Pielisen Karjalassa; Kontiorannan alueen mahdollisuuksien hyödyntäminen erityisesti liikunta-aktiviteetteihin perustuvassa matkailussa 	<ul style="list-style-type: none"> Maatilatalouden jatkuvuuden turvaaminen tuottajahintojen alentumisaineessa; Maatalouden vaikeuksien ikävä vaikutus erityisesti kuntatalouteen; Marjantuotannossa Suomessa ei ole alkutuotantoa riittävästi omaa jalostusta varten

Toimialoittaista tarkastelua

Teknologiaateollisuuden kehitysnäkymät ovat Pohjois-Karjalassa positiivisemmat kuin valtakunnassa keskimäärin. Suhdannenäkymät useissa Joensuun seudun pk-yrityksissä ovat parantuneet alkuvuodesta selkeästi: kasvu on voimistunut ja tilauskannat ovat lisääntymässä myös uusien asiakkaiden ansiosta. Tämän myönteisen jatkuminen edellyttää kuitenkin sitä, että osaavan työvoiman saanti yrityksissä pystytään turvaamaan. Myös toimitilojen lisätarpeita esiintyy. Metalliteollisuuden kärkeä edustavat lukitusratkaisut, metsäkoneet sekä logistiikan, kaivosteollisuuden ja rakennustuoteollisuuden koneet ja laitteet. Veturiyritysten kasvun ansiosta on nähtävissä merkkejä ostojen keskittämisestä paikallisiin alihankintayrityksiin. Laivateollisuuden hyvä tilauskanta tuo kasvua alueen valmistusketjuille. Maakunnan metalliteollisuuden liikevaihdosta tulee 60 % viennistä. Maakunnan yritysten vienti on ollut kasvamaan päin. Toisaalta Venäjän tilanteen epävarmuus on vähentänyt laitevalmistajien tilauksia. Muoviteollisuuden kärkeä edustavat terveydenhoitoalan tuotteita valmistava teollisuus, joka on laajentamassa tuotantoaan pitkälläkin aikavälillä. Joensuun seudulla sijaitsee muoviteollisuuden järjestelmätoimituksissa alallaan Suomessa johtava korkeaa teknologiaa edustava arvoverkosto.

Teknologiaateollisuuden kannalta haasteena on koulutuksen määrällisen ja laadullisen tason ylläpito ja kehittäminen. Erityisesti muovialan koulutusta tarvitaan jo yksin sen vuoksi, että alueella pystytään korvaamaan eläköitymisestä aiheutuvat osaajamenetykset. LEAN-toimintaperiaatteiden mukaisilla kehitysprojekteilla on saavutettu useassa yrityksessä merkittäviä tuottavuushyppyjä. Investoinneissa ollaan odottavalla kannalla, mutta investointisuunnitelmia on tehty, jos talous alkaa taas kasvaa. Robotisaatioaste on alhainen muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Teknologiaateollisuuden kilpailukyvyyn ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttävät sitä, että alan koulutukseen saadaan jatkossakin riittävästi opiskelijoita.

ICT-toimialan kasvu jatkuu, sillä yritysten kasvunäkymät ovat lyhyellä aikavälillä hyvät. Maakunnan ICT-alan yrityksiä on mukana valtakunnan kasvuyrityslistoilla kasvun ollessa niissä vuositasona jopa 20 - 30 %. Henkilöstön määrän suhteen on selkeitä kasvutavoitteita, mutta osa yrityksistä hakee kasvua toimintaansa tehostamalla. ICT-toimialan koulutuspolku Itä-Suomessa on muotoutumassa yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston sekä Karelia ammattikorkeakoulun ja Savonia ammattikorkeakoulun kanssa. Suuri osa yrityksistä toimii jo kansainvälisillä markkinoilla ja panostaa kansainvälistymisen laajentamiseen. Yrityksissä on vahva panostus tuote- ja palvelukehitykseen (mm. Tekes-hankkeita). Hautomoprosessin eri vaiheissa on useita ICT-alan start-up -yrityksiä.

Kaivannaisteollisuudessa näkymät ovat hieman parantuneet alkuvuoden tilanteesta, jolloin raaka-aineiden hinnat pohjasivat. Kaivosteollisuuden indeksit ovat nousussa maailmalla ja erityisesti Aasiassa. Mm. Pampalon kultakaivoksen omistajayhtiölle vuosi 2015 oli tappiollinen, mutta nyt kullan hinta on kääntynyt taas nousuun. Rakentamisen volyymin lasku, matalaenergiarakentaminen ja muutokset kulutuskäyttäytymisessä edellyttävät maakunnan vuolukiviteollisuudelta sopeuttamistoimia ja uusia markkina-avauksia. Luonnonkivisektorin kasvuun tähtääviä investointi- ja menetelmien kehityshankkeita sekä yritysjärjestelyjä on tehty. Pohjois-Karjalan ja koko maan kaivosteollisuuden tutkimustarpeita palvelee GTK Mintecin uusi laitteisto Outokummussa. Pienten malminetsintäyhtiöiden työt maakun-

nassa on toistaiseksi keskeytetty lähes kokonaan hankalan rahoitustilanteen vuoksi. Suurista toimijoista Boliden jatkaa malminetsintää, mikä on hyvä uutinen.

Rakentaminen on pysynyt Joensuun seudulla odotuksiin nähden hyvällä tasolla, ja nyt kehitysnäkymät ovat entisestään paranemassa mm. vilkkaan oppilajasuntolarakentamisen vuoksi Itä-Suomen yliopiston keskittäessä opettajakoulutuksensa Joensuuhun. Teollisuusrakentamisen tavoitteet on saavutettu ja myös omakotirakentaminen on säilyttänyt tasonsa. Rakennustuoteteollisuudessa on panostettu erityisesti energiataloudellisen rakentamisen konsepteihin. Lisäksi puun käyttöä kerrostalojen runkorakenteissa pyritään edistämään referenssikohteiden rakentamisella (Joensuu/Penttilä). Pidemmällä aikavälillä tehdään töitä Joensuun symmetrisen kaupungin kehittämiseksi, mitä edesauttaa paljon Joensuun kaupunkiseudun jatkaminen kaupunkien kasvusopimusmenettelyn piirissä.

SOTE-alalla on nähtävissä kotipalvelujen kasvua, jolloin yrittäjillä on mahdollisuus kasvattaa liiketoimintaansa. Toisaalta itsemaksavien asiakkaiden määrä on vielä marginaalinen etenkin asumispalveluissa. Varsinkin asumispalveluja tarjoavien yritysten osalta edellytetään uusien, kevyempien ja edullisempien palvelujen kehittämistä yhteistyössä kuntien kanssa. SOTE-alalla on maakunnassa monipuolinen yritys rakenne erikokoisine yrityksineen. Myös kasvuhaluista ja -kykyisiä yrityksiä löytyy. Alan koulutustakin on tarjolla, esim. ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Maakunnallinen ”Siun sote”-kuntayhtymä käynnistää toimintansa Pohjois-Karjalassa jo vuoden 2017 alusta eli kaksi vuotta useimpia muita alueita aiemmin. Hyvin tärkeätä on hyödyntää erityisesti SOTE-alalla maakuntaan rakennettuja valokuituyhteyksiä.

Luovien alojen kehitys on ollut myönteinen, mikä on tuonut lisäarvoa ja uutta liiketoimintaa myös muille toimialoille. Toimialan yritykset tarjoavat luovan sisältötuotannon koulutusta, konsultointia ja uusia ratkaisuja muille toimialoille. Yritykset hyödyntävät luovia aloja käyttäjälähtöisessä innovaatiotoiminnassa sekä tuote- ja palvelukehityksessä. Maakuntaan on syntynyt muutamia uusia pelialan yrityksiä, mutta ei vielä selkeitä menestystarinoita. Luovat alat ovat kiinteä osa seudun omaperäistä viestintää ja imagon rakentamista. Pohjois-Karjala kiinnostaa kansainvälisiä elokuva-, tv- ja mainostuotantoja kuvauspaikkana työllistäen alueen yrityksiä ja työntekijöitä kuvausten ajaksi. Toimialan tulevaisuuden kannalta on takaisku, jos musiikin AMK-koulutus lakkautetaan. Toisaalta on myös esitetty kaavailuja musiikkiklusterin synnyttämisestä alueelle. Maakuntaan on syntynyt useita yrittäjälähtöisiä verkostoja (osuuskuntia ja muita yhteistyön muotoja).

Matkailualalla suurimmat haasteet liittyvät tällä hetkellä siihen, miten Venäjän taloudellinen tilanne heijastuu ruplan kurssiin ja venäläisten matkailijoiden ja kuluttajien ostoskäyttäytymiseen. Kasvua matkailuun ollaan hakemassa saksankielisestä Euroopasta ja Hollannista sekä Aasiasta. Myös saksalaisten matkailu Pohjois-Karjalassa on osoittanut kasvun merkkejä. Kotimaisten asiakkaiden merkitys matkailussa on ollut kasvava, mutta jää nähtäväksi, onko viime vuonna Pohjois-Karjalassa pidetyillä useilla suur tapahtumilla myönteistä vaikutusta matkailijavirtoihin myös jatkossa. Sirkkalan puiston, matkakeskuksen ja Kontiorannan entiselle varuskunta-alueelle suunniteltujen investointien myötä Joensuun seudulle voi kasvaa uusi matkailullinen veturi. Myös Pielisen Karjalassa on vireillä merkittäviä matkailuinvestointeja. Vastaavasti Keski-Karjalassa ollaan kehittämässä Niiralan rajanylityspaikan ympärillä toimivia palveluja. Kaupan alan kehityksessä taloustilanteen epävar-

muus on vähentänyt kulutusta ja investointeja. Vaikka toimialan näkymät eivät ole kovin hyviä, muutamia yksittäisiä ja suurehkojakin investointeja on käynnissä.

Elintarvikealalla yleinen suhdannetilanne on laskeva tai pysyy korkeintaan ennallaan. Elintarvikealaa varjostavat edelleen Venäjän kaupan rajoitteet. Erityisen vaikea tilanne on maito- ja liha-aloilla. Leipomoalalla on nähtävissä markkinamuutoksia raakapakastetuotteiden yleistymisen vuoksi. Marjatuotannossa ei ole kysyntää vastaavaa tuotantokapasiteettia. Luomu- ja lähiruuan kysyntä ja käyttö lisääntyy edelleen. Juomien valmistukseen on vireillä merkittäviä paikallisia investointeja.

Maatalouden tilanne jatkuu vaikeana. Elinkeino joutuu entistä tiukemmalle tuottajaintojen pysyessä edelleen alhaisina. Vaikka myös tuotantopanosten hinnoissa on tapahtunut laskua, se ei ole tapahtunut samassa suhteessa tuottajaintojen laskun kanssa. Maidon ylitarjonnan takia EU:ssa otetaan käyttöön maitotilojen kriisituki tuotannon vähentämiseksi. Tämän toivotaan korjaavan maidon tuottajaintoja. Myös muita kansallisia tukitoimia suunnataan maataloille, ja syksyn tukien maksujen ennakointia suurennetaan. Maatalouden vaikeudet näkyvät myös kuntien verotulokertymissä. Toistaiseksi maatalojen konkurssseja ei ole ollut, mutta useat tilat ovat joutuneet tekemään rahoitusjärjestelyjä pankkien kanssa maksuvalmiuden parantamiseksi. Syksyn sateet ovat pitkittäneet sadonkorjuuta ja heikentäneet sadon laatua ja määrää. Syksyn hakukierros maatalainvestointeihin tuotti kohtuullisen määrän investointihakemuksia. Tulevaisuuden uskoakin on. Luonnonmukaisesti viljelyn pelloin ala jatkaa kasvuaan.

Puukauppavuosi muodostunee ennätysviikoksi. Puun kysyntä näyttää hyvältä syksyn ja tulevan talven kauppaja ajatellen. Puun kantohintoihin ei ole odotettavissa suuria muutoksia. Metsäteollisuuden isot investoinnit lähimaakuntiin lisäävät osaltaan uskoa metsätalouteen. Energia- ja ensiharvennuspuun kysynnässä on vaihtelua. Sahatavaran vienti on vetänyt hyvin, mutta sen kannattavuutta heikentää vientihintojen lasku. Suomessa selutehtaat käyvät täysillä. Sellu- ja paperiteollisuus on tehnyt edelleen hyvää tulosta ja viireillä on useita merkittäviä investointeja lähimaakuntiin.

Yritysten **ympäristöasioiden** hallinta on vakaata. Yritysten ympäristökuormituksissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia eikä niitä ole nähtävissäkään.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Mahdollisuuksia	Uhkia / Haasteita
<ul style="list-style-type: none"> Merkittävä määrä uusia työpaikkoja syntyy useissa yrityshankkeissa, joihin on saatu yritystukea; Uusien avoimien työpaikkojen määrä on nousussa; Teknologiateollisuuden tähtäävän koulutuksen tason säilyttäminen ja muoviteollisuusalan osaamisen turvaaminen on tärkeää; Yritysten yt- ja konkurssitilanteiden määrän vähentymisen jatkuminen (irtisanottujen määrä pudonnut 20 % edelliseen vuoteen nähden); Pohjois-Karjalassa ei ole erityisen pahoja rekrytointiongelmia 	<ul style="list-style-type: none"> Suomen ja EU-alueen taantuman jatkuminen aiheuttaen merkittäviä työpaikkamenetyksiä; Aloittavien yritysten määrä on ollut vähentymään päin: Vuonna 2015 Pohjois-Karjalassa tehtiin 153 starttirahapäätöstä, eli noin 100 kpl vähemmän kuin vuonna 2014; Uusien starttirahayritysten määrä on ollut vähentymään päin myös kuluvana vuonna ja tavoitteena on sen kääntämisen jälleen kasvuun.

<ul style="list-style-type: none"> Viime vuoden aikana pidettyjen suurten tapahtumien jälkihoitona niiden täysitehoinen hyödyntäminen alueen matkailussa ja elinkeinoelämässä yleensäkin 	<ul style="list-style-type: none"> Suomen/EU:n ja Venäjän välisten kauppayhteysien huonontuminen ruplan kurssin romahtamisen ja Ukrainan kriisin pitkittymisen tai pahentumisen (mm. pakotteet) vuoksi
<ul style="list-style-type: none"> Työvoiman kysyntä kasvamassa erityisesti SOTE- ja taloushallinnon aloilla; SOTE-alalla yksityiset yritykset lisäävät työvoimaa pikku hiljaa, ja muutamia uusiakin yrityksiä on perustettu (mm. perhekoteja) 	<ul style="list-style-type: none"> Väestön ikärakenteen vinoutuessa rekrytointiongelmien kasvavat merkittävästi koko maakunnassa mm. SOTE-alalla ja Pielisen Karjalassa mm. elintarvikealalla; Riittävien tutkintokiintiöiden saaminen ammattikorkeakoululle SOTE-alalla
<ul style="list-style-type: none"> ICT-alalla avautuu runsaasti työpaikkoja, jotka ovat tähän mennessä työllistäneet paljon myös maahanmuuttajataustaisia henkilöitä; ICT-alalla hyvistä osaajista on puutetta 	<ul style="list-style-type: none"> Julkisen sektorin työpaikkojen voimakas väheneminen mm. valtiontalouden ja kunnallistalouden kiristytessä
<ul style="list-style-type: none"> Muoviala on lisännyt työvoimaa mm. rekrytointilutuksen kautta ja tämä jatkunee myös tulevina vuosina; Metalliteollisuudessa joillakin yrityksillä on työvoiman lisäystarpeita, jotka ne hoitavat usein HR-yritysten kautta; Sen sijaan bio- ja metsäalat eivät tuone ainakaan vielä suurempaa lisäystä työvoimaan 	<ul style="list-style-type: none"> Maahanmuuttajien tehokas kotouttaminen siten, että mahdollisimman moni työllistyisi ja sitäkin kautta yritykset saisivat työvoimaa
<ul style="list-style-type: none"> Työvoiman liikkuvuuden edistäminen maakunnan sisällä (esim. akselilla Joensuu – Pielisen Karjala), jolloin voidaan helpottaa sekä työllistymistä että osaavan työvoiman saantia; Toisaalta työllistymismahdollisuudet valmistumisen jälkeen ohjaavat nuorten valintoja, millä voi olla vaikutusta osaavan työvoiman saatavuuteen; Siirtymävaiheen nuorille ohjauspalveluja 	<ul style="list-style-type: none"> Koulutussuunnittelun reagointiherkkyyden parantaminen, jotta työvoiman kysyntä ja tarjonta kohtaavat nykyistä paremmin sekä varautuminen koulutusalan mahdollisiin rakennemuutoksiin; Osaavan työvoiman saanti voi tulla pullonkaulaksi yrityksille Pielisen Karjalassa ja Keski-Karjalassa; Yritysten täsmätarpeista lähtevää yhteishankintakoulutusta on tarve lisätä

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Mahdollisuuksia	Uhkia / Haasteita
<ul style="list-style-type: none"> Pohjois-Karjalan työllisyystilanteen parantuminen reaalityömarkkinoille tulevien työpaikkojen sekä TE-toimiston ja kuntien aktiivitoimenpiteiden ansiosta; Lisäksi vuoden 2017 alusta käynnistyneen Pohjois-Karjalan oman työllisyys- ja yrityspalveluja koskevan kokeiluhankkeen täysitehoinen hyödyntäminen työllisyyden hoidossa; Kokeiluhankkeen tavoitteena on saada tuhat uutta työpaikkaa ja 10 %:n säästö työttömyyden kokonaismennoissa; Työttömien määrä oli alkuvuonna samalla tasolla kuin vuosi sitten, ja määrän ennakoita hieman vähenevän loppuvuoden aikana; Myös yli 50-vuotiaiden on mahdollista työllistyä, kun osaaminen ja motivaatio ovat kohdillaan. 	<ul style="list-style-type: none"> Suurena haasteena on työllisyyskehityksen kääntäminen jälleen parempaan suuntaan ja erityisesti pitkäaikaistyöttömien ja nuorten työttömyyden määrän vähentäminen; Haasteena on myös voimakkaasti kasvaneen akateemisen työttömyyden kääntäminen nopeasti laskuun; Työttömistä 25 - 49 -vuotiaista keskiasteen ja alemman ja korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden työttömyys on lisääntynyt; Osalla työttömistä on pitkät työurat yhdellä työnantajalla, jolloin osaaminen voi olla yksipuolista ja jolloin on tarvetta lisä- ja täydennyskoulutukseen
<ul style="list-style-type: none"> Nuorisotakuun ja muiden aktiivitoimenpiteiden entistäkin tehokkaampi hyödyntäminen alueen työllisyystilanteen parantamiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> Työttömyyden kasvun kiihtyminen mm. taantumien pitkittyessä ja Venäjän yhteyksien huonontuessa sekä työllisyysmäärärahojen pienentyessä

<ul style="list-style-type: none"> Uuden TYP-lain toteuttaminen kuntien ja valtion toimijoiden yhteisin ponnisteluin mahdollisimman tehokkaasti työllisyyttä parantavasti ja kuntien kustannuksia vähentävästi (v. 2015 Pohjois-Karjalan kunnat maksoivat työmarkkinatukea Kelalle yhteensä yli 14 milj. euroa) 	<ul style="list-style-type: none"> Uuden TYP-lain toteuttamisesta huolimatta työllisyystilanne heikkenee erityisesti rakennetyöttömyyden osalta ja kuntien kustannukset kasvavat merkittävästi; Rakennetyöttömien määrä maakunnassa on yhteensä 8000 henkilöä eli 61 % kaikista työttömistä; Pitkäaikaistyöttömiä on 30 %.
<ul style="list-style-type: none"> Alueen korkean osaamisen hankkeiden kautta syntyvät uudet työpaikat sekä korkeasti koulutetuille luovien alojen "kaupallistamiseen" suunnattu koulutus; Vastavalmistuneita tulee pystyä työllistämään mahdollisimman paljon omalle alueelle 	<ul style="list-style-type: none"> Koulutettujen ja erityisesti korkeasti koulutettujen työttömyyden lisääntyminen; Toisaalta alemman perusasteen koulutuksen käyneiden työttömien määrä alenee eläköitymisen vuoksi
<ul style="list-style-type: none"> Kotouttamiskoulutuksen tehostaminen sekä maahanmuuttajille suunnattujen hoiva-avustajan, puhdistuspalvelualan ja maataloustyöntekijän koulutusten avulla; Maahanmuuttajien joukossa on entistä enemmän henkilöitä, joilla on hyvä perus- tai korkea-asteen ammatillinen koulutus ja jotka tarvitsevat kielikoulutuksen (suomi) lisäksi vain päivitystä suomalaisille työmarkkinoille sijoittumiseksi. 	<ul style="list-style-type: none"> Maahanmuuttajataustaisten työttömyyden pahentuminen entisestään ulkomaalaisten työttömyysasteen ollessa jo nyt Pohjois-Karjalassa maan suurinta (yli 50 % työttömänä)

Joensuun seutukunta

Ilomantsi, Joensuu, Juuka, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi

Joensuun seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 124 515 henkilöä. Vuoden aikana kasvua oli 186 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 18,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 10 358.

Joensuun seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Keski-Karjalan seutukunta

Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi

Keski-Karjalan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 17 828 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 298 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 18,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 384.

Keski-Karjalan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0

Arviointasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pielisen Karjalan seutukunta

Lieksa, Nurmes, Valtimo

Pielisen Karjalan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 21 979 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 445 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 18,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 641.

Pielisen Karjalan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Keski-Suomen ELY-keskus

Saarijärven-Viitasaaren sk 6 kk

Elinkeinoelämä ja
yritystoiminta
Työttömyys

+
+

Äänekosken sk 6 kk

Elinkeinoelämä ja
yritystoiminta
Työttömyys

+
0

Keuruun sk
Elinkeinoelämä ja
yritystoiminta
Työttömyys

6 kk
+
0

Jämsän sk
Elinkeinoelämä ja
yritystoiminta
Työttömyys

6 kk
+
+

Jyväskylän sk
Elinkeinoelämä
ja yritystoiminta
Työttömyys

6 kk
+
+

Joutsan sk
Elinkeinoelämä ja
yritystoiminta
Työttömyys

6 kk
0
0

Keski-Suomessa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 275 015 henkilöä. Vuoden aikana kasvua oli 210 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 22 202.

Keski-Suomen ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, – Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Vahvuudet

- + työttömyys kääntynyt laskuun vuoden alusta ja lasku jatkuu: työttömyyden lasku ei ennen ole lähtenyt liikkeelle Keski-Suomesta
- + yt-neuvottelujen määrä elokuussa oli pienempi kuin vuosi sitten elokuussa
- + aikuiskoulutukseen on tulossa opiskelijoita reippaaseen tahtiin ja koulutus on pystynyt reagoimaan nopeasti työmarkkinoiden vaateisiin
- + teknologiateollisuuden ja metsäteollisuuden vientinäköymät ovat valoisat
- + rakentaminen ei pysähdy biotuotetehtaaseen
- + biotuotetehdas tarjoaa työtä laajasti seutukuntien yrityksille
- + asuntorakentaminen ei ole ollut näin vilkasta 2,5 vuoteen; Jyväskylään valmistuu 3,5 asuntoa joka päivä
- + Jyväskylän seudulla liikevaihdon kasvu koko maata ripeämpää, samoin Keuruun seudulla
- + Jämsän seutukunnallakin liikevaihto on kääntynyt kasvuun

Haasteet

- työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden tasot edelleen huolestuttavan korkeat
- lentoliikenteen ja junaliikenteen tarjonta huolestuttaa
- maaseuturahastoon ei saavu riittävästi hankkeita

Mahdollisuudet

- o esim. alustatalouden mahdollisuuksien löytäminen, soveltaminen uudeksi yritystoiminnaksi
- o työelämä muuttuu ja osaamistarpeet muuttuu, vastaus voisi olla esim. koulutettavan ja koulutetun työvoiman osaamisten uudenlaiset yhdistelmät
- o pk-yritysten kasvun mahdollisuudet esiin ja tukea yrittäjille (kauppatieteilijät, ict-osaajat, markkinoijat yms. yrityksiin)
- o Metsä Fibren ympärille sivuvirtoja hyödyntäviä yrityksiä ja innovatiivisia tuotteita lisää
- o hankkeiden suuntaaminen yritysten ja työnhakijoiden törmäyttämiseen, työnhakijat keskenään yhdistämään osaamisensa uusiksi osaamisiksi
- o maaseuturahasto tarjoaa apua yrityksille

Väestökehitys

Väestömäärä on kasvanut luonnollisen väestönlisäyksen (syntyvyyden ja kuolleisuuden erotus) myötä – 2000-luvulla parhaimmillaan 400–600 henkilöllä vuosittain. Vuosina 2011–2013 luonnollinen väestönkasvu laski noin 300 henkilöön. Vuonna 2014 syntyvyys ylitti kuolleisuuden enää niukasti ja vuonna 2015 kirjattiin jo miinusta. Taustalla on syntyvyyden lasku sekä väestön ikääntyminen, mikä nostaa kuolleisuutta. Maahanmuuttajien määrä on selvästi ylittänyt maastamuuttajien määrän (nettosiirotalaisuus), mikä on pitänyt yllä Keski-Suomen väestönkasvua viime vuosina. Muuttoliike kääntyi jälleen positiiviseksi vuonna 2015.

Jyväskylän väestö kasvoi vuonna 2015 lähes 1 600:lla, mikä on selvästi enemmän kuin edellisvuosina. Erityisesti muuttoliikkeessä Jyväskylä oli suuri voittaja, tulomuuttajia oli noin 700 enemmän kuin lähtijöitä, kun nettomuutto edellisvuosina on ollut 200–300 henkilöä. (Keskisuomi.info.) Jyväskylän seudun väestölisäys on ollut vuosina 2010–2015 seitsemänneksi eniten koko maassa eli vuosittain 0.96 % eli 9 317 henkeä. Huoltosuhteen kehitys huolestuttaa Jyväskylän seudun ulkopuolella.

Liikenne

Jyväskylän seudun liikenteellinen asema on hyvä. Jyväskylästä säteittäisesti erkanevan valtatieverkon ja ratojen hyvä liikennöitävyys on perusedellytys sekä kaupan että teollisuuden kuljetuksille. Erityisen tärkeää on varmistaa Suomen eteläisiä ja pohjoisia osia yhdistävän valtatie 4 liikenteen toimivuus ja turvallisuus. Keski-Suomen väestö on keskittynyt ja keskittyy edelleen Jyväskylän kaupunkiseudulle. Henkilöautoliikenne säilyy tärkeimpänä liikennemuotona lähivuosisikymmeninä.

Raideliikenteen merkitys pitkillä matkoilla korostuu ja yhteyksiä etenkin Helsinkiin pyritään nopeuttamaan. Raideliikenteen vaihtoehtoksi ja haastajaksi ovat kuitenkin nousseet uudet nopeat bussiyhteydet. Lentoliikenteen turvaaminen on elinkeinoelämän näkökulmasta keskeinen liikennejärjestelmäkysymys. Keski-Suomen kansainvälisen saavutettavuuden turvaaminen edellyttää lentoliikenteen palvelutason pitkäjänteistä varmistamista.

Biotalouskuljetustarpeet sekä harvaan asuttujen seutujen elinvoimaisuuden säilyttäminen edellyttävät hyvää kuntoa myös alempiasteiselta tieverkolta. Keski-Suomen liikennejärjestelmän kehittämisestä allekirjoitettiin aiesopimus huhtikuussa 2016.

Ympäristö

Ympäristötavoitteet ja kestävä kehitys huomioidaan maakunnan kehittämisessä. Maankäytön suunnittelun, elinkeinoelämän ja ympäristöasioiden välillä on tiivis yhteys. Vesienhoitosuunnitelmissa ja Keski-Suomen toimenpideohjelmassa esitetyt toimenpiteet toteutetaan ja vesienhoidon tavoitteet saavutetaan sekä pintavesien että pohjavesien hyvän tilan saavuttamiseksi ja turvaamiseksi. Valtakunnan jätesuunnitelman tavoitteet edistyvät maakunnassa.

Keski-Suomen maakunnan suunnittelua ohjaa tarkistettu ja vuonna 2017 hyväksyttävä maakuntakaava, jossa painotetaan biotalouden toimintamahdollisuuksia kestävällä tavalla. Kuntien yleispiirteisen kaavoituksen painopiste on siirtynyt rannoilta kuntakeskuksiin.

Lisäksi on vireillä useamman kunnan yhteisiä strategisia yleiskaavoja. Keski-Suomessa on useita lainvoimaisia tuulivoimayleiskaavoja ja niiden mukaisia tuulivoimapuistoja toivotaan toteutuvan.

Keski-Suomen arvokkaat kulttuuriympäristökokonaisuudet huomioidaan maakunnan identiteettiä luovina vetovoimatekijöinä ja niitä hyödynnetään erityisesti maaseutumatkailussa. Kulttuuriympäristöjen hoitoa ja käyttöä tulee ohjaamaan vuonna 2017 päivitettävä maakunnan kulttuuriympäristöohjelma.

Ympäristötietoa on saatavissa helposti ja kattavasti digitaalisessa muodossa valtakunnallisesti yhtenäisten palvelujen kautta.

Luonnonsuojelualueverkosto on valmis ja siirrytään luonnonsuojelualueiden aktiiviseen hoitoon. Tässä työssä tulee olemaan huomattava merkitys kansallisen rahoituksen lisäksi EU-pohjaisella projektirahoituksella. Suojelualueiden hoidon lisäksi monet uhanalaisten lajien esiintymät tarvitsisivat aktiivista hoitoa. Metso-ohjelma jatkuu rahoituksen pienene- misestä huolimatta.

Pohjavesialueiden luokitukset tarkistetaan parhaillaan. Työn tuloksena saadaan ajan- tasainen yhteenveto maakunnan pohjavesivaroista ja niiden käytettävyydestä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Keski-Suomen talouden näkymät ovat valoisat arvioitavalla ajanjaksolla ja nyt arvioiden pi- dempäänkin. Valoisien näkymien taustalla on ennen kaikkea monien toimialojen positiiviset näkymät ja Joutsaa lukuun ottamatta seutukuntien positiiviset näkymät (Aikajana 3/2016). Keski-Suomen teollisuuden ja rakentamisen suhdanteet ovat edelleen koko maan keski- arvoa myönteisemmät. Suuria uhkakuvia ei ole näköpiirissä. Koko maailman ja Euroopan tapahtumat voivat aina kuitenkin muuttaa kuvaa.

Kesän aikana on julkisuuteen noussut monia positiivisia yritys uutisia, mm. Keski-Suo- men vienti kääntyi nousuun vuoden 2016 alussa ja Keski-Suomen yritysten yhteenlasket- tu liikevaihto kääntyi nousuun vuoden 2014 lopussa ja nousu on jatkunut. Yritysten henki- löstmäärät ovat selvässä kasvussa kaikilla seutukunnilla.

Keuruun seudun talous elpyy muuta maakuntaa, jopa Jyvässeutua nopeammin. Kau- punki on toipunut hyvin parin vuoden takaisesta varuskunnan lakkauttamisesta. Lakkau- tus vei mukanaan kolmisen sataa työpaikkaa.

Kasvu Openiin Keski-Suomen kasvuohjelmaan hakemuksia tuli toiseksi eniten koko Suomessa (66). Enemmän hakemuksia jätettiin vain Uudenmaan alueella.

Barometrien näkymät

Elinkeinoelämän suhdannebarometrin mukaan Keski-Suomen teollisuuden ja rakentami- sen suhdanteet ovat edelleen koko maan keskiarvoa myönteisemmät, vaikka ne vaimeni- vat hieman kesän alussa. Keski-Suomen palveluvastaajien suhdanteet pysyivät likimain ennallaan kesän alussa.

Heinäkuussa suhdanteiden paranemista ennakoi 17 % vastaajista ja 13 % odotti suh- danteiden hiipuvan lähikuukausina. Suhdanteet pysyivät ennallaan 70 %:llä alasta. Kes-

ki-Suomen yksityisten palvelujen suhdanneodotukset ovat aavistuksen verran koko maan keskiarvoa varovaisemmat. Palvelujen myynti Keski-Suomessa lisääntyi hieman huhti-kesäkuussa. Barometrin mukaan myynnin loiva kasvu jatkuu myös kolmannella vuosineljänneksellä. Henkilöstöä supistettiin aavistuksen verran alkukesän aikana.

Keskisuomalaisten pienten ja keski suurten yritysten odotukset tulevasta ovat parantuneet keväästä syksyn pk-yritysbarometrin mukaan. Keski-Suomen pk-yrityksistä 37 % arvioi suhdanteiden paranevan seuraavan vuoden aikana, ja entistä useampi yritys haluaa kasvaa. Suhdanteiden heikkenemiseen uskoo vain reilu kymmenes yrityksistä.

Myös näkymät henkilökunnan määrän kehityksen suhteen ovat Keski-Suomessa positiivisemmat kuin keväällä. Alueen pk-yritysten edustajista 22 % arvioi henkilökunnan määrän olevan vuoden kuluttua nykyistä suurempi. Henkilöstömäärän pienenemistä ennakoivat 10 % yrityksistä.

Kasvua kirittää nyt eteläinen Keski-Suomi, jossa suhdannenäkymät ovat parantuneet keväästä merkittävästi. Myös odotukset henkilökunnan määrän kasvun suhteen ovat eteläisessä maakunnassa harpanneet selvästi myönteisiksi. Yritysbarometrin mukaan Keuruun seudun viime kuukausien kasvu näyttää jatkuvan. Myös yritysten investointiodotukset ovat eteläisessä maakunnassa jopa koko maata myönteisemmät. Muualla Keski-Suomessa investoinnit ovat edelleen jumissa.

Keski-Suomen pk-yrityksistä mahdollisuuksien mukaan kasvuhakuisia kertoo olevansa 34 %, ja voimakkaasti kasvuhakuisiksi itseään luonnehtii 10 %. Vientinäkömät sen sijaan ovat edelleen heikot. Vain 12 %:lla maakunnan yrityksistä on toimintaa ulkomailla, kun koko maassa osuus on 20 %.

Suomen Yrittäjien Elinkeinopoliittinen mittaristo -kyselystä käy ilmi, että Keski-Suomen kunnissa tehdään Suomen kolmanneksi parasta elinkeinopoliittikkaa Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan jälkeen. Pienistä kunnista Muurame yltää koko maan vertailussa toiseksi ja Karstula viidenneksi. Jyväskylän sijoitus suurten kuntien sarjassa on neljäs.

Jykes-Kiinteistöistä kerrotaan, että startup-yrityksiä on muuttanut vuoden 2016 ensimmäisellä puoliskolla kiihtyvällä vauhdilla pienille yrityksille tarjolla oleviin tiloihin. Elokuun loppuun mennessä niihin oli muuttanut 22 uutta startup-yritystä ja kuusi muualta tullutta yritystä. Yhteensä nämä 28 yritystä työllistävät jo 60 henkilöä. Eniten uusia yrityksiä on ICT-alalta. Muita suosittuja aloja ovat konsultointi- ja valmennuspalvelut, hoiva-ala sekä rakennusalan palvelut. Kaikkiaan Jykes Kiinteistöt Oy:n startup-ympäristöissä toimii tällä hetkellä yli sata yritystä, jotka työllistävät noin 330 henkilöä.

Starttirahayrityksiä oli heinäkuun loppuun mennessä perustettu 233, vuotta aikaisemmin oli perustettu 342 yritystä. Starttiyritysten perustaminen näyttää vähenevän aina talouden nousun alkaessa.

Teknologiaeteollisuus

Teknologiaeteollisuuden viennin lasku jatkui v. 2015 loppuun saakka. Liikevaihto sekä henkilöstömäärät ovat kasvaneet. Teknologiaeteollisuuden henkilöstömäärä on noin 9000 ja viennin arvo noin 1 mrd €. Teknologiaeteollisuuden näkymät ovat nyt valoisat. Valmet ja Valtra

ovat Keski-Suomessa alan lippulaivoja. Valtra on saanut muotoilualan palkintoja. Toisaalta Patrian tilannetta Jämsässä synkentää Airbus A380 rakentamisesta tehdyt päätökset.

Metsäteollisuus

Metsäteollisuuden vienti on hyvässä nousussa. Metsäteollisuuden liikevaihto ja vienti kääntyivät hienoiseen nousuun v. 2014 lopussa ja kasvu on jatkunut hyvänä. Henkilöstömäärän lasku on jatkunut. Metsäteollisuuden henkilöstömäärä on noin 3 200 ja viennin arvo noin 1,2 mrd €.

Kaupan ala

Kaupan alan liikevaihto kääntyi kasvuun ja samoin henkilöstömäärä. Kasvua selittää jonkin verran aukioloaikojen vapauttaminen. Henkilöstömäärä kaupan alalla on noin 9000. Kaupan alan kehitys on ollut Keski-Suomessa ja varsinkin Jyväskylän seudulla selvästi koko maata parempaa. Kaupan investoinnit jatkuvat ympäri Keski-Suomea.

Palvelualat

Palvelualojen liikevaihto on kasvanut ja kasvu jatkuu edelleen. Henkilöstömäärä ei ole merkittävästi heilahdellut viime vuosina ja se on noin 23 500

KIBS-alat

KIBS-alojen kasvu on pysynyt viime vuodet vakiona, noin 6 % / vuosi ja kasvu näyttää jatkuvan myös tulevaisuudessa, viime vuonna kasvua oli 10,5 %. Henkilöstömäärä on kasvanut noin 4 % / vuosi ja se on 6 500.

Digitalous

Jyväskylässä toimivista ICT-yrityksistä 25 yritystä etsii työvoimaa tällä hetkellä. Alan näkymät ovat näin ollen ilmeisen hyvät.

Hyvinvointiteknologia-alan yritys Firstbeat on saanut tämän vuoden Maineteko maailmalla -palkinnon. Keski-Suomen kauppakamari myöntää palkinnon keskisuomalaiselle yritykselle, joka vie maakuntaa maailmankartalle. Vuonna 2002 perustetun Firstbeatin liikevaihdosta kolme neljäsosaa tulee viennistä. Yritys on myös onnistunut vahvistamaan jalansijaa Yhdysvaltojen haastavilla markkinoilla. Firstbeatin teknologiaa käytetään esimerkiksi useissa älykelloissa, lisäksi yrityksen sykeanalyysiin perustuvia tuotteita käytetään laajalti huippu-urheilussa.

Keskisuomalaisen mukaan (15.9.2016) Jyväskylän yliopisto tekee yhteistyössä IBM:n kanssa esiselvityksen siitä, miten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvän massadatan käsitelyssä voidaan hyödyntää IBM:n kehittämää tekoälyteknologiaa. Hankkeessa tehdään yhteistyötä myös kaupungin ja keskussairaalan kanssa. Tavoitteena on selvittää pystytään-

kö Jyväskylään rakentamaan tekoälyä hyödyntävä innovaatiokeskittymä, jossa hyödynnetään IBM:n luomaa alustaa.

Rakennusala

Rakennusalan suhdanne on kääntynyt nousuun ja lähitulevaisuudessa rakentamisen suhdanne näyttää valoisalta. Keski-Suomeen rakennetaan parhaillaan tai lähitulevaisuudessa:

- biotuotetehdas
- Uusi Sairaala
- kaupparakentaminen jatkuu vilkkaana
- liikenneinfran rakentaminen biotuotetehtaan tarpeita varten
- Himoksen kylpylä
- tuulivoiman rakentaminen
- vilkastunut asuntorakentaminen
- Kankaan alue

Kankaan alue on entisen paperitehtaan alueelle rakennettava tulevaisuuden älykäs kaupunginosa ja Jyväskylän kaupungin merkittävin aluekehityshanke. Vuonna 2040 Kankaalla kaavaillaan asuvan 5000 ja työskentelevän noin 2100 ihmistä. Kankaalla toimii nyt noin 40 yritystä, minkä lisäksi uudet oppilaitostoimijat, Jyväskylän ammattiopisto, Jyväskylän aikuisopisto ja Humanistinen ammattikorkeakoulu (Luova kampus) ovat aloittaneet jo Kankaalla toimintansa. Kymmenen vuoden aikana Kankaalle rakennetaan koteja yli 3000 jyvaskyläläiselle.

EK:n barometrin mukaan myös kuljetusala on päässyt Keski-Suomessa vauhtiin. Kuljetukset erityisesti rakennusteollisuudelle ja työmaille ovat lisääntyneet. Osaajista voi tulla pulaa, koska esimerkiksi puukuljetukset vaativat erilaisen henkilökunnan kuin kuljetuksen muut toimialat.

Matkailu

Matkailuyritysten liikevaihdon kasvua selittävät investoinnit matkailukeskuksiin sekä tapahtumamatkailun kehittyminen. Matkailu on kasvanut Keski-Suomessa hieman paremmin kuin koko maassa. Venäläisten tuomia euroja ei ole saatu kurottua. Virolaiset ja hollantilaiset matkailijat ovat paikanneet tilannetta Jämsän seudulla. Isoja kesätapahtumia ollut paljon, mutta lomailijoita käy hyvin ilman tapahtumiakin Keski-Suomessa käy vuosittain 1 150 000 matkailijaa. Jyväskylän majoituskapasiteetti on jonkin verran laskenut Keskimaan laskautettua hotelli Jyväshovin.

Keski-Suomi on julistautunut saunamaakunnaksi. Saunakylä on siirretty Jämsään ja sen ympärille on rakennettu kansainvälistä saunabrändiä ja tapahtumia. Matkailuväen lisäksi Keski-Suomen saunamaakuntaa viedään eteenpäin myös muilla aloilla. Mukaan on saatu sauna- ja elintarviketeollisuutta.

Etelä-Konneveden kansallispuistoon on tulossa lisää palvelurakenteita ja reittejä. Alueen infra on kunnossa. Tämän hetken kävijämäärä on 12 000 henkilöä. Vuoden loppuun

mennessä määrän arvioidaan nousevan yli 20 000. Laivakapasiteetti on tällä hetkellä äärimmillään. Myös kansainvälisiä tunnusteluja on tehty.

Maatalous

Maatalouden tilanne lähitulevaisuudessa näyttää aika heikolta. Tuottajahintojen putoaminen ja korkeat tuotantokustannukset ovat vieneet maatalouden ahdinkoon. Mainitut tekijät ovat vaikuttaneet ahdinkoon huomattavasti enemmän kuin julkisuudessa paljon puhuttaneet tukimaksujen viivästymiset. Näkymät eivät ehkä oleellisesti heikkene vuoden tähtäimellä, kun hallitus on varannut rahaa kriisipakettiin ja lisäksi muitakin maa- ja metsätalousyrittäjyyttä edistäviä toimia on hallituksen listalla. Pitemmällä tähtäimellä pitäisi olla positiivisiakin näkymiä biotalouden ja elintarvikealan kehittyessä.

Luomutuotannon osuus on Keski-Suomessa ollut vähäinen, mutta se on kasvanut parin viime vuoden ajan hieman maan keskiarvoa ripeämmin. Luomu on vahvistunut etenkin viljantuotannossa. Luomumehiläispesien määrä on Keski-Suomessa jo ennestään Suomen suurin. Pro Luomu yhdistys ennakoi S-ryhmän asiantuntijoiden arvion perusteella luomutuotteiden kysynnälle peräti 70 % kasvua seuraavan viiden vuoden aikana.

Valio siirtää erikoismaitojen valmistuksen ja pakkauksen Tampereelta Jyväskylään. Jyväskylän meijerissä tehdään jatkossa pääosa Valion erikoismaitotuotteista.

Laukaan valiotaimituotannon loppuminen on iso isku taimitarhoille. Luke eli Luonnonvarakeskus lopettaa Laukaan toimipisteen ensi vuoden aikana ja lopettaa kokonaan laajan koristekasvivalikoimansa valiotaimituotannon. Marjojen ja alppiruusujen taimituotannon Luke siirtää Laukaasta jonnekin muualle.

Metsätalous

Metsätalouden näkymät ovat positiiviset, vaikka biotalouden kasvun ja kehittymisen vaikutukset eivät vielä näy kovin selkeästi. Sateet ovat paikoitellen vaikeuttaneet puun korjuuta. Mm. metsäkoneyrittäjien huonohkosta taloudellisesta tilanteesta on uutisoitu. Ehkä odotukset biotalouden kasvun vaikutuksista ovat olleet hiukan liian etupainotteisia ja puunosto sen tarpeisiin käynnistyy vasta ensi vuonna.

Teollisuuden käyttöön hakattiin viime vuonna enemmän puuta kuin koskaan aikaisemmin. Kokonaishakkuumäärä oli 58,5 miljoonaa m³. Hakkuumäärä kasvoi edellisestä vuodesta 2,6 miljoonalla m³ ja edellisen kymmenen vuoden keskiarvon viime vuosi ylittää 12 prosentilla. Suurimmat hakkuut kertyivät Etelä- ja Pohjois-Savon sekä Keski-Suomen maakuntien runsaspuustoisista metsistä. Etelä-Savosta hakattiin 6,4, Pohjois-Savosta 5,6 ja Keski-Suomesta 5,5 miljoonaa m³.

Yritysrahoitus

Länsi-Suomen alueella yritystukien kysyntä on ollut hienoisessa laskussa verrattuna vuodentakaiseen tilanteeseen. Sama tilanne on myös muilla rakennerahastoalueilla. Keski-Suomessa yritysten aktiivisuus hakea rahoitusta ELY-keskuksesta näyttäisi keskittyvän Jy-

väskylän ympäristöön. Hankkeet kohdistuvat edelleen valtaosin investointeihin. Jyväskylän ja Jämsän seutukunnilla toimenpiteet kohdistuvat enemmän myös muuhun kehittämiseen kuten tuotekehitykseen ja kansainvälistymiseen. Talouden viimeaikaisen piristymisen odotetaan aktivoivan yrityksiä käynnistämään kehityshankkeita.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Työtä hakevan työvoiman ylitarjonta näyttää keskittyvän maakuntakeskuksiin, joten Jyväskylän seudun tilanne näyttää hyvin erilaiselta kuin muualla maakunnassa. Työvoiman liikkuvuutta pitäisi pystyä lisäämään, jotta tilanne tasapainottuisi ja työvoiman tarjonta saataisiin turvattua myös muualla maakunnassa.

Ammattiryhmittäisessä tarkastelussa eniten kasvua tapahtui rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijäryhmässä. Tämä kasvu jatkuu. Rakennusalan voimakas kasvu saattaa johtaa rekrytointiongelmiiin. Alan työvoimapula kohdistuu ensisijaisesti rakennusinsinööreihin ja rakennusmestareihin, koska näihin tehtäviin on vaikea saada korvaavaa työvoimaa kotimaasta ja ulkomailta. TE-toimiston työnvälityspalvelut ja yksityiset palveluntuottajat ovat käynnistäneet työnvälityksen tulospäätösten ostopalvelupilotin.

Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvosto on myöntänyt 50,2 miljoonaa euroa strategisen tutkimuksen ohjelmiin 14 tutkimuskonsortiolle, Jyväskylän yliopistolle rahoitusta myönnetään neljään konsortioon. ”Osaaminen, koulutus ja tulevaisuuden työelämä”-konsortiossa avainkysymyksiä ovat, miten ikääntyvä työvoima pystyy sopeutumaan osaamisvaatimusten muutokseen, miten johtaminen tukee uudistumista ja miten entistä heterogeenisemmän työvoiman erilainen osaaminen saadaan tuottavaan käyttöön.

ICT-ala menestyy Keski-Suomessa hyvin ja alan yritykset etsivät työvoimaa kaiken aikaa. ICT-alalla on paljon hyvän pohjakoulutuksen saanut työvoimaa. Heidän koulutuksensa päivittäminen vastaamaan yritysten tämän hetken tarpeita on ratkaisu tämän hetken kohtaanto-ongelmaan. ICT-alalla tullaan tarvitsemaan työvoimaa, joka osaa soveltaa osaamistaan eri aloilla.

Jyväskylän yliopiston informaatioteknologian tiedekunnan tavoitteena on kasvaa lyhyessä ajassa yli 3 000 opiskelijan tiedekunnaksi. Jyväskylän yliopisto on pitänyt paikkansa maan neljänneksi suosituimpana yliopistona. Seula yliopistoon oli tänäkin keväänä tiukka. Hakijamäärällä mitattuna Jyväskylän yliopisto on edelleen neljänneksi suurin yliopisto Helsingin, Turun ja Tampereen yliopistojen jälkeen.

Terveystieteiden ala on kärsinyt pitkään lääkäripulasta. Alalla on esiintynyt maakunnassa jonkin verran rekrytointiongelmia. Sosiaalityössä on myös jonkin verran työvoimapulaa.

Metallialalla on toisaalta ylitarjontaa työvoimasta, mutta toisaalta työvoimapulaa. Ensi vuonna valmistuva Äänekosken biotuotelaitos lisää työvoiman kysyntää varsinkin puunkorjuun logistiikkaketjussa.

Tilanne työvoiman tarjonnan ja kysynnän osalta on kaksitahoinen. Toisaalta on työvoiman kysyntää, johon ei voida vastata ja toisaalta tarjontaa aloilla, joille ei osaaminen riitä tai kysyntä on loppunut. Ristiriidan ratkaisua voisi hakea esim. erilaisista osaamisten yhdistämisistä. Tietotekniikka on hyvä esimerkki koulutusalaista, joka on tuotava jollain tavoin

kaikkeen ammattiosaamiseen. Pk-barometrin mukaan yritysten sisällä koetaan osaamisvajetta vuodesta toiseen eniten myynnissä ja markkinoinnissa.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä aloitetaan yhteistoimintaneuvottelut. Yt-neuvottelujen taustalla ovat ensi vuoden suunnitellut kustannussäästöt, jotka ovat noin neljä miljoonaa euroa. Sopeuttamisessa varaudutaan henkilöstövaikutuksiin. (KSML 15.9.2016.)

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Keski-Suomen ELY-keskuksen alueen työttömyys on vihdoin kääntynyt laskuun. Työttömyyden aleneminen ei ole aikaisemmin lähtenyt Keski-Suomessa ensimmäisenä maakuntana laskuun. Keski-Suomi on tyypillisesti seurallut hitaasti perässä valtakunnan kehitystä niin nousuissa kuin laskuissakin. Metsä Fibren suurinvestointi toimi ehkä katalysaattorina ja muiden isojen investointien samanaikaisuus vahvisti myönteistä ilmapiiiriä maakunnassa.

Työttömyys on kuitenkin edelleen korkealla tasolla ja sen lasku on ollut varsin maltillista. Työttömyyden kehitys näyttää jatkuvan myönteisenä. Työttömyyden myönteinen kehitys näkyy myös TE-toimiston tietoon tulleiden yhteistoimintaneuvottelun lukumäärien vähentymisenä. Lomautuksia koskevien yhteistoimintaneuvottelujen lukumäärä putosi suhteellisesti vielä enemmän.

Työttömyyden lasku vertailuajankohtana kohdistui selkeästi naisia enemmän miehiin. Nuorisotyöttömyyden tapahtui vuoden aikana laskua vain vähän. Pitkäaikaistyöttömyys jatkoi edelleen kasvuaan, kuten se on tehnyt lokakuusta 2009 saakka. Suurena haasteena on estää lisävaluma pitkäaikaistyöttömyyteen ja pitkään työttömänä olleille uusien polkujen löytäminen. Koulutusasteittain tarkasteltuna työttömien määrä väheni edellisen vuoden kesäkuuhun verrattuna kaikissa muissa koulutusasteissa paitsi ylemmässä korkeakouluasteessa ja koulutusaste tuntematon ryhmässä.

Jyväskylän seutukunta

Hankasalmi, Jyväskylä, Laukaa, Muurame, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen

Jyväskylän seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 180 933 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 1 416 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 15 263..

Jyväskylän seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Jämsän seutukunta

Jämsä, Kuhmoinen

Jämsän seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 23 782 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 311 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 807.

Jämsän seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, – Heikompi, -- Paljon heikompi

Keuruun seutukunta

Keuruu, Multia

Keuruun seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 11 781 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 113 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 740.

Keuruun seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0

++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, – Heikompi, -- Paljon heikompi

Joutsan seutukunta

Joutsa, Luhanka

Joutsan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 5 468 henkilöä. Vuoden aikana väki väheni 42 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 359.

Joutsan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0

++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, – Heikompi, -- Paljon heikompi

Saarijärven-Viitasaaren seutukunta

Kannonkoski, Karstula, Kinnula, Kivijärvi, Kyyjärvi, Pihtipudas, Saarijärvi, Viitasaari

Saarijärven-Viitasaaren seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 30 733 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 369 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 2 253.

Saarijärven-Viitasaaren seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Äänekosken seutukunta

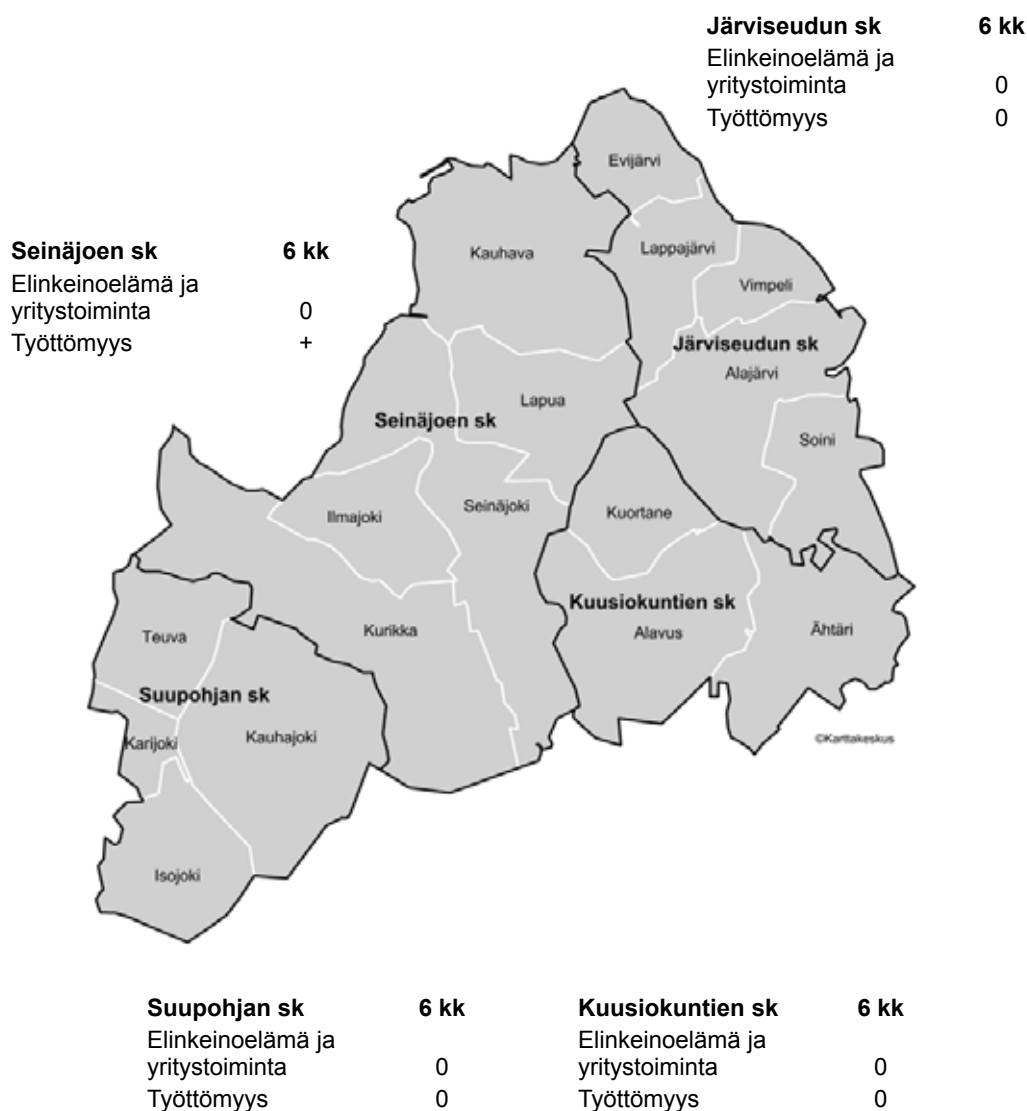
Konnevesi, Äänekoski

Äänekosken seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 22 318 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 371 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 780.

Äänekosken seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

Etelä-Pohjanmaalla asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 192 476 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 744 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 9 187.

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Etelä-Pohjanmaa tunnetaan erityisesti yrittäjyydestään, viljavasta maaseudustaan ja monipuolisesta kulttuuritarjonnastaan. Keskuskaupunki Seinäjoen sijainti logistisessa solmukohdassa on koko maakunnan vahvuus. Vahvimmat klusterit ovat elintarviketalous, metalli- ja teknologiateollisuus sekä puu- ja huonekaluteollisuus. Agrobiotalouden keskittymä on kooltaan kansallisesti merkittävä ulottuen vahvasta alkutuotannosta prosessointiin, agroteknologiaan, logistiikkaan, monitieteiseen tutkimukseen ja kuluttajakäyttäytymisen osaamiseen.

Selkeitä haasteita ovat muun muassa kansainvälistyminen, koulutustason nostaminen ja ikärakenteen muutokseen varautuminen. Eteläpohjalaisilta yrityksiltä kaivattaisiin myös laajempia panostuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaan, sillä maakunnan t&k-menot ovat edelleen varsin vaatimattomalla tasolla. Seinäjoen yliopistokeskuksen vahvistaminen ja siihen liittyvän korkeakouluverkoston vaikuttavuuden parantaminen ovat tärkeitä tavoitteita. Eräs uusi avaus on Seinäjoen ammattikorkeakoulun teollisen internetin laboratorio ja oppimisympäristö, jonka avulla toteutetaan tuotetiedon ja sen elinkaaren hallintaa ja digitaalista valmistusta. Oppimisympäristö tarjoaa uusia mahdollisuuksia opiskelijoille ja monipuolisen testiympäristön yritysyhteistyön kehittämiseksi.

Haasteena ovat myös isot rakenteelliset uudistukset aluehallinnosta koulutuksen järjestämiseen. Uudistuksissa nähdään paljon mahdollisuuksia, joiden potentiaali pitäisi kyetä hyödyntämään tehokkaasti. Murrosvaiheet herättävät kuitenkin myös huolta maakunnassa. Esimerkiksi koulutuksen osalta maakunnan kärkialoille kohdistuvat leikkauspaineet ovat herättäneet polemiikkia. Korkeakoulupolitiikka koetaan poukkoilevana, jonka koetaan vaikeuttavan pitkäjänteistä kehittämistä ja heikentävän oppilaitosten mahdollisuuksia vastata toimintaympäristöstä nouseviin odotuksiin.

Tilastokeskuksen väestöennusteet ennakoivat Etelä-Pohjanmaalle maltillista väestönkasvua lähivuosikymmenien ajaksi. Taustalla vaikuttaa maahanmuutto, mutta myös eliniän piteneminen. Toteutuneessa väestökehityksessä on kuitenkin huolestuttavia piirteitä, sillä ainoastaan Seinäjoki, Ilmajoki ja Lapua ovat pysytelleet kasvu-uralla. Suurimmat muuttotappiot syntyvät nuorista, jotka muuttavat opintojen perässä esimerkiksi yliopistokaupunkeihin. Alueen kuntien väestölliset ja taloudelliset huoltosuhteet on edellä mainittujen ilmiöiden valossa kehittymässä pääosin heikompaan suuntaan. Maahanmuuttajien osuus väestöstä on vielä melko alhainen, mutta maahanmuuttajien määrä on ollut viime vuosina selkeässä kasvussa. Pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien tehokas kotouttaminen on nähtävä yhteisenä haasteena ja uusia ovia avaavana mahdollisuutena.

Etelä-Pohjanmaan yritystiheys on Suomen korkeimpia, mutta yrittäjyyttä luonnehtii mikro- ja pienyritysvaltaisuus. Alueella on kohtuullisen vähän korkeaa arvonlisää tuottavia suuria veturiyrityksiä. Kasvuhakuisuus, kaikissa kokoluokissa, on tärkeä tavoite, jotta uusia työpaikkoja kyetään luomaan. Maakuntaan tarvitaan lisää eri toimialoilla operoivia visionäärisiä yrityksiä, jotka tähtäävät riittävän pitkälle tulevaisuuteen ja pyrkivät määrätietoisesti globaaleille markkinoille. Väestön ikääntymisen myötä omistajanvaihdosten sujuvuuden merkitys korostuu vuosi vuodelta. Etelä-Pohjanmaalla on tehty tuloksekasta yhteistyötä sen eteen, että omistajanvaihdokset sujuvat kitkattomasti sekä myyjän että ostajan kannalta.

Etelä-Pohjanmaan logistinen sijainti on kaksijakoinen. Maakuntakeskuksen saavutettavuus on hyvä, mutta mitä kauemmaksi keskuksesta mennään, sitä hankalammaksi muuttuvat liikenneolosuhteet (teiden kunto, julkinen liikenne). Etelä-Pohjanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelman kärkihankkeiksi on nostettu valtatie 19 ja kantatie 67 kehittäminen osana Kauhajoki-Seinäjoki-Kauhava kehityskäytävää, Seinäjoki-Tampere -ratayhteyden kehittäminen ja valtatie 3 kehittäminen välillä Tampere-Jalasjärvi-Kurikka-Vaasa. Jatkossa myös Keski- ja Itä-Suomeen suuntautuvat yhteydet nostavat merkitystään.

Meneillään oleva Seinäjoen itäväylän rakentaminen on alueellisesti elintärkeä investointi, jonka kerrannaisvaikutuksia on vielä vaikea hahmottaa. Itäväylän ja sen ympäristön potentiaali yritystoiminnan sijoittumisen ja logistisen kilpailukyvyn näkökulmasta on joka tapauksessa erittäin merkittävä. Rakentaminen on edennyt sujuvasti, sillä tieosuus Vt19–Vt18 Seinäjoen lentoaseman seudulta Kuortaneen tielle on jo avattu liikenteelle. Koko tieosuus avataan liikenteelle kuluvan vuoden marraskuussa. Itäväylän läheisyyteen syntyy runsaasti uutta teollisuuden, logistiikan ja kaupan tonttimaata. Alueen sydän tulee olemaan logistiikkakeskus Nordic Logistic City Seinäjoki (NLC). Pienimuotoisemmista väyläinvestoinneista voidaan mainita Lapualla (vt19) ja Kurikassa (vt3) tehtävät risteysjärjestelyt, jotka saivat tukea valtion väyläverkostoa koskevasta lisärahoituksesta.

Säännöllinen lentoliikenne Seinäjoen lentoasemalta on loppunut. Parhaillaan selvitetään lentoliikenteen jatkokehittämismahdollisuuksia. Maakuntaa kurittavat myös VR:n toimet junavuorojen karsimiseksi. Esimerkiksi Seinäjoki-Jyväskylä -välin henkilöliikenteen turvaamiseksi on löydyttävä pysyviä ratkaisuja.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Etelä-Pohjanmaa on kestänyt viime vuosien turbulenssia kohtuullisen hyvin. Teollisuuden rakennemuutos ei ole koetellut maakuntaa niin voimakkaasti kuin alueita, joissa esimerkiksi metsäteollisuudella ja ICT-toimialoilla on merkittävä rooli. Voimakasta riippuvuussuhdetta yksittäiseen ja kapeaan toimialaan ei ole, eli alueellinen muutosjoustavuus voidaan tältä osin todeta melko hyväksi. On kuitenkin selvää, että toistaiseksi liian harva yritys analysoi erilaisiin muutosajureihin liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia omalle liiketoiminnalleen. Kuluvan vuoden yritysrahoituskysynnän perusteella voidaan todeta, että yrityksiltä toivotaan lisää innovatiivisia kehittämishankkeita. Erityisen tärkeitä kehittämiskohteita ovat digitalisaation mahdollisuuksien ennakkoluuloton hyödyntäminen sekä kansainvälisten markkinoiden kartoittaminen.

Aluetason talous- ja työllisyysnäkymät ovat edelleen kohentuneet. Syyskuussa julkaistun Pk-yritysbarometrin mukaan eteläpohjalaisten yritysten arviot lähitulevaisuuden suhdannenäkymistä olivat melko optimistisia. Odotukset ovat parantuneet keväästä sekä yleisen suhdannenäkymien että henkilön määrän kehityksen osalta. Odotusarvot ovat kuitenkin maltillisemmat kuin maassa keskimäärin. Investointien arvon ennakoitu kehitys on pysynyt jo pitkään alavireisenä sekä Etelä-Pohjanmaalla että koko Suomessa, mikä on huolestuttavaa. Epätietoisuutta aiheuttavia isoja kysymysmerkkejä ovat Iso-Britannian Brexit-päätös sekä Euroopan Unionin ja Venäjän välinen pakotekiistä.

Yritysten nettoperustanta on ollut Etelä-Pohjanmaalla laskusuunnassa viime vuosina. Trendi näyttää jatkuvan, joten uusperustantaan tulisi kiinnittää entistä voimakkaampaa huomiota. Positiivista on, että vireillepantujen konkurssien osalta alkuvuoden toteuma on jäänyt edellisvuosia pienemmäksi.

Kone- ja metalliteollisuudessa tilauskantojen kehityksessä on paljon eroja, eli yritysten työkuorman vaihteluväli on suuri. Vaikka tarjouspyyntöjä tulee, on kilpailu kovaa. Alumiiniprofilien valmistuksessa näkymät ovat jonkin verran myönteisemmät kuin muussa metalliteollisuudessa. Orastavia positiivisia signaaleja on havaittavissa uusrekrytointien sekä laite- ja laajennusinvestointien muodossa. Vientimarkkinoiden vipuvaikutus on jäänyt vielä odotettua vaisummaksi, minkä johdosta näkymien arviointi on haastavaa.

Puusepän- ja taloteollisuuden osalta näkymiä voidaan luonnehtia epävarmoiksi. Talo-teollisuuden lähitulevaisuuden haasteena ovat energiatehokkuutta koskevat velvoitteet, jotka edellyttävät tuotantoprosessien uudistamista. Esimerkiksi Älvsbyhus on päivittämässä tuotantolinjastojaan Kauhajoella ja Ruotsissa, jolla on positiivisia työllisyysvaikutuksia myös alueen materiaalinkäsittelytoimialalle. Eräs valopilkku on Alajärvelle rakenteilla oleva CLT-tuotantolaitos, joka on tuomassa uuden ja lupaavan ulottuvuuden maakunnan ja Järviseudun puurakentamisen arvoketjuun. Tehtaan tuotannon arvioidaan lähtevän käyntiin vuoden vaihteeseen mennessä.

Huonekaluteollisuuden osalta vientimarkkinoille suuntautuneiden yritysten joukossa on jonkin verran positiivista virettä, mutta yleiskuva on melko huolestuttava. Sähköisen kaupan perinpohjainen haltuunotto ja keskinäisen yhteistyön kehittäminen ovat huonekalujen valmistajille ja huonekalukaupalle tärkeitä kehittämiskohteita. Alan toimijoiden erikoisosaa-minen pitäisi pystyä kaupallistamaan paremmin.

Kaupan ja palveluiden odotukset ovat yleisesti ottaen melko varovaiset. Sääntelyn purkamiseen liittyvät toimet voidaan nähdä positiivisena sykäyksenä, jonka pitkän aikavälin vaikutuksia on vielä vaikea arvioida. Kaupan alalla investoinnit ovat pienentyneet huippuvuosista ja uusia kauppapaikkoja suunnitellaan lähinnä kasvukeskuksiin. Sähköisen kaupan merkityksen kasvu on trendi, joka herättää paljon kysymyksiä.

Matkailun osalta näkymät ovat edelleen kohtuulliset, vaikka heikko taloustilanne on näkynyt myös matkailuvirtojen vähenemisenä. Maakunnan vahvuutena on runsas ja alati laajeneva tapahtumatarjonta, jonka vuosittainen vipuvaikutus on huomattava. Esimerkiksi yksistään Seinäjoen kaupungin suurimmat tapahtumat houkuttelivat kuluvana kesänä lähes puoli miljoonaa tapahtumavierasta. Matkailun monipuolistuminen sekä alan kilpailun kiristyminen vaativat entistä enemmän panoksia matkailun markkinointi-, myynti- ja kehittämistoimiin. Ähtärin eläinpuisto Oy:n hanke kahden jättipandan saamiseksi on tässä mielessä erittäin mielenkiintoinen ja kokonaan uusia ovia avaava kehittämiskokonaisuus. Jättipandapariskuntaa odotetaan Ähtäriin Kiinasta ensi vuoden loppupuolella.

Elintarviketeollisuudessa suuryritysten tekemät alueelliset investoinnit ovat pitäneet yllä positiivista pohjavirettä. Myös useat pk-yritykset ovat laajentaneet tuotantoaan, rekrytoineet uutta työvoimaa ja pyrkineet hakemaan jalansijaa kv-markkinoilta. Uusista alueella valmistettavista tuotteista voidaan mainita Domretor Oy:n valmistama Härkis-kasvisproteiinituote ja Valion valmistama Mifu-ruokarae, jotka laajentavat uudentyyppisten proteiiniinlähteiden tarjontaa. Alan kehitysnäkymät ovat kohtuullisen myönteiset, mutta haasteina ja epä-

varmuutta luovina tekijöinä ovat kiristynyt kansainvälinen kilpailu ja yhä nopeammin muuttuviin kulutustottumuksiin ja trendeihin vastaaminen.

Alkutuotannossa trendinä jatkuu tilakoon kasvu ja aktiivitulojen lukumäärän väheneminen. Alkutuotantoa vaivaava kannattavuuskriisi on vakavasti otettava kysymys, joka vaatii sekä pitkän aikavälin kansallisia ratkaisuja että äkillisiä kriisitoimia. Uskoa maatalouselinkeinojen jatkuvuuteen alueella kuitenkin riittää, vaikka toimintaympäristö on epävarma. Maatilainvestointeja koskeva rahoituskysyntä on ollut kuluvana vuonna kohtuullisen aktiivista. Rahoitusta on haettu eniten lypsykarjatalouden investointeihin.

Rakentamisessa on tapahtunut käänne, sillä erilaisia hankkeita on lähtenyt ja lähtemässä liikkeelle. Seinäjoen koulutuskuntayhtymä on aloittamassa noin 25 miljoonan euron rakennusinvestointia Kurikassa, jonne keskitetään toisen asteen koulutustarjontaa. Keskuskaupunki Seinäjoella rakentamisaktiivisuus on selkeässä nosteessa. Lähiaikoina valmistuneista mittavista rakennusinvestoinneista voidaan mainita esimerkiksi Skaala Oy:n tuotantotilojen laajennus Kauhavan Ylihärmässä ja Seinäjoella kesäkuussa avattu uusi jalkapallostadion.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Työllisten määrän arvioidaan kasvavan, mutta hitaasti, koska kasvunäkymät ovat edelleen osittain sumuiset. Sosiaali- ja terveysalalla työvoiman kysynnän arvioidaan jatkuvan kohtuullisena. Sote-uudistus on tosin heijastunut myös rekrytointien volyymiin. Palvelualojen osalta työvoiman kysyntää on ollut lisääntyvässä määrin ja kuluttajien kohentunut luottamus talouteen on tässä suhteessa myönteinen signaali. Erityisen positiivista on, että sekä teollisuudessa että rakentamisessa kysyntä on kohentunut.

Rekrytointiongelmat tulevat lähitulevaisuudessa laajenemaan useita ammattiryhmiä kattavaksi ongelmaksi. Sosiaali- ja terveysalalla haasteet ovat olleet kroonisia. Pitkään jatkunut epävarmuus on heikentänyt erityisesti teollisuuden imagoa työllistäjänä, mikä on heijastunut voimakkaasti koulutusten vetovoimaan. Nuorisoasteella aloittaneiden määrät ovat selvästi alimitoitettuja, jos niitä verrataan esimerkiksi metalliteollisuuden arvioituun eläkepoistumaan. Jo tälläkin hetkellä metallialan osaajien saatavuudessa on haasteita, joihin alueella on pyritty vastaamaan yrityslähtöisellä metallimestarit-koulutushankkeella. Myös työvoiman alueellinen liikkuvuus on selkeä haaste, joka tuo oman lisänsä kohtaanto-ongelmiin. On fakta, että maakunnan julkisen liikenteen kehittymättömyys ei edistä liikkuvuutta, mutta ongelmaan liittyy myös asennekysymyksiä.

Syyskuussa toteutetussa ammattibarometrissa TE-toimisto arvioi, että osaavan työvoiman saatavuusongelmia esiintyy lähitulevaisuudessa useissa sosiaali- ja terveydenhuollon ammateissa (yleislääkärit, yli- ja erikoislääkärit, hammaslääkärit, psykologit, sosiaalityön erityisasiantuntijat ja sairaanhoitajat). Saatavuusongelmien arvioidaan kohdistuvan myös esimerkiksi seuraaviin ammattinimikkeisiin: erityisopettajat, psykologit, laskentatoimen asiantuntijat, myyntiedustajat, konetekniikan erityisasiantuntijat ja koneistajat.

Ammattitaitoista työvoimaa on vapaana paljon. Puolen vuoden aikajänteellä ylitarjontaa arvioitiin olevan muun muassa tuote- ja vaatesuunnittelijoista, ammatillisen koulutuksen opettajista, markkinoinnin asiantuntijoista, multim mediasuunnittelijoista, yleissihteereis-

tä, myyjistä, pankkitoimihenkilöistä, postinkantajista, lastenhoitotyöntekijöistä, huonekalupuusepistä, konepuusepistä, rakennusmaalareista, kirvesmiehistä, rakennusalan avustavista työntekijöistä, teollisuusompelijoista, verhoilijoista ja vaattureista.

Osaamistarpeiden osalta voidaan todeta, että isona trendinä ovat esimerkiksi erilaiset digiosaamiseen, ympäristöosaamiseen ja kansainvälistymiseen liittyvät haasteet. Toisaalta moniosaajia sekä oppimiskykyisiä ja -haluisia muuntautujia kaivataan alalla kuin alalla. Rekrytointiongelmien koskevat kuitenkin tässä ajassa usein eri ammattialojen erikoisosaajat, joiden alueellinen – jopa valtakunnallinen – tarjonta on suppea. Toisin sanoen, myös ammatillinen erikoistuminen on tärkeää koulutusasteesta riippumatta.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Työttömyys lähti kevään aikana varovaiseen laskuun. Työttömien työnhakijoiden kokonaismäärä oli kesäkuun lopussa noin 9 200 henkeä, mikä on reilut 200 henkeä (-2,5 %) vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta (10,4 %) oli Etelä-Pohjanmaalla Manner-Suomen toiseksi alhaisin. Parempi tilanne oli ainoastaan Pohjanmaan maakunnassa. Työttömien määrä laski vuoden takaisesta tilanteesta Suupohjassa (-11 %), Seinäjoen seutukunnassa (-3 %) ja Järviseudulla (-1 %). Kuusiokunnissa tilanne heikkeni samalla ajanjaksolla seitsemällä prosentilla. Korkeimmat työttömyysasteet olivat Järviseudun (10,5 %) ja Seinäjoen (10,5 %) seutukunnissa. Loppuvuoden aikana työttömyyden tasossa ei odoteta tapahtuvan radikaaleja muutoksia, vaikka tilanteen ennakoidaan kehittyvän edelleen myönteiseen suuntaan.

Taloustilanteen epävarmuus näkyy työmarkkinoilla työttömyysjaksojen pidentymisenä. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä on ollut edelleen kasvussa. Eräänä keinona tilanteen parantamiseen olisi ohjaustoimenpiteet, joilla edistettäisiin työttömyysetuudella tapahtuvaan omaehtoiseen koulutukseen hakeutumista. Nuorisotyöttömyyden osalta tilanne on edelleen haasteellinen, vaikka kesäkauden aikana tapahtui myönteistäkin kehitystä. Yli 50-vuotiaiden osalta työmarkkinatilanne on vaikea, koska uusrekrytoinneissa suositaan pääsääntöisesti nuorempia työntekijöitä. Pitkäaikaistyöttömistä yli 60 prosenttia on ylittänyt 50 vuoden rajapyykin.

Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden määrä on suhteellisen alhainen, mutta ulkomaalaisten osuus työttömistä työnhakijoista on kasvanut selvästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Alueelle perustetut vastaanottokeskukset luovat jatkossa uusia haasteita sekä kotouttamisen että työllisyyden hoidon toimintamallien kehittämiseksi. Pakolaisten kuntasijoituspaikkojen aikaansaaminen on osoittautunut haasteelliseksi tehtäväksi, sillä vastaanottavien kuntien määrä on edelleen vähäinen.

Seinäjoen seutukunta

Ilmajoki, Jalasjärvi, Kauhava, Kurikka, Lapua, Seinäjoki

Seinäjoen seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 126 940 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 38 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,5 % ja työttömiä työnhakijoita oli 6 266.

Seinäjoen seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Suupohjan seutukunta

Isojoki, Karijoki, Kauhajoki, Teuva

Suupohjan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 22 722 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 329 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 050..

Suupohjan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Järviseudun seutukunta

Alajärvi, Evijärvi, Lappajärvi, Soini, Vimpeli

Järviseudun seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 21 013 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 279 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,5 % ja työttömiä työnhakijoita oli 933.

Järviseudun seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kuusiokuntien seutukunta

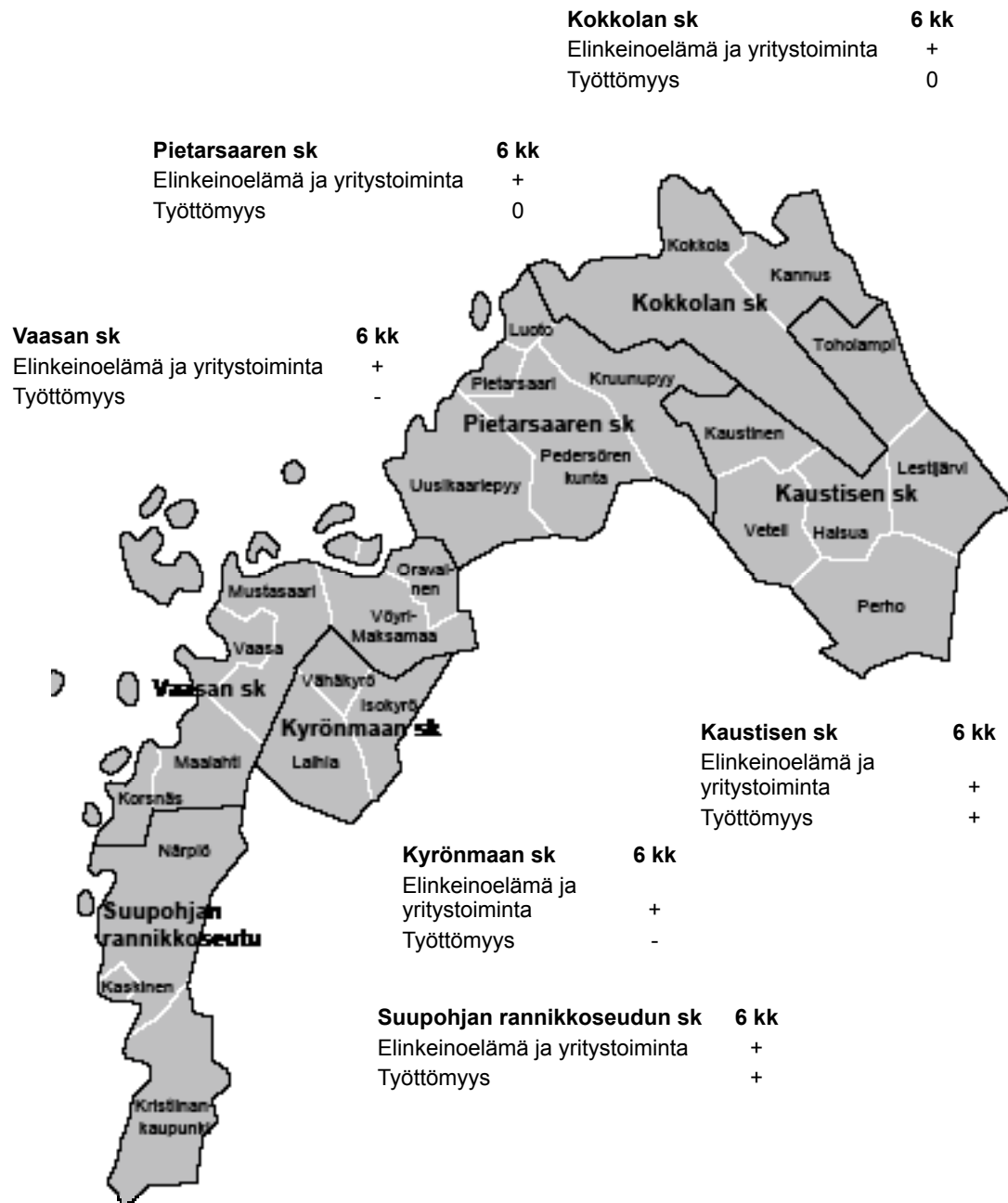
Alavus, Kuortane, Ähtäri

Kuusiokuntien seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 21801 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 174henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,0 % ja työttömiä työnhakijoita oli 938.

Kuusiokuntien seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pohjanmaan ELY-keskus

Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 250 282 henkilöä. Vuoden aikana kasvua oli 524 henkilöä. Vuoden 2016 heinäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 12 850

Pohjanmaan ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pohjanmaan ELY-alue koostuu Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnista. Pohjanmaalla asui heinäkuussa runsaat 181 000 ja Keski-Pohjanmaalla 69 000 henkilöä. Molempien maakuntien väkimäärä on kasvanut tasaisesti. Väestöennusteen mukaan Pohjanmaan väestö kasvaa suhteessa hieman ripeämmin kuin koko maan väestö, mutta Keski-Pohjanmaalla kasvu jää vaimeammaksi, kuitenkin positiiviseksi. ELY-keskusalueen maakunnat menettävät väestöä maassamuutossa. Etenkin nuoremman väen poismuutto on jatkunut pitkään ja siitä kärsivät erityisesti maaseutualueet. Nettomaahanmuutto on positiivinen ja sen lisäksi myös syntyneiden enemmisyys kasvattaa väkilukua.

Väestön ikärakenne aiheuttaa tulevaisuudessa haasteita molemmille maakunnille, mutta Pohjanmaalla tilanne on hieman parempi niin lyhyen kuin pitkän aikavälin ennusteella. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan yli 65-vuotiaiden ryhmä kasvaa selkeimmin tällä vuosikymmenellä niin koko maassa kuin alueen maakunnissakin. Pohjanmaalla lasten ja työikäisten määrä pysyy suunnilleen samalla tasolla, Keski-Pohjanmaalla lasten määrä pysyy tasaisena mutta työikäisten ryhmä pienenee hieman. Pidemmän aikavälin ennusteen mukaan vuonna 2040 eläkeikäisten osuus on jatkanut kasvuaan molemmissa maakunnissa ja nuorempien ikäluokkien lasku Keski-Pohjanmaalla edennyt hitaasti. Pohjanmaalla työikäisen väestön taas ennustetaan hieman suurentuvan nykyisestä. Molemmissa maakunnissa eläkeläisten ikäluokka on lasten ikäluokkia suurempi jo nyt, ja ero vain kasvaa ajan myötä. On myös huomattava, että maakunnan sisällä väestöennusteissa on seutukunnittaisia eroja. Esimerkiksi Kokkolan ja Vaasan seutukuntien ennustetaan kasvavan, kun taas muun muassa Suupohjan rannikkoseudun seutukunnan väkiluku pienentyy. Työurien pidentämisen tavoitteet täytyy ottaa huomioon erityisesti pidemmän aikavälin väestöennusteiden tarkastelussa. Tavoitteiden mukainen vanhempien ikäluokkien edistynyt työllisyys parantaisi myös huoltosuhdetta. Taloudellinen huoltosuhde on ollut lievässä nousussa ELY-keskusalueella viime vuosina, tilanne on kuitenkin valoisampi koko maan lukuihin nähden.

Kun koko maassa ruotsinkielisen väestön osuus on viitisen prosenttia. Pohjanmaan maakunnassa ruotsia puhuvia on noin puolet väestöstä ja osuus on suomenkielisiä suurempi. Keski-Pohjanmaalla osuus on alle kymmenen prosenttia. Kansainvälisyyttä ei korosteta Pohjanmaalla turhaan, sillä ulkomaalaisten osuus väestöstä on kolmanneksi korkein Ahvenanmaan ja Uudenmaan jälkeen. Vieraskielisten osuus on 5,9 prosenttia. Suuri osa maahanmuuttajista on saapunut alueelle työ- ja perhesyistä. Pohjanmaan kunnat ovat myös aktiivisia pakolaisten vastaanottajia, ja vastaanottomäärät ovat tänä vuonna entistä suuremmat. Myös Keski-Pohjanmaalla on nyt tarjottu pakolaisille kuntapaikkoja.

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Pohjanmaa on hyvin teollisuuspainotteinen maakunta. Viimeisimmän kymmenen vuoden kuluessa teollisuustyöpaikkojen määrä on silti pienentynyt jonkin verran, joskin koko maan vauhtia hitaammin. Teollisuus muodostaa 23,7 prosenttia työpaikoista. Teollisuuden osuus viennin arvosta oli 96,6 prosenttia Tullin ulkomaankauppatilaston mukaan vuoden 2016 tammi-kesäkuussa. 79 prosenttia maakunnan teollisuustuotannosta menee vientiin, ja viidesosa koko Suomen teknologiaviennistä lähtee Pohjanmaalta.

Vaasassa sijaitsee pohjoismaiden suurin energiaklusteri. Pietarsaassa on merkittävä bioklusteri, johon kuuluu muun muassa puu-, sellu- ja paperituotannon teollisuuskeskittymä. Siellä jalostetaan noin 10 prosenttia Suomen puuraaka-aineesta. Teollisuustoimipaikkojen jalostusarvo on maan kärkitasoa. Palvelujen kasvattaessa osuuttaan elinkeinorakenteessa ovat teollisuuden lisäksi myös alkutuotannon työpaikat vähentyneet. Siitä huolimatta alkutuotanto on merkittävä työllistäjä erityisesti useissa Pohjanmaan maaseutukunnissa, ja esimerkiksi 40 prosenttia Suomen kurkuista ja 70 prosenttia tomaateista tuotetaan Pohjanmaalla. Vaasa on maakunnan tärkein työpaikkakeskittymä, seuraavaksi merkittävin taas on Pietarsaari. Nämä kaksi kuntaa pitävät kärkisijoja myös työpaikkaomavaraisuutta mitattaessa. Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikössä kehitetyn kilpailukykyindeksin mukaan Vaasan seutukunta on jo pitkään säilyttänyt asemansa seutujen parhaimmistossa kokonaiskilpailukyvyllä mitattuna. Myös Kokkolan ja Pietarsaaren seutukunnat olivat hyvillä sijoilla vertailussa.

Keski-Pohjanmaan maakunnassa alkutuotanto ja teollisuus ovat koko maan keskiarvoa suuremmassa roolissa. Alkutuotannon osuus elinkeinorakenteesta on 9 prosenttia, jalostuksen 24 prosenttia ja palveluiden 66 prosenttia. Maaseutukunnissa alkutuotannon osuus nousee paikoin yli kolmannekseen. Kokkolan kaupungissa palvelut muodostavat reilut 70 prosenttia työpaikoista. Keski-Pohjanmaalla alkutuotannon osuus elinkeinorakenteesta on kuitenkin pienentynyt tasaisesti, teollisuudessa työllisten määrä on parin notkahduksen jälkeen pysynyt tasaisena tällä vuosituhannella. Palvelut työllistävät yhä enemmän ihmisiä. Yksityinen sektori on kasvanut maakunnassa muuta Suomea vauhdikkaammin, ja kehitystä pyritään edistämään edelleen. Keski-Pohjanmaalla viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta on noin 65 prosenttia.

Keski-Pohjanmaan tulevaisuuden kehityskuvat rakentuvat pitkälti myös kemian ja biotalouden osaamiskeskittymän, biolaakson varaan, jolla on maassamme ainutlaatuinen profiili epäorgaanisen kemianteollisuuden ja vahvan maaseudun liittymäpinnassa. Kokkolan suurteollisuusalue toimii jo nykyisin malliesimerkkinä kehittyvän kemiantekniikan kiertotalouden toiminta-alueesta, jonka kehittämispotentiaali on edelleen merkittävä. Alueella on valmiina toimiva teollisuusinfrastruktuuri, palvelut ja kaavavaraukset uusille teollisille investoinneille. Suurteollisuusalue sijaitsee keskellä hyvin vahvaa luonnonvara-alan ja alkutuotannon aluetta, jonka biomassavarannot ovat runsaat. Tämä tarjoaa osaltaan hyvän rajapinnan integroida biojalostuksen liiketoimintaa osaksi kemian klusteria.

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:n vuoden 2015 kaupunkiverkkotutkimuksessa Vaasan seutukunta on monipuolinen ja hyvät kehitysedellytykset omaava seutukunta. Kehitysedellytyksiä mitataan osaamisperustalla, kulttuuripalveluilla ja kansainvälistymisellä.

Pietarsaari jää yksipuolisemmaksi ja sillä on vain välttävät kehitysedellytykset. Kokkolan seutu on varovaisen monipuolinen ja sen kehitysedellytykset ovat välttävät. Kaikkien kolmen, teollisuuden toiminnallisesti erikoistuneen seutukunnan kehityskuva on kuitenkin hyvä.

Erityisesti ELY-keskusalueen kaupunkiseudut pärjäsivät hyvin myös MDI:n aluekehityksen 2008–2016 vertailussa. Kaupunkiseutujen vertailu pohjautui rakennemuuttujien (väkiluku, työllisyysaste, bkt per asukas, korkeakoulutettujen osuus), dynaamisten muuttujien (väestönmuutos, työpaikkojen määrän muutos, arvonlisäyksen muutos ja t&k-menojen muutos 2008–2013) sekä nopeiden muuttujien (väestönmuutos ja työttömyysaste noin viimeisimmän kahden vuoden jaksolla tarkasteltuna) vertailuihin eri painotusasteilla. Vaasa sijoittui kaupunkiseutuvertailussa ensimmäiseksi kouluarvosanalla 9,6, Kokkola 9:nneksi arvosanalla 8,5, Pietarsaari 16:nneksi arvosanalla 7,7. Vaasa loisti erityisesti rakenteellisia muuttujia mitatessa, kun taas nopeiden muuttujien osalta tulos oli heikompi. Maakuntaveturi Kokkolan ja maakunnan vahvan kakkoskaupunki Pietarsaaren osalta tulokset olivat eri mittareilla varsin tasaisia.

MDI:n aluekehitysverailussa käsiteltiin erikseen maaseutumaisia seutukuntia. Niiden kouluarvosanat oli laskettu hieman eri muuttujien kautta. Rakenteellisiin muuttujiin laskettiin väkiluku, taloudellinen huoltosuhde, bkt asukasta kohden sekä korkeakoulutettujen osuus 15 vuotta täyttäneistä. Dynaamisissa muuttujissa ei mitattu t&k-menojen muutosta, muuten mittari vastasi kaupunkiseutuvertailun vastaavaa. Nopeissa muuttujissa oli lyhyen aikavälin väestönmuutoksen ja työttömyysasteen lisäksi huomioitu majoitusliikkeiden kapasiteti. Maaseutumaisten seutujen vertailussa ELY-keskusalueen seutukunnista Suupohjan rannikkoseutu sijoittui kolmanneksi arvosanalla 9,3, Kyrönmaa 14:nneksi arvosanalla 6,1 ja Kaustinen 17:nneksi arvosanalla 5,9.

MDI:n vertailun yhteydessä esitetystä kuntien kehitysnäkymäkyselyssä 47 prosenttia oli sitä mieltä, että maakunnan kuntien kehitysnäkymät ovat nykyistä hieman paremmat. Huomattavasti parempia näkymiä oli 12 prosentilla vastaajista. Hieman tai huomattavasti nykyistä heikompia näkymiä on yhteensä 27 prosentilla pohjalaisvastaajista. Vastaajina Pohjanmaalla oli yhteensä 167 luottamushenkilöä ja viranhaltijaa. Keski-Pohjanmaan 60 vastaajalla näkymät ovat koko maan optimistisimmat, sillä 59 prosenttia vastaajista kokee kehitysnäkymät nykyistä hieman parempina, 16 prosenttia nykyistä huomattavasti parempina ja vain yhteensä 20 prosenttia hieman tai huomattavasti nykyistä heikompina. Koko maan keskiarvona 17 prosenttia kokee näkymät nykyistä huomattavasti parempina, 47 prosenttia hieman parempina ja yhteensä 23 prosenttia nykyistä hieman tai huomattavasti heikompina. Yhteenvetona voisi sanoa, että sekä ELY-keskusalueen maakunnissa että koko maassa kehitysnäkymät ovat selkeästi positiivisen puolella.

Pohjanmaan ja koko ELY-alueen ehdottomasti keskeisimpiä toimintoja ovat energiaklusteriin kytkeytyvät toimialat: energiatuotannon, metallituotteiden, koneiden ja laitteiden sekä sähkölaitteiden valmistuksen ja niiden huollon ja korjauksen toimialat. Myös klusterin insinööri- ja suunnitteluyritysten merkitys kasvaa jatkuvasti. Energian säästöön ja käytön tehostamiseen liittyvä kysyntä tulee kasvamaan globaalisti kiihtyvällä nopeudella, joten alueen energiaklusterin tulevaisuuden näkymät ovat erinomaiset. Nykyinen taantuma on kuitenkin hidastanut kasvua ja alhainen öljyn hinta vähentänyt väliaikaisesti tarvetta uudemmille teknologioille. Öljyn hinnan odotetaan nousevan hiljalleen.

Vientiin suuntautunut teollisuus on keskittynyt Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella Kokkolaan, Vaasaan ja Pietarsaareen. Teollisuuden alihankkijaverkostot ovat levittäytyneet laajemmalle. Siksi teollisuuden huonot ajat ja markkinoiden ongelmat heijastuvat myös tälle alueelle. Talouselämään maailmanlaajuisesti ja siten myös Suomen tilanteeseen epävarmuutta tuo muun muassa monista eri syistä johtuva EU-alueen ailahteleva tilanne. Suomen pankki ennustaa maan viennin kasvavan verkkaisesti. Vientikysynnän rakenteen odotetaan kuitenkin muuttuvan Suomen vientiä suosivammaksi erityisesti euroalueella. Vientin parantuminen on avainasemassa myös muun kasvun aikaansaamisessa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä Pohjanmaan kaikkien toimialojen liikevaihto pienentyi 4,1 prosenttia vuodentakaiseen vastaavaan aikajaksoon verrattuna. Toimialoittain tarkasteltuna teollisuus pienentyi eniten, 7 prosenttia. Rakentaminen pienentyi 4,9 prosenttia ja tukku- ja vähittäiskauppa 0,9 prosenttia, kun muissa palveluissa oli kasvua 4,0 prosenttia.

Keski-Pohjanmaalla kaikkien toimialojen liikevaihto pienentyi samaan aikaan keskimäärin 5,2 prosenttia. Teollisuus sukelsi syvälle, 13,4 prosenttia, kun taas muilla aloilla oli hie-noista kasvua; rakentamisessa 1,4 prosenttia, tukku- ja vähittäiskaupassa 3,1 prosenttia ja muissa palveluissa 2,7 prosenttia. Koko maassa liikevaihto pysyi positiivisemmissa lu-vuissa. Kaikki toimialat kasvoivat 0,1 prosenttia, rakentaminen 6,6 prosenttia ja muut pal-velut 2,7 prosenttia. Teollisuudessa liikevaihto supistui 3,3 prosenttia ja tukku- ja vähittäis-kaupassa 0,8 prosenttia viime vuoden ensimmäiseen neljännekseen verrattuna.

Elinkeinoelämän keskusliiton elokuun 2016 suhdannebarometrin mukaan Pohjanmaan (Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Etelä-Pohjanmaa) teollisuuden ja rakentamisen suh-dannetilanne pysyi heikkona kesän alussa, saldoluku -32 (toukokuun barometrin saldolu-ku -28). Lähikuukausina suhdanteiden arvioidaan pysyvän ennallaan, saldoluku 0 (touko-kuussa -2). Alueen yritysten suhdannearviot olivat koko maan keskiarvoa mukailevia. Tuo-tantomäärät kasvoivat hieman kevään ja alkukesän aikana, mutta kausivaihtelu huomioon ottaen niiden odotetaan lievästi supistuvan. Tilaustilanne oli heinäkuussa vähän normaa-lia vaisumpi, saldoluku -7 (toukokuun barometrissa -20). Valmiiden tuotteiden varastot ovat hieman normaalia täydempiä. Henkilökuntaa lisättiin kesän alussa, mutta lähikuukausina työvoima supistunee lievästi. Riittämätön kysyntä oli tammikuussa ongelmana 35 prosen-tilla vastanneista yrityksistä. Työvoimapulasta kärsi 26 prosenttia vastaajista. Kannattavuus on keskimäärin vuoden takaista huonompi, mutta vaihtelee yrityksittäin.

Pohjanmaan (Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Etelä-Pohjanmaa) yksityisten palvelu-alojen yritysten suhdannetilanne pysyi heikkona vuoden 2016 keskivaiheilla. Heinäkuussa 2016 suhdannetilanteen saldoluku oli -41, kun saldoluku oli toukokuussa -37. Pohjanmaan palvelualojen yritysten suhdanneodotukset ovat koko maan keskiarvoa heikommat ja 80 % yrityksistä arvioi suhdanteiden pysyvän lähikuukausina ennallaan. Myynti kasvoi kevään ja alkukesän jonkin verran ja myyntiodotuksetkin ovat varovaisen myönteiset. Henkilöstömää-rä on pysynyt ennallaan ja työvoimaa suunnitellaan lisäävän lähikuukausina. Tuotantoka-peikkoja oli huhtikuussa 54 prosentilla Pohjanmaan palvelualojen vastaajista. Kysyntä oli riittämätöntä 27 prosentilla alasta (toukokuun luku 42 prosenttia) ja 14 prosentilla oli pulaa

ammattitaitoisesta työvoimasta. Tuotantokustannusten nousu on jatkunut, myyntihintakehitys ollut vaimeaa ja kannattavuus onkin jäänyt vuodentakaista heikommaksi.

Pohjanmaan kauppakamarin huhtikuisen Business Panel -yritysbarometrin mukaan yritysten näkymät olivat keväällä 2016 jo hieman viime syksyä valoisammat. Tilauskantaa, liikevaihtoa ja tunnelmaa esittävät käyrät ovat olleet noususuuntaisia pitkään ja viime syksynä notkahtanut henkilöstötarvemittari nousi keväällä plussalle. Kaikki barometrin mittarit olivat positiivisia ensimmäistä kertaa neljään vuoteen. Positiivisimmat näkymät oli palvelualoilla ja kaupanala on kirinyt kapeammaksi kuilua muihin aloihin nähden. Teollisuudessa ja rakentamisessa tunnelmat olivat matalat, mutta liikevaihto-, tilauskanta- ja henkilöstömittarit näyttivät nousevaa käyrää. Syksyllä vaivannut teollisuuden kasvanut irtisanomistarve oli barometrin mukaan päättynyt ja 35 prosenttia vastanneista yrityksistä aikoi rekrytoida henkilöstöä lisää. Suurin osa vientiyrityksistä arvioi viennin pysyvän ennallaan tai kasvavan tänä vuonna viime vuoteen verrattuna. Yritysten toimintaa rajoittavatkin eniten kysynnän vähyys ja työvoimapula.

Suomen Yrittäjien, Finnveran sekä työ- ja elinkeinoministeriön tekemän vuoden 2016 syksyn pk-yritysbarometrin mittauksissa Suomen pienten ja keskisuurten yritysten odotukset lähiajan suhdannenäkymistä ovat jatkuneet positiivisina keväästä 2016. Suurin osa mittareista on reilusti positiivisen puolella. Yleisten suhdannenäkymien saldoluku oli +21, koko maassa +32. 46 prosenttia Pohjanmaan ELY-keskusalueen yrityksistä ja 50 prosenttia koko maan yrityksistä arvioi liikevaihdon suurentuvan seuraavan vuoden kuluessa, saldoluvut +30 ja +36. Pohjanmaalla negatiivisen saldoluvun saavat investointien arvoa (-5), kansainvälistymispanostuksia (-2) sekä viennin (-1) ja tuonnin (-5) arvoa kuvaavat mittarit. Koko maassa nämäkin luvut ovat positiivisemmat ja vain tuonnin arvon saldoluku negatiivinen.

Aloittaneita yrityksiä oli niin koko maassa kuin molemmissa maakunnissakin vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä hieman vähemmän kuin viime vuoden vastaavalla ajanjaksolla. Pohjanmaalla aloittaneita yrityksiä oli 233 kpl (vuosi sitten 294) ja Keski-Pohjanmaalla 79 (vuosi sitten 82). Uusia yrityksiä on perustettu erityisesti kaupan ja rakentamisen aloille. Tammi-heinäkuussa 2016 starttirahoja myönnettiin vähemmän kuin vastaavana ajanjaksona vuosi sitten.

Keskuskauppakamarin syyskuisen alueiden kilpailukyky 2016 -selvityksen mukaan yritysten näkökulmasta Pohjanmaan kauppakamarialueen tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi listattiin liikenneyhteydet ja saavutettavuus, yritykselle sopivan työvoiman saatavuus sekä yritysten väliset yhteistyömahdollisuudet. Liikenneyhteyksiin liittyvät kehittämistarpeet tärkeys-/kiireellisyysjärjestyksessä ovat väylien kunto, lentoliikenne ja valta-/moottoritiet. 33 prosenttia pohjalaisvastaajista oli sitä mieltä, että alueella saatavissa oleva työvoima ei mahdollista yrityksen kasvua, ja 11 prosentin mielestä alueen oppilaitosten koulutustarjonta ei vastaa yrityksen tarpeita.

Pohjanmaan ELY-keskusalueella on taantumasta huolimatta ollut edellisvuoden aikana tuntuvia onnistumisia. Kansainvälistymistä ja innovaatioita tukevaa Tekes-rahoitusta myönnettiin viime vuonna Pohjanmaan ELY-keskuksen alueelle ennätysmäärä, noin 13 miljoonaa euroa. Pohjanmaan osuus potista oli 12 miljoonaa ja Keski-Pohjanmaan noin miljoonaa euroa. Rahoituksesta tutkimukseen kohdistui 5,5 miljoonaa euroa ja tuotekehitykseen 7,5 miljoonaa euroa. Tutkimusrahoituksessa näkyy erityisesti Innovatiiviset kaupungit INKA

-ohjelmaan liittyvä Energy Lab -laboratoriohanke Vaasassa. Lisäksi suurena potentiaalisena kasvukohdehankkeena Vaasalle ja koko Pohjanmaalle on mittava laivahanke nimeltä Merenkurkun Midway Alignment. Sen on tarkoitus toteutuessaan turvata Merenkurkun liikenteen kehittyminen ja tarjota edellytyksiä tavara- ja matkustajavirtojen kasvuun Suomen ja Ruotsin välillä. Tarkoitus on myös kytkeä liikenne Euroopan liikenneverkkoon. Hankkeessa on monta vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa keskitytään toimien suunnitteluun ja valmisteluun. Toinen vaihe käsittää useita laajoja toimenpiteitä, kuten Vaasassa sataman ja tieyhteyksien kohentamista sekä ympäristöystävällisen laivan rakentamista Vaasan ja Uumajan väliseen liikenteeseen. Hanke jatkuu vuoteen 2020 asti.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Uusia avoimia työpaikkoja oli Pohjanmaalla tämän vuoden ensimmäisellä puoliskolla 7 669 ja Keski-Pohjanmaalla 2 750. Pohjanmaalla paikkoja oli avoinna 88 kpl viimevuotista vastaavaa ajanjaksoa enemmän, kasvua noin 1,2 prosenttia. Keski-Pohjanmaalla uusien avoimien työpaikkojen määrä laski 731 paikalla eli noin 21 prosentilla viimevuotiseen nähden.

Maaliskuisiin arvioihin perustuvan ammattibarometrin mukaan pulaa oli hammaslääkäreistä, kuulontutkijoista ja puheterapeuteista, psykologeista, puhelin- ja asiakaspalvelukustusten myyjistä, sairaanhoitajista, yleislääkäreistä sekä erikoislääkäreistä. Ylitarjontaa oli noin 50 ammattinimikkeellä. Paljon liikaa hakijoita oli seuraavissa ryhmissä: koneenasettajat ja koneistajat, konepaja- ja metallituotteiden kokoonpanijat, kuorma-auton ja erikoisajoneuvojen kuljettajat, myyjät, myyntiedustajat, rakennussähköasentajat, tarjoilijat, yleissihteerit.

ForeAmmatti-palvelun mukaan Pohjanmaan ELY-keskusalueella avoimia työpaikkoja oli heinäkuun aikana eniten myyjien, myyntiedustajien, tarjoilijoiden ja ravintola- ja suurtaoloustyöntekijöiden ammateissa. Vuoden aikajaksolla tarkasteltuna toimisto- ja laitossiivoojat korvasivat tarjoilijat kolmannella sijalla. Nämä ammatit pitävät kärkisijoja myös kolmen vuoden tarkastelujaksolla. Heinäkuussa Pohjanmaalla oli noin 12,1 työpaikkaa per hakija, koko Suomen keskiarvon ollessa noin 9,2. Tämän koko maan tasoa paremman, työnhakijan kannalta edullisen kilpailutilanteen palvelu ennustaa jatkuvan myös vuosikymmenen vaihteeseen.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

ELY-keskusalueen maakunnissa työttömyystilanne on koko maan tasoon nähden hyvä. Pohjanmaalla on Manner-Suomen maakunnista pienin työttömyysaste ja Keski-Pohjanmaa sijoittuu vertailussa kolmanneksi. Kesäkuussa 2016 työttömiä työnhakijoita oli Pohjanmaan maakunnassa 8 512. Määrä kasvoi 704 henkilöllä eli 9 prosentilla vuodentakaisesta tilanteesta. Työttömyysaste nousi tasan 9 prosentista 9,8 prosenttiin. Keski-Pohjanmaalla työttömyysaste pysyi varsin tasaisena, se laski 11,3 prosentista 11,2 prosenttiin ja työttömien määrä oli kesäkuussa 3 522. Työttömien määrä laski puolisen prosenttia vuodentakaiseen nähden. Pohjanmaan ELY-keskusalueen työllisyysaste oli vuoden 2016 toisella neljänneksellä 74,9 prosenttia, kun vuosi sitten vastaavana ajanjaksona se oli 74,4 prosenttia. Odotusarvo on, että työllisyys kehittyy myönteiseen suuntaan. Muutos näkyy

kuitenkin viiveellä vientiteollisuuspainotteisella alueella. Pohjanmaan maakunnassa, erityisesti Vaasan seutukunnassa, työttömyys on edelleen ollut kasvussa, kun muualla maassa se on pääosin jo kääntynyt laskuun.

Seutukunnittain muutokset työttömyysasteissa olivat sekä positiivisia että negatiivisia, kuitenkin kovin pieniä. Suurin muutos oli Vaasan seutukunnassa, jossa työttömyysaste nousi 10,0 prosentista 11,1 prosenttiin. Koko maassa sekä työttömien määrä että työttömien osuus työvoimasta pysyi tasaisena vuodentakaiseen verrattuna, työttömyysaste oli 13,9 prosenttia.

Ammattiryhmittäin tarkasteltuna Pohjanmaalla eniten nousi niin suhteellisesti kuin absoluuttisestikin palvelu- ja myyntityöntekijöiden työttömyys. Heidän työttömyydessään kasvua viime vuoden kesäkuusta tämän vuoden kesäkuuhun oli noin 12 prosenttia eli 160 henkilöä. Keski-Pohjanmaalla taas maanviljelijöiden ja metsätyöntekijöiden työttömyys nousi suhteellisesti eniten, 17,8 prosenttia, lisäystä oli 16 henkilöä. Absoluuttisesti suurin lisäys taas oli tapahtunut palvelu- ja myyntityöntekijöiden määrässä, 53 henkilöä. Alan työttömiä työnhakijoita oli tämän vuoden kesäkuussa 736. Koko maassa suurin kasvu tapahtui työttömien palvelu- ja myyntityöntekijöiden määrässä, muutosprosentti oli 3,6 ja työttömiä oli kesäkuussa noin 2200 lisää vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna. Toiseksi eniten kasvoi työttömien erityisasiantuntijoiden määrä, noin 0,9 prosenttia eli 450 henkilöä.

Koulutustaustoittain tarkasteltuna Pohjanmaalla nousi suhteellisesti eniten keskiasteen suorittaneiden sekä korkeakoulutettujen työttömyys, molempien määrässä kasvua oli 6,9 prosenttia. Keskiasteen suorittaneita työttömiä työnhakijoita oli kesäkuussa 230 enemmän kuin vuosi sitten, eli 3 544, kun taas korkeakoulutettujen määrä nousi 118:lla 1 827:ään. Keski-Pohjanmaalla suurin kasvu tapahtui korkea-asteen koulutuksen omaavien työttömyydessä, 4,4 prosenttia, määrä nousi 28 henkilöllä 658:aan. Koko maassa keskiasteella koulutettujen työttömyys nousi vuodentakaisesta 1,0 prosenttia ja korkeakoulutettujen työttömyys 1,1 prosenttia.

Nuorten työttömyysaste oli kesäkuussa Pohjanmaalla 13,4 prosenttia, kasvua vuodentakaisesta 1,5 prosenttiyksikköä. Keski-Pohjanmaalla osuus laski 0,2 prosenttiyksikköä 18,2 prosenttiin. Koko maassa nuorten työttömyysaste oli lievässä laskussa, ja kesäkuun arvoksi tuli 20,1 prosenttia. Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi niin ELY-keskusalueen maakunnissa kuin koko maassakin. Pohjanmaalla heidän määränsä lisääntyi noin 300 henkilöllä 2 064:ään (muutosprosentti 16,7), Keski-Pohjanmaalla 71 henkilöllä 782:een (muutosprosentti 10,0) ja koko maassa lähes 16 000 pitkäaikaistyöttömän lisäys tarkoitti 14,8 prosentin lisäystä.

Ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita oli Pohjanmaan maakunnassa 1 275 kesäkuussa 2016. Määrä kasvoi 121 henkilöllä eli 10,5 prosentilla vuodentakaisesta tilanteesta. Ulkomaalaisten työttömyysaste nousi vuoden 2015 kesäkuun 28,7 prosentista tasan 30 prosenttiin. Keski-Pohjanmaalla ulkomaalaisten työttömien määrä laski samalla ajanjaksolla kuudella henkilöllä 203:een eli vajaat kolme prosenttia ja työttömyysaste laski 33,8 prosentista 30,9 prosenttiin. Koko maassa ulkomaalaisten työttömien määrä on noussut pari prosenttia, kuitenkin heidän työttömyysasteensa on laskenut 35,5 prosentista 34,4 prosenttiin. ELY-keskusalueen maakunnissa ulkomaalaisten työttömyysaste on siis hiukan koko maan keskiarvoa pienempi. Pohjanmaalla on Manner-Suomen maakunnista kolmanneksi pienin ulkomaalaisten työttömyysaste ja Keski-Pohjanmaa on neljännellä sijalla.

Vaasan seutukunta

Korsnäs, Maalahti, Mustasaari, Vaasa, Vöyri

Vaasan seutukunnan alueella asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 100 759 henkilöä. Vuoden aikana kasvua oli 448 henkilöä. Vuoden 2016 heinäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,7 % ja työttömiä työnhakijoita oli 5 802.

Vaasan ja Kyrönmaan seutukunnat	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	+

Arviointasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kyrönmaan seutukunta

Isokyrö, Laihia

Kyrönmaan seutukunnan alueella asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 12 935 henkilöä. Vuoden aikana kasvua oli viisi henkilöä. Vuoden 2016 heinäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,7 % ja työttömiä työnhakijoita oli 637.

Vaasan ja Kyrönmaan seutukunnat	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	+

Arviointasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Suupohjan rannikkoseutu

Kaskinen, Kristiinankaupunki, Närpiö

Suupohjan rannikkoseudun (Sydösterbotten) alueella asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 17 515 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 15 henkilöllä. Vuoden 2016 heinäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 6,8 %, ja työttömiä työnhakijoita oli 545.

Suupohjan rannikkoseutu	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pietarsaaren seutukunta

Kruunupyy, Luoto, Pietarsaari, Pedersören kunta, Uusikaarlepyy

Pietarsaaren alueella asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 50 008 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 23 henkilöllä. Vuoden 2016 heinäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 9,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 2 107.

Pietarsaaren seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kaustisen seutukunta

Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi, Veteli

Kaustisen seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 15 805 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 129 henkilöllä. Vuoden 2016 heinäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 759.

Kaustisen seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kokkolan seutukunta

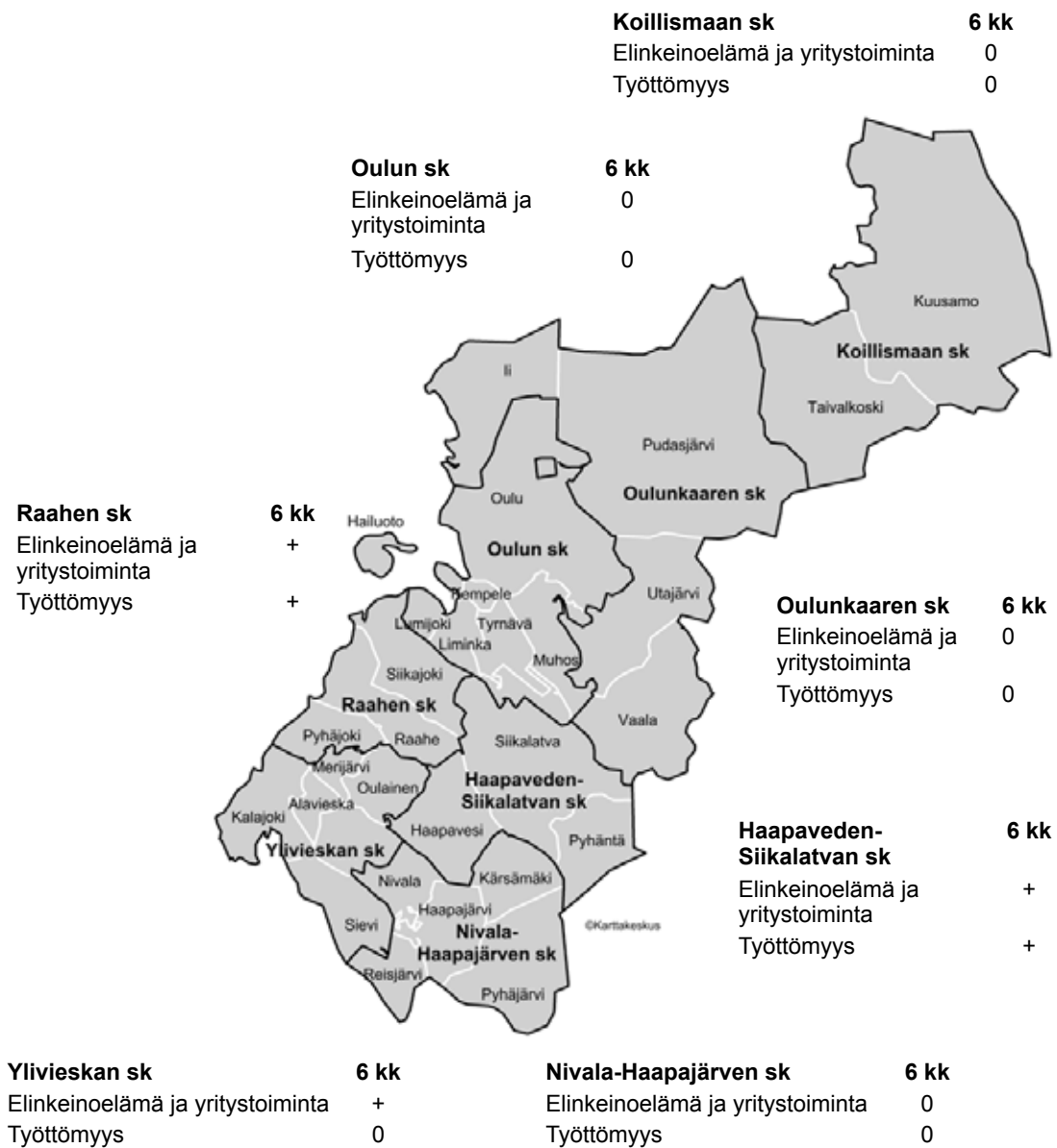
Kannus, Kokkola

Kokkolan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 53 260 henkilöä. Vuoden aikana väkiluku kasvoi 238 henkilöllä. Vuoden 2016 heinäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 12,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 3 000.

Kokkolan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Pohjois-Pohjanmaalla asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 410 243 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 4 313 henkilöllä (Huom. Vaala siirtyi vuoden vaihteessa Kainuusta Pohjois-Pohjanmaalle). Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömyysaste oli 15,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 28 849.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiaskeikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, – Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Pohjois-Pohjanmaan vahvuuksia ovat eurooppalaisittainkin nuorekas väestö, riittävä työikäisten määrä, väestön korkea koulutustaso sekä vahva tutkimus- ja tuotekehityskapasiteetti, joka tukee useita korkean teknologian aloja. Koko maakunnan haaste on sekä levittää elinkeinollista perustaa, että luoda uusia vientihakuisia yrityksiä, jotka jatkossa tarjoavat pysyviä työpaikkoja. Erityisesti maakunnan suurhankkeet (kärkenä Pyhäjoen ydinvoimala) luovat kasvuodotuksia useille toimialoille eri puolilla maakuntaa.

Kansainväliset muutokset aiheuttavat epävarmuutta myös Pohjois-Pohjanmaalla. EU:n ja Venäjän välinen pakotekiista vaikuttaa edelleen merkittävästi useiden alkutuotanto- ja jalostusyritysten toimintaan, eikä helpotusta ole tiedossa lähiaikoina. Iso-Britannian Brexit-päätös aiheuttaa epätietoisuutta vientiyrityksissä. Sen todellisia vaikutuksia ei vielä tiedetä, mutta useat arvioivat sen vaikeuttavan tai vähentävän vientiä jatkossa.

Lähitulevaisuuden kasvualoja ovat mm. bio- ja kiertotalous, terveys- ja hyvinvointitekнологia, painettava elektroniikka, digitaaliset palvelut ja 5G. Maaseutualueilla mahdollisuudet nähdään luonnonoloihin ja luonnonvaroihin liittyvissä elinkeinoissa, niin alkutuotannossa kuin jalostuksessa. Metsä on keskeinen raaka-aineresurssi eri puolilla maakuntaa. Siihen liittyviä biotalouteen ja -energiaan liittyviä hankkeita on vireillä runsaasti. Useissa kunnissa löytyy jatkossakin merkittäviä työllistäjiä metalli-, kone-, ja rakennustuoteteollisuuden aloilta. Vientiyrityksiä tulisi alueelle saada lisää ja siten osaltaan kasvattaa viennin volyymiä.

Työvoiman alueellinen liikkuvuus ei vähennä merkittävästi korkeaa työttömyyttä. Lähialueilla (erityisesti Pohjois-Ruotsi ja Pohjois-Norja) olisi avoimia työpaikkoja runsaasti, mutta niihin hakeutuvia on vähän. Myös maakunnan sisäistä pendelöintiä tulisi helpottaa tarkistamalla julkisen liikenteen aikatauluja esim. Pohjanmaan radalla. Yhteydet palvelevat kaukomatkustajia, mutta vuorot eivät tue optimaalisesti työmatka- ja asiointiliikennettä.

Toimintojen alueellinen keskittäminen ei tue pitkässä perspektiivissä hyvinvoinnin taustista alueellista jakautumista. Väestö-, työpaikka- ja yritysmäärät kasvavat maassamme isoilla keskusseuduilla, eikä trendi ole vuosikymmeniin muuttunut. Suurena uhkana nähdään hallinnolliset ratkaisut, erityisesti sote-palvelujen ja koulutusalojen leikkaukset ja keskittämiset, jotka nakertavat entisestään maakuntakeskuksesta etäällä olevien kuntien elinvoimaa. Iso tehtävä on myös auttaa oleskeluluvan saaneita kotoutumaan ja kiinni aktiiviseen työelämään.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Jo pitkään jatkanut taloustaantuma koettelee yhä useimpia aloja. Edelleenkin viimeaikaiset talousennusteet ja asiantuntija-arviot eivät lupaa ripeää ja merkittävää kasvusysäystä

lähiaikoina. Suomen talouskasvu on edelleen Euroopan heikoimpia. Kotimainen kysyntä ja investoinnit ovat monen yrityksen menestyksen perusta.

EK:n elokuisen suhdannebarometrin mukaan niin koko maassa kuin Pohjois-Suomessa yritysten kasvunäkymät ovat yhä maltilliset. Valtaosa EK:n kyselyyn vastanneista yrityksistä ei odota merkittävää muutosta tai kasvusysäystä vielä lähikuukausina. Tuotteiden ja palveluiden kysyntä on edelleen vaimeaa ja tuotannon odotetaan pysyvän ennallaan.

Positiivisempaa viestiä antaa tuore Pk-yritysbarometri. Pohjois-Pohjanmaan suhdannekymät ovat parantuneet keväästä ja usko parempaan on korkeampi kuin Suomessa keskimäärin. Kaksi kolmasosaa yrityksistä näkee henkilöstömääränsä yhtä suurena vuoden päästä, mutta henkilöstöä kasvattavia yrityksiä on aiempaa enemmän. 26 % pk-yrityksistä arvioi henkilöstön olevan vuoden kuluttua suurempi ja 7 % nykyistä pienempi.

Pohjois-Pohjanmaan yritysten liikevaihdossa on tapahtunut pientä kasvua. Tilastokeskuksen tietojen mukaan liikevaihto lähti nousuun vuonna 2015 ja kasvu jatkui tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Toimialoista erityisesti rakentamisen suunta on hyvin nousujohteinen – teollisuudessa, kaupassa ja palveluissa liikevaihdon kasvu on ollut huomattavasti vähäisempi. Oulun seudulla liiketoiminta on vireytynyt vuoden takaisesta ja tämä näkyy liikevaihtoluvuissa. Muualla maakunnassa liikevaihdon aiempi vähennys on taittunut kasvusuuntaan – ainoastaan Nivala-Haapajärven seudulla yritysten liikevaihto on edelleen laskenut.

Yrityskannassa ei ole odotettavissa merkittäviä muutoksia, mutta hienoista kasvua ja kasvuodotusta on nähtävissä erityisesti mikroyrityksissä. Myönteinen ajattelu yrittäjyyttä kohtaan on kasvanut ja moni yritys haluaa myös kasvaa reilusti. Yritysrahoitusta on saatavana kohtuukorolla ja myös uusia alueellisia rahoitusinstrumentteja on lanseerattu.

Maataloudessa näkymät eivät ole parantuneet. Odotukset viljasadon määrästä ja laadusta ovat maailman tärkeimmillä tuotantoalueilla hyvät ja tämä on laskenut viljan markkinahinnan alimmilleen seitsemään vuoteen. Satoa odotetaan kertyvän normaalisti tai hieman tavanomaista vähemmän. Viljatilojen tuotto tulee jäämään odotuksia alhaisemmaksi. Sianlihantuotannon vaikeudet jatkuvat ja sektorin vaikeudet heijastuvat myös naudanlihan tuottajahintoihin eri lihalaatujen välisen kilpailutilanteen ollessa kireä.

Maailmanmarkkinatilanne, Venäjän talouskriisi pakotteineen, EU:n maitokiintiöiden poisto ja kasvanut tuotanto Euroopassa synkentävät maitotilallisten näkymiä. Moni maitotila on maksuvaikeuksissa. Maataloushallinnossa on valmisteilla korkotuellisen lainan lyhennysvapauden pidentäminen sekä valtiontakausmahdollisuus lisälainalle. EU:n tasolla maidontuotantoa yritetään vähentää vapaaehtoisilla yksittäisten viljelijöiden kanssa tehtävillä sopimuksilla. Myös muita kriisitukia alalle aiotaan myöntää.

Kaivossektorilla tilanne on pääosin ennallaan, mutta käynnissä on muutamia merkittäviä selvityksiä. Mustavaaran Kaivos Oy selvittää metallituotetehtaan rakentamista Raahan satamaan. Tehtaan rakentaminen aloitettaisiin kesään 2017 mennessä ja toiminta käynnistyisi v. 2019. Raahan Laivakankaalla on testattu uutta kultamalmin esirikastusmenetelmää ja tämä on herättänyt toiveikkuutta toiminnan uudelleen käynnistämiseksi. Investointipäätös esirikastuslaitoksesta on ajankohtainen aikaisintaan loppuvuodesta. Pyhäsalmen kaivoksen toiminta päättyi vuonna 2019 – tällä on huomattavat talous- ja työmarkkinavai-

kutukset maakuntarajat ylittäen. Aktiivinen selvitystyö laajan kaivosalueen jatkohyödyntämisestä jatkuu.

Teollisuusyrityksissä heikko suhdannekausi jatkuu. Taantumasta huolimatta useissa yrityksissä on kuitenkin tehty kone- ja laiteinvestointeja ja tuotantotiloja laajennetaan mm. rakennustuoteteollisuudessa. Puun jalostuksessa odotukset ovat nousseet ja tuotanto on kehittynyt hyvin. Lisääntyvä kotimainen rakentaminen nostaa sahatuotteiden kysyntää ja puurakentamiseen kohdistetaan myös kasvavia vientiodotuksia ja uusia tuotteita on kehitteillä esimerkiksi elementtirakentamisessa.

Tuulivoimatuotannossa on hurjat visiot. Pohjois-Pohjanmaalla on toiminnassa noin 170 tuulivoimalaa ja jos tiedossa olevat suunnitelmat (esiselvityksessä, YVA-käsittelyssä, kaavoituksessa, luvituksessa, rakenteilla) toteutuisivat, olisi maakunnan maa- ja merialueilla tulevaisuudessa 1500 ison kokoluokan tuulivoimalaa. Tämä ei toteudu täysimääräisesti. Tuulivoimarakentaminen tarvitsee maakunnallisen koordinaation ja maakuntakaavataso- tarkastelun, jotta tuotanto keskitetään isoihin aluekokonaisuuksiin sirpaleisen hajasijoittamisen sijaan. Myös asukkaiden ymmärrys liian lähelle sijoitetun tuulivoimatuotannon riskeistä on kasvanut ja aktiivinen osallisuus kaavahankkeissa on kasvussa.

Pyhäjoen ydinvoimahanke luo merkittävän kasvusysäyksen useille toimialoille niin teollisuuteen (mm. energia-, metalli-, kone-, rakennustuoteteollisuus), eri rakennusaloille kuin palveluihinkin (kuljetus, kauppa, majoitus, ravitsemusalat, liike-elämän kaupalliset palvelut, liike-elämän tekniset palvelut ym.). Pyhäjoen ydinvoimalaan liittyvä tukirakentaminen kiihtyy entisestään (mm. pääportti, vesirakentaminen, hallintorakennukset, laitostoimisto). Projektialueelle on elokuuhun 2016 mennessä rekisteröitynyt 275 yritystä – osa niistä on jo tehnyt osuutensa. Päivittäinen työntekijämäärä Hanhikiven alueella on noin 160 ja määrä kasvaa huomattavasti syksyn aikana.

Fennovoima on sopinut ydinjätehuoltoon liittyvästä yhteistyöstä Posivan kanssa. Yhteistyö koskee käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoitukseen liittyviä tutkimus- ja kehitystehtäviä. Yhtiö on esittänyt kaksi kuntaa (Eurajoki, Pyhäjoki), joita se aikoo tutkia loppusijoituspaikkoina.

ICT-alan rakennemuutos ja huomattavat työpaikkavähennykset ovat viime vuosina edellyttäneet mittavia kehittämistoimia. Pahin aallonpohja on ohitettu ja alalla on kasvuvirettä. Kokenut kansainvälinen henkilöstö on kyennyt uusien yritysten perustamiseen ja useita kansainvälisiä ja suomalaisia ICT-yrityksiä on perustanut yksikön Ouluun. Uusista isoista yt-neuvotteluista ei ole tiedotettu. Alalle tulee uusia toimijoita, tuotteita ja palveluja - kansainvälinen liiketoiminta on vielä harvojen varassa entisten ICT-vetureiden poistuttua.

Metalli-, laite- ja konepajateollisuudessa odotukset paremmasta ovat kasvussa. Useissa yrityksissä tilauskanta on parantunut, kapasiteetti (ml. henkilöstö) on täydessä käytössä ja tarjouskyselyjä saadaan aiempaa enemmän. Vireillä on myös lukuisia kehitysprosesseja, joissa hyödynnetään uusia materiaaleja, kevennetään rakenteita sekä tutkitaan digitalisaation ja teollisen internetin mahdollisuuksia.

Rakentaminen on hyvässä vedossa ja tämä on nähtävissä niin liikevaihdon luvuissa, tonttikysynnässä, myönnettyissä rakennusluvuissa kuin avautuvien kohteiden kokoluokissa ja määrissä. Eri puolilla maakuntaa on tiedossa hankkeita, jotka edistävät myös useita rakentamisen liitännäisaloja. Tiedossa on runsaasti asuntotuotantoa, liikelahankkeita,

julkista rakentamista, väylähankkeita, isoja peruskorjauksia sekä isoja maa- ja vesirakennuskohteita. Oulun lentoaseman kiitoradan remontti ja VT 4:n kunnostaminen välillä Oulu-Kemi edistävät liikenteen sujuvuutta ja turvallisuutta. Nelostien työt alkavat Oulun kohdalta vuonna 2017 ja työt jatkuvat nykyarvion mukaan ainakin vuoteen 2020.

Kaupan sektorilla on havaittavissa vireytymistä, vaikka kotimainen ostovoima ja kysyntä eivät ole taantumasta johtuen huipussa. Useita liiketilainvestointeja on suunnitella. Kauppojen yksikkökoot kasvavat ja kauppakeskukset kasvattavat suosiotaan. Aukioloaikojen vapauttaminen on tuonut ainakin joihinkin yksiköihin osa- ja määräaikaista työpaikkoja. Oulussa on avautunut runsaasti kaupan alan työpaikkoja, mutta myös menetyksiä on tiedossa Anttilan ja Stockmannin lopettaessa toimintansa. Oulun keskustassa on huomattava määrä tyhjää liiketilaa vapaana, eikä monikaan niistä täyty aikakaan vielä talven aikana. Vapaat neliöt tulisi uudistaa palvelemaan uusia toimintoja – tällä olisi myös huomattava kaupunkikuvaa elävöittävä vaikutus.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan piristymisestä on positiivisia signaaleja ja matkailualalla on laajemminkin kasvupotentiaalia. Kalajoella on meneillään mittavat investoinnit ja kasvuohjelman toteutus jatkuu. Oulun seudulle kaivataan lisää vetovoimaisia kohteita ja ohjelmapalveluja. Pyhäjoen ydinvoimahanke lisää runsaasti myös majoitus- ja ravitsemisalan kysyntää useissa kunnissa. Lentomatkustajien määrä on kasvussa ja uusia yhteyksiä pohditaan aktiivisesti. Oulu-Luulaja-Tromssa -välille on riittänyt lentomatkustajia hieman odotettua paremmin. Ulkomaisia matkailijoita halutaan vielä enemmän - erityisesti matkailijavirrat Aasiasta kiinnostavat ja tähän liittyvä kehitystyö on käynnissä.

Yksityisissä palveluista terveystalvelut ja liike-elämän palvelut jatkavat kasvua. Erityisesti suunnittelu- ja konsulttipalveluille on jatkuva kysyntä. Tutkimus-, tuotekehitys- ja teknologiaorientoituneita yrityksiä syntyy aktiivisesti ja monissa yrityksissä erityisosaamista vaativat palvelut ostetaan ulkoa. Julkisen sektorin säästötavoitteet vaikuttavat osaltaan alueen työmarkkinoihin. Uutta henkilöstöä palkataan erittäin harkiten, korvausrekrytointia ei tehdä poistuman veroisesti ja lakisääteisistä tehtävistä on selviydyttävä aiempaa niukemmalla henkilöstöllä.

Elinkeinoissa ja yritystoiminnassa tilanne on vuoden takaista parempi. Jo tiedossa olevat hankkeet ja investoinnit lisäävät toimintaa useilla aloilla. Merkittävää kasvuloikkaa ei odoteta - siihen tarvittaisiin kansainvälistä vetoapua. Monissa yrityksissä kehittämisvireys on kuitenkin korkea ja erityisesti rakennushankkeet lisäävät tilauksia, urakoita ja työtä lukuisilla toimialoilla.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Työvoiman ylitarjontaa on edelleen selkeästi enemmän kuin on pula työntekijöistä. Vaikka työttömyys on laskenut ja avautuvia työpaikkoja on aiempaa enemmän, on määrällinen ja laadullinen kohtaanto-ongelma edelleen arkea ja se koskettaa useimpia seutuja. Työvoimapulasta kärsivät alat ovat entiset, samoin niiden ammattiryhmät. Hoitoaloilla (mm. lääkärin, psykologin, fysioterapeutin) ja koulutussektorilla (mm. lastentarhan opettajat, erityisopettajat) on vaikeuksia löytää pysyvää henkilöstöä erityisesti Oulun seudun ulkopuolella.

Ylitarjonnan ammattiryhmiä on useilla toimialoilla ja tehtävät liittyvät niin asiantuntijatehtäviin kuin perusammatteihin. Teollisuudessa ja palveluissa ylitarjontaa on edelleen erityisesti ICT-sidonnaisilla toimialoilla (useita eri ammattinimikkeitä). Työllistyminen on jatkosakin haasteellista tietoteollisuuden asiantuntijoilla kuin myös työkokemuksensa kokoonpanotehtävistä hankkineilla. ICT-työttömien määrä on suuri suhteessa alueella avautuviin työpaikkoihin. Monissa luonnontiedetaustaisissa asiantuntija-ammateissa (mm. kemisti, matemaatikko, biologi) kysyntä on ollut vähäistä, eikä tilanne helpotu lähitulevaisuudessa.

Runsasta työvoiman ylitarjontaa on edelleen myös yleissihteereissä ja toimistotyöntekijöissä. Digitalisaatio ja automatisoituminen jatkuvat ja kustannuspaineet lisäävät halua ottaa käyttöön uusia teknisiä ratkaisuja. Tämä vähentää fyysisen rutiinityön tarvetta työpaikoilla. Myös myyjiä on useilla seuduilla liikaa suhteessa kysyntään, samoin varastotyöntekijöitä.

Isot rakennushankkeet aiheuttavat jatkossa jopa vajetta erityisosaajista useissa rakentamisen ja kuljetuksen ammattiryhmissä. Erityisesti maakunnan eteläosissa on kiihtyvä kysyntä kone- ja metallityöntekijöistä, kuljettajista, talonrakentajista, maansiirtokoneiden kuljettajista sekä maa- ja vesirakentamisen työntekijöistä. Voimakas rakentaminen lisää työtä myös puu-, metalli- ja rakennustuotealojen ammattiryhmissä. Suunnitelluissa työvoimakoulutuksissa on erityisesti huomioitu rakennusalojen kasvunäkymät. Valmiuksia liikkuvan työn vastaanottamiseen on lisättävä: esimerkiksi Oulun seudulla on ylitarjontaa kuorma-auton kuljettajista samalla kun Raahen ja Ylivieskan seudulla nähdään heistä tulevan puute.

ICT-aloilla suunta on parempaan, työpaikkoja avautuu entistä tiheämpään ja lisää on luvassa. Yritykset hakevat tuoreinta erityisosaamista. Vaikka ICT-taustaisia on vailla työtä erityisesti Oulun seudulla, ilmoittaa moni yritys vaikeudesta löytää osaavia työntekijöitä esimerkiksi ohjelmointi-, analyytiikka- ja tietokantaosaamisen tehtäviin. Viennin kasvattaminen edellyttää useilla toimialoilla kansainvälisen myynnin ja markkinoinnin nykyistä parempia taitoja.

Monilla työttömillä ammatillisen osaamisen lisääminen on edellytys työllistymiseen. Matalan osaamistason paikkoja avautuu yrityksiin niukasti ja jo perusammatteihin edellytetään ajantasaiset taidot (esim. hitsaajat). Myös pitkissä työsuhteissa olleiden ja sisällöllisesti kapeaa työuraa tehneiden on hyvä päivittää taitojansa säännöllisesti. Useissa tapauksissa tarvitaan räätälöityä täsmäkoulutusta ja tähän löytyy mm. toimivia työvoimahallinnon palvelumuotoja.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Pohjois-Pohjanmaan työttömyys on hieman hellittänyt aiemmasta. Syksystä 2015 alkaen työttömien määrä lähti loivaan laskuun ja vuoden vaihteen jälkeen työttömien työnhakijoiden määrä (ml. lomautetut) on ollut kuukausittain alhaisempi kuin vuotta aiemmin vastaavana ajankohtana. Ainoastaan Raahen seudulla työttömien määrä ei ole laskenut vuoden takaisesta.

Heinäkuussa 2016 Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston rekisterissä oli 29 960 työtöntä työnhakijaa; vähennystä vuoden takaiseen oli 1500. Työllistymistä edistävässä palveluissa oli samanaikaisesti noin 7600 henkeä. Huolimatta myönteisestä kehityksestä on työttömiä edelleen liikaa. Korkea työttömyys koettelee erityisesti Oulun seutua – heinäkuussa 2016

Oulun kaupungissa oli maakunnan korkein työttömyysaste (Oulu: 18,7 %, Pohjois-Pohjanmaa: 16,0 %, koko maa: 14,4 %), Myös suuri osa nuorista ja ulkomaalaisista työttömistä työnhakijoista asuu Oulun seudulla.

Alle 25-vuotiaita ja yli 50-vuotiaita työttömiä oli heinäkuussa vähemmän kuin vuosi sitten. Pitkäaikaistyöttömien määrä on sitä vastoin edelleen kasvanut tasaisesti, mutta määrä ei lisäännä enää yhtä jyrkästi kuin viime vuosina on toteutunut. Työpaikkoja Pohjois-Pohjanmaalla avautuu aiempaa enemmän ja se edistää työllistymistä lähes kaikissa ammattiryhmissä. Kysyntä on vireytynyt useiden toimialojen asiantuntijatehtävissä. Valtaosa TE-toimistoon ilmoitetuista avoimista työpaikoista sijoittuu Oulun seudulle ja seudun osuus kokonaiskasvusta on huomattava. Positiivista on, että yli vuoden kestävien työpaikkojen osuus kaikista avautuvista työpaikoista on noussut viime vuosina.

Erityisesti Oulun seudulla ja maakunnan eteläosissa nähdään, että työttömyys laskee nykyisestä. Seuraavan puolen vuoden aikana ei nähdä merkittävää tasopudotusta, mutta tasaista laskua siten, että vuoden päästä työllisten määrä on nykyistä korkeampi. Työvoiman kysyntä on kasvussa, aktiivinen työvoimakoulutus edistää työllistymistä kasvualoille, kiinnostuksessa yrittäjyyteen on positiivista virettä ja useissa kunnissa on tiedossa isoja investointeja. Erityisesti Pyhäjoen ydinvoimalaan liittyvät työt lisäävät työvoiman kysyntää. Monella nuorella, ikääntyneellä ja pitkään työttömänä olleella tilanne jatkuu vaikeana, elleivät osaaminen ja työnhakuvalmiudet ole ajan tasalla. Kansallisella tasolla on esitetty uusia ideoita ja kokeiluja, joilla halutaan edistää työn vastaanottamista, puretaan kannustinloukkuja ja madalletaan yritysten kykyä palkata uutta henkilöstöä. Odotukset rohkeisiin avauksiin ja uudistuksiin ovat alueella suuret.

Oulun seutukunta

Hailuoto, Kempele, Muhos, Liminka, Tyrnävä, Lumijoki, Oulu

Oulun seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 244 857 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 2 386 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 19 652.

Oulun seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Koillismaan seutukunta

Kuusamo, Taivalkoski

Koillismaan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 19 799 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 158 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,7 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 273.

Koillismaan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Oulunkaaren seutukunta

Pudasjärvi, Ii, Utajärvi, Vaala

Oulunkaaren seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 23 848 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 2 948 henkilöllä (huom. Vaalan kunta siirtyi Oulunkaaren seutukuntaan). Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,0 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 648.

Oulunkaaren seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Raahen seutukunta

Raahe, Pyhäjoki, Siikajoki

Vuoden 2013 alussa Vihanti liittyi Raahen.

Raahen seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 33 805 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 316 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 12,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 784.

Raahen seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Nivalan-Haapajärven seutukunta

Nivala, Haapajärvi, Pyhäjärvi, Reisjärvi, Kärsämäki

Nivalan-Haapajärven seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 29 393 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 127 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,6 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 417.

Nivalan-Haapajärven seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiasaiteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Haapaveden-Siikalatvan seutukunta

Haapavesi, Pyhäntä, Siikalatva

Haapaveden-Siikalatvan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 14 338 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 240 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 727.

Haapaveden-Siikalatvan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasaiteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Ylivieskan seutukunta

Ylivieska, Kalajoki, Oulainen, Sievi, Alavieska, Merijärvi

Ylivieskan seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 44 203 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 180 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 12,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 2 348.

Ylivieskan seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+

Arviointiasaiteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kainuun ELY-keskus

Kehys-Kainuun sk   **6 kk**
 Elinkeinoelämä   +
 Työttömyys   +

Kajaanin sk   **6 kk**
 Elinkeinoelämä   +
 Työttömyys   +

Kainuussa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 75 077 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 3 831 henkilöllä (Vaaian kunta siirtyi Pohjois-Pohjanmaahan vuoden vaihteessa). Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työt-tömiön työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,9 prosenttia ja työttömiä työnhakijoita oli 5 365.

Kainuun ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	++	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Kainuu-ohjelman vision mukaan Kainuu on vuonna 2035 hyvinvoiva ja elinvoimainen. Kainuun vahvuuksia ovat luonto, tila ja erilaiset fyysiset resurssit, hyvä infrastruktuuri sekä toimiva koulutusketju. Erityispiirteisiin kuuluvat maaseutumaisuus, metsäisyys, välttävä asutus, luonnonvarapohjainen tuotantorakenne sekä iäkäs väestö.

Kajaanin seutukunnassa vetovoimatekijöitä ovat puhdas ympäristö, hyvät perus- ja vapaa-ajan palvelut sekä korkea-asteen koulutus. Kehys-Kainuun vahvuudet liittyvät luonnonvarojen hyödyntämiseen, ennen muuta metsätalouteen. Kontrasti Kajaanin ja muun maakunnan välillä on suuri. Laajan, harvaan asutun alueen hajallaan sijaitsevat kuntakeskukset muodostavat omat selkeät työssäkäyntialueensa, mikä asettaa suuria haasteita alueellisen kehittämisen kohdentamiselle ja keinoille.

Hallinnollinen maakuntauudistus 2019 alkaen tulee vahvistamaan ja jossakin määrin myös palauttamaan julkisten resurssien päätösvaltaa takaisin Kainuuseen. Tämä nähdään alueella mahdollisuutena. Kainuulla nähdään olevan hyvät edellytykset sujuvan aluehallinnon rakentamiseen hallintokokeilu-kokemusten vuoksi.

Kainuun kriittisimmät haasteet ovat muuttoliikkeestä johtuva väestön väheneminen, osaavan työvoiman saatavuus, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto, kainuulaisten hyvinvointi sekä maakuntakuva. Investoijien puute, liikenneyhteyksien heikentyminen, supistuvat paikallismarkkinat ja yritystoiminnan jatkajien vähyys koetaan haasteiksi. Joidenkin kuntien taloustilanne on haastava, mistä johtuen esim. elinvoimapalvelujen tuottaminen on haasteellista.

Väestön väheneminen ja vanheneminen on Kainuun erityisongelma. Vaalan kunnan siirtyminen Pohjois-Pohjanmaahan näkyy kertaluontoisena pudotuksena väestön määrässä. Erityisesti Kehys-Kainuun väestö vähenee voimakkaasti.

Kainuussa on vastaanottokeskuksissa n. 500 turvapaikanhakijaa. Kuntien kanssa on neuvoteltu oleskeluluvan saavien turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten sijoittamiseksi kuntiin. Tällä hetkellä Kainuun ELY-keskus on laatinut sopimuksen neljän kunnan kanssa yhteensä 130 kuntapaikasta (tavoite 191 paikkaa). Näiden lisäksi Kajaanin kaupunki on ilmoittanut ottavansa vastaan kaikki Kajaanin vastaanottokeskuksesta oleskeluluvan saavat henkilöt. Neuvottelut kuntien kanssa jatkuvat.

Kainuun aluetalouden lähtökohdat kestää äkillisiä ja rakenteellisia muutoksia eli resilienssi on heikko. Toisaalta pieni maakunta kykenee nopeisiin korjausliikkeisiin. Skenariotyötä toimialojen ennakkoinnin osalta tehdään. Biotalousstrategia on rakennettu ennakoivan rakennemuutoksen ja resilienssin hengessä.

Kainuu tarvitsee työpaikkoja. Saavutettavuuden, maakuntakuvan ja maineen parantaminen ovat keinoja, joilla edistetään yritysten investointeja Kainuuseen, työntekijöiden rekrytointia ja alueelle muuttoa sekä opiskelijoiden ja matkailijoiden määrän kasvua. Sujuva arki, toimivat palvelut ja luonnonläheinen ympäristö sekä hyvinvoivat ja itseensä luottavat kainuulaiset ovat edellytyksiä Kainuun kehittymiselle. Digitalisoituminen tarjoaa osaltaan ratkaisuja maakunnan kehityksen pullonkauluihin.

Saavutettavuus, erityisesti heikenneet liikenneyhteydet, koetaan Kainuun kehittymisen kannalta pullonkaulaksi. Toimivat yhteydet Helsinkiin, Ouluun, läheisiin maakuntakeskuksiin

ja Venäjälle ovat edellytys Kainuun kehittymiselle. Vaikka tieverkon ylläpitoon onkin tullut lisärahoitusta, sen kunnossapidossa on haasteita. Liikenne- ja viestintäministeriö on tekevässä henkilöjunaliikenteen osto- ja velvoiteliikenteen mukaisten aikataulujen uudelleen-tarkastelua, mikä alueen näkökulmasta sisältää riskejä. Lähes kaikki Kajaanin kautta kulkevat kaukojunavuorot ovat ostoliikennettä Kuopio-Oulu välillä ja vuorojen vähentäminen aiheuttaisi saavutettavuusongelmia. Lentoliikenteen ongelmana on yhteyksien säilymisen epävarmuus tulevaisuudessa, mikä vaikuttaa erityisesti matkailutoimialan kehittämiseen

Nopeiden tietoliikenneyhteyksien ylläpito ja kehittäminen on elinkeinoelämän kilpailukyvyyn kannalta tärkeää. Haja-asutusalueilla ja taajamien lähialueilla yritysten sekä kotitalouksien mahdollisuudet ottaa käyttöön tehokkaat tietoliikenneyhteydet ovat maakunnassa parantuneet viime vuosien valokuiturakentamisen myötä.

Maankäytön suunnittelussa on vireillä viihtyisää elinympäristöä sekä elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä tukevia kaavoitushankkeita. Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava on vahvistettu ympäristöministeriössä ja parhaillaan vahvistettavana on Kainuun tuulivoima- maakuntakaava. Maakuntakaavan kokonaisuudistus on käynnissä. Strategisesti merkittäviä yleiskaavoitushankkeita ovat matkailualueeseen kohdistuva Vuokatin osayleiskaava sekä Kajaanin keskustaajaman osayleiskaava

Kainuun elinkeinoelämän kärjet ovat matkailu ja palvelut, teknologiateollisuus, biotalous ja kestävä kaivannaistoiminta. Kainuun elinkeinorakenne on muuttunut voimakkaasti viime vuosina, kun perinteisestä teollisuudesta on hävinnyt runsaasti työpaikkoja. Hallitus on linjannut, että Terrafame Oy:n Sotkamon kaivoksen sulkemisen valmistelu toteutetaan vuoden 2016 loppuun saakka kestävän siirtymäkauden aikana. Kaivostoiminnan ylösajo ja kaupallinen toiminta voi jatkua vain, jos siirtymäkauden aikana kyetään hankkimaan yksityistä lisärahoitusta. Koska Terrafame Oy:n merkitys Kainuun aluetaloudessa on suuri, ratkaisulla on merkittävä vaikutus alueella.

Kainuun maaseudun kehittämisessä tavoitellaan maa- ja elintarviketalouden tuotantopotentiaalin säilyttäminen nykyisessä tasossa sekä luomu- ja lähiruuan tarjonnan lisäämistä maakunnassa. Tilamäärien arvioidaan vähenevän 3–5 %:n vuosivauhdilla maidon- ja lihantuotannossa. Samalla tilakoot kasvavat.

Vaikka työllisyysaste on parantunut, Kainuun työllisyysaste ja taloudellinen huoltosuhde ovat edelleen maan heikoimmat. Kainuun työttömyys on laskenut jo vuoden ajan edellisvuoteen verrattuna ja muutos on ollut selkeästi nopeampaa kuin muualla maassa. Työmarkkinoille tulevien ikäluokkien koko on ollut jo kymmenen vuotta pienempi kuin eläkeiän saavuttaneiden. Mikäli työikäisten määrä vähenee ennusteiden mukaisesti, kasvaa työsäikäyvien huoltotaakka entisestään. Tulevaisuuden haasteena on vastata ennakoituun ammatti- tai toimialakohtaiseen työvoimapulaan. Niukkuutta työvoimasta ennakoitaan tulevan korkeaa osaamista vaativissa tai paljon työvoimaa vaativissa tehtävissä. Myös maakunnan sisäinen eriytyminen koetaan vakavana haasteena.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Kainuussa yritysten liikevaihto on ollut laskusuunnassa kuten koko maassa keskimäärin. Liikevaihdon lasku on kuitenkin ollut Kainuussa muuta maata jyrkempää. Päätoimialoista teollisuuden ja rakentamisen volyymit ovat jääneet eniten jälkeen koko maan kehityst-

rendistä. Asuntorakentamisessa vallitsee Kainuussa heikko suhdannetilanne mutta pohjakosketus on tehty ja rakentaminen on kääntynyt varovaiseen nousuun. Myönteisiä merkkejä on tuulivoiman rakentaminen Ylä-Kainuussa ja lähialueiden suuret hankkeet (Hanhikiven ydinvoimala ja kalottialueen kaivos- ja energiahankkeet). Merkittävä rakennushanke ja työllistäjä olisi Kainuuseen suunniteltu uusi sairaala.

Syksyn 2016 pk-yritysbarometrin mukaan Kainuun alueella suhdannenäkymiä kuvaava saldoluku on noussut keväästä 6 prosenttiyksikköä. 42 % kainuulaisista pk-yrityksistä arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja 16 prosenttia pelkää niiden edelleen heikkenevän (saldoluku 26). Henkilöstön kasvuun lähimmän vuoden aikana uskoo Kainuussa 19 % yrityksistä. Vastaavasti 19 % arvioi henkilökunnan määrän vähenevän, joten saldoluku Kainuussa on 0 (koko maa 14). Tämä poikkeaa huonompaan suuntaan koko maan saldoluusta. Kasvuhakuisten yritysten määrä on Kainuussa 50 %, sama kuin koko maassa. Pk-yritysbarometrista ilmenee, että Kehys-Kainuun pk-yritykset arvioivat suhdannenäkymät useilla osa-alueilla huomattavasti heikommiksi kuin Kajaanin seutukunnassa.

ICT-alan yritysten näkymät ovat varsin vakaat. Kajaanissa kaksi suurta konesalia luovat uskoa toimialan kehittymiselle ja kasvulle sekä mahdollisuuksia mm. data-analytiikalle. Peliala kasvaa ja Kajaanin asema merkittävänä pelialan keskittymänä on huomioitu myös kansainvälisesti.

Kiskokalusto- ja konepajatuotteita valmistavalla Transtech Oy:llä on myös ollut varsin hyvin töitä kiskokalustojen valmistuksessa ja mahdollisesti tulossa tilauksia myös konepajapuolelle. Uuden omistajan (Škoda Transportation Group) tuomat mahdollisuudet parantavat yrityksen toimintaedellytyksiä ja kehitystä Kainuussa.

Kaivosteollisuus on tukenut talouskasvua ja työllisyyttä hyvin, vaikkakin kolmen viime vuoden aikana kokonaistuotannon menetykset ovat olleet mittavia. Toiminnassa olevien kaivosten lisäksi maakuntaan on suunnitteilla uutta kaivostoimintaa sekä kaivosteknologian yritystoimintaa. Malmien maailmanmarkkinahinnan kehitys ja maailman talouden tilanne on kaivosteollisuudelle haastava.

Talvivaaran kaivoksella toimintaa on jatkanut valtion omistama Terrafame Oy. Yhtiö on käynnistänyt malmin louhinnan sekä metallien tuotannon uudelleen ja toteuttanut lukuisia tuotannon tehostamiseen sekä ympäristöriskien hallintaan liittyviä toimenpiteitä. Yhtiöltä saatujen tietojen mukaan tuotantoprosessia on onnistuttu tehostamaan, tuotannolle asetetut tavoitteet on saavutettu ja osin ylitetty. Vaasan hallinto-oikeus antoi ratkaisunsa yhtiön ympäristölupaa koskeneista valituksista ja päätyi ratkaisussaan kahden vuoden määräaikaiseen lupaan. Ongelmana on edelleen kaivoksen kannattavuuden todentaminen sekä vesitase. Vaasan hallinto-oikeus rajoitti yhtiön rakentaman purkuputken päästökiintiöitä. Päästökiintiön leikkauksen seurauksena Terrafame Oy ei pysty purkamaan suunnittelemaansa tavalla ja aikataululla alueella varastoituna olevia käsiteltyjä jätevesiä. Ympäristöriskit ovat tällä hetkellä hallinnassa, mutta viimeistään kevättulvan aikana vesien varastointikapasiteetti uhkaa ylittyä. Yhtiön tehtävä on kuitenkin turvata kaikissa tilanteissa kaivoksen alueelle varastoitujen vesien, jätevesien ja kierrätysliuoksen asianmukainen käsittely ja estää ympäristövahingot.

Sotkamon hopeakaivoshankeen (Sotkamo Silver Oy) toteutuminen etenee. Pitkällä aikavälillä kaivostoiminta saattaa kasvaa muuallakin Kajaanin seudulla. Muun muassa Otan-

mäen suljettua vanadiini-rauta-kaivosta suunnitellaan uudelleen avattavaksi. Hankkeiden toteutuminen edellyttäisi kuitenkin metallien hinta- ja kysyntäsuhdanteen merkittävää parantumista.

Kainuun puutuoteteollisuus on selvinnyt vaikeasta ajasta kohtuullisen hyvin. Sahausteollisuuden tuotantomäärät ovat nousseet, vaikka kotimaan rakentamisessa on ollut pitkä taantumavaihe. Vienti on korvannut kotimaan kysyntää. Sahateollisuudessa odotetaan parantumista edelleen, kysyntätilanne on varsin hyvä. Kuhmossa tehdyt investoinnit puurakentamiseen näkyvät jo työpaikkoina ja jatkosuunnitelmia tehdään. Kuhmossa toimii puurakentamisen koulutus- ja tuotekehityspalveluita tarjoava asiantuntijaorganisaatio Woodpolis, jolla on hyvät valmiudet auttaa alueen yrityksiä kehittymään ja luomaan kontakteja rakentamisen arvoverkkoihin laajasti ja kansainvälisesti.

Kainuun metsien hakkuut voidaan kestävästi nostaa reilusta kolmesta miljoonasta kuu- tiosta viiteen miljoonaan. Jo päätetyt ja suunnitteilla olevat metsäteollisuuden investoinnit tulevat lisäämään Kainuunkin kuitupuun kysyntää, vaikka omaa kuitupuun jalostusta ei saataisi aikaan. Samalla markkinoille tulee enemmän tukkeja, joka parantaa alueen sahojen toimintaa. Tammikuussa 2016 perustettiin Kainuun liiton aloitteesta yhtiö biojalostamolaitoksen toteuttamiseksi Kainuuseen (KaiCel Fibers Oy). Yhtiön tavoitteena on luoda puitteet tehtaalle, joka jalostaa kuitupuusta korkealuokkaisia tuotteita kansainvälisille markkinoille. Lisääntyvä metsien hyödynnys tuo myös lisää työtä metsätalouteen ja lisää kantorahatuloja.

Matkailuala suhtautuu tulevaisuuteen positiivisesti. Kansainväliseen matkailuun panostetaan ja uusia investointeja on suunnitteilla. Matkailun vetureita ovat Kajaanin seudulla Vuokatti ja Ylä-Kainuussa Ukkohalla–Paljakka-hiihtokeskus. Hossan kansallispuisto lisää Suomussalmen matkailun vetovoimaa. Erämatkailun merkitys on myös kasvussa. Ostosmatkailu Venäjältä on Kehys-Kainuulle tärkeää. Viime aikoina Venäjältä tapahtuva päivittäismatkailu on vähentynyt voimakkaasti ja tämä näkyy Kainuun matkailutulossa, jota on kuitenkin osittain paikannut kotimaisten matkailijoiden lisäys. Matkailu tukee hyvin palvelusektorin ja kaupan työllisyyttä.

Kaupan alalla päivittäistavarakauppa voi hyvin, mutta erikoiskauppa on haasteellisessa tilanteessa verkkokaupan kasvaessa ja kauppojen aukioloaikojen laajentumisen siirtäessä kauppaa marketteihin.

Terveys- ja sosiaalipalveluiden merkitys kasvaa Kainuussa voimakkaasti väestön ikääntyessä. Ala on muutenkin murroksessa, sillä suuret valtakunnalliset terveys- ja sosiaalipalveluja tuottavat yritykset laajentavat toimintaansa myös Kainuuseen. Tämä näkyy myös yksityisinä investointeina hoiva- ja palveluasumiseen.

Kainuu on bioenergian hyödyntämisessä yksi Suomen kärkimaakuntia. Uusiutuvan energian osuus energiantuotantoon käytetystä raaka-aineesta on maakunnassa yli puolet, ja osuus jatkaa kasvuaan. North European Bio Tech Oy (NEB) on aloittanut investoinnin Renforsin Rannan yritysalueelle bioetanolihteaan rakentamisesta. Suunnitteilla on myös tämän toiminnan merkittävää laajentamista. Biotalouslaajentumiseen on Kainuussa hyvä tahtotila. Biotalouslaajentamiseen tarvittaisiin kuitenkin uusia avauksia ja toimenpiteitä muuhunkin kuin metsään, puutuotteisiin ja energiaan liittyvään biotalouteen.

Tämänhetkinen tilanne maatalouden osalta on maakunnassa odottava. Globaali markkinatilanne ja maailman politiikka vaikuttavat tilojen taloustilanteeseen ja sitä kautta lyhy-

en ja pitkän tähtäimen suunnitteluun montaakin kautta. Konkreettisesti asiat näkyvät tällä hetkellä suhtautumisessa investointipäätöksiin tilojen tuotannon ylläpidossa (korvausinvestoinnit) ja harkintaan toiminnan jatkuvuudesta (tuotannon kehittäminen, laajentaminen ja sukupolvenvaihdokset). Kainuussa ei vielä ole huomattavissa laajentunutta luopumisaaltoa maataloilla. Tuottajahintojen palautumista Venäjän asettamia pakotteita edeltävälle tasolle ei ole pikaisesti tapahtumassa, joten tilojen talous on tiukoilla lähivuosina.

Kainuussa on onnistuttu tukemaan tuotannon rakennemuutosta; tästä on osoituksena tuotantomäärien absoluuttinen nousu viime vuosina maatalouden päätuotteen, maidon, osalta ainoana maakuntana Itä- ja Pohjois-Suomessa. Myös kestävää maataloutta on saatu edistettyä maakunnassa, tästä osoituksena luomun hyvä osuus koko tuotantoalasta. edellä mainitun perusteella vuodesta odotetaan lähes tavanomaista maatalainvestointien haun osalta.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Kainuun työttömyys on laskenut vuoden 2015 elokuusta alkaen ja sama suunta jatkuu. Työvoiman kysyntä on kasvanut. Aikavälillä elokuu 2015 – heinäkuu 2016 TE-toimistoon ilmoitettiin uusia avoimia työpaikkoja 5 588, jossa on kasvua vuotta edeltävään jaksoon 891. Vuoden 2016 heinäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,9 prosenttia ja työttömiä työnhakijoita oli 5 388.

Kaivostoimialalla Terrafame Oy aliurakoitsijoinen on merkittävä työllistäjä. Kaivoksella työskentelee tällä hetkellä noin 950 Terrafame Oy:n ja aliurakoitsijoiden työntekijää. Sotkamo Silver Oy on aloittanut rekrytoinnin. Puutoimialalla työvoiman kysyntää on Kuhmossa puuelementtirakentamisen käynnistyttyä. Kajaanin seudulla palvelukeskustoimintaan syntyy jonkin verran työpaikkoja. Metallialan työvoiman kysyntä on kasvussa ja tarvetta on erityisosaajista, kuten robotti- ja alumiinihitsaajista.

Sosiaali- ja terveysalan työvoiman kysyntä on edelleen vilkasta ja alalla on suurimmat työvoiman saatavuusongelmat. Eniten pulaa on lääkäreistä, osaston- ja ylihoitajista, koulutuskarjoista ja puheterapeuteista. Alalle tarvitaan lähivuosina runsaasti uutta työvoimaa jo pelkästään eläkkeelle jäävien tilalle. Julkisen sektorin työvoiman kysyntä supistunee edelleen, vaikka lastentarhanopettajista ja jossakin määrin opettajista on pulaa.

Matkailualan investointipäätökset eivät näy vielä työvoiman tarpeina, mutta esim. markkinointi- ja kansainvälistä osaamista tarvitaan jonkin verran. Maa- ja metsätaloudessa kohtaanto-ongelma asettaa haasteita työvoiman saatavuudelle. Suunnitteilla olevien biotuotetehtaiden on ennustettu lisäävän työpaikkoja merkittävästi, mutta koulutuksen lisäämistä vaikeuttaa alalle haluavien vähäinen määrä.

Lukumääräisesti eniten työpaikkoja on jo pitkään ollut siivous- ja puhdistuspalvelualalla sekä myyntiedustustöissä. Näillä aloilla on myös pulaa työnhakijoista.

Ikääntyminen on Kainuussa merkittävästi suurempaa kuin muualla Suomessa ja se tarkoittaa suhteellisen suurta lopettamassa olevien yrittäjien määrää. Omistajanvaihdoksia ja uusien yritysten perustamista vauhditetaan kehittämishankkeilla. Yrityksen perustamista suunnittelevien on tällä hetkellä vaikeaa saada rahoitusta, mikä hidastaa uusien yritysten syntymistä. Yrittäjyyden osaamisen kehittämisessä on alueella suuri haaste, johon on vas-

tattu esimerkiksi lisäämällä yrittäjyyskasvatusta toisen asteen (Yritys-Amis-hanke) ja korkea-asteen oppilaitoksissa sekä TE-hallinnon toteuttamissa koulutuksissa ja valmennuksissa.

Osaamisen kehittämisessä korostuu (kapea-alaisen) erityisosaamisen lisäksi moniosaajuus. Työnantajat etsivät työntekijöitä, jotka pystyvät työskentelemään laaja-alaisesti erilaisissa työtehtävissä. Moniosaajuus mahdollistaa pidempikestoisen työllistymisen esim. matkailualalla. Myös biotalous edellyttää työntekijöiltä moniosaamista energian tuotannossa, raaka-aineiden kuljetuksessa, kierrätyksessä ja prosessien kehittämisessä.

Kaikille toimialoille yhteinen tavoite on prosessien kehittäminen, joka sisältää digitalisaation mahdollisuuksien käyttämisen kaikissa tuotantoprosessien vaiheissa. Erityisen paljon osaamista tarvitaan hyvinvointisektorin paljon työtä vaativien prosessien kehittämisessä.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Työttömien määrä on laskenut ennätysellisen nopeasti jo vuoden ajan. Taustalla on työvoiman ikärakennetekijät, mutta erityisesti selkeästi parantunut työvoiman kysyntä. Työttömyys on laskenut vuositasolla koko Kainuussa. Kehys-Kainuussa työttömien määrä las-ki heinäkuussa 2016 jopa enemmän kuin Kajaanin seutukunnan alueella. Erot työttömyydessä kuntien välillä ovat tasoittuneet. Työttömyyden laskun ohella myönteistä kehitystä on myös työllisten määrässä. Vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä työllisyysaste oli 62,6 % ja se nousi toisella neljänneksellä 64,9 %:iin.

Työvoiman kysynnän kasvaessa nousevat näkyviin ongelmat osaavan työvoiman saan-nissa. Työttömyyden lasku ei ole vielä näkynyt merkittävänä rekrytointiongelmien kasvu-na. Vuoden 2016 kahden ensimmäisen neljänneksen tilanne on, että 22 % yrityksistä oli-si kokenut ongelmia työvoiman rekrytoinnissa. Tilanne voi kuitenkin heikentyä tulevaisuu-nessa. Yksi haaste on työvoiman alueellinen ja ammatillinen liikkuvuus. Työvoiman kysyn-nän kasvaessa työnhakijoilla pitäisi olla valmiutta muuttaa työn perässä ja kouluttautua uu-siin ammatteihin.

Vaikka yhdenjaksoinen pitkäaikaistyöttömyys on kokonaistyöttömyyden nopeasta las-kusta huolimatta vielä kasvanut, on rakenteellinen työttömyys kokonaisuutena vähentynyt vuositasolla 10 %. Rakenteelliseen työttömyyteen kuuluvilla heikko koulutus verrattuna avoimna olevien tehtävien vaatimuksiin vaikeuttaa työllistymistä. Pitkäaikaistyöttömyyden kasvu näyttäisi olevan taittumassa ja varsinkin pidemmällä aikavälillä, suurten ikäluokkien siirtyessä pois työmarkkinoilta, käänne parempaan on odotettavissa.

Nuorten työttömyysaste on edelleen korkea, mutta heidän työttömyytensä kestää mui-ta työnhakijoita lyhemmän aikaa. Nuorten työttömyydelle on luonteenomaista sen keskit-tyminen kesäkuukausiin ja vuoden vaihteeseen, erityisesti Kajaanin seutukunnan alueel-la, jossa pääosa nuorista on.

Työvoiman ikärakenne, piristynyt työvoiman kysyntä ja signaalit elinkeinopuolella nä-köpiirissä olevista myönteisistä merkeistä antavat uskoa sille, että työttömyyden lasku jat-kuu edelleen.

Kajaanin seutukunta

Kajaani, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo

Kajaanin seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 52891 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 3356 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,5 prosenttia ja työttömiä työnhakijoita oli 3 762.

Kajaanin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	++	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kehys-Kainuun seutukunta

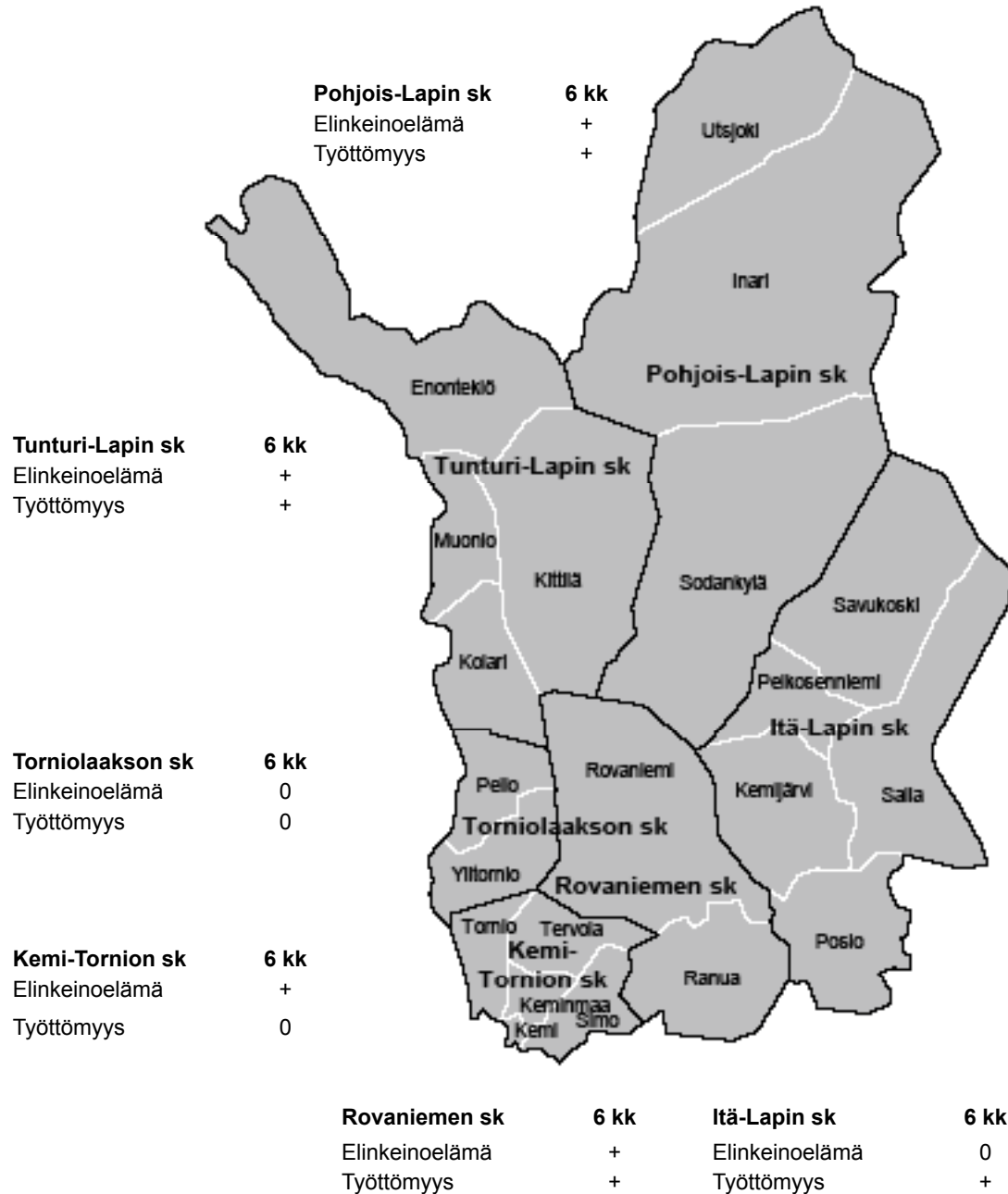
Hyrnsalmi, Kuhmo, Puolanka, Suomussalmi

Kehys-Kainuun seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 22 186 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 475 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,9 prosenttia ja työttömiä työnhakijoita oli 1 603

Kehys-Kainuun seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	++	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Lapin ELY-keskus

Lapissa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 180 103 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 757 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,6 % ja työttömiä työnhakijoita oli 14 615.

Lapin ELY-keskus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiaskeikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet

Lapissa keskeiset aluekehittämiseen liittyvät toiminta- ja varautumissuunnitelmat työstetään toimijoiden yhteistyönä. Keskeisin yhteistä toimintaa ohjaava asiakirja on Lappi - sopimus. Ennakointia tehdään aktiivisesti viranomaisten, oppilaitosten ja elinkeinoelämän yhteistyönä verkottuen kansallisen ennakointiverkoston työhön. Toimintaympäristökuvaus päivitetään vuosittain laajalla asiantuntijajoukolla. Lappi tunnetaan arktisena osaajana monessa yhteydessä. Toimenpiteiden ja kattohankkeiden avulla Lapin asema on vahvistunut Euroopassa ja parempi synergia ja yhteiset tavoitteet näkyvät jo käytännössäkin.

Lapin alueen kehitystä arvioitaessa tärkeimpiä tekijöitä ovat ympäristö-, yhteiskunta- ja talouskehityksen suunta sekä globaali kehitys vientiyritysten (metsä, metalli ja kaivos) tuotteiden ja raaka-aineen näkökulmasta. Globaali kehitys heijastuu monin tavoin Lapin matkailun kysyntään ja tarjontaan. Kansainvälinen toiminta, verkostoituminen ja muu hanke-toiminnan kautta tapahtunut vuorovaikutuksen lisääntyminen Lapin, lähialueiden, EU-toimijoiden, yhteisöjen ja ihmisten riippuvuuksina luo uudenlaisia mahdollisuuksia ja oppimisen paikkoja. Heikkouksina pidetyt vaikeat olosuhteet, kuten pitkät välimatkat, syrjäisyys, harva asutus ja kylmä ilmasto nähdään nykyään myös vahvuutena ja mahdollisuutena arktisuuden ja olosuhdeosaamisen muodossa.

Aktiivinen toiminta Euroopan komission asettamien suuntaviivojen mukaisesti tulee vaikuttamaan positiivisesti siihen, miten Lappi näkyy Euroopan kartalla. Tulevan koheesiokauden tuomiin muutoksiin pystytään valmistautumaan olemalla aktiivisesti mukana verkostoissa, joissa valmistellaan muutosten tausta-aineistoja. Jatkuva työ rajaesteiden poistamiseksi tukee rajojen yli tapahtuvaa liiketoimintaa ja pohjoisen suurten investointien tuomien mahdollisuuksien hyödyntämistä Lapissa.

Lapissa nousevia aloja ovat kiertotalouteen (materiaalitehokkuus) perustuvan tuotannon lisäys, biotalous suhteellisen laajasti ymmärrettynä sekä näitä tukeva digitaalisuus. Kiertotaloudessa teollisuuden sivuvirrat muodostavat suurimman potentiaalin. Biotalous metsäluonnosta saatavat keruutuotteet, puu ja ympäristö mahdollistavat uuden liiketoiminnan ja uusien tuotteiden kehittämisen.

Lapissa on erinomaiset edellytykset tuottaa puhdasta ruokaa. Monipuolisen lähiruoka- ja luomutuotannon lisäämisessä on hyödyntämättömiä kasvun mahdollisuuksia. Maidon- ja porotalouden jatkuminen riippuu merkittävästi onnistuneista sukupolvenvaihdoksista. Vaikka rakennekehitys alkutuotannossa etenee edelleen, tuotannon tehostuminen pitää tuotantomäärät lähes entisellä tasolla. Lappi on potentiaalinen luomukeruutuotteiden tuotantoalue. Lapin alue muodostaa 95 % koko Suomen luomukeruualueesta. Lapista

kerätään luomukeruuotteina tällä hetkellä pääosin vain marjoja, mutta myös muilla luomutuotteilla on kasvavaa kysyntää.

Lapissa voisi digitalisaatiolla olla arjen toiminnoissa nykyistä isompi rooli. Digitalisaation kehittymistä tulee seurata kansainvälisesti, jotta pysytään mukana globaalissa kehityksessä. Lappilaisilta toimijoilta vaaditaan lisää rohkeutta irrottautua tutuista ja turvallista toimintamalleista ja ottaa vahvemmin käyttöön proaktiivinen, ennakoiva ote digitalisaation hyödyntämisessä. Lapin maakuntastrategiassa vuoden 2040 tavoite ”Digilappi on totta – lappilaiset ovat digitaitavia ja maailma on kaikkien ulottuvilla” perustuu näkemykseen fyysisten toimipisteiden merkityksen vähenemisestä. Maakunnassa panostetaan paikasta riippumattomaan työhön, palveluihin ja koulutukseen. Lisäksi tavoitteena on, että julkinen sektori nousee virtuaalisen elämäntavan edelläkävijäksi.

Väestön väheneminen on jatkunut Lapissa viime vuosina muutamia kuntia lukuun ottamatta. Syntyneitä on vähemmän kuin kuolleita ja muuttoliike tappiollinen. Maahanmuutto ei ole riittänyt kääntämään Lapin muuttoliikekehityksen suuntaa maan sisäisestä muuttotappiosta johtuen. Tällä hetkellä näyttää todennäköiseltä, että turvapaikanhakijoiden määrä jää jatkossakin aiempaa korkeammalle tasolle ja ulkomaalaistaustaisen väestön määrä kasvaa. Aiempaa useampi kunta on valmis sitoutumaan maahanmuuttajien vastaanottamiseen. Lapissa maahanmuutto on merkittävä tekijä väestökehitykselle ja heijastuu myös kuntien elinvoimaisuuteen. Tehostamalla kotouttamista yhteistyössä viranomaisten, järjestöjen ja elinkeinoelämän välillä maahanmuuttajilla on mahdollisuus päästä koulutukseen ja työelämään aikaisempaa nopeammin ja aidosti kotoutua Lapin asukkaaksi.

Elinkeinojen ja kulttuurin välinen yhteys on saamelaisille tärkeä. Perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, metsästys, kalastus, pienimuotoinen maatalous ja luonnontuotteiden keräily sekä saamelainen käsityö ovat saamelaisen kulttuurin perusta. Saamelaiskulttuuri halutaan pitää elinvoimaisena vahvistamalla saamelaisten omaa kieltä, saamelaiskulttuuria ja perinteisiä elinkeinoja sekä edistämällä ja turvaamalla saamelaisten perinteisten tietojen siirtymistä uusille sukupolville. Saamelaishallintoa, saamenkielisiä palveluita, mediaa ja kouluopetusta kehitetään. Ministeriöiden ja saamelaiskäräjien yhteistyössä valmisteltava saamen kielen elvyttämishjelma kuuluu maan hallituksen tavoitteisiin. Kolttakulttuuri-keskuksen edistäminen on yksi saamelaiskäräjien kärkitavoitteista.

Lapin suojelualueverkosto tarjoaa hoidettuine reitteineen maakunnan asukkaille ja matkailijoille hyvät virkistytymis- ja luonnontuntemuksen oppimismahdollisuudet vetovoimaisessa luonnontilaisessa ympäristössä. Luonnon kestävyys on otettu entistä paremmin huomioon eri virkistyskäyttömuotojen yhteensovittamisessa. Virkistykseen sopivia alueita on kehitetty, ja niiden varustus- ja palvelutasoa sekä ulkoilureittien kestävyyttä on parannettu luonnonsuojelu- ja retkeilyalueiden lisäksi kuntien ulkoilureittisuunnittelun ja toteuttamisen kautta. Lapin suuret järvet, jokireitit ja Perämeren rannikko ovat vetovoimaisia kohteita veneilyyn, melontaan, virkistyskalastukseen ja luontomatkailuun. Lapin luokitelluista joista ja järvistä useimmat ovat hyvässä tai erinomaisessa tilassa.

Lapissa on vireillä lukuisia valtakunnallisestikin mittavia hankkeita, mikä on näkynyt maakuntakaavoituksessa. Lapissa laaditaan maankäytön suunnitelmia suurhankkeisiin (kaivokset, teollisuushankkeet, tuulivoima ja matkailu) liittyen, mutta myös kuntataajamien kehittämiseksi sekä suunnitelmallisen loma-asumisen mahdollistamiseksi. Lapin kansain-

välisissä matkailukeskittymissä kaavoituksella on mahdollistettu suurimittakaavainen matkailurakentaminen. Esimerkiksi Saariselällä matkailukeskuksen vuodepaikkakapasiteettia on liki kolminkertaistettu aikaisempaan nähden. Logistiset, esimerkiksi pohjoisten meriväylien merkittävyyden kasvua ennakoivat ratkaisut ovat tärkeitä pitkälle tulevaisuuteen tähtäävässä alueiden käytön suunnittelussa. Lapin tasapainoisen kehittymisen kannalta on välttämätöntä huolehtia luonnonympäristön ja erämaisen imagon säilymisestä sekä kyseisten arvojen yhteensovittamisesta erilaisten, muun muassa suurhankkeisiin liittyvien maankäyttötarpeiden kanssa.

Lapin pitkät etäisyydet asettavat haasteita logistiselle järjestelmälle. Logistiikkakustannukset ovat merkittävästi muuta Suomea ja Eurooppaa suuremmat. Saavutettavuus maanteitse on pääosin hyvä ja satamat ja meriliikenne palvelevat nykyisiä tarpeita. Biotalous-hankkeiden mahdollinen toteutuminen Kemissä ja Kemijärvellä edellyttävät kuitenkin tietön kunnan parantamista. Alemman tieverkon kunnan nopea heikkeneminen haittaa maa-seutukyläiden arkea sekä alkutuotannon ja metsätalouden kuljetuksia. Kaivostoiminnan kehitys tuo uusia tarpeita satamien ja meriväylien sekä niille johtavien tie- ja ratayhteyksien kehittämiseksi. Rataverkon rajoittuminen Etelä- ja Länsi-Lappiin lisää rataverkon ulkopuolisen alueen kuljetuskustannuksia. Maantieyhteyksiä naapurimaihin on riittävästi, mutta vain yksi rautatieyhteys Ruotsiin. Lentoliikenteen infra on hyvällä tasolla. Lentovuorot suuntautuvat Lapista pääosin Helsinkiin, mutta viime aikoina on matkailun myötä syntynyt useita suoria sesonkiluontoisia reittiliikenteen yhteyksiä ulkomaille. Pienillä lentokentillä on haasteena toiminnan turvaaminen. Erityisesti tästä tarpeesta on keskusteltu Kemi-Tornio-alueella.

Lapin puhelin- ja nettiyhteydet ovat parantuneet jonkin verran. Mobiiliyhteydet kehittyvät operaattorivetoisesti. Kuituyhteydet ovat kehittyneet valtion ja kuntien tuella. Monilla alueilla riskinä on, etteivät kuituyhteydet toteudu lainkaan. Uudet liikkuvaan kuvaan ja pilviteknologioihin perustavat kuluttaja- ja yrityspalvelut yleistyvät tulevien vuosien aikana. Myös sähköiset julkiset palvelut yleistyvät sosiaali- ja terveyssektorin uudistuksen myötä. Lapissa kehitetään älyliikenteen uutta teknologiaa, sovelluksia ja palveluita ja niiden myötä syntyy uutta liiketoimintaa.

Lapin toimintaympäristö tarjoaa paljon mahdollisuuksia ja positiivinen kehitys edellyttää mahdollisuuksiin tarttumista ja kasvavien elinkeinojen edistämistä. Toimintatapojen uudistaminen yrityksissä ja julkisen sektorin toimijoilla on olennaista. Uusia toimintatapoja tarvitaan myös työllisyyden edistämiseen. Osaamisen kehittämiseen tarvitaan entistä työelämälähtöisempiä koulutusmuotoja ja digitaalisuuden hyödyntämistä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Lappilaisten yritysten liikevaihdon kehitys on jatkunut koko maata parempana. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli vuonna 2015 yli kymmenyksen korkeammalla tasolla kuin vuonna 2010. Suhteellisesti eniten liikevaihto on kasvanut kaivostoiminnassa, liike-elämän palveluissa sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnassa. Lapin yritysten kehittämisaktiivisuutta kuvaa myös yritysrahoituksen suuri kysyntä. Lapin pk-yritysten lähiajan suhdannenäkymät ovat selvästi parantuneet. Liikevaihdon ja kannattavuuden näkymät ja henkilöstömäärän muutosodotukset ovat positiivisemmat kuin keväällä. Lapin pk-yrityksistä vientiä tai liike-

toimintaa ulkomailla harjoittaa useampi yritys kuin maassa keskimäärin. Lapin keskeisten toimialojen menestymiseen ja aluetaloudellisiin vaikutuksiin liittyviä riskejä ovat kysynnän vähentyminen teollisuuden ja matkailun toimialoilla.

Lapin tavoitteena on lisätä pohjoisella alueella kasvua ja kilpailukykyä sekä saada uusia avauksia kasvun varmistamiseksi. Globaali taloustilanne ja raaka-aineiden hintakehitys ovat hidastaneet useimpien uusien kaivoshankkeiden etenemistä. Toimivat kaivokset ja niiden toiminta ovat vahvistaneet alihankintayritysten menestymistä ja vaikuttaneet osaltaan elinkeinorakenteen monipuolistumiseen. Haasteena on yritysryhmien ja laajempien yhteenliittymien vähäisyys. Monipuolinen toimialarakenne mahdollistaa sen, että pienemmät yritykset pystyvät vastaamaan keskeisten ja kasvavien toimialojen paikalliseen kysyntään. Esimerkiksi matkailuelinkeinon vuosittainen tulovirta liikkuu lähellä miljardia ja toimivien kaivosten vuosittaiset investoinnit ovat huomattavia lisäyksiä aluetalouden elinvoimaisuuteen. Myös kaivoshankkeissa on tapahtunut aktivoitumista ja tämä heijastuu työllistävään malminetsintään.

Erityisesti matkailuyritysten ja tuotannollisten yritysten kasvumahdollisuuksia on vahvistettu yritysrahoituksella. Lisäksi innovaatorahoituksen avulla on mahdollistettu uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämistä. Tämä tukee myös mm. digitalisaation hyödyntämistä ja uusien toimialojen syntyä harvaan asutulla Lapin alueella.

Lapissa on vahva vientivetoinen perusteollisuus, kaivostoiminta ja metallien jalostus. Kaivosteollisuudessa on käynnistymässä useita kaivos- ja suurteollisuutta tukevia hankkeita. Alalla toimivien pk-yritysten alihankintatoiminnalle on potentiaalia, myös sivuvirtojen hyödyntämisessä. Paperitehtaiden vuosihuoltoseisokit työllistävät Kemissä tilapäisesti syksyisin noin 2 000 ulkopuolista työntekijää. Käynnissä on tulevaisuuden teollisuushankkeiden toteutumista tukevia investointeja, esimerkiksi parhaillaan valmistuva LNG-termiinaali. Energia-alalla jakelu- ja tuotantoyhtiöt ovat panostaneet sähköverkkojen toimivuuteen. Tuulivoimatuotannon rakentamisessa on edetty vahvasti vuosi vuodelta ja rakentaminen jatkuu tämän vuoden. Teollisuuden merkittävin lähiajan mahdollinen investointikohde on Kemiin suunniteltu miljardin euron biovoimalahanke. Rakentamiseen liittyvät valmistelut on arvioitu alkavan vuonna 2017. Toteutuessaan hanke työllistäisi rakennusvaiheessa 4 000 työntekijää ja vakituisesti noin 150 työntekijää. Lisäksi tehdas tarjoaisi töitä sadoille työntekijöille alihankkijoiden kautta. Kemijärven biojalostamon rakentamisen arvioidaan alkavan aikaisintaan vuoden 2018 aikana, jos hankkeen suunnitelmat toteutuvat.

Matkailukeskusten tila on suhteellisen vakaa ja kasvua on saatu keskusten lisäksi myös niiden ympärillä oleville yrityksille ja alueille esimerkkinä Nellim Pohjois-Lapissa, Sallan alue ja kaupunkialueilla Rovaniemen Napapiiri joulumatkailuineen sekä Kemin LumiLinna ympäristöineen. Lappi-brändi tunnetaan kansainvälisesti. Pitkäjänteisen matkailumarkkinoinnin seurauksena matkanjärjestäjät luottavat Lapin matkailuun ja Lappiin uskalletaan panostaa. Suoria lentoyhteyksiä on saatu avattua joului- ja talvisesongille. Kokeiluja perinteisten sesonkiaikojen ulkopuolelle on myös tulossa. Käynnistyvien yhteyksien jatkuvuuden edellytys on riittävä kannattavuus. Venäläisten matkailijoiden määrän lasku on tasaantunut, mutta matkailijamäärissä ollaan kaukana huippuvuosista. Iso-Britannian päätös erota EU:sta ja sen vaikutukset eivät vielä näy alueen matkailussa tulevan sesongin osalta. Ensi vuoden aikana matkailuun investoidaan arviolta 100 M€ arvosta. Investointipotentiaali pitim-

mällä ajanjaksolla on noin 1,5 -2 miljardia euroa. Matkailun menestys tukee myös muiden toimialojen mm. kaupan ja luonnontuotealan kysyntää ja kasvua.

Biotalous on luonnonvara-alalla tuonut esiin uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia. Lappiin on syntynyt useita pieniä yrityksiä, jotka jatkojalostavat luonnontuotteita ja hyödyntävät liiketoiminnassaan Lapin luonnosta saatavia raaka-aineita. Toiminta on vielä pienimuotoista, mutta selvästi nähtävissä kasvualana. Haasteena on luonnosta saatavien raaka-aineiden ammattimainen keruu, muidenkin kuin marjojen osalta. Biotalousliiketoiminnan kehittymisen edellytyksenä on alan ja tuotteiden tunnettuuden lisääntyminen ja kysynnän kasvattaminen. Lapissa tuotettujen biotuotteiden ja -palveluiden käyttöä on mahdollista lisätä runsaasti sekä omassa maakunnassa, muualla Suomessa että kansainvälisestikin. Puumarkkinat toimivat myös hyvin aktiivisesti ja puuta liikkuu Lapin maanteillä ja rautateillä. Metsätalouden näkymät ovat raaka-aineiden kysynnän valossa myönteiset.

Luovien alojen tulevaisuus on edessä ja kaikkea potentiaalia ei ole vielä otettu käyttöön. Luovien alojen merkitystä ja palvelumuotoilua ei ole vielä osattu riittävästi ymmärtää ja hyödyntää yritysten lisäarvon tuojana. Palvelumuotoilua voisi hyödyntää enemmän asiakaskokemusten luomisessa ja palvelujen kehittämisessä. Arktisessa muotoilussa on otettu tärkeitä askelia eteenpäin. Esimerkiksi Lapin yliopiston toteuttamilla hankkeilla on luotu pohjaa arktiselle muotoilulle.

Lapin oppilaitoksissa on panostettu vahvasti toimintaympäristön kehittämiseen elinkeinoelämän nykyisiin ja tuleviin haasteisiin vastaamiseksi. Esimerkkeinä Lapin ammattiopiston 3D-opetus, jossa tavoitteena on kehittää 3D-grafiikan tutkinnonosia yhdessä yritysten kanssa. Ammattiopisto Lappiassa kaivosalalle on luotu yksikköprosessilaitteistoista koostuva kiinteä laboratorio sekä jatkuvatoiminen rikastusprosessi yhdessä kaivosalan yritysten kanssa. Lisäksi on hankittu liikuteltava kaivoskontti, joka toimii mobiililaboratoriona. Lappia on toiminut myös edelläkävijänä maatilakohtaisen biokaasulaitoksen rakentamisessa. Lapin ammattikorkeakoulu on panostanut uusiutuvan energian tutkimus ja kehittämistoimintaan esimerkiksi uusimalla sähkölaboratorion, jossa voi perehtyä mm. koti- ja kiinteistöautomaatioon, aurinkosähkön pientuotantoon, tuulivoiman pientuotantoon, energiatehokkuusmittauksiin, älykkäisiin valaisujärjestelmiin, energiasäästökeinoihin tai sähköauton lataamiseen. Kemijärvelle Lapin ammattiopiston tiloihin on rakennettu luonnontuotealan ja hyvinvointituotteiden oppimis- ja tuotekehitysympäristöä. Tilat ovat myös alan yritysten vuokrattavissa. Lapin yliopisto on panostanut palvelumuotoiluun ja yleensä luovien alojen kehittämiseen. Oppilaitosten panostukset ovat osin valtakunnallisesti ainutlaatuisia oppimisympäristöjä opetuksen ja työelämän tarpeisiin.

Rakennusosalalla on näköpiirissä selvää elpymistä ja kasvua. Nykyinen rakentaminen kohdistuu erityisesti kaupunkien asunto- ja palveluvarustuksen lisäämiseen sekä teollisuuspaikkakuntien uudis- ja laajentumisprojekteihin. Matkailurakentamisessa uustuotanto on lisääntynyt ja isompia kohteita käynnistyneenä lähivuosina. Matkailurakentaminen tulee kohdistumaan koko Lapin alueelle. Myös teollisuusrakentamisessa on odotettavissa kasvun lisääntymistä.

Maanteiden päivittäisen kunnossapidon ja vuosittaisten ylläpitotöiden lisäksi Lapissa on vireillä ja käynnissä useita maantiehankkeita. Tänä syksynä valmistuva valtatie 4 Rovaniemen kohdan perusparannus on ratkaisu valtatie liikenneongelmiin Rovaniemellä, kaupun-

kikuva kohentuu ja kaupungille avautuu paremmat mahdollisuudet suunnitella maankäyttöä alueella. Ylitorniolla parannetaan Alkkulanraittia noin 1,5 kilometrin matkalla ja hanke valmistuu tänä vuonna. Hallituksen käynnistämästä liikenneväylien korjausvelkaohjelmasta vuosille 2016-2018 on myönnetty 35 miljoonan euron rahoitus valtatie 21 parantamiseen. Valtatietä parannetaan välillä Kolari - Muonio ja pistemäisiä kohteita välillä Muonio - Kilpisjärvi siten, että tietä on mahdollista käyttää älyliikennehanke Auroran kokeilualustana. Hankkeen suunnittelu on käynnissä ja ensimmäinen rakennusurakka käynnistyy tänä syksynä. Lisäksi Lapissa on kuusi muuta maanteiden korjausvelkaohjelman kohdetta, joilla parannetaan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Kohteista kaksi on rakenteilla, kaksi suunnittelussa ja kaksi vielä aloittamatta. Korjausvelkaohjelmassa on myös neljä rautatiehanketta, joista suurin on Misin ja Kemijärven välisen rautatien päällysrakenteen kunnostaminen, 20 miljoonaa euroa. Perusväylänpidon lisärahoitusohjelmassa 2017-2019 Lapin kohteena on Nellimintien parantaminen kestopäällysteiseksi maantiekseksi. Hankkeen suunnittelu on aloitettu Inarin kunnan rahoituksella. Uutena kehittämishankkeena on alkamassa valtatie 4 Oulu-Kemi, joka on saamassa 125 M€ valtion ensi vuoden budjetissa. Hankkeen suunnittelu on käynnissä.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Lapissa työllisyyskehitys on kääntynyt parempaan suuntaan ja positiivisen kehityksen arvioidaan jatkuvan. Työvoiman kysyntä elpyy kuitenkin hitaasti eikä vielä riitä nostamaan työllisten kokonaismäärää huomattavassa määrin. Lapin elinkeinoelämän myönteiset kehitysnäkymät heijastuvat työllisyyden kasvuna pitemmällä aikavälillä. Peruskehitysskenaarioissa työllisten kokonaismäärä ei huomattavasti nykytilanteesta nouse, mutta palautuu hitaasti vähitellen vuoden 2012 työllisten lukemiin. Lapin omissa tavoitteellisissa kehityskuvissa elinkeinoelämän myönteisen kehityksen sekä vireillä olevien investointi- ja rakennushankkeiden arvioidaan heijastuvan peruslaskelmia voimakkaammin kokonaistyöllisyyden ja kasvavien toimialojen työllisyyden kasvuna. Työvoiman kysynnän lisääntyminen, työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset sekä muuntuvat ja laajenevat osaamisvaateet lisäävät työvoiman saatavuuden haasteita. Työvoiman tarjonta ja saatavuus on keskeinen keino aluekehityksen edistämiseen ja yrityksen sijaintipaikan valintatekijä. Lisäantyyssään rekrytointi- ja kohtaanto-ongelmat voivat muodostua yritysten kasvun ja kehittymisen esteeksi ja heikentää julkisen sektorin palvelukykyä.

Työvoimaa rekrytoidaan huomattava määrä vuosittain. Työmarkkinoilla tapahtuu koko ajan liikehdintää, työpaikkoja häviää ja uusia syntyy tilalle. Myös työvoiman eläköitymisestä johtuva poistuma, vaihtuvuus, sijaisuudet ja kausiluontoiset työvoimatarpeet näkyvät rekrytointitarpeina. Kokonaistyöllisyyden kehityksessä näkyy jatkossakin se, että sekä yrityksissä että julkisella sektorilla toimintoja uudelleen järjestetään ja tehostetaan, joten eläkkeelle jäävien tilalle ei aina palkata uutta työvoimaa. Eläköitymistilanteissa joudutaan miettimään kriittisen tiedon siirtämistä. Monilla toimialoilla, esim. matkailussa, työvoiman kysyntä perustuu kausivaihtelujen mukaisesti toistuviin rekrytointitarpeisiin haasteineen.

Työvoiman kysyntä on näkynyt jo kahtena vuonna TE-toimistoon ilmoitettujen avointen työpaikkojen lisääntymisenä ja myönteinen kehitys on jatkunut tänä vuonna. Työpaikkoja

on ollut alkuvuonna avoinna eniten myyjille, myyntineuvottelijoille, palvelutyöntekijöille, siivoojille, teollisuustyöntekijöille, hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijöille ja opettajille. Ammateittaisessa työpaikkatarjonnassa näkyy kausiluontoiset työvoimatarpeet ja kesätyöpaikat sekä aloittaiset vaihtelut TE-toimiston käytössä työvoiman hankinnassa.

Työllisyyden kasvumahdollisuudet ovat yksityissektorilla, erityisesti yrityksissä. Julkisen sektorin rakennemuutokset heijastuvat osaltaan työllisyyden kehitykseen ja näkyvät työvoiman siirtyminä työnantajasektorien välillä. Teollisuudessa tuotannon modernisoiminen on siirtänyt työtä alihankkijoiden tuottamaksi, mikä näkyy työvoiman tarpeina alihankinta-yrityksissä. Julkisella sektorin työpaikoista erityisesti valtion työpaikat ja sitä kautta työvoiman kysyntä ovat vähentyneet.

Pohjois-Ruotsin ja -Norjan työvoimatarpeet ovat mahdollisuus lappilaiselle työvoimalle nykyistä laajemmassa mittakaavassa. Pohjoismaisille työmarkkinoille työllistymisen edellytyksenä on kuitenkin yleisesti riittävä ruotsin kielen taito. Yritysten kansainvälinen yhteistyö, suuntautuminen kansainvälisille markkinoille ja matkailussa uudet asiakasryhmät esim. lisääntyneet aasialaiset matkailijat edellyttävät rekrytoitavalta henkilöstöltä yhä laajempaa kieli- ja kulttuuriosaamista. Kansainvälisille markkinoille pääseminen edellyttää yrityksiltä ja yritysten henkilöstöltä myös markkinointi- ja myyntitaitoja sekä kansainvälisten verkostojen tuntemista.

Matkailun kasvaessa eri puolilla Lappia, ei vain perinteisissä matkailukeskuksissa, kieli- ja ammattitaitoisen sesonkityövoiman saatavuus on vaikeutumassa. Rovaniemellä opiskelijatyövoima helpottaa tilannetta. Nuoret alalle kouluttautuneetkaan eivät vielä osaa riittävästi hyödyntää palvelualan sesonkiluonteisia työllistymismahdollisuuksia. Pienillä paikkakunnilla yrittäjistä ja yksittäisistä eri ammattien osaajista on pulaa hyvin tavallisissakin, ei välttämättä korkeaa osaamista edellyttävissä ammateissa.

Rakennusalaalla työttömiä on edelleen paljon, mutta toisaalta rakennusala on yksi niistä aloista, joilla työvoiman saatavuus on vaikeutunut ja rekrytointiongelmien yleistyneet. Ammattitaitoisesta kokeneesta työvoimasta on pulaa, mutta aputehtäviin löytyy hakijoita. Tällä hetkellä on huomattavaa pulaa mm. muurareista, rakennuspeltiseipistä ja torninosturinkuljettajista. Rakennusalan yritykset näkevät, että nykyinen rakennusalan ammatillinen koulutus ei täytä työelämän vaatimuksia. Yritysten mukaan valmistuvalla tulee olla vähintäänkin alan perustiedot ja -taidot sekä työturvallisuusasiat hallinnassa, ote itsenäiseen työskentelyyn, työmotivaatiota ja työskentelyvalmiuksia rakennusalan eri ammattilaisten tiimissä. Ylpeys omasta työstä ja ammattitaidon ylläpito ovat alalla menestymisen edellytyksiä. Monet yritykset käyttävät työssäoppimista rekrytointiväylänä vakituiseen työsuhteeseen, joten ammatillisen koulutuksen aikaiset työssäoppimisjaksot ovat tärkeitä reittejä työllistymisen polulla. Työllistyminen rakennusosalalle oppisopimuksen avulla vaihtelee yrityskohtaisesti. Nopeissa rekrytointitilanteissa esim. työturvallisuuskortin tai hitsausluokkien vanhentuminen on voinut nousta työllistymisen esteeksi. Eri tavoin onkin haettava ratkaisuja näiden lakisääteisesti edellytettävien osaamisten ylläpitämiseen.

Kuntasektorilla nykyisen sosiaali- ja terveydenhuollon erityisosaajien eläköityminen aiheuttaa ongelmia työvoiman saatavuuteen erityisesti ikärakenteeltaan vanhenevilla ja syrjäisimmillä alueilla. Lapin erikoishaasteena on saamenkielisen ammattihenkilöstön saatavuus. Eläköitymisen mukanaan tuomat rekrytointihaasteet liittyvät ammatteihin, joissa työ-

voimaa tarvitaan jatkossakin, vaikka julkisen sektorin palvelurakenteiden muutokset tuovat muutoksia palvelujen tuottamiseen ja sitä kautta työpaikkojen sektorirakenteeseen.

Työvoiman osaamis- ja koulutusvaatimukset muuntuvat. Digitaalisuus muuttaa työn sisältöjä ja työn tekemisen tapaa. Vaikka digitalisaation myötä nykyisenkaltaista työtä tulee häviämään, tilalle syntyy uutta työtä, jossa painottuvat rutiinien sijaan projektimaiset ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen perustuvat työt. Uudenlaisiin ratkaisuihin ja tekniseen kehitykseen perustuvat työt edellyttävät toimivia ja joustavia työmarkkinoita. Teknologian vaikutuksia suurempi kysymys onkin, miten työmarkkinat saadaan joustamaan muuttuvassa tilanteessa. Tulevaisuus haastaa myös yksittäiset kansalaiset ottamaan vastuuta omaehtoisesta oppimisesta ja hakemaan aktiivisesti uusia mahdollisuuksia.

Työmarkkinoiden toimivuutta tuetaan työnvälitystoimintaa kehittämällä ja yksityisiä työvoimapalveluja mm. henkilöstöpalveluyrityksiä hyödyntämällä. Tavoitteena on löytää uusia, innovatiivisia keinoja asiakkaiden työllistymiseen ja sen nopeuttamiseen sekä yritysten rekrytointikynnyksen madaltamiseen. Henkilöstöpalveluyritysten ja vuokratyövoiman käyttö on yleistynyt palvelualan lisäksi yhä useammilla toimialoilla mm. sesonki-, tilapäis- ja sijastyövoimatarpeissa. Vuokratyö tarjoaakin nykyään useilla aloilla väylän työkokemukseen ja sitä kautta pitempiin ja pysyvämpiin työsuhteisiin.

Erityisesti nuorimmissa ikäluokissa työnhakijat ovat aiempaa koulutetumpia. Työttömyysjaksojen aikana on tärkeää ylläpitää ja kehittää osaamista. Oppisopimus- ja yhteishankintakoulutuksilla tuetaan työssä olevien osaamisen kehittymistä työelämän muutostilanteissa ja edistetään työnhakijoiden työllistymistä yritysten laajentumistilanteissa. Ammattiin valmistuvien työllistymisessä koulutuksen aikainen työllistymisen edistäminen mm. työssäoppimisen erilaisin muodoin ja alueelliseen liikkuvuuteen kannustaen on merkittävässä roolissa. Nuorten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi tarvitaan Lapin olosuhteisiin sopivia koulutusmalleja.

Riittävä alueellinen koulutustarjonta turvaa osaavan työvoiman saatavuutta Lapissa. Osa Lapin koulutustarjonnasta vastaa maakunnan tarpeiden lisäksi koko maan tarpeisiin. Ammatillista koulutusta on välttämätöntä uudistaa, koska tulevaisuuden työelämässä tarvitaan uudenlaista osaamista ja ammattitaitoa. Työpaikoilla tapahtuvan opiskelun lisääminen tuottaa lisäarvoa sekä koulutuksen järjestäjille että yrityksille. Koulutustarjonnan turvaamiseksi tarvitaan laajaa ja uudenlaista koulutuksen verkostoitumista, monimuoto-opetuksen kehittämistä ja teknologian hyödyntämistä. Korkeakoulukentän yhä tiiviimmällä yhteistyöllä vahvistetaan koulutusalojen osaamista ja resursseja sekä niiden erityisosaamista. Lapin korkeakoulukonserni sekä eri koulutusasteet yhdistävä Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti toimivat yhteistyöfoorumeina ja yhteistyötä lisätään uusilla, vastaavilla toimintamalleilla ja yhteistyömuodoilla. Lapin tieto- ja neuvontapalveluita kehitetään laajalaisessa yhteistyössä.

Alueen oppilaitokset kartoittavat yritysten ja organisaatioiden osaamistarpeita ja rekrytointitarpeita. Kartoitusten tulokset palvelevat ao. yritysten ja organisaatioiden työvoiman osaamisen kehittämisen lisäksi nuorisoasteen ja aikuiskoulutuksen kehittämistä ja suuntaamista. Tähän mennessä on kartoitettu julkista terveydenhuoltoa, teollisuuspalveluyrityksiä, matkailukeskuksia ja tuoreimpana rakennusala. Maakuntakorkeakoulu on tuottanut maakunnan neljän seutukunnan osaamisstrategiat, jotka antavat eväitä osaamisen kehittämi-

sen suuntaamiselle. Strategioiden pohjalta muodostui yli 50 eritasoista koulutus- ja kehittämisaihiota, joihin osaan on valmiina koulutustuote/kehittämishanke (esim. myyntijohtaminen, hyvinvointialan naisyrittäjyys) ja osaan jo rakennettu ratkaisu (esim. hankintaosaaminen, opiskelijoiden tekemät toimeksiannot).

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Työvoiman kysyntä näkyy Lapissa työllisyyden kohenemisena ja työttömyyden vähenemisenä. Työttömyyden väheneminen on kuitenkin edelleen hidasta ja lähivuodet työttömyys pysyy alenemisesta huolimatta korkeana. Työttömyyden väheneminen on vielä pientä suhteessa työttömyyden määrään ja työttömyyden rakenteelliset ongelmat haastavia. Elinkeinoelämän myönteiset kehitysnäkymät ja työvoiman poistumasta johtuva työvoiman kysyntä näkyvät työttömyydessä selkeämmin vasta pidemmällä aikavälillä.

Lähes neljän vuoden ajan työttömiä oli Lapissa joka kuukausi enemmän kuin vastaavaan aikaan vuotta aiemmin. Työttömyyden kasvun hidastuminen alkoi viime syksynä ja tammikuussa 2016 työttömiä oli vähemmän kuin vuotta aiemmin. Työttömyyden väheneminen on vahvistunut ja nyt on alitettu myös kahden vuoden takainen luku. Seutukunnista Rovaniemellä jouduttiin työttömyyden kääntymistä alenevaksi odottamaan pisimpään.

Ilman julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin käytettävissä olevien määrärahojen vähenemistä ja siitä johtuvaa aktivointiasteeseen laskettaviin palveluihin osallistuvien määrän laskua, työttömyys olisi kääntynyt jo aiemmin laskuun. Palveluihin osallistuvien määrän lasku näyttää nyt vihdoin olevan taittumassa. Ensi vuonna tulevat muutokset, mm. palkkatuen ja starttirahan rahoitus osin tai kokonaan työttömyysetuudella, lisäävät mahdollisuuksia työttömien aktivointiin ja sitä kautta tukevat työttömyyden alentamista. Työttömyyden alenemisen kannalta olennaista on se, kuinka hyvin onnistutaan työttömyyden pitkittymisen ennaltaehkäisemisessä, mutta myös pidempään työttömänä olleiden osaamisen kehittämisen ja työmarkkinoille sijoittumisen edistämisen. Hanketoiminnalla ja verkostoyhteistyöllä on merkittävä rooli työttömien työmarkkinavalmiuksien ja osaamisen parantamisessa kohti työllistymistä.

Työttömyydet ovat pitkittyneet eikä pitkäaikaistyöttömyyden kasvu ole vielä taittunut. Pitkäaikaistyöttömyyden kasvun käänne tapahtuu vasta viiveellä suhteessa työttömyyden alenevaan kehitykseen. Pitkäaikaistyöttömyyteen liittyy yleisesti korkea ikä, mutta pitkään jatkuneen vaikean työmarkkinatilanteen vuoksi työttömyydet ovat pitkittyneet kaikissa ikäluokissa. Jos työttömyyden pitkittymisen ennaltaehkäisyssä epäonnistutaan eikä pitkäaikaistyöttömyyttä saada alenevaksi, työttömyyden rakenne vaikeutuu entisestään johtaen yhä paheneviin työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmiin.

Työttömiä on eniten vanhimmissa ikäryhmissä. Työttömien ikärakenteesta johtuen myös työttömistä eläkkeelle siirtyvien määrä on tulevina vuosina suuri. Yli 60-vuotiaiden lisäksi kuitenkin ainoastaan 25-29-vuotiaiden työttömyys on ollut vielä kasvussa, joskin viimeisten lukujen valossa näissäkin ikäryhmissä työttömyyden kasvu on taittumassa. Alle 25-vuotiaiden nuorten työttömyys laskee kokonaistyöttömyyttä enemmän. 25-29-vuotiaiden työttömyyden kasvu on kohdistunut keskiasteen tutkinnon suorittajiin ja työttömyyden pitkittyminen näkyy pitkäaikaistyöttömyyden lisääntymisenä. Kaiken kaikkiaan keskiasteen kou-

lutuksen suorittaneiden osuus työttömistä on runsas puolet ja koulutusasteista keskiasteen koulutuksen suorittaneiden työttömyys on hitaimmin kääntynyt laskuun.

Ulkomaalaisten työttömien osuus työvoimasta on koko työttömyyteen verrattuna lähes kaksinkertainen, vaikka ulkomaalaistenkin työttömyys on laskussa ja maahanmuuttajien koutouttamistoimista johtuen ulkomaalaisten aktiivointiaste on selkeästi keskimääräistä korkeampi. Ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien työllisyyden parantaminen, työllistymisen nopeuttaminen ja sitä kautta työttömyyden alentaminen edellyttää panostamista uudenaikaisiin, nopeampiin ja tehokkaampiin koutouttamistoihin.

Rovaniemen seutukunta

Rovaniemi, Ranua

Rovaniemen seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 65 634 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 269 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,8 % ja työttömiä työnhakijoita oli 5 603.

Rovaniemen seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Kemi-Tornion seutukunta

Kemi, Tornio, Keminmaa, Tervola, Simo

Kemi-Tornion seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 58 563 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 508 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 17,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 4 512.

Kemi-Tornion seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Torniolaakson seutukunta

Ylitornio, Pello

Torniolaakson seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 7 871 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 68 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 538.

Tornilaakson seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Itä-Lapin seutukunta

Kemijärvi, Salla, Posio, Savukoski, Pelkosenniemi

Itä-Lapin seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 16 890 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 339 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 19,2 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 383.

Itä-Lapin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Tunturi-Lapin seutukunta

Kittilä, Kolari, Muonio, Enontekiö

Tunturi-Lapin seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 14 378 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 34 henkilöllä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 18,5 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 321.

Tunturi-Lapin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Pohjois-Lapin seutukunta

Sodankylä, Inari, Utsjoki

Pohjois-Lapin seutukunnassa asui vuoden 2016 kesäkuun lopussa 16 767 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 77 henkilöä. Vuoden 2016 kesäkuun lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,7 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 258.

Pohjois-Lapin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+

Arviointiasteikko: ++ Paljon parempi, + Parempi, 0 Ennallaan/nykytasolla, - Heikompi, -- Paljon heikompi

Liite 1

Keskeisiä tilastotietoja, koko maa, ELY-keskukset ja seutukunnat

	Toimipaikat	Henkilöstö	Liikevaihto	Työttömät työnhakijat		Työttömyys-aste	Väestönlisäys ennako	Väkiluku ennako
	2014 lkm	2014 hlö	2014 1000 eur	2016/06 hlö	2015/06- 2016/06 Muutos-%	2016/06 %	2015/06- 2016/06 hlö	2016/06 hlö
Koko maa	394 878	1 432 660	385 250 562	366086	-2808	13,9	15969	5493577
Uusimaa	110 142	521 037	185 988 161	102018	1828	12,2	17913	1630514
Helsinki	100 105	491 646	171 395 911	95333	1968	12,2	18449	1510558
Raasepori	3 634	9 489	1 625 933	2329	-145	11,7	-525	42739
Porvoo	4 614	15 641	12 380 426	3246	21	11,1	140	59155
Loviisa	1 789	4 261	585 891	1110	-16	13,2	-151	18062
Varsinais-Suomi	37 066	120 496	25 810 589	31644	-92	13,9	1323	474344
Turku	21 814	84 786	19 021 285	23381	80	14,8	2321	323289
Salo	5 888	14 262	2 807 507	4568	-136	15,7	-507	62883
Loimaa	4 107	8 167	1 367 722	1612	-88	10,2	-289	34780
Vakka-Suomi	3 109	8 913	1 863 983	1316	96	9,1	-174	30969
Äboland-Turunmaa	2 148	4 368	750 092	767	-44	7,6	-28	22423
Satakunta	17 181	56 405	13 991 823	14429	-28	14	-1095	222572
Pori	10 065	32 303	7 725 337	9814	149	15,4	-500	138268
Rauma	4 856	19 511	5 303 774	3538	-138	11,7	-404	64855
Pohjois-Satakunta	2 260	4 591	962 712	1077	-39	12,3	-191	19449
Pirkanmaa	34 703	126 386	28 893 501	39228	995	16,1	2789	507045
Etelä-Pirkanmaa	2 616	7 964	1 749 949	2728	-50	14	68	43312
Lounais-Pirkanmaa	2 901	5 640	980 043	1441	-95	11,6	-158	28233
Luoteis-Pirkanmaa	1 817	3 501	606 256	972	9	13,9	-175	15940
Tampere	25 107	103 629	24 407 250	32754	1127	16,8	3404	395413
Ylä-Pirkanmaa	2 262	5 652	1 150 003	1333	4	13,2	-350	24147
Häme	26 832	88 260	18 130 530	24430	-1455	13,8		
Lahti	14 135	48 421	9 999 459	14599	-918	15,5	-139	201768
Riihimäki	3 138	10 109	2 089 645	2418	-142	10,7	-286	46107
Hämeenlinna	6 537	21 711	4 587 114	5333	-311	11,9	-170	94521
Forssa	3 022	8 019	1 454 312	2080	-84	13,2	-344	33845
Kaakkois-Suomi	21 457	68 913	17 402 492	22592	-337	15,9		
Kouvola	6 444	19 798	4 386 781	6207	-132	14,6	-568	92674
Kotka-Hamina	5 422	18 863	5 025 508	7085	-234	18,2	-489	85772
Imatra	3 005	8 872	2 886 454	2947	-3	16,1	-598	41703
Lappeenranta	6 586	21 380	5 103 749	6353	32	15,1	-124	88809
Etelä-Savo	13 835	32 239	5 356 551	9665	-254	14,5	-1436	149629
Mikkeli	6 639	16 170	2 973 700	4712	-38	14,3	-320	72569
Savonlinna	4 340	9 691	1 509 398	3314	-127	16,1	-637	46749
Pieksämäki	2 856	6 378	873 453	1639	-89	12,4	-479	30311
Pohjois-Savo	17 852	55 001	10 579 871	15748	-540	13,9	-217	247572
Kuopio	8 062	30 005	5 789 572	8521	-228	13,3	1019	133660
Ylä-Savo	4 973	12 792	2 458 787	3564	-208	14,5	-716	55471
Koillis-Savo	1 145	2 092	308 665	813	26	16,3	-162	12410
Sisä-Savo	1 478	2 522	389 834	679	-54	11,4	-181	14480
Varkaus	2 194	7 590	1 633 013	2171	-76	15,8	-177	31551
Pohjois-Karjala	11 663	33 879	6 651 929	13383	183	18,1	-557	164322
Joensuu	7 984	26 241	5 315 255	10358	342	18,1	186	124515
Keski-Karjala	1 947	3 439	520 108	1384	-110	18,3	-298	17828
Pielisen Karjala	1 732	4 199	816 566	1641	-49	18,2	-445	21979
Keski-Suomi	19 375	60 573	11 734 989	22202	-1171	17,3	210	275015
Jyväskylä	10 937	40 710	7 575 185	15263	-744	17,4	1416	180933
Joutsa	696	918	142 801	359	5	16,1	-42	5468
Äänekoski	1 514	5 153	1 382 149	1780	-233	17,9	-371	22318
Jämsä	1 953	5 992	1 384 996	1807	21	17,2	-311	23782
Keuruu	1 020	2 154	374 180	740	-50	15,1	-113	11781
Saarijärvi-Viitasaari	3 255	5 646	875 678	2253	-170	17,2	-369	30733

	Toimipaikat	Henkilöstö	Liikevaihto	Työttömät työnhakijat		Työttömyys-aste	Väestönlisäys ennakko	Väkiluku ennakko
	2014 lkm	2014 hlö	2014 1000 eur	2016/06 hlö	2015/06- 2016/06 Muutos-%	2016/06 %	2015/06- 2016/06 hlö	2016/06 hlö
Koko maa	386 997	1 470 212	393 443 047					
Etelä-Pohjanmaa	18 565	46 586	9 440 461	9187	-241	10,4	-744	192476
Suupohja	2 565	5 085	800 736	1050	-124	10,3	-329	22722
Seinäjoki	11 462	32 440	7 063 351	6266	-167	10,5	38	126940
Järviseutu	2 369	4 300	795 336	933	-9	10,5	-279	21013
Kuusioikunnat	2 169	4 761	781 038	938	59	10	-174	21801
Pohjanmaa	20 090	66 134	16 073 208	12034	687	10,2	415	181217
Vaasa	6 940	28 500	7 872 269	5523	588	11,1	448	100759
Kyönmaa	1 191	1 749	293 899	591	14	9,9	5	12935
Syösterbotten	2 247	4 988	871 604	490	-11	6,1	-15	17515
Jakobstadsreg.	4 064	13 911	3 367 478	1908	113	8,2	-23	50008
Kaustinen	1 913	3 660	554 772	677	14	9,8	-129	15805
Kokkola	3 735	13 326	3 113 186	2845	-31	11,6	238	53260
Pohjois-Pohjanmaa	25 676	93 831	19 990 183	28849	-1659	15,4	4313 *	410243
Koillismaa	1 586	4 443	754 649	1273	-188	14,7	-158	19799
Nivala-Haapajärvi	2 575	5 792	990 938	1417	-162	11,6	-127	29393
Oulu	12 628	57 034	13 222 677	19652	-966	16,9	2386	244857
Oulunkaari	1 798	3 718	649 457	1648	-140	17	2948 *	23848
Raahe	2 094	8 811	1 747 110	1784	13	12,3	-316	33805
Haapavesi-Siikalatva	1 386	3 360	816 474	727	-33	11,9	-240	14338
Ylivieska	3 609	10 673	1 808 878	2348	-183	12,1	-180	44203
Kainuu	4 962	14 761	2 501 682	5365	-591	15,9	-3831 *	75077
Kajaani	3 306	11 058	1 935 085	3762	-326	15,5	-3356 *	52891
Kehys-Kainuu	1 656	3 703	566 597	1603	-265	16,9	-475	22186
Lappi	12 620	38 479	10 661 249	14615	-165	17,6	-757	180103
Itä-Lappi	1 305	2 364	358 033	1383	-56	19,2	-339	16890
Kemi-Tornio	3 578	13 836	6 063 357	4512	-122	17,3	-508	58563
Pohjois-Lappi	1 333	3 366	697 354	1258	-62	15,7	-77	16767
Rovaniemi	4 055	13 584	2 622 605	5603	229	17,8	269	65634
Tornionlaakso	735	1 352	220 325	538	-22	16,4	-68	7871
Tunturi-Lappi	1 614	3 977	699 575	1321	-132	18,5	-34	14378

T* Vaalan kunta siirtyi vuoden 2016 alussa Kainuusta ja Kajaanin seutukunnasta Pohjois-Pohjanmaalle ja Oulunkaaren seutukuntaan.

Työttömillä työnhakijoilla tarkoitetaan työvoimatoimistoon ilmoittautuneita työttömiä työnhakijoita sisältäen lomautetut

Työttömyysaste on työttömien työnhakijoiden prosenttiosuus työvoimasta.

Väkiluku on ennakkotieto kesäkuun lopun tilanteesta vuonna 2016. Väestömuutoksessa on käytetty vertailulukuna kesäkuun 2015 ennakkotietoa.

Aluejako vuoden 2016 seutukuntajonon mukainen

Lähteet:

Toimipaikat ja henkilöstö vuonna 2014 Lähde: Toimiala Online: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Työttömät työnhakijat. Lähde: TEM Työnvälitystilastot

Väkiluku ennakkotieto 31.6.2016. Lähde: Väestö- ja kuolinsyyltilastot, Tilastokeskus

Työ- ja elinkeinoministeriö

www.tem.fi

KEHA-keskus

www.keha-keskus.fi

ELY-keskus

www.ely-keskus.fi

ALUEELLISET KEHITYSNÄKYMÄT